

Episcop CALINIC BOTOȘĂNEANUL

BIBLIA ÎN FILOCALIE

*Antologie de texte biblice tâlscuite
în Filocalia românească*

- vol. I -

Carte tipărită cu binecuvântarea
I.P.S. DANIEL
Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

TRINITAS

Editura Mitropoliei Moldovei și Bucovinei

CUVÂNT ÎNAINTE

Întreaga spiritualitate ortodoxă este inspirată, țesută și modelată după cuvintele Sfintei Scripturi. Așa cum Dumnezeu-Cuvântul cel Unul este tainic prezent și dinamic lucrător în cuvintele multiple și diverse ale Bibliei, tot așa Taina iubirii veșnice a Sfintei Treimi - descoperită în și prin Hristos - este prezentă și lucrătoare în toate scrierile multiple și diverse ale Sfinților Părinți ai Bisericii Ortodoxe. Prin lucrarea Sfântului Duh în Biserică, Ortodoxia cunoaște că Hristos se dăruiește nouă nu numai prin cuvintele Sfintei Evanghelii, sau prin Sfânta Euharistie și celelalte Taine, ci și prin smerita experiență a sfinților nevoitori, care purtând pe buze și în inimi numele lui Hristos și împlinind în viața lor poruncile Lui, au devenit purtători de Hristos și dascăli ai Filocaliei, adică ai frumuseții netrecătoare pe care o dobândește sufletul în starea de rugăciune neîntreruptă.

Iată de ce, trăirea filocalică nu este o spiritualitate individualistă, ci una profund eclesială, o confirmare a ceea ce Sfânta Scriptură arată despre taina inimii omului în care locuiește Dumnezeu, iubitorul de oameni. Ucenici și dascăli ai trăirii prezenței Cuvântului lui Dumnezeu în inimi, Părinții Filocaliei din

toate veacurile ne arată adesea în tâlcuirile lor inima sau miezul haric al cuvintelor Scripturii, Filonul de Duh Sfânt pătrunde diversitatea stilurilor literare și a etapelor istorice ale scrierilor biblice, și face ca Împărăția iubirii veșnice a lui Dumnezeu să pătrundă în lume prin inimi și ca lumea să intre în Împărăția lui Dumnezeu. Astfel putem spune că Biblia și Filocalia nu sunt una lângă alta, ci una în cealaltă. Biblia, cartea Împărăției iubirii lui Dumnezeu, este inima vie a Filocaliei, iar Filocalia este trăirea Bibliei în adâncul inimii.

*Lucrarea **Biblia în Filocalie**, scrisă de Prea Sfințitul Episcop-vicar Calinic Botoșăneanul, deși nu este un studiu propriu-zis asupra acestei teme a raportului dintre Biblie și Filocalie, oferă totuși un bogat material care confirmă la tot pasul ceea ce am enunțat noi mai sus. În acest sens, lucrarea de față constituie un sprijin real pentru orice credincios doritor să studieze relația Scriptură - Filocalie, pentru a se convinge și mai mult că actualitatea permanentă a Filocaliei pentru viața spirituală, ca și tinerețea veșnică a spiritualității ortodoxe în general, se explică tocmai prin faptul că ele au un conținut spiritual identic cu cel al Sfintei Scripturi.*

Desigur, atunci când tâlcuiesc texte din Sfânta Scriptură, Părinții Filocaliei nu au ca scop principal de a oferi ucenicilor sau cititorilor tâlcuiri sistematice, organizate ale vreunei cărți sau capitol din Scriptură, ci tâlcuirea lor la unele texte biblice este argumentare, sfătuire și îndrumare în cadrul teologiei și practicii rugăciunii și a sfințeniei vieții despre care ne vorbește și la care ne cheamă Cuvântul lui Dumnezeu.

Cu toate că aceste tâlcuiri se prezintă sub formă de fragmente extrase din contextul lor organic, acela al unei teologii și spiritualități filocalice, totuși ele pot fi de un real folos preoților

și studenților, monahilor și profesorilor de religie, care doresc să vadă un sens duhovnicesc și existențial al unor versete sau pasaje din Biblie, pe care le folosesc în lucrarea lor pastorală și misionară.

*Pentru aceste motive, publicăm în Editura TRINITAS antologia **Biblia în Filocalie** compusă de Prea Sfințitul Episcop Calinic Botoșăneanul, dorind totodată să încurajăm prin aceasta modul în care Prea Sfinția Sa dorește să îmbine simțul practic-pastoral cu lectura spirituală filocalică, spre folosul sufletesc al credincioșilor din Eparhia noastră.*

Felicităm pe autor și binecuvântăm pe cititori, rugând pe Dumnezeu-Cuvântul să le dăruiască neconținut bucuria descoperirii frumuseților spirituale pe care ni le oferă Sfintele Scripturi și Scrierile Sfinților.

† DANIEL

Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

*Măndstirea Bucium - Iași
La Praznicul Pogorârii Sfântului Duh
11 iunie 1995*

PREFAȚĂ

Atunci când Prea Sfințitul Calinic Botoșăneanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Iașilor - în acea vreme cuvios ieromonah și vestit ghid la Sfânta Mănăstire Putna-, spre sfârșitul studiilor sale universitare la Sibiu, mi-a solicitat să-i sugerez un subiect pentru teza de licență pe care dorea să o prezinte la catedra de Studiul Noului Testament, printre titlurile pe care i le-am propus a fost și acesta: *Exegeze neotestamentare în Filocalia românească*. Prea Sfinția Sa a preferat atunci să aleagă un alt subiect din lista propusă¹, realizând o frumoasă traducere a cunoscutei cărți a lui Joachim Jeremias despre *Parabolele lui Iisus*². Alegerea a fost determinată mai ales de necesitatea de a se pune în mână studenților noștri teologi - în copii dactilografiate, căci altfel nu era cu puțință pe atunci -, o carte fundamentală despre parabolele evanghelice. Și într-adevăr, lucrarea s-a dovedit de mare utilitate; spre deosebire de cele mai multe teze de licență care rămân îngropate în depozitul cel mai puțin cercetat al bibliotecii, traducerea cărții lui J. Jeremias a fost intens citită și folosită de generațiile de studenți teologi care s-au succedat de atunci încoace.

Prea Sfințitul Calinic a pus însă la inimă și celălalt subiect menționat, ca unul care, monah fiind, se hrănea zilnic din **Filocalie** și care, luându-și licența la Studiul Noului Testament, putea să-și dea seama cât de valoroase sunt tâlcuirile biblice ale Părinților filocalici. De aceea, a și început să culeagă citatele cuprinzând

¹ Tema *Exegeze neotestamentare în Filocalia românească* a fost ulterior realizată și prezentată ca teză de licență la Facultatea de Teologie "Andrei Șaguna" din Sibiu de P.C. Protos. Laurențiu Popa, starețul Sf. Mănăstiri Stănișoara (jud. Vâlcea).

² Această lucrare, în traducerea românească a P.S. Episcop-vicar Calinic Botoșăneanul, va apare în curând la Editura "Anastasia".

aceste tâlcuiri, și anume nu numai pe cele asupra textelor Noului Testament, ci și pe cele ale textelor Vechiului Testament. Ordonarea acestor citate n-a mai fost decât o simplă rutină. Așa s-a născut lucrarea de față.

Cât de utilă este o asemenea lucrare nu numai pentru teologi, ci și pentru oricine dorește să pătrundă înțelesul textelor Sfintei Scripturi, nici nu mai e nevoie s-o spunem. Oricine își face o sfântă deprindere din a citi cuvântul Sf. Scripturi va întâlni adeseori locuri pe care nu le înțelege și ar dori să aibă un ghid la care să apeleze cu cea mai mare ușurință. Un astfel de ghid vine să ne ofere lucrarea de față. Bineînțeles că nu poate fi vorba de un ghid complet, pentru toate versetele biblice. Căci în Filocalia românească, la care s-a restrâns explorarea autorului, nu există tâlcuiri directe decât la o parte dintre textele sfinte. Valoarea unică a acestui ghid rezidă însă în altceva: anume, în faptul că tâlcuirile biblice oferite ne vin de la oameni sfinți.

Comentarii biblice au existat în toate timpurile, mai ales în ultimele două veacuri a apărut un număr impresionant de comentarii științifice la diferitele cărți ale Sfintei Scripturi sau serii de comentarii care acoperă - uneori în mai multe zeci de volume - întreaga Biblie. Astfel de comentarii au apărut în număr mare mai ales în lumea apuseană, protestantă și catolică. Realizate pe baza unei informații din ce în ce mai bogate și cu metode tot mai sofisticate - pe care știința biblică nu încetează a le elabora și perfecționa - aceste comentarii își au, desigur, valoarea lor, mai ales dacă nu sunt puse în slujba unui confesionalism îngust. Aș putea însă spune că, în general, acestor comentarii moderne le lipsește ceva esențial: autorii lor nu mai sunt oameni de adâncă credință creștină și de serioasă și responsabilă angajare în lucrarea de zidire a Bisericii cum au fost tâlcuitorii patristici ai Sf. Scripturi. Ei privesc Scriptura, de foarte multe ori, ca pe o simplă colecție de texte venerabile prin vechimea lor, dar nu ca pe Cuvântul cel viu și lucrător al lui Dumnezeu. Ei nu mai abordează Biblia cu adâncă evlavie pe care se cuvine s-o avem în fața acestei Cărți Sfinte și nici nu le trece prin minte că, dincolo de mijloacele științifice,

pentru înțelegerea Scripturii e nevoie de o viață în rugăciune și de permanentă înălțare a minții spre Dumnezeu³. Iar ceea ce acești savanți - cu mare renume uneori - reușesc să elaboreze mai bun în domeniul comentariilor biblice se reduce cel mai adesea la exhaustive analize filologic-literare și istorice. Ceea ce ne oferă aproape totdeauna voluminoasele comentarii biblice moderne nu mai este **teologia** care hrănește credința și viața Bisericii, ci o simplă știință umană.

Cu totul alta este concepția Sfinților Părinți despre Sf. Scriptură și despre modul pătrunderii în înțelesurile ei. Chiar cunoașterea cea mai elementară a Scripturii pretinde, în viziunea lor, nu o simplă asimilare rațională, ci o trăire concretă a poruncilor lui Dumnezeu cuprinse în ea. Iată cum se exprimă în această privință Sf. Grigorie Sinaitul, care discerne trei trepte în cunoașterea lui Dumnezeu: *"Cărturar este cel ce a învățat cele ale Împărăției lui Dumnezeu, adică tot cel ce prin faptă se îndeletnicește cu vederea (contemplarea) lui Dumnezeu și stăruiește în liniște (isihie). Acesta scoate din vistieria inimii sale noi și vechi (Matei 13, 52), adică învățături evanghelice și proorocești, sau din Noul și Vechiul Testament [...] Cărturar este tot cel ce se îndeletnicește cu lucrarea, cel ce se ocupă încă trupește cu faptele, iar cuvântător dumnezeiesc e tot cel ce se îndeletnicește cu cunoașterea firii, care stă în mijlocul cunoștințelor și al rațiunilor lucrurilor și dovedește toate în Duh prin puterea deosebitoare a rațiunii. În sfârșit, filozof*

³Iată un exemplu cum nu se poate mai grăitor despre felul în care mulți autori apuseni înțeleg să facă "teologie": Într-o lucrare biografică în limba germană a cunoscutului dogmatist reformat Karl Barth este dată și o fotografie în care acesta este înfățișat la biroul său, având în față Sf. Scriptură deschisă precum și alte câteva cărți. Ca ortodox, însă, îți sare în ochi faptul că Barth are și pipa în gură. Ne putem da seama ce fel de "teologie" se poate scrie în acest fel. De altfel Barth însuși, autorul, printre altele, al unei *"Dogmatici bisericești"* (*Kirchliche Dogmatisch*) în 14 volume, este conștient că ceea ce scrie reprezintă mai degrabă ideile proprii despre Dumnezeu decât ceea ce Dumnezeu însuși descoperă despre Sine în Cuvântul Său. Glumind, teologul elvețian spunea cândva că Dumnezeu e și El curios să vadă ce mai spune Barth despre El.

adevărat este cel ce are în sine nemijlocit și întru cunoștință unirea cea mai presus de fire cu Dumnezeu".⁴

Că există o astfel de gradație în ce privește pătrunderea tainelor Scripturii o arată întreaga Tradiție patristică și în special lucrările filocalice. "*Cuvântul lui Dumnezeu - zice Sf. Maxim Mărturisitorul - se face fiecăruia după măsura puterii lui*".⁵ Sunt unii, spune în alt loc același Sfânt Părinte, care "*privesc creațiunea văzută numai cu simțurile și se țin numai de litera Sfintei Scripturi, ca unii ce nu pot străbate spre duhul cel nou al harului, pentru nebunia lor*"; iar alții, "*privesc duhovnicește fapțurile lui Dumnezeu și ascultă duhovnicește cuvintele Lui*".⁶ Căci există o înțelegere "*după trup*" -adică "*după literă*" - a Scripturii și o înțelegere a ei "*după duh*". Prima e caracteristică "*începutului uceniciei oamenilor în evlavie*". "*Dar înaintând pe încetul în duh și răzuind grosimea cuvintelor prin vederile (contemplațiile) mai subțiri ajungem în chip curat în Hristos Cel curat pe cât e cu puțință oamenilor. [...] Astfel am înaintat de la cunoașterea Cuvântului după trup, la slava Lui ca a Unuia născut din Tatăl*".⁷

Scriptura nu arată tuturor aceeași "*față*" și numai cel înaintat pe calea cunoașterii duhovnicești află "*tot binele*" ascuns în Scriptură, adică discernе integral sensurile ei, cum se exprimă Cuviosul Petru Damaschin: "*Cel ce a primit darul luării aminte la dumnezeieștile Scripturi [...], află tot binele ascuns în toate Scripturile. [...] Sau în liniștea cea după Dumnezeu și în citirea dumnezeieștilor Scripturi știe că altă față arată Scriptura celorlalți oameni, chiar dacă par că o cunosc, și altă față celui ce s-a*

⁴Sf. Grigore Sinaitul, *Capete folositoare*, în **Filocalia** 7, p. 148-149.

⁵Sf. Maxim Mărturisitorul, *Capetele teologice (gnostice)*, suta a doua, 27, în **Filocalia** 2, p. 176.

⁶Ibid., 43, p. 183.

⁷Ibid., 61, p. 189.

închinat pe sine rugăciunii neîncetate, sau are gândul tot timpul la Dumnezeu, încât să-L aibă în loc de răsuflare în toate, chiar dacă pentru lume este simplu și neînvățat în științele omenești...".⁸

Mijlocul principal pentru pătrunderea Scripturilor nu este, deci, știința omenească, ci rugăciunea curată și neîncetată cugetare la Dumnezeu. Cuv. Petru Damaschin insistă asupra acestui adevăr și face, în continuarea citatului de mai sus, o clară distincție între "știința cuvântului" ca învățătură omenească - și nu putem să nu ne gândim că aici se încadrează toate "metodele" exegezei științifice contemporane - și "cunoștința duhovnicească", dar dumnezeiesc de care se învrednicesc cei smeriți. Iată cuvintele sale: "*Dumnezeu se arată mai degrabă simplității și smereniei [...] și nu osteneților și înțelepciunii ajunsă fără folos. Mai degrabă o leapădă Dumnezeu pe aceasta, dacă nu are smerenie. Căci mai bun e cel simplu la cuvânt și nu la cunoștință, după Apostol (II Corinteni 11, 6). Fiindcă cunoștința duhovnicească este un dar, iar știința cuvântului este o învățătură omenească ca celelalte învățături ale lumii acesteia și nu ajută la mântuirea sufletului".⁹*

Cel ce rămâne la literă, nu poate spune că a înțeles cu adevărat Biblia, că a îmbrățișat cum se cuvine Cuvântului lui Dumnezeu. Sf. Maxim Mărturisitorul zice: "*Până ce vedem pe Cuvântul lui Dumnezeu întrupat în litera Sfintei Scripturi, în chip felurit prin ghicituri, încă n-am văzut spiritual pe Tatăl Cel netrupesc, simplu, unul și singur, cum se află în Fiul Cel netrupesc, simplu, unul și singur [...]. E nevoie așadar de multă știință ca, înlăturând mai întâi cu grijă vălurile literelor care acopăr Cuvântul, să putem privi cu mintea dezvăluită pe Cuvântul Însuși, stând de Sine și arătând în Sine limpede pe Tatăl, atâta cât e cu putință oamenilor. De aceea, e de trebuință ca cel ce caută cu evlavie pe Dumnezeu să nu fie reținut de nici o literă, ca nu cumva*

⁸Cuv. Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, în *Filocalia* 5, pag. 125.

⁹Ibidem.

să primească în locul lui Dumnezeu cele din jurul lui Dumnezeu, adică să îmbrățișeze în chip greșit, fără să-și dea seama, în locul Cuvântului, literele Scripturii".¹⁰

Temelia și principalul mijloc al acestei înaintări este credința. "Mama Cuvântului e credința adevărată și neîntinată", zice tot Sf. Maxim.¹¹ Simpla cunoaștere rațională nu numai că nu ajută credința; ea chiar i se opune. "Cunoașterea este potrivnică credinței", proclamă Sf. Isaac Sirul.¹² Și explică: "Cunoștința nu poate fi adunată fără cercetare și fără folosirea metodelor. Și de aceea ne îndoim de adevărul ei. Iar credința cere un cuget curat și simplu, care e străin de orice meșteșugire și de căutare prin metode. Vezi cum se împotrivesc una alteia?"¹³ Cunoașterea rațională se încrede în propriile-i puteri, pe când credința zice: "De nu va zidi Domnul casa și de nu va păzi El cetatea, în zadar ar priveghea cel ce o păzește și în deșert s-ar osteni ziditorul" (Psalm 126, 1).¹⁴

De fapt, credința, abandonându-se lucrării lui Dumnezeu, nu rămâne niciodată singură, ci este însoțită de celelalte două virtuți teologice, nădejdea și dragostea. Și toate trei, împreună, fac ca Cuvântul Însuși să se sălășluiască în cei care le-au agonisit: "Celor ce au sporit în credință ca Petru, au ajuns la nădejde ca Iacov și s-au desăvârșit în iubire ca Ioan, Domnul li se schimbă la față, urcându-se pe muntele înalt al cunoștinței de Dumnezeu (al teologiei). [...] Și Cuvântul se arată în aceștia stând în mijlocul

¹⁰Sf. Maxim Mărturisitorul, *op. cit.*, suta a doua, 73, p. 194-195.

¹¹Idem, *Despre diferite locuri grele din dumnezeiasca Scriptură (Răspunsuri către Talasie)*, 40, în *Filocalia* 3, p. 140-141.

¹²Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoie*, LXII, în *Filocalia* 10, p. 320.

¹³Ibidem, p. 321.

¹⁴Ibidem, p. 324.

legii și al proorociei, unele legiuindu-le și învățându-le, iar altele descoperindu-le din vistieriile adânci și ascunse ale înțelepciunii...".¹⁵

Am dat aceste câteva citate din scrierile filocalice pentru a ne da seama ce înseamnă cu adevărat pentru Sfinții Părinți a citi cu folos și a înțelege Sfânta Scriptură și cât de mult se îndepărtează de principiile expuse de ei știința biblică modernă. Și mă gândesc nu numai la comentariile apusene, ci și la ale noastre, ortodoxe, care și ele, în general, sunt prea mult tributare Apusului și prea puțin pe linia Tradiției Părinților, prea pline de erudiție stearpă și prea puțin duhovnicești. Cine face teologie nu trebuie să uite că nimeni nu poate vorbi despre Dumnezeu stând în afară de Dumnezeu, cum spun Sfinții Părinți. Și că teologia se face din credință și pentru credință. Căci toate în Biserică trebuie să se facă pentru zidirea Bisericii (cf. I Corinteni 14, 12, 26).

Marele dascăl al teologiei românești care a fost Părintele Dumitru Stăniloae ne-a dat **Filocalia**. Avem acum și un număr destul de mare de scrieri patristice apărute în colecția "Părinți și scriitori bisericești", unele dintre ele traduse și adnotate tot de Părintele Dumitru Stăniloae, pe altele datorându-le altora dintre teologii noștri de frunte. Acest tezaur patristic în românește - care, nădăjduim, se va îmbogăți tot mai mult - trebuie folosit din plin, în primul rând de cei ce fac teologie, dar și de toți credincioșii Bisericii noastre.

Nădăjduim că această lucrare a Prea Sfințitului Calinic Botoșăneanul va deschide multora calea către opera Părinților filocalici și, prin ei, către o înțelegere adevărată, înaltă și mântuitoare a Cuvântului lui Dumnezeu.

Pr.prof.dr. Vasile MIHOC

¹⁵Cuviosul Nichita Stithatul, *Cele 300 de capete despre făptuire, despre fire și despre cunoștință*, în **Filocalia** 6, pag. 329.

Res ipsa loquitur
(lucrul vorbește de la sine)

Exegezele Vechi Testamentare și Nou Testamentare explorate din **Filocalia** în 12 volume a distinsului Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae - trecut la Domnul - sunt rezultatul experiențelor reieșite din laboratoarele "universității" sihăstrești ai căror experți erau dumnezeieștii părinți, care își coroborau mințile în nemărginire, descifrând planul Treimic.

Adevărate focare care te dinamizează în lupta cosmică cu veliarul timpului, învățăturile Sfinților Părinți devin taumaturgice, vindecându-ne toate traumele psihice, fizice și morale, exoriațiile și peteșiile sufletești cauzate de forțele aberante și ne proiectează pe axa existențialismului duhovnicesc ce culminează în Iisus Hristos.

Numai o minte sabatizată, izbăvită de patimi și crucificată zilnic va putea pătrunde în spațiile inaccesibile. Părinții duhovnicești au căutat să depășească jaloanele epistemologice, pătrunzând în adâncul de nepătruns al înțelesurilor tainelor împărăției lui Dumnezeu.

Aceste sfinte învățături patristice au ca scop sfințenia și mântuirea. Interpretări sacre, reieșite din preaplina experimentațiilor, cu misiunea de a te exonera de păcat și de a te proiecta în ordinea spirituală ca "*fîu al lui Dumnezeu după har*".

Lucrarea *Biblia în Filocalie*, a cărei plinire datorează evlavioșilor colaboratori de la sectorul cultural - Pr. consilier cultural Nicolae Dascălu, inf. Daniela Ifrim și ing. Rema Zugravu - și prof. Tătaru Culeana, vine în slujba iubitorilor de exegeză care doresc fertilizarea țarinei sufletului flămânzit și însetat de Cuvânt sabatizat în cristelnița Cincizecimii.

Mulțumesc din adâncul ființei mele I.P.S. Părinte Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei pentru binecuvântarea dată de a se tipări această lucrare la Editura TRINITAS, editură al cărui ctitor este, pentru cuvântul înainte și, mai ales, că m-a învățat să fiu "*un veșnic student*".

Mulțumesc P.C. Profesor Dr. Vasile Mihoc, de la catedra de Noul Testament din cadrul Universității Teologice - Sibiu, pentru tot ce a investit ziditor în perioada studenției mele, învățându-mă că "*răsplata unei datorii îndeplinite este o datorie de îndeplinit*".

† *Calinic Botoșăneanul*

25 martie 1995
la Sărbătoarea **Bunei Vestiri**

"La început a făcut Dumnezeu cerul și pământul".

Facere I, 1

Cel ce voiește să cunoască deosebirea dintre cele ale noastre și ale iudeilor, să se gândească la propovăduirea legii vechi și a celei noi. Cea dintâi vorbește despre fapte și anume despre acestea văzute că au fost făcute la început de Dumnezeu. Propovăduirea legii noi nu vorbește numai despre cele supuse simțurilor, ci și despre cele cunoscute cu mintea dintre fapte, mai bine zis și despre cele necreate cunoscute cu mintea, de pildă: *"La început era Cuvântul și Cuvântul. era la Dumnezeu și Dumnezeu era Cuvântul"* (Ioan I, 1). Legea iudeilor spune: *"A zis Dumnezeu: să facem om după chipul și după asemănarea Noastră"* (Facere I, 26). Iar a noastră spune: *"Și Cuvântul s-a făcut trup și s-a sălășluit întru noi"* (Ioan I, 14). Aceea spune: *"Să stăpânească peste peștii mării și peste păsările cerului și peste dobitoace și peste tot pământul"* (Facere I, 26). Aceasta însă zice: *"Și din plinirea Lui noi toți am luat"* (Ioan I, 16). În aceea spune: *"A zis Dumnezeu: să se facă lumină"* (Facere I, 3); în aceasta: *"Dumnezeu care a zis: să lumineze lumina din întuneric, a luminat în inimile noastre"* (II Corinteni IV, 6).

Deci, cel ce ia aminte la toate cele spuse și anume la amândouă propovăduirile, va înțelege limpede cât de mult întrec și covârșesc bunătățile noastre pe cele ale legii vechi și va spune că acelea sunt umbră și chip față de adevărul nostru sau al lui Hristos. (Calist Patriarhul, Filocalia 8, pag. 354).

"La început a făcut Dumnezeu cerul și pământul. Iar pământul era netocmit și gol".

Facere I, 1-2

Dumnezeu nu a dat la început primilor oameni zidiți numai raiul cum socotesc unii, nici nu l-a făcut numai pe om nesticăcios,

ci cu mult mai mult și înaintea lui, tot pământul acesta pe care îl locuim și toate cele de pe pământ ca și cerul și cele din el, aducându-le la ființă în cinci zile. În a șasea zi a zidit apoi pe Adam și l-a așezat pe el domn și împărat al întregii lumi văzute. (Sf. Simeon Noul Teolog, Filocalia 6, pag. 121).

"Și a văzut Dumnezeu că este bună lumina și a despărțit Dumnezeu lumina de întuneric".

Facere I, 4

Duhul ne-a învățat că numai Dumnezeu este Cel ce este cu adevărat și este pururea și este neschimbat, neprimindu-și existența din cele ce nu sunt și nemergând spre neființă; că este în trei ipostasuri și atotputernic; că El a adus în șase zile cu cuvântul la existență cele ce sunt din cele ce nu sunt, mai bine zis, le-a dat ființă deodată tuturor - cum zice Moise. Căci îl auzim pe acesta zicând: *"La început a făcut Dumnezeu cerul și pământul"* (Facere I, 4) nu ca pe un gol, desigur, nici fără cele dintre ele. Căci pământul era amestecat cu apă și fiecare dintre ele purta în sine ca o sarcină aerul și dobitoacele și plantele după felul lor. Iar cerul cuprindea feluritele lumini și luminători în care subzista totul. (Sf. Grigorie Palama, Filocalia 7, pag. 434).

"Să facem om după chipul și asemănarea noastră".

Facere I, 26

Când Sf. Scriptură vorbește de Dumnezeu la plural, adresându-se în chip evlavios celor evlavioși, o face pentru a indica cele trei ipostasuri: ea înfățișează adică în chip tainic modul existenței Treimii atotsfinte, fără de început și de o ființă, dat fiind că atotslăvita închinată și atotlăudata Treime a ipostasurilor este cea

mai deplină unitate după ființă. Căci Dumnezeu nostru este unitate în Treime și Treime în unitate. Când însă vorbește despre Dumnezeu la plural către cei necredincioși, osândește falsa idee despre dumnezeire a acestora, căci aceștia socotesc că deosebirea caracteristicilor personale este ființială, nu ipostatică. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 3, pag. 109).

"Să facem pe om după chipul și după asemănarea noastră".

Facere I, 26

Precum am scos virtuțile și am sădit patimile contrare lor, așa trebuie să ne ostenim nu numai să scoatem patimile, ci și să sădim virtuțile și să le așezăm la locul lor propriu. Căci virtuțile ne sunt date de la Dumnezeu prin fire. Pentru că îndată ce a făcut Dumnezeu pe om, a semănat în el virtuțile.

A zis "*după chipul*", pentru că Dumnezeu a făcut sufletul nesticăcios și liber; și a mai zis "*după asemănare*", adică "*după virtute*". Căci zice: "*Fiți milostivi, precum și Tatăl vostru cel din ceruri milostiv este*" (Matei VI, 36) și "*Fiți sfinți, că Eu sfânt sunt*" (Levitic XI, 44; I Petru I, 16). Și iarăși zice Apostolul: "*Fiți buni unii cu alții*" (Efeseni IV, 32). Aceasta este "*după asemănare*". Deci, Dumnezeu ne-a dat în chip firească virtuțile. Dar patimile nu le avem în chip firească. Căci nici nu au vreo ființă, sau vreun ipostas; ci sunt ca întunericul care nu există după ființă, ci sunt ca o boală (o patimă) a văzduhului, cum zice Sfântul Vasile, care se ivește după aceea, din lipsa luminii. Abătându-se de la virtuți din iubirea de plăcere, sufletul a dat naștere patimilor și le-a întărit pe acestea împotriva sa. (Avva Dorotei, Filocalia 9, pag. 605-606).

"Iată vă dau toată iarba ce face sămânță de pe toată fața pământului și tot pomul ce are rod cu sămânța în el. Acestea vor fi hrana voastră".

Facere I, 29

Viețuirea potrivit cu firea ne-a fost rânduită aceeași nouă și dobitoacelor de către Făcător. Primind deci împreună cu necuvântătoarele o hrană de obște, dar stricând-o prin născocirile noastre într-una mai desfătătoare, cum nu vom fi nesocotiți mai necuvântători decât acelea, dacă dobitoacele rămân între hotarele firii, neclintind nimic din cele rânduite de Dumnezeu, iar noi, oamenii cinstiți, cu rațiune, am ieșit cu totul din vechea rânduială? Căci care sunt fripturile dobitoacelor, care sunt nenumăratele meșteșuguri ale plăcintarilor și bucătarilor, care stârnesc plăcerile ticălosului de pânțece? Oare nu iubesc acelea vechea simplitate, mâncând iarbă și îndestulându-se cu ce se nimerește și folosindu-se de apa râurilor, dar și de aceasta destul de rar?

De aceea le sunt puține și plăcerile de sub pânțece, pentru că nu-și aprind dorințele cu nici o mâncare grasă, încât nici nu știu totdeauna de deosebirea între bărbătuș și femeiușcă. Căci un singur timp al anului le stârnește această simțire, când legea firii le-a rânduit împreunarea pentru înșămânțarea aceleiași specii, spre păstrarea neamului, în cealaltă vreme așa de mult se înstrăinează, încât uită cu totul de o astfel de dorință. (Nil Ascetul, Filocalia 1, pag. 267).

"Și a privit Dumnezeu toate câte a făcut și iată erau bune foarte".

Facere I, 31

Cel ce nu rămâne de dragul simțirii la figurile lucrurilor văzute, ci caută cu mintea rațiunile lor, ca tipuri ale realităților inteligibile sau contemplă rațiunile făpturilor sensibile, învață că nimic din cele văzute nu este necurat. Căci toate sunt bune foarte prin fire. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 3, pag. 106).

"Și a sfârșit Dumnezeu în ziua a șasea lucrarea Sa, pe care a făcut-o; iar în ziua a șaptea S-a odihnit de toate lucrurile Sale, pe care le-a făcut".

Facere II, 2

Duminica este taina cunoașterii adevărului care nu se primește împreună cu trupul și cu sângele, căci e mai presus de cugetare. În veacul acesta nu avem ziua a opta, nici Sâmbăta adevărată. Căci cel ce a spus că Dumnezeu S-a odihnit în ziua a șaptea a arătat oprirea drumului vieții acesteia. Căci mormântul este pentru trup și este din lume.

Șase zile s-au dat pentru plugăria vieții și ele se desăvârșesc prin păzirea poruncilor. A șaptea le întregește în mormânt. Și a opta prin ieșirea din el.

Precum cei ce s-au învrednicit primesc aici tainele Duminicii în chipul pildei, dar nu ziua însăși în chip trupesc, așa și cei ce nevoiesc primesc aici tainele sâmbetei în chipul pildei, dar nu însăși sâmbăta într-un adevăr, care este încetarea a tot ce întristează și odihna de toate cele ce tulbură. Căci Dumnezeu ne-a dat taina, dar nu lucrarea adevărată în viețuirea de aici.

Sâmbăta adevărată și neasemănată este mormântul, care arată ce înseamnă desăvârșita încetare a necazurilor și patimilor și a plugăriei ce se împotrivesc acestora. În el se odihnește (sabatizează) toată firea omenească, adică sufletul și trupul.

Dumnezeu a orânduit în șase zile ființa lumii acesteia și a alcătuit stihiiile și a dat existență mișcării lor neconținute spre slujire. Și ele nu se vor opri din drumul lor înainte de desfacere. Și din puterea acestora, adică din stihiiile cele dintâi făcute, s-au alcătuit trupurile noastre. Dar nici acelor nu le-a dat oprire din mișcarea lor, nici trupurilor noastre făcute din ele nu le-a dat să se oprească din lucrarea pământului (din plugăria lor).

Iar ca hotar al încetării ei în noi a pus clipa în care se va înfăptui înrudirea stării lor din urmă cu starea dintâi, care este desfacerea vieții. Așa s-a spus lui Adam: *"Întru sudoarea feței tale vei mânca pâinea ta"*. Și până când? *"Până ce te vei întoarce în*

pământul din care ai fost luat, care îți va odrăsli ție spini și mărăcini", care sunt tainele plugăriei acestei vieți, până ce durează.

Dar din acea noapte, în care omul a asudat, Domnul a schimbat sudoarea care producea spini și mărăcini, în sudoarea rugăciunii și în plugăria dreptății.

Mai mult de cinci mii și cinci sute de ani l-a lăsat pe Adam să trudească în ea. Pentru că până atunci nu era descoperită calea sfinților precum a zis dumnezeiescul apostol (Efeseni III, 1). Dar în zilele de pe urmă a venit și a poruncit libertății să schimbe sudoarea cu sudoare.

Deci, n-a poruncit oprirea deplină, ci schimbarea. Căci a arătat iubirea de oameni față de noi, pentru răbdarea grelei noastre pătimiri legată de pământ. Deci de ne vom opri să asudăm în rugăciune, vom secera neapărat spini. Pentru că lipsa rugăciunii aduce plugăria pământului prin trup, care face să odrăslească din fire spini. Căci patimile sunt cu adevărat spini ce odrăslesc în noi din sămânța aflată în trup.

Cât timp purtăm chipul lui Adam, neapărat purtăm și patimile lui. Căci e cu neputință ca pământul să înceteze să dea o odraslă potrivit firii lui. Iar aceasta este nepotul firii, ca pământul ieșit din trupurile noastre, după mărturia lui Dumnezeu: "*Pământul din care ai fost luat*" (Facere III, 9).

[...] Sâmbăta noastră este ziua înmormântării. Atunci se odihnește (sabatizează) cu adevărat firea noastră. Deci ni se impune ca un lucru de trebuință să smulgem din ea spinii cât stă pământul în ea. (Sf. Isaac Sirul, Filocalia 10, pag. 375-378).

"Și a sfârșit Dumnezeu în ziua a șasea lucrarea Sa pe care a făcut-o; iar în ziua a șaptea S-a odihnit de toate lucrurile Sale pe care le-a făcut. Și a binecuvântat Dumnezeu ziua a șaptea și a sfințit-o, pentru că într-înșea S-a odihnit de toate lucrurile Sale, pe care le-a făcut și le-a pus în rânduială".

Facere II, 2-3

Binele cel mai înalt și, așa zicând, cel mai din vârf în toate cele ce sunt și în toate cele gândite, este Dumnezeu. Iar în toate cele văzute, cel mai înalt și neasemănat mai bun după fire, este omul. Ba, prin har, e cu adevărat mai sus și decât îngerii.

Deci mintea văzătorului, apropiindu-se prin cele foarte multe ce se află între Dumnezeu și oameni, de Cel mai presus de înțelegere, se umple de spaimă dacă n-a făcut încă din belșug experiența harului luminător. Dar dacă a gustat din puterea duhovnicească, ce lucrează în inimă, se înalță la cel mai înalt bine, la Dumnezeu, și intră în El, printr-un dar mai dumnezeiesc și privește în chip unitar și se umple de uimire, sălășluindu-se în tăcere în adâncul cel mai presus de minte.

Iar aceasta este cu adevărat chezașia primei odihne, al cărei model este odihna lui Dumnezeu de la creație.

Iar de a doua odihnă, mai înaltă și mai luminată, al cărei chip este odihna rânduie pe seama poporului lui Dumnezeu (Evrei IV, 9), mintea se bucură întorcându-se de la Dumnezeu la sine însăși și cunoscându-se pe sine ca chip al prototipului (modelului) și pe toate cele dintre Dumnezeu și om, așa cum sunt.

Căci atunci nu numai că străbate la cele mai presus de minte și de înțelegere, într-un chip corespunzător și în uimire minunată, ci se umple și de bucurie, nu de oarecare, ci de cea duhovnicească, veselindu-se în tăcere de razele arătătoare de Dumnezeu și de lucrările îndumnezeitoare ce vin peste ea, și unindu-se cu Unitatea cea mai presus de fire a dumnezeirii, în Hristos Iisus. (Calist Catafygiotul, Filocalia 8, pag. 478-479).

"Dumnezeu s-a odihnit de toate lucrurile pe care a început să le facă"

Facere II, 3

Dar aceasta numai după împlinirea celor făcute în Cuvânt și Duh. Tot așa și mintea cea după chipul lui Dumnezeu se odihnește

de toate lucrurile ei, pe care a început să le facă spre întregirea lumii gândite (inteligibile) a virtuții; dar numai după ce a cercetat și a desăvârșit statornic în Cuvântul lui Dumnezeu și în Duhul de viață făcător toată lumea și înțeleșurile din ea, și după ce s-a urcat de la acestea iarăși, în Cuvântul și Duhul, la cele numite de unii după cele naturale și s-a înălțat la vederile tainice, simple și desfăcute de toate, ale cunoștinței de Dumnezeu.

Căci ajungând atunci în odihnă, gustă multă odihnă și pace, cunoscând adevărul înțelegerii, și se îndumnezeiește prin lumina cunoștinței și prin împărtășirea Duhului de viață făcător în Iisus Hristos, Domnul nostru. (Calist Catafygiotul, Filocalia 8, pag. 484).

"Atunci luând Domnul Dumnezeu țărână din pământ, a făcut pe om și a suflat în fața lui suflare de viață, și s-a făcut omul ființă vie".

Facere II, 7

Cele ce le face Dumnezeu în Adam cel întâi zidit și cele mai înalte, le face pe urmă în noi. Suflă în Adam ca suflare de viață, harul Duhului de viață făcător și așa s-a făcut Adam om desăvârșit; căci s-a făcut "*spre suflet viu*" și nu spre suflet simplu. Căci nu e suflet al omului Duhul lui Dumnezeu, ci spre suflet care viază duhovnicește. Pentru că Duhul Sfânt al lui Dumnezeu se face cu adevărat suflet sufletului, care viețuiește cum trebuie să viețuiască sufletul cuvântător (rațional) și de chip dumnezeiesc.

Dar nerămânând Duhul lui Dumnezeu împreună cu sufletul sau din nefericire depărtându-se, s-a pierdut și chipul dumnezeiesc al vieții, demn de sufletul rațional și s-a introdus din nenorocire cel al dobitocului sau al fiarei. Căci fără Dumnezeu nu putem face nimic din cele cuvenite, deci, fără a fi în Duh și în Hristos, cum a spus Hristos (Ioan XV, 5).

De aceea, s-a făcut Adam om fără lipsuri, adică întreg, întrucât nu s-a făcut simplu "*spre suflet*", ci "*spre suflet viu*", când a suflat

Dumnezeu în el "suflare" ca să fie "viață" în sufletele cuvântătoare.

Drept aceea, această suflare a lui Dumnezeu, suflată în Adam, până ce a fost în el, nu puțină slavă și strălucire de chip dumnezeiesc pricinuia celui părtaș de ea. Ca urmare, el se purta față de lucruri cu putere străvăzătoare și proorocească și era împreună creator cu Dumnezeu, sau un al doilea dumnezeu după har.

Iar prin aceasta îi făcea plăcere și lui Dumnezeu, Făcătorului mai presus de înțelepciune al tuturor, cu vederile și prooroiciile prea strălucite ale lui. Dar, pentru că și-a plecat genunchiul și a căzut, prin greșeală, sub neascultarea cea atotrea, Sfântul Duh, Cel de viață făcător depărtându-se, iar el nemaîînțelegând să păzească mărimea unei vrednicii așa de mari, s-a apropiat cu adevărat de dobitoacele neînțelegătoare, și s-a făcut asemenea lor (Psalmul XLVIII, 12).

Astfel s-a depărtat în chip inconștient și jalnic de scopul dumnezeiesc, consimțind cu întunericul prea înfricoșător și nemaiavăd, din pricina golirii vădite, nimic din darul mai presus de fire al acelei suflări insuflate lui de Dumnezeu. (Calist Patriahul, Filocalia 8, pag. 240-242).

"Apoi Domnul Dumnezeu a sădit rai în Eden, spre răsărit, și a pus acolo pe omul, pe care-l zidise".

Facere II, 8

Precum cele arătate sunt chipuri ale celor nearătate ale omului, așa și raiul preafrumos sădit de Dumnezeu cu înțelepciune la răsărit în Eden, este chip al omului dinlăuntru. Acesta are ca pământ inima sa, ca pomi pe care are să-i sădească cu voia, mintea lui zidită după chipul lui Dumnezeu, vederile și înțelesurile dumnezeiești cu privire la Dumnezeu și lucrările vrednice de Dumnezeu, care sunt multe și felurite și au și o înfățișare felurită și o mireasmă duhovnicească, ba dau și o hrană, o desfătare și o plăcere.

Astfel, inima hrănește Edenul acesta în chip firese și are în sine

spre plăcere și bucurie vădită cele dumnezeiești.

Edenul văzut e sădit la răsăritul soarelui văzut, pentru că soarele văzut e chipul soarelui cugetat. Deci, inima e sădită spre luminile cunoștinței soarelui cugetat. Căci inima lipsită de lumina cunoștinței, nu poate produce înțeleșuri și gânduri dumnezeiești și lucrări vrednice de Dumnezeu și nu se poate umple deplin de vederi dumnezeiești, mai simple și mai desăvârșite, ca să fie un rai nou și mai presus de lume. Dar nici fără ape nu e rai și nu poate produce pomi frumos împodobiți și roditori, precum se cuvine.

De aceea, în raiul din Eden se vede țâșnind, din mijlocul lui, un izvor care se împarte precum se scrie în patru începuturi (de râuri) și adapă fața pământului (Facere II, 6), iar în om, ca izvor de apă vie se află mișcarea de viață făcătoare a Sfântului Duh, despre care Domnul a zis: *"Apa pe care Eu voi da-o lui, se va face lui izvor de apă"* (Ioan IV, 14) vie în inimă, țâșnind în chip minunat ca dintr-un Eden și împărțindu-se în: înțelepciune, cumpătate, dreptate, bărbăție, ca cele patru începuturi, din care se naște toată virtutea în chip dumnezeiesc. De aceea s-a și spus că prin acest râu se adapă toată fața pământului, sau a inimii, cu lucrarea spre creșterea, spre odrăslirea și spre producerea rodurilor alese ale virtuților dumnezeiești. [...] Izvorul nu este din firea pomilor sau a pământului. Pentru că, în acest caz, el nu ar fi ajuns să adape toți pomii atât de numeroși și să-i îngroașe și să-i crească nu puțin; căci el era unul singur, iar pomii erau mulți și atât de deosebiți între ei, că unii dintre ei aveau însușiri potrivnice, unii fiind mai uscați, alții mai umezi, unii mai fierbinți, alții mai răcoroși. Spre toți aceștia, atât de deosebiți între ei, se mișcă acel izvor unic și de un singur fel, lucrând cât se poate de mult împreună cu toți. Iar împărțindu-se în patru începuturi, pricinuieste în fiecare om cele ce țin de el. Căci acesta s-a dăruit după har credincioșilor, dar țâșnește continuu din lăuntrul inimii, fiind în mod minunat un singur izvor, dar împărțit în chip vădit în patru începuturi, sau virtuți egale; și acestora și celor ce urmează din ele le ajută cât mai mult apa cea una.

Căci întrucât e Duh, conlucrează cu înțelepciunea; întrucât e

cunoștință, ajută celui ce se împărtășește de dreptate; se numește iarăși cumpătare și putere ca Unul ce este acestea și se arată de departe astfel și se face împreună lucrător spre cumpătare și bărbăție. Iar Sfântul Pavel și proorocul Isaia sunt martori foarte tari despre Duhul ca împreună lucrător spre iubire și înțelepciune. Cel dintâi spune că iubirea lui Dumnezeu s-a vărsat în inimile noastre prin Duhul Sfânt dat nouă (Romani V, 5), iar Isaia numără între cele șapte lucrări ale Duhului, duhul înțelepciunii (Isaia XI, 2).

Dar Duhul e nu numai împreună lucrător cu iubirea, ci se face și duh al râvnei, ce pare într-un mod oarecare opus iubirii. Căci iubirea acoperă mulțime de păcate (I Petru IV, 8). Dar râvna ajunge și la muștrări și uneori și la ucideri. Iar aceasta ar putea-o spune și marele prooroc Ilie, prieten al lui Dumnezeu, care a trecut prin sabie pe atâția preoți ai rușinii (III Regi XVIII, 48); și mai înainte, Fineas, care a spintecat pe Madianita împreună cu israelitul (Numeri XXV, 8); iar înainte de aceștia, însuși Marele Moise, dătător al legii vechi, care adeseori din râvnă a predat morții pe mulți și încă chiar pe unii dintre bărbații din neamul său. (Calist Patriarhul, Filocalia 8, pag. 233-237).

Dumnezeu a sădit raiul la răsărit după aducerea la existență a întregii creații pentru că El cunoscând de mai înainte toate, a creat lumea într-o ordine și într-o stare bine orânduită și cele șapte zile le-a stabilit ca chip al celor șapte perioade (veacuri) ce aveau să se desfășoare pe urmă, iar raiul l-a sădit după acestea, ca pe unul ce avea să însemne veacul viitor. (Sf. Simeon Noul Teolog, Filocalia 6, pag. 124).

"Și a făcut Domnul Dumnezeu să răsară din pământ tot soiul de pomi, plăcuți la vedere și cu roade bune de mâncat; iar în mijlocul raiului era pomul vieții și pomul cunoștinței binelui și răului".

Facere II, 9

Din acest pământ a făcut Dumnezeu să răsară pomul frumos la vedere și bun la mâncare, având roade de tot felul, care nu se stricau și nu lipseau niciodată, ci erau totdeauna proaspete și dulci și procurau dulceață și desfătare primilor oameni creați. Căci trebuia să se procure trupurilor lor nesticăcioase și o hrană nesticăcioasă. De aceea viața și petrecerea lor în mijlocul raiului era și ea lipsită de osteneli și de frământări. Acest rai l-a înconjurat Făcătorul lui cu ziduri, așezând o intrare prin care ei intrau și ieșeau. (Sf. Simeon Noul Teolog, Filocalia 6, pag. 125).

"Iar din pomul cunoștinței binelui și răului să nu mâncați, căci în ziua în care vei mânca din el, vei muri negreșit!"

Facere II, 17

Privirea trupului nostru și contemplarea alcătuirii lui duce în mod natural pe cel nedesăvârșit la cunoștința dulceții plăcerii, chiar fără să vrea. Ba nu numai la aceasta, ci și la mișcări și la gânduri necuviincioase, motiv pentru care ni se spune totdeauna cuvântul dumnezeiesc "*Ușile, ușile, să luăm aminte!*". Prin repetare, cuvântul poruncește pentru cei nevrednici, păzirea porților simțitoare și înțeleghătoare, adică a simțurilor, prin care obișnuiește să intre moartea în sufletul omului.

Căci cel ce stăruie, fără deprinderea în bine și fără luare-aminte, în privirea alcătuirii firii noastre, e înduplecat de cugetarea lui, ca de o Evă amăgită de șarpele cel vechi, să se gândească la dulceața plăcerii ca Adam și să se împărtășească de ea ca bună; și astfel se va vedea pe sine, întocmai ca acela, gol de harul lui Dumnezeu; se va afla șezând afară de raiul acesta și plângând, ca unul ce nu mai are mintea acoperită decât de frunze de smochin. (Nichita Stithatul, Filocalia 6, pag. 363).

"Adame, unde ești?"

"Am auzit glasul Tău și cunoscând goliciunea mea, m-am temut și m-am ascuns".

Facere III, 9, 10

Văzându-se pe sine gol, Adam s-a ascuns și s-a încins cu frunze de smochin cusute, încercând să-și acopere rușinea. Chemându-l la pocăință, Dumnezeu îi zice: "*Cine ți-a spus că ești gol? Nu cumva ai mâncat din pomul, din care ți-am poruncit ca numai din el să nu mănânci?*" (Facere III, 11). Acela însă n-a voit să spună că a păcătuit, dimpotrivă, a dat vina pe Dumnezeu, Care le-a făcut toate foarte bine, zicând: "*Femeie, pe care mi-ai dat-o, ea mi-a dat și am mâncat*" (Facere III, 12), iar aceea, la rândul ei, a pus vina pe șarpe. Deci nevoind ei să se pocăiască și să cadă înaintea Stăpânului, sau să ceară iertare, Dumnezeu îi alungă și-i scoate din rai, ca dintr-un palat împăărătesc ca să viețuiască pe acest pământ ca niște exilați și scoși peste graniță. (Sf. Simeon Noul Teolog, Filocalia 6, pag. 126-127).

"Dușmănie voi pune între tine și între femeie, între sămânța ta și sămânța ei; aceasta îți va zdrobi capul, iar tu îi vei înțepa călcâiul".

Facere III, 15

Legiuitorul, oprind simbolic pătrunderea plăcerii, a poruncit să fie păzit capul șarpelui, deoarece și acela pândește călcâiul. Căci scopul aceluia este să împingă pe om la făptuire, la care, dacă nu ajunge, nu poate ușor să amestece veninul prin mușcătură. Dar silința noastră este să frângem însăși prima răsărire a plăcerii, căci aceasta fiind zdrobită, lucrarea va fi slabă. Poate nici Samson n-ar fi aprins semănăturile celor de alt neam, dacă n-ar fi legat cozile vulpilor, întorcându-le capetele de laolaltă (Judecători XV, 4). Căci cel ce poate înțelege cursa plănuită de gândurile viclene de la

răsărirea lor, trecând peste începuturi, va vădi din compararea sfârșiturilor (cozilor) întreolaltă ticăloșia gândurilor. Aceasta înseamnă că, legând coadă de coadă, pune între ele, ca o făclie, judecata care le dă pe față. (Nil Ascetul, Filocalia 1, pag. 236).

Vrăjmașul nostru obișnuiește să tulbure mintea noastră și să mănânce pământ și să ne poftască împreună cu acela. El dorește ca chipul lui Dumnezeu să se târască pe pânțele. Din pricina aceasta trebuie să respirăm pururea pe Dumnezeu, ca prin aceasta să trecem peste fiecare zi nerăniți de săgețile cele aprinse ale diavolului. (Filoteie Sinaitul, Filocalia 4, pag. 115).

"Iar lui Adam i-a zis: «Pentru că ai ascultat vorba femeii tale și ai mâncat din pomul din care ți-am poruncit: «Să nu mănânci», blestemat va fi pământul pentru tine! Cu osteneală să te hrănești din el în toate zilele vieții tale!»".

Facere III, 17

Ce este pământul blestemat de Dumnezeu în faptele lui Adam și ce înseamnă a se hrăni omul din el într-o necazuri? Ce înseamnă apoi a-i aduce acela omului spini și măcăcini, iar omul a mânca iarba câmpului? Ce înseamnă a mânca omul pâinea într-o sudoarea feței lui? Căci niciodată nu s-a văzut vreun om să mănânce nici pământ, nici iarbă. Nici cei ce mănâncă pâinea nu o mănâncă cu sudoarea feței lor, cum se spune în acea povestire.

Pământul blestemat în faptele lui Adam este trupul lui Adam, neconținut blestemat prin faptele lui, adică prin patimile minții lipită de pământ, la nerodirea virtuților, care sunt fapte ale lui Dumnezeu. Din trupul său se hrănește omul cu durere și cu întristare multă bucurându-se doar cu puțină dulceață ce i-o dă el. Din trup îi răsar omului, pe deasupra plăcerii stricăcioase, grijile și gândurile, ca niște spini, și marile ispite și primejdii, ca niște măcăcini. Iar

acestea îl împung din toate părțile prin rațiune, prin poftă și prin mânie, încât de-abia poate să-și îngrijească și să-și mănânce, adică să-și întrețină sănătatea și bunăstarea trupului, ca pe o iarbă ce se veștejește. Dar și aceasta printr-o lungă repetare de dureri "*în sudoarea feței*", adică întru osteneala și robotirea simțurilor, care se silesc să exploreze pline de curiozitate lucrurile sensibile. Iar strădania de a-și susține viața de aici, fie prin vreun meșteșug, fie prin altă metodă iscusită, îi este omului ca o pâine.

Sau poate și mai bine, pământul este inima lui Adam, care a fost blestemată pentru încălcarea poruncii, cu pierderea bunurilor cerești. Acest pământ (inima) și-l mănâncă omul întru necazuri multe prin înțelepciunea lucrătoare, curățându-l de blestemul cunoștinței pentru faptele de necinste. Totodată el curăță cu rațiunea gândurile cu privire la nașterea trupurilor ce răsar din inimă ca niște mărăcini, precum și gândurile încruntate cu privire la purtarea de grijă și la judecata sufletelor, care de asemenea răsar din inimă ca niște mărăcini, în vreme ce contemplația duhovnicească și-o seceră întocmai ca pe o iarbă naturală. Și astfel ca printr-o sudoare a feței mănâncă prin osteneala cercetătoare a cugetării, când ajunge la înțelegere, pâinea nesticăcioasă a cunoașterii lui Dumnezeu, care e singura pâine a vieții și singura care susține întru nesticăciune făptura celor ce o mănâncă.

Așadar pământul mâncat în înțeles bun este inima curățită prin fapte; iar iarba este știința lucrurilor provenită din contemplația naturală. În sfârșit pâinea este cunoștința tainică și adevărată a lucrurilor dumnezeiești. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 3, pag. 30).

"Iată Adam s-a făcut ca unul dintre noi".

Facere III, 22

Spunând aceasta, Dumnezeu îl înfățișează pe Adam după călcarea poruncii, căci adaugă imediat "*cunoscând binele și răul*".

Deodată, adică, cu îndemnul ce i l-a dat, diavolul l-a învățat pe om și politeismul, spunându-i: "*În ziua în care veți mânca din pom, vi se vor deschide ochii și veți fi ca niște dumnezei, cunoscând binele și răul*". De aceea Dumnezeu întrebuițează în chip ironic și osânditor pluralul: "*S-a făcut ca unul din noi*", care corespunde cu ideea despre Dumnezeu, sădită în Adam de amăgirea șarpelui, ca să mustră pe omul care a ascultat de diavolul. Și ca să nu-și închipuie cineva că felul de vorbire ironică e străin obiceiului Scripturii, să asculte cum vorbește Scriptura în numele lui Dumnezeu către Israel: "*Dacă veți umbla împotriva mea cu viclenie și eu voi umbla împotriva voastră cu viclenie*" (Levitic XXVI, 27-28). Întru nimic nu se deosebește însă viclenia de ironie (vezi și III Regi XXII, 15). Scriptura urmărește așadar să-l amăgească pe Adam când înfățișează pe Dumnezeu zicând despre el că "*s-a făcut ca unul din noi*". Ea Îl arată pe Dumnezeu ca și când și-ar însuși pătimirea lui Adam, sau mustră pe Adam, fiindcă a ascultat de sfatul șarpelui, făcându-i să-și dea seama de nebunia politeistă, sădită în el prin amăgirea Satanei. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 3, pag. 152).

"Și îndată a pus o sabie de foc ca să păzească intrarea la pomul vieții".

Facere III, 24

Aceasta nu înseamnă că ei vor fi readuși iarăși, după refacerea lor, în același rai supus simțurilor și material. Nu în acest scop a fost păstrat el până acum; nu pentru aceasta nu l-a blestemat pe el Dumnezeu. Ci pentru că e tipul vieții viitoare și chipul veșniciei Împărăției a cerurilor. Căci dacă n-ar avea acest rol, de tip, ar fi trebuit să fie blestemat, ca unul în care s-a săvârșit neascultarea lui Adam. Dar n-o face aceasta. O face însă cu tot pământul celălalt, fiindcă era nesticăcios ca și raiul și producea de la sine toate. De aceea, pentru ca Adam cel ieșit de acolo să nu ducă mai departe o

viață liberă de greutate, de osteneți și de sudori, blestemă pământul acesta zicând: *"Blestemat să fie pământul în lucrurile tale. În necazuri să te hrănești din el în toate zilele vieții tale. Spirit și mărăcini să-ți răsară ție și să mănânci iarba câmpului, rânduită fiarelor și dobitoacelor necuvântătoare. În sudoarea feței tale să-ți mănânci pâinea ta, până ce te vei întoarce în pământul din care ai fost luat; că pământ ești și în pământ te vei întoarce"* (Facere III, 17-19). (Sf. Simeon Noul Teolog, Filocalia 6, pag. 127).

"Iar după un timp, Cain a adus jertfă lui Dumnezeu din roadele pământului. Și a adus și Abel din cele întâi născute ale oilor sale și din grăsimea lor. Și a căutat Domnul spre Abel și spre darurile lui. Iar spre Cain și spre darurile lui nu a căutat. Și s-a întristat Cain tare și fața lui era posomorâtă".

Facere IV, 3-5

După ce Dumnezeu a rânduit acestea într-un chip înțelept, Adam alungat din rai a avut copii, și-a isprăvit viața și a murit. La fel și cei născuți din el. Oamenii de atunci având proaspătă amintirea căderii, deoarece aflaseră de ea de la Adam și Eva, cinsteau pe Dumnezeu ca pe un Stăpân și se închinau Lui. De aceea Abel și Cain îi aduceau jertfe din avuțiile lor. Și Dumnezeu a luat aminte la aducerea și la jertfa lui Abel, dar nu și la cea a lui Cain. Cain cunoscând aceasta, s-a supărat până la moarte și aceasta l-a dus la pizmuirea și la uciderea fratelui său (Facere IV, 3-5). Dar după aceea Enoh a plăcut lui Dumnezeu și a fost mutat de aici la El (Facere V, 24), iar Ilie a fost înălțat în car de foc (II Regi II, 11). Astfel după hotărârea dată contra lui Adam și a seminției lui și după alungarea lui, pe fiii lui Adam care au plăcut Lui i-a cinstit cu mutarea și cu prelungirea vieții și i-a eliberat de stricăciune; adică de întoarcerea în pământ și de coborârea la iad. Prin aceasta a arătat că dacă a făcut așa cu cei ce trebuiau să moară, sau, mai drept vorbind, să se preschimbe, de câtă slavă și cinste și milă nu

I-ar fi învrednicit pe Adam, lăsându-l să petreacă în rai, dacă n-ar fi călcat porunca, sau, dacă după ce a călcat-o s-ar fi pocăit. (Sf. Simeon Noul Teolog, Filocalia 6, pag. 129-130).

"Gemând și tremurând vei rătăci pe pământ".

Facere IV, 12

Cuvântul spus de Făcătorul, lui Cain, la arătare, este un chip și o icoană a tuturor păcătoșilor întru ascuns. Căci neamul lui Adam căzând din poruncă și făcându-se vinovat de păcate, e zbuțiat de gânduri nestatornice și e plin de frică și de tulburare, însuși vrăjmașul învăluind tot sufletul care nu s-a născut din Dumnezeu, în poftă și plăceri felurite și învărtindu-l ca pe grâu cu o lopățică. Dar și Domnul însuși îi arată pe cei ce ascultă de voile celui rău, ca păstrând chipul lui Cain. Căci muștrându-i pe aceia zice: *"Voi vreți să faceți poftele tatălui vostru, omorătorul de oameni. Căci acela de la început a fost omorător de oameni și întru adevăr n-a stătut"* (Ioan VIII, 44). (Sf. Simeon Metafrastul, Filocalia 5, pag. 324).

"Și a zis Lameh către femeile sale".

Facere IV, 23

Zic unii dintre învățați în cele dumnezeiești că în vremea lui Lameh, fiind tulburare și neorânduială, cel puternic stăpâna asupra celui slab. Deci acest Lameh, întâlnind un bărbat cu soție, l-a ucis și i-a luat femeia.

Întâlnind iarăși un frate cu o soră, l-a ucis și pe acela și a luat pe sora lui. Pe cel dintâi l-a numit *"bărbat"*; și pe al doilea *"tânăr"*. Acestea după istorie. Dar după înțelesul mai adânc, Lameh înseamnă lucrarea păcatului. De aceea aceasta a ucis în noi pe

bărbat, sau legea naturală, și pe tânăr, sau legea duhovnicească, și a luat de la ele litera, ca amestecându-se cu ea semănătorul răului să facă să nască păcatul. De aceea *"răzbunarea pentru Lameh va fi de șaptezeci de ori câte șapte"* prin ceea ce se înțelege că vor fi iertate pedepsele ce vin de pe urma consimțirii și săvârșirii păcatului. Pentru aceea când Petru întreabă: *"De câte ori voi ierta fratelui meu de-mi va greși; până la șapte ori?"*; Domnul îi răspunde: *"Nu numai până la șapte ori, ci până la șaptezeci de ori câte șapte"* (Matei XVIII, 21-22). Adică celui ce și se pocăiește să-și ierți nu numai cele mici săvârșite prin consimțirea cugetului, ci și faptele. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 216).

"Dacă pentru Cain va fi răzbunarea de șapte ori, apoi pentru Lameh de șaptezeci de ori câte șapte!".

Facere IV, 24

Să ia aminte cu toată sârguința la numitul șarpe din inima lor și să-l izgonească, omorându-l cu multa smerită-cugetare. De vor face aceasta, înstrăinându-se de el, vor putea să se dezbrace și ei poate cândva de veșmintele de piele și să cânte Domnului, ca odinioară tinerii neprihăniți, cântarea de biruință, dacă, dezbrăcându-se de ele nu se vor afla goi de nevinovăția acelora și de smerenia firească. (Sf. Ioan Scărarul, Filocalia 9, pag. 244).

"Nu va rămâne Duhul Meu pururea în oamenii aceștia, pentru că sunt numai trup".

Facere VI, 3

În fața lui Dumnezeu și a oamenilor care viețuiesc după Hristos, e un rău tot așa de mare a petrece cineva pățimaș în fapte de desfrânare și a se mândri în duhul părerii de sine. Căci precum

cele făcute în ascuns ale celui dintâi e rușinos a le și grăi, așa și înălțările inimii celui de-al doilea sunt urâte înaintea lui Dumnezeu. Și precum pe cel dintâi îl leapădă Dumnezeu de la odihnă, pentru că e numai trup, așa și cel din urmă e necurat înaintea Domnului, pentru că se mândrește. (Nichita Stithatul, Filocalia 6, pag. 226-227).

Cei ce viețuiesc trupește și au în ei cugetul trupesc, fiind cu totul trupuri, nu pot plăcea lui Dumnezeu. Căci sunt întunecați în cugetări și nepărtași de razele luminii dumnezeiești. Având norii patimilor așezați ca niște ziduri înalte în fața razelor Duhului, ei rămân neluminați; iar simțurile sufletului fiindu-le tocite, nu pot căuta spre frumusețile cunoscute cu mintea ale lui Dumnezeu și nu pot vedea lumina adevărată a vieții și nu se pot ridica deasupra micimii celor văzute. Ci căutând la cele de jos și fiind reduși numai la simțirea celor văzute, leagă demnitatea rațiunii de lucrurile supuse simțurilor și omenești, și toată lupta le este pentru cele văzute și stricăcioase, războindu-se întreolaltă pentru ele. (Nichita Stithatul, Filocalia 6, pag. 256-257).

Ceea ce trece de la sufletul ce se bucură duhovnicește la trup, chiar dacă se întâmplă să lucreze în trup, e duhovnicesc. Căci plăcerea trecând de la trup la minte, o face pe aceasta cu chip trupesc, neîmbunătățindu-se prin împărtășirea de ceea ce e mai bun, ci transmițându-i mai vârtos aceleia ceea ce e mai rău, încât omul întreg e numit din pricina ei "trup", potrivit cu ceea ce s-a zis despre cei înecați prin mânia lui Dumnezeu, "*că nu va rămâne Duhul Meu în oamenii aceștia, pentru că sunt trupuri*". (Sf. Grigorie Palama, Filocalia 7, pag. 233).

"Veniți să Ne pogorâm și să amestecăm limbile lor"".

Facere XI, 7

Sfânta Scriptură închipuiește pe Dumnezeu după dispoziția aflătoare în cei cărora le poartă de grijă. Astfel e numit și leu și urs și pardos și panteră și om și bou și oaie și soare și stea și foc și duh și alte lucruri nenumărate, Dumnezeu nefiind nici una din acestea, dar fiind cugetat potrivit cu forța și cu însușirea pe care o reprezintă fiecare din acestea.

Arătându-se de pildă lui Avraam, care era desăvârșit în cunoștință, Dumnezeu l-a învățat că în rațiunea unității se cuprinde rațiunea imaterială a Treimii. Aceasta pentru faptul că Avraam ieșise cu mintea total din materie și din formele ei. De aceea, i s-a arătat ca trei și i-a vorbit ca unul. Iar lui Lot, care nu-și curățise încă mintea de compoziția corpurilor alcătuite din materie și formă și credea că Dumnezeu, este numai Făcătorul lumii văzute, i s-a descoperit în chip de doime, nu de treime, indicând prin formele în care s-a îmbrăcat, că mintea pe care voiește să o învețe încă n-a ieșit din materie și formă.

Cei ce zideau turnul, porniseră mai înainte din țara de la răsărit a luminii, adică de la cunoștința unică și adevărată despre Dumnezeu, și veniseră în pământul Senaar, care se talmăcește "*dinții blestemați*", căzând în tot felul de păreri despre dumnezeire. Aici adunând toate părerile, ca pe niște cărămizi, se apucaseră să zidească, asemenea unui turn, necredința politeistă. Din această pricină pe drept cuvânt Dumnezeu, care risipește unitatea conglăsurii păcătoase a oamenilor rătăciți, se numește aici pe Sine plural după dispoziția lor, care era împărțită și împrăștiată în nesfârșite păreri. Prin aceasta arată că, fiind unul, în ei s-a împărțit în mulți, cum este în cazul lui Adam, zicând: "*Iată Adam s-a făcut ca unul din Noi*" (Facere III, 22). Așadar, potrivit cu starea de fiecare dată a omului, Dumnezeu e înfățișat de Scriptură sau la plural sau ca unitate. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 3, pag. 107).

"După aceea a zis Domnul către Avraam: «Ieși din pământul tău, din neamul tău și din casa tatălui tău și vino în pământul pe care ți-l voi arăta Eu»".

Facere XII, 1

Zis-a Dumnezeu lui Avraam, adică omului străbătător acestea, dar zice și acum, într-un înțeles mai înalt, minții care s-a făcut trecătoare și a străbătut de la cele ce se cunosc cu simțurile, la cele ce se gândesc cu mintea: *"Ieși din simțirea ta și deci și din cele supuse simțurilor și din toată lumea văzută și vino în pământul pe care ți-l voi arăta"*. Aceasta se aseamănă cu ceea ce s-a spus de Domnul: *"Vinde-ți averile tale și le dă săracilor și ia crucea ta, adică răstignește-te față de simțire și față de cele supuse simțurilor și față de toată lumea, și venind urmează-Mi Mie"* (Marcu X, 21).

Acolo se spune: *"A zis Domnul către Avraam"*, adică a zis Tatăl prin Cuvântul, sau prin Fiul. Și continuând, a zis: *"Și vino în pământul pe care ți-l voi arăta"*. Dar arătarea se face prin deget. Iar degetul lui Dumnezeu s-a spus că e Duhul lui Dumnezeu, după cuvântul: *"Iar dacă Eu, cu degetul lui Dumnezeu scot dracii"* (Luca XI, 20). Iar aceasta o tâlcuiește altădată spunând: *"Prin Duhul lui Dumnezeu"* (Matei XII, 28). Așa au spus și înțelepții egiptenilor: *"Acesta-i degetul lui Dumnezeu"* (Ieșirea VIII, 19), numind așa lucrarea Duhului.[...]

"În pământul pe care ți-l voi arăta", este ca și când ar zice: *"În pământul, în care te voi călăuzi prin Cuvântul și prin Duhul"*. *"În pământul în care curge lapte și miere"*, adică la înțelegerea lui Dumnezeu însuși și la cunoașterea a ceea ce este El. La această cunoaștere, la care trebuie să ajungă, mintea nu poate ajunge altfel, decât călăuzită și luminată prin iluminarea Duhului de viață făcător, care vine la arătare prin Fiul. Iubitorul de oameni Dumnezeu atrage mintea obișnuită ca să străbată mai sus de înrăurirea ființelor gândite create (îngerii), ca pe un alt Avraam de la cele supuse simțurilor la cele cugetate și dincolo de ele, unde este privirea și contemplarea unitară a dumnezeirii în trei ipostasuri.

Căci însuși Dumnezeu și Tatăl este, în înțelesul principal,

pământul făgăduinței, pe care avem făgăduința că-l vor moșteni cei blânzi (Matei V, 5) și cei drepecți la inimă, care se vor sili prin Duhul să se facă moștenitori ai Lui.

El este pământul din care curge lapte și miere, luminile de dimineață, razele gemene, viața și desfătarea și curăția a toată lumea. Miere poate fi numit Cel născut din Tatăl, Cel ce este Fiul lui nedespărțit, prin întruparea Lui ca într-un fagure de miere, din care se îndulcește și se veselește tot ce este omenesc, cu învățăturile și cu harurile mai presus de fire și cu alte zeci de mii de bunătăți și frumuseți. Lapte e Duhul Sfânt, Cel unitar, care nu e născut, ci purces și alb ca lumina, Cel ce cu hrana Lui crește spre Dumnezeu ființele cuvântătoare, ajunse asemenea pruncilor, care vor intra în Împărăția cerurilor, cum a zis Domnul.

Așadar, pământul și laptele și mierea ce curg din el, trebuie văzute ca Tatăl și Fiul și Duhul Sfânt. În acest pământ e mutată cu totul mintea, ajunsă străbătătoare, prin călăuzirea și puterea și lucrarea dumnezeirii, celei în trei ipostasuri. (Calist Patriarhul, Filocalia 8, pag. 263-265).

"Și răspunzând Avraam, a zis: «Iată, cutez să vorbesc Stăpânului meu, eu, care sunt pulbere și cenușă»".

Facere XVIII, 27

Cel ce se teme de Domnul are pururea ca tovarășă smerenia, și prin gândurile acesteia vine la dragostea și la mulțumirea către Dumnezeu. Căci își amintește de purtarea lumească de mai înainte și de feluritele greșeli, ca și de ispitele ce i s-au întâmplat din tinerețe, și cum din toate acestea l-a izbăvit pe el Domnul și l-a strămutat de la viața pătimasă la viața după Dumnezeu. În felul acesta dobândește pe lângă temere și dragostea, mulțumind pururea cu smerenie multă Făcătorului de bine și Cărmuitorului vieții noastre. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 42).

Cel mișcat prin Duhul Sfânt cu o mișcare veșnică s-a făcut numai sfânt. Căci sălășluindu-se Duhul în el, omul are în sine vrednicia proorocului, a apostolului, a îngerului, a lui Dumnezeu, câtă vreme înainte era pământ și cenușă. Căci sufletul nu dăruiește altuia viața, dar Duhul nu viețuiește numai, ci procură și altora aceasta. Astfel apostolii au înviat și morți. (Sf. Grigorie Palama, Filocalia 7, pag. 388-389).

"Femeia lui Lot însă s-a uitat înapoi și s-a prefăcut în stâlp de sare".

Facere XIX, 26

Să ne sârguim să urmăm nu pilda soției lui Lot, ci pe a lui Lot însuși. Căci sufletul, întorcându-se de unde a ieșit, se va strica asemenea sării și va rămâne nemișcat (nelucrător). Sufletul nemișcat sau nelucrător, e sufletul mort, împietrit, ca și soția lui Lot, incapabil de viață, incapabil să se preschimbe spre mai bine, incapabil să înainteze spre trepte mai înalte.

Sarea, în care s-a prefăcut soția lui Lot, n-avea nici măcar puterea să dea gust bucatelor, devenind stâlp cu totul neroditor și încremenit. Numai dacă merge înainte, ca Lot, sufletul se mișcă cu adevărat și se desăvârșește. (Sf. Ioan Scărarul, Filocalia 9, pag. 70).

"A zis Dumnezeu lui Avraam: Înmulțind voi înmulți sămânța ta ca stelele cerului și ca nisipul de pe țărmul mării și va stăpâni neamul tău cetățile dușmanilor săi".

Facere XXII, 17

Amintind de cuvântul "*În sămânța ta se vor binecuvânta toate neamurile*", Sfântul Pavel adaugă că prin sămânță se înțelege Iisus (Galateni III, 18). Și de fapt e cât se poate de convenit să înțelegem

prin sămânța înmulțită a lui Avraam pe Domnul Iisus. Căci El singur e supraplin datorită unirii dumnezeirii și a lucrării; și e nesfârșit pentru mărima Sa și de nepătruns pentru mulțimea Sa, și a înmulțit în adevăr, în calitate de Dumnezeu al harurilor, ca stelele cerului și ca nisipul de pe țărmul mării; El este totodată din neamul lui Avraam, ca Cel ce se pogoară din acela. Și nu s-a spus același lucru de Dumnezeu despre Ismael, căci acesta nu era fiul celei libere (Facere XVI, 1 și următ.). Ci *"în Isaac se va chema ție fiu"* (Evrei XI, 18). Dar nu s-a spus aceasta nici despre Israel. Căci acesta n-a ajuns la o mulțime atât de mare, precum nici toți oamenii de pe pământ, ca Domnul Hristos, care a fost luat (după omenitate) de către Dumnezeu Cuvântul din sămânța lui Avraam și s-a făcut o singură persoană Om și Dumnezeu.

Nici pacea nu are hotar în El (Isaia IX, 7); iar judecățile Lui sunt un adânc fără fund (Psalmul XXXV, 6); și nestrăbătute sunt căile Lui (Romani XI, 33); și puterea și înțelepciunea și toate cele dumnezeiești în jurul Lui sunt de nesfârșite ori în chip nesfârșit nesfârșite. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Capete gnostice, Filocalia II, pag. 140).

Întru El neamuri nevăzute au dobândit, în chip minunat, binecuvântarea și o mulțime așa de mare și-a găsit în chip strălucit, sfârșitul desăvârșirii ce le sta în față.

Dar nu era potrivit cu Dumnezeu și nici necesar să făgăduiască Patriarhului că-i va dăruia harul înmulțirii poporului din sămânță trupească. Căci bucuria de asemenea lucruri e păgânească și grosolană. Iar unui bărbat care cugeta cele prea bune, cum era Avraam, cel atât de iubitor de oameni, cum era Patriarhul acela, îi era propriu să iubească din tot sufletul pe Dumnezeu și să se bucure de cunoștința și de vederea mult dorită a Lui și prin aceasta să primească prisosița de înțelesuri și de vederi și de iluminări și să se înmulțească pe măsura lor în chip vrednic de Dumnezeu.

Așa se face Moise rugător vrednic de luat în seamă, ca să vadă pe Dumnezeu arătându-i-se întru cunoștință (Ieșire XXXIII, 13 și următoarele). Și pe cât vedea, după cât era socotit vrednic să vadă, pe atâta se înmulțea (atâta se făcea de mult); și-i venea o așa de

mare mulțime de cunoștință, cât nu putea să spună.

Iar lui Solomon i s-a dat de la Dumnezeu revărsare și mulțime de înțelepciune și de cunoaștere a făpturilor, ca nisipul de pe țărmurile mării (III Împărați II, 35), încât era mai înmulțit decât toți cei de atunci. Dacă va cugeta cineva, va ști foarte ușor, în ce fel înmulțește Dumnezeu pe om, sau sămânța omului care a fost dăruit cu har de Dumnezeu.

Căci Dumnezeu se bucură prea puțin de simpla înmulțire a poporului. El se bucură de înțelepciunea și de puterea de cunoaștere duhovnicească a sufletului și de celelalte virtuți dumnezeiești, multe la număr. Pe toate acestea le-a avut cu prisosință Domnul Iisus, sămânța lui Avraam, în care a locuit toată plinătatea dumnezeirii trupește (Coloseni II, 9), care întrece cuprinsul oricărei mulțimi, în măsură nesfârșită și din care e tot ce este și toată mulțimea. În această plinătate se află și "*visteriile cunoștinței și ale înțelepciunii ascunse în Hristos*" (Coloseni II, 3). Această mulțime e cu adevărat un dar vrednic de Dumnezeu și cu totul deosebit, făgăduit de Dumnezeu, după cuviință, prietenului deosebit al Său.

Deci în Hristos Iisus este mulțimea adevărată și nemărginită din cele cinci rațiuni.

Mai întâi din slava din jurul Lui se străvăd măririle firii dumnezeiești, proprii lui ca Dumnezeu adevărat; ele sunt socotite de Părinți nemărginite pentru mărirea lor și nepătrunse pentru mulțimea lor. Apoi cele ale relației Lui ca Fiu cu Tatăl și cele care arată adevărata Lui deoființime cu Tatăl; cele ale unirii cu Duhul și revărsarea darurilor de care se împărtășesc milioane de oameni, ba poate toată lumea, fără să se micșoreze. Apoi cele ale iconomiei în trup și câte au fost până atunci și după aceea, negrăite și mai presus de număr, care toate pornesc din slava Lui. Apoi pe cele ale iubirii și harului, ale păcii și odihnei noastre.

De le va privi cineva pe toate, va afla că Iisus Hristos, sămânța lui Avraam, e înmulțit întru ascuns mai mult decât mulțimea stelelor cerului și decât nisipul țărmurilor mării. Și va lăuda, precum se cuvine, preamărind această atât de mare făgăduință, mai presus de toate, minunată și tainică a lui Dumnezeu, vrednică de

Dumnezeu singur, izvorul harurilor, dată prietenului atotcredincios, ales dintre toți și împlinită spre fericirea obștească covârșitoare a neamului omenesc și mai ales a credincioșilor. (Calist Patriarhul, Filocalia 8, pag. 287).

"Noi avem și paie și nutreț pentru asinii noștri; de asemenea pâine și vin pentru mine și pentru roaba ta și pentru sluga aceasta a robilor tăi; n-avem nevoie de nimic".

Facere XXIV, 32; vezi și Judecători XIX, 19

Cuvântul lui Dumnezeu le este celor a căror grijă se învârtește mai mult în jurul virtuților trupești, paie și fân, nutrind partea pătimitoare a sufletului lor spre lucrarea virtuților. Dar celor ce s-au ridicat prin contemplație adevărată la înțelegerea celor duhovnicești le este pâine care le nutrește partea mintală a sufletului spre desăvârșirea după chipul lui Dumnezeu. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 191).

Deci luând toiagul lui și vasul cu untdelemn a venit la locul numit Betel și a dormit acolo și a văzut într-o descoperire în vremea nopții un chip de scară coborând din cer pe pământ și îngeri ai lui Dumnezeu coborându-se pe ea, *"iar Domnul se rezema pe ea"* (Facere XXVIII, 11-13).[...] Apoi a venit în Mesopotamia să-și ia femeie din locul acela. Și când a văzut pe Rahila, fiica fratelui mamei sale, a iubit-o pe ea și a slujit pentru ea 7 ani, dar nu i se va da ea lui până nu va lua mai întâi pe Lia. [...]

Mesopotamia se numește așa, fiindcă este la mijlocul a două râuri. Numele celui dintâi este Tigrul, numele celui de-al doilea este Eufrat. Întâiul pornește împotriva Asirienilor, al doilea nu pornește împotriva vreunuia (nu are dușman), ci se socotește pornind la larg. Tigrul se tâlmăcește discernământ, al doilea smerenie. Lia se cugetă precum chip al ostnelilor trupești - Rahila e chipul vederii

(contemplării) adevărate. Acestea se petrec cu omul care se află în Mesopotamia, ca prin discernământ să împlinească ostenele trupești, fiindcă ele se opun vrăjmașiei Asirienilor spre a trece la smerita cugetare în contemplația adevărată.

Dar n-a născut lui Iacob fii până ce n-a născut Lia copiii ei. Și a împlinit slujirea pentru Rahila alți șapte ani. Căci de nu va împlini omul toată făptuirea, nu i se dăruiește adevărata contemplare. Amândouă i s-au făcut femei, dar a iubit mai mult pe Rahila decât pe Lia, pentru că aceasta avea ochii slabi, iar Rahila era foarte frumoasă. Întâia lui femeie avea ochii slabi, adică omul până este cu ochii lui trupești, nu vede încă slava contemplației adevărate. Căci se amestecă încă dușmănia plăcerii omenești în lucrarea lui.

Și când încetează să nască Lia, își aduce Dumnezeu aminte de Rahila, adică de dobândirea ostenelelor trupești, și simțirea se eliberează de patimi, vederea adevărată descoperă minții slavele adevărate. Deși fiii Liei erau spre ajutor lui Iacob, el iubea pe Iosif mai mult decât pe toți, adică deși ostenele trupești păzesc pe om de vrăjmaș, numai adevărata contemplare îl unește pe el cu Dumnezeu. (Cuv. Isaia Pustnicul, Filocalia 12, pag. 62-63).

"Iar ea a zis către tatăl său: «Să nu se mânie domnul meu că nu mă pot scula înaintea ta, pentru că tocmai acum am necazul obișnuit al femeilor»".

Facere XXXI, 35

Fiindcă obișnuința trage pe om la sine cu putere și nu-l lasă să se ridice la cea dintâi deprindere a virtuții. Pentru că din obișnuință se naște deprinderea, iar din deprindere se face firea. Chiar dacă e clintită puțin cu sila, îndată se întoarce la sine. Iar dacă a fost scoasă din hotarele ei, nu se mai întoarce la integritatea ei dacă nu se pune multă osteneală spre a o aduce la calea ei, căci vrea mereu să revină la deprinderea din obișnuință, pe care a părăsit-o. Privește

la sufletul care se ține lipit de obișnuințe, cum șade lângă idoli, lipindu-se de materiile fără formă, și nu vrea să se ridice și să se apropie de rațiunea care caută să-l călăuzească spre cele mai înalte. Căci sufletul care se odihnește de mulți ani în lucrurile vieții, șade lângă idoli, care pe ei sunt fără formă, dar primesc forme de la meșteșugul omenesc. Astfel acest suflet s-a lipit de lucrurile de aici, ca de niște idoli, și slujește de aici înainte obiceiului și nu mai slujește adevărului; ba nici nu mai poate să se mai ridice la adevăr, ci prin obișnuințe întinează firea lucrurilor, ca prin necurăția de fiecare lună. (Nil Ascetul, Filocalia 1, pag. 251-252).

"Nu se va mai chema numele tău Iacob, ci Israel".

Facere XXXII, 28

S-a numit Iacob, pentru că a călcat în picioare vrăjmășia (patimilor) până ce s-a învrednicit de binecuvântare și și-a dobândit simțurile lui, care erau în stăpânirea vrăjmașului. Iar când s-au eliberat acelea, s-a numit Israel, adică mintea care vede pe Dumnezeu.

A venit în Salem și și-a cumpărat acolo țarină și a clădit altar Domnului care l-a ascultat pe el în ziua necazului. Numele Salem înseamnă pace, adică va trece omul peste războiul în care îl apără Dumnezeu, ajunge la pace și clădește altar din douăsprezece pietre. (Cuv. Isaia Pustnicul, Filocalia 12, pag. 63-64).

"Iar ei au dat lui Iacov toți dumnezeii cei străini, care erau în mâinile lor, și cerceii ce-i aveau în urechile lor; și Iacov i-a îngropat lângă stejarul de la Sichem și i-a lăsat necunoscuți până în ziua de astăzi".

Facere XXXV, 4

Știind marele Iacob că acestea, atunci când sunt cugetate și contemplate neîncetat, vatămă și mai mult cugetarea, întipărand chipurile cele mai limpezi și mai vădite ale nălucirilor urâte, ascunde pe zeii străini în Sichem. Căci osteneala împotriva patimilor le ascunde și le pierde pe acestea, nu pentru o scurtă vreme, ci *"până în ziua de azi"*, adică pentru tot timpul, întrucât *"azi"* se prelungește cu tot timpul, însemnând totdeauna timpul de față. Iar Sichem înseamnă luptă, ceea ce arată osteneala împotriva patimilor. De aceea Iacob îi dă Sichemul lui Iosif, ca celui care dintre frații săi luptă cu cea mai mare osteneală împotriva patimilor. (Nil Ascetul, Filocalia 1, pag. 234).

"Eu sunt Dumnezeu cel Atotputernic. Sporește și te înmulțește".

Facere XXXV, 11

Cel ce și-a făcut inima curată cunoaște nu numai rațiunile celor inferioare și de după Dumnezeu, ci privește întrucâtva și în Dumnezeu însuși, după ce a trecut peste toate; iar acesta este capătul cel mai de pe urmă al bunătăților. În această inimă venind Dumnezeu, binevoiește să-și sape în ea prin duh trăsăturile proprii, ca în niște table ale lui Moise. Și aceasta în măsura în care acea inimă a sporit prin făptuire și contemplație după cuvântul care poruncește tainic *"Sporește!"*. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 199).

"Iată ți-am dat o parte mai mare decât fraților tăi; e cea pe care am luat-o cu sabia și cu arcu meu de la Amorei".

Facere XLVIII, 22

Precum un artist zugrăvește apa pe pereți, dar nu-și poate alina

setea cu apa aceea, și precum un om vede visuri frumoase, așa face și cuvântul nefăptuitor. Cel ce grăiește din cercarea lucrului său despre virtute, împărtășește din ea și celui ce ascultă, precum împărtășește cineva din banii câștigați de el.

Și cel ce seamănă învățătura, din cele dobândite de el, în urechile celor ce-l ascultă, deschide gura cu îndrăzneală către fiii săi duhovnicești, precum bătrânul Iacov i-a spus lui Iosif. (Sf. Isaac Sirul, Filocalia 10, pag. 32).

"La un popas de noapte pe cale, însă l-a întâmpinat îngerul Domnului și a încercat să-l omoare".

Îeșire IV, 24

Pustiul din care e trimis Moise în Egipt spre a scoate din el pe fiii lui Israel este sau firea omenească, sau lumea aceasta, sau deprinderea lipsită de patimi. În una din acestea aflându-se mintea după ce a dobândit cunoștința lucrurilor prin contemplație, primește din adâncul inimii de la Dumnezeu îndemnul ascuns și tainic să scoată din Egipt, adică din trup și din simțire, ca pe niște israeliteni, înțeleșurile dumnezeiești ale lucrurilor, ca să nu se mai ostenească acestea prostește în frământarea lutului, adică a patimilor trupului.

Încredințată cu această slujbă dumnezeiască, mintea pornește, împreună cu înțelepciunea, care este unită cu ea, prin cunoștință, întocmai ca o soție, și cu chipul purtărilor alese sau cu gândul de bun neam, născut din ea, pe calea virtuților. Calea aceasta nu îngăduie nici o oprire celor ce merg pe ea, ci aceștia trebuie să înainteze neconținut și întins spre ținta sufletului, adică spre cununa chemării de sus.

Căci oprirea pe calea virtuții este începutul păcatului, deoarece mintea se ocupă atunci pățimaș cu vreunul din lucrurile materiale, care stau pe amândouă părțile drumului și face chipul și gândul curat și tăiat împrejur al purtării evlavioase, netăiat împrejur și întinat. Când deci se oprește, vede îndată prin conștiință, rațiunea

mustrătoare ca pe un înger, amenințând-o cu moartea și mărturisind că pricina amenințării este oprirea pe calea virtuții, oprire care face gândul netăiat împrejur. Nu la începutul, nici la mijlocul, nici la sfârșitul drumului, ci "*la un popas*" l-a întâmpinat Îngerul și l-a amenințat cu moartea pentru greșeala săvârșită în cuget din nebăgare de seamă. Deci, dacă nu s-ar fi oprit din drum și n-ar fi întrerupt călătoria, n-ar fi fost muștrat, primind prin Înger amenințarea pentru netăierea împrejur a copilului. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 3, pag. 53).

"Pe Dumnezeuul tău nu-l știi și pe Israel nu-l voi lăsa să plece".

Îeșire V, 2

Bunul smereniei e greu de câștigat. Aceasta fiindcă e aducător de înălțare și iubit lui Dumnezeu și pierzător aproape al tuturor relexor urâte de Dumnezeu și aflătoare în noi. Vei afla ușor într-un om lucrările parțiale ale altor multe virtuți. Dar căutând în el mireasma smereniei, anevoie o vei găsi. De aceea trebuie multă trezvie pentru a dobândi bunul acesta. Scriptura zice că diavolul este necurat, fiindcă a lepădat de la început acest bun al smeritei cugetări și a iubit mândria. De aceea e și numit duh necurat în toate Scripturile. Căci ce necurăție trupească poate să-și adune cel ce este cu totul necorporal, netrupesc, neașezat într-un loc, ca să i se zică, din această latură, necurat? Este vădit că din pricina mândriei a fost numit necurat, deoarece din Înger curat și luminos, s-a arătat pe urmă spurcat. Căci necurat este înaintea Domnului tot cel ce se înalță cu inima. Fiindcă primul păcat este mândria. (Isichie Sinaitul, Filocalia 4, pag. 57-58).

"Sunteți leneși, nu lucrați, de aceea ziceți: vrem să plecăm să slujim Domnului Dumnezeuului nostru".

Îeșire V, 17

Când fiii lui Israel erau în Egipt și robeau lui Faraon, făceau cărămizi. Iar cei ce lucrează la cărămizi, sunt todeauna jos, privind cu ochii la pământ. Așa și sufletul când e stăpânit de diavol și săvârșește păcatul cu fapta, acesta calcă cugetarea lui și o face să nu gândească nimic duhovnicesc, ci todeauna să gândească și să facă cele pământești.

Apoi i-au clădit lui din cărămizile ce le-au pregătit, trei cetăți întărite: Pitho, Ramses și On, care este Iliopolis. Iar acestea sunt: iubirea de plăcere, iubirea de slavă și iubirea de arginți, din care constă orice păcat.

Iar când a trimis Dumnezeu pe Moise să-i scoată pe ei din Egipt și din robia lui Faraon, acesta îngreuiază lucrările lor și le zice: "*Sunteți leneși, nu lucrați...*" (Facere V, 17). La fel și diavolul, când a binevoit Dumnezeu să miluiască sufletul și să-l ușureze pe el din patimi prin cuvântul Său, sau pe careva dintre slujitorii Lui, îngreuiază și el mai tare patimile împotriva lui și-l războiește cu și mai multă putere.

Iar când s-a îngreuiat mâna lui Dumnezeu peste Faraon și peste dregătorii lui și au voit să trimită pe fiii lui Israel, acesta spuse lui Moise: "*Plecați să slujiți Domnului Dumnezeului vostru, dar lăsați oile și boii voștri*" (Ieșirea X, 24).

Acestea sunt gândurile din cuget peste care Faraon a voit să rămână stăpân, nădăjduind ca prin ele să atragă iarăși pe fiii lui Israel la sine.

Iar când i-a scos Moise pe fiii lui Israel din Egipt și i-a trecut pe ei Marea Roșie, dorind să-i ducă la cei șaptezeci de trunchi de finici și la cele douăsprezece izvoare de apă, întâi i-a dus la Mera și s-a necăjit poporul, neafând ce să bea, pentru că apa era amară. Și prin Mera i-a dus pe ei la locul celor șaptezeci de finici și al celor douăsprezece izvoare de apă. Așa și sufletul, când se oprește de la păcatul cu fapta și trece marea cea gândită (a gândurilor, a duhurilor rele), întâi se va osteni luptând și necăjindu-se mult și apoi va intra prin necazuri la sfânta odihnă. "*Că prin multe necazuri trebuie să intrăm noi în Împărăția cerurilor*" (Fapte XIV, 21). (Avva Dorotei, Filocalia 9, pag. 616-617).

"Grăiește pe ascuns în urechile poporului Meu și să ceară fiecare om de la vecinul său și femeia de la vecina sa vase de argint și de aur și îmbrăcăminte și să le puneti pe umerii copiilor voștri și veți prăda pe Egipteni".

Îeșire XI, 2

Deci ziceau că aceasta o spun bătrânii, pentru că vasele de argint și de aur și îmbrăcăminte sunt simțurile, care slujesc vrăjmășia. Iar aceasta este un semn că, dacă omul nu se desparte de vrăjmășie ca să rodească lui Dumnezeu, acoperământul odihnei lui Dumnezeu nu vine asupra lui. Căci n-a umbrit nourul un cort până ce îi lipsea ceva, ci cortul împlinit. Așa și peste templul clădit, n-a umbrit nourul până ce îi lipsea ceva, ci când a fost împlinit și s-au introdus în el sângele și grăsimile arderilor de tot și Dumnezeu a primit mirosul buneii miresme, atunci a umbrit nourul casa. Adică, de nu va iubi omul pe Dumnezeu cu toată mintea și de nu se va lipi de El cu toată inima, nu vine peste el acoperământul odihnei lui Dumnezeu. (Cuv. Isaia Pustnicul, Filocalia 12, pag. 93-94).

"Să fie mijloacele voastre încinse și sfeșnicele voastre aprinse", zise Domnul.

Îeșire XII, 11

Brăul cel bun al mijlocului, prin care ne putem face sprinteni și ușori, este înfrânarea, împreună cu smerenia inimii; înțelegând prin înfrânare: depărtarea de la toate patimile. Iar lumina sfeșnicului duhovnicesc este rugăciunea curată și dragostea desăvârșită. (Teodor al Edesei, Filocalia 4, pag. 232-233).

"Tot ce e dospit să nu mâncați, ci în toate așezările voastre să mâncați azimă".

Îeșire XII, 20

Marele Moise n-a putut elibera pe ascultători de faraon, măcar că-l urmau cu supunere, până ce nu au mâncat azima cu ierburi amare. Azima e sufletul care nu are ca punct de plecare voia sa. Căci aceasta îl poate umfla și înălța. Dar azima e pururea smerită. Iar prin ierburi amare să înțelegem când amărăciunea care vine din poruncă, când strâmtorarea ce se naște din amărăciunea postului. (Sf. Ioan Scărarul, Filocalia 9, pag. 456).

"Aceasta este legea privitoare la Pască. Nici unul de neam străin nu va mânca din ea. Nici unul cumpărat cu argint să nu mănânce din ea. Dar vei tăia împrejur pe tot cel cumpărat cu arginți, și acesta va mânca din ea. Aceasta să o mâncați într-o casă, având mijloacele voastre încinse și având încălțămintele în picioarele voastre, iar în mâini având toiagele voastre".

Leșire XII, 43-48 și 11

Nu se putea mânca Pasca decât în azime și cu mielul fript în foc cu ierburi amare (Ibidem 9). Nu a spus să fiți încinși peste mijloacele voastre ca să nu spună cineva că vorbește despre brâu, ci *"având mijloacele încinse"*, vorbind de curăția liberă de orice patimă, care se află sub stăpânirea împerecherii într-o necurăție. Iar de încălțăminte vorbește înțelegând pregătirea și fuga de orice înțepare care vatămă conștiința și împiedică mintea să vadă curăția sa. Iar toiagul este nădejdea bărbăției în mersul lipsit de frică pe drum, spre a intra în pământul făgăduinței. Iar aceștia sunt cei ce ajung la odihna Sâmbetei. Sângele este semnul sângelui Domnului nostru Iisus Hristos, când a venit ca prezență ca să aducă cu Sine pe fiii lui Israel în moștenirea Lui. Ei se arată pregătiți de drum și fiind unși cu semnul Lui în sufletele lor, în mod arătat. Iar mănunchiul de isop primit este suferirea răului.

Căci spune: *"Mâncați-le acestea cu ierburi amare"*. (Cuv. Isaia Pustnicul, Filocalia 12, pag. 170-171).

"Domnul va lupta pentru voi și voi veți tăcea".

Ieșire XIV, 14

Cei ce încă se tem de războiul cu patimile și de năvala vrăjmașilor nevăzuți trebuie să tacă, adică să nu ia asupra lor însărcinarea de-a răspunde pentru virtute, ci să lase lui Dumnezeu, prin rugăciune, grija pentru ei. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 132).

"Ce strigă către Mine? Poruncește fiilor lui Israel să se pregătească pe ei înșiși; iar tu ia toiagul tău în mâna ta și tinde-l spre apa mării și se va seca".

Ieșire XIV, 15-16

Credincios este Dumnezeu să dea și azi mâna lui Moise ca să scape pe Israel cel de acum din mâna Egiptenilor, care sunt voile minții pe care le-am împlinit, ca și noi să ne învrednicim să-I cântăm Lui cântare nouă, zicând: *"Să cântăm Domnului, căci cu slavă s-a proslăvit"*. (Cuv. Isaia Pustnicul, Filocalia 12, pag. 224).

"Să cântăm Domnului, căci cu slavă s-a proslăvit. Pe cal și pe călăreț i-a aruncat în mare".

Ieșire XV, 1

Când mintea va mântui simțirile sufletului de voile trupului și stâlpul văzut de ea le va trece (peste ele) și va despărți sufletul de voile trupului, văzând Dumnezeu nerușinarea patimilor pornindu-se asupra sufletului, voind să-i țină simțirile în păcat, dar mintea gândindu-se pe ascuns neîncetat la Dumnezeu, El va trimite ajutorul Său și va pierde deodată pe toți vrăjmașii Lui. (Cuv. Isaia Pustnicul, Filocalia 12, pag. 223-224).

"Domnul împărătește în veac și după aceea".

Jeşire XV, 18

Ştim că, după Scriptură, este ceva mai presus de veacuri. Că este aceasta, a spus-o Scriptura. Dar ce este aceasta nu a arătat. Deci este ceva mai presus de veacuri: Împărăția adevărată a lui Dumnezeu. Căci nu e îngăduit a spune că Împărăția lui Dumnezeu a început, sau că ea cade sub veacuri și timpuri. Iar aceasta credem că este moștenirea celor ce se mântuiesc, lăcașul și locul lor, precum ne învață cuvântul cel adevărat; ea e ținta celor ce sunt mișcați de dorința spre ultimul lucru dorit și la care ajungând, primesc încetarea oricărei mișcări, întrucât nu mai este vreun timp sau vreun veac pe care trebuie să-l străbată. Căci ei au ajuns după toate la Dumnezeu care este înainte de toate veacurile [...]. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 201).

"Atunci a luat Mariam proorocița, sora lui Aaron, timpanul în mâna sa și au ieșit după dânsa toate femeile cu timpane și dănțuind".

Jeşire XV, 20

Odinioară Mariam, sora lui Moise, privind căderea dușmanilor, ridicându-și chimvalul a condus cântarea de biruință a cântărețelor. Iar acum cea mai mare dintre virtuți, dragostea, ridicându-se ca să laude sufletul care a biruit patimile, se folosește de contemplație ca de o chitară, și nu încetează să laude pe Dumnezeu, veselindu-se împreună cu cele din jurul său. (Ilie Eclidul, Filocalia 4, pag. 311).

"Iată Eu voi sta înaintea ta acolo, la stânca din Horeb, iar tu vei lovi în stâncă și va curge din ea apă și va bea poporul". Și a făcut Moise așa înaintea bătrânilor lui Israel,

Jeşire XVII, 6

Piatra care a fost lovită de toiagul legiuitorului Moise și a izvorât mai presus de fire râuri de apă, este inima împietrită din pricina învârtoșării. Din aceasta, când Dumnezeu o lovește, rănind-o și străpungând-o, în loc de toiag, cu cuvinte, puterea Duhului scoate, mișcând-o în chip fericit, pâraie de viață făcătoare, ajutând-o astfel spre toate faptele mari și potrivite, făcând vii, o singură apă după fire, pe cei mulți și nesfârșiți care se împărtășec din ea. (Calist Patriarhul, Filocalia 8, pag. 238).

"Dar obosind mâinile lui Moise, au luat o piatră și au pus-o lângă el, și a șezut Moise pe piatră; iar Aaron și Or îi sprijineau mâinile..."

Jeșire XVII, 12

Când mintea, fugind prin mijlocul apelor, de faraon cel gândit cu mintea, străbate noaptea sa în lumină de foc și ziua sub acoperământ de nor (Jeșire XIII, 21), e vreme de tăcere binecuvântată și de liniște. Căci atunci începe cu adevărat curățirea sufletului. Iar când îi vine împotriva cumplitul Amalec cel gândit cu mintea și neamurile ce-i urmează, împiedicându-i trecerea spre pământul făgăduinței, atunci e vreme potrivită de a grăi; dar mintea trebuie să fie susținută în așintirea ei spre Dumnezeu de făptuirea înțelegătoare și de contemplarea cuvenită, ca odinioară mâinile lui Moise de Aaron și de Or. (Calist Catafygiotul, Filocalia 8, pag. 472).

"Șase zile vei lucra, iar ziua a șaptea este Sâmbăta odihnei Domnului"

Jeșire XX, 9-10

"Sufletul celui ce va lucra în ziua Sâmbetei, se va pierde"

Jeșire XXXI, 14

Sâmbăta este a acelor care s-au învrednicit de adevărata tăiere împrejur și au mâncat sfântul paște și s-au eliberat de Egipteni și s-au odihnit (s-au sabatizat) de amara robie a lor. Iar Domnul nostru Iisus Hristos s-a odihnit El Însuși în Sâmbăta adevărată și a învățat pe ai Săi cum trebuie să se odihnească, după ce s-a urcat Vinerea (pe cruce) și a făcut toată pregătirea Sa înainte de-a se urca pe ea, adică a suportat toate ocările pentru noi și le-a răbdat, lăsându-Se pironit pe cruce, nedesprinzându-Se și nici desfăcându-Se de ea, până mai răsufla, ci strigând: *"Mi-e sete"*, când aducându-i *"un burete muiat în oțet"* și gustându-l, a zis: *"Toate s-au săvârșit și plecându-și capul, și-a dat duhul"* (Ioan XIX, 28-30).

Atunci L-au coborât, nemaimișcându-se și sabatizând cu adevărat (ținând Sâmbăta adevărată). Deci s-a odihnit Domnul Iisus în ziua a șaptea, și a binecuvântat-o pe aceasta, fiindcă în adevăr s-a odihnit de toate lucrările prin care a desființat patimile omenești. (Cuv. Isaia Pustnicul, Filocalia 12, pag. 171-172).

"Ca să se odihnească boul tău de jug și sluga ta".

Ieșire XXIII, 12

Amândoi aceștia arată prin ghicituri, trupul. Căci trupul este vita de jug a minții lucrătoare, fiind nevoit să poarte de silă povara virtuților prin fapte. Tot el este și sluga minții contemplative, întrucât slujește în chip rațional poruncilor minții, care a ajuns la cunoștință, ca unul ce s-a pătruns și el de rațiune prin contemplațiile minții. Sâmbăta este sfârșitul amândurora, hărăzind fiecăruia odihna cuvenită de bunurile cărora le slujesc prin făptuire și contemplație.

Cel ce lucrează virtutea cu cuvenita cunoștință are ca bou de jug trupul, pe care îl mână la împlinirea datoriilor cu rațiunea, iar ca slugă modul de înfăptuire a virtuții pe care îl cumpără cu judecățile dreptei socoteli, care țin loc de bani. Iar Sâmbăta este

starea de pace și de nepătimire întru virtute a sufletului și a trupului, sau deprinderea neschimbăcioasă. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 190).

"Loc al lui Dumnezeu [...] văzut de bătrâni pe Muntele Sinai".
Ieșire XXIV, 10

Când mintea s-a dezbrăcat de omul cel vechi și s-a îmbrăcat în omul harului, vede și starea sa în vremea rugăciunii, semănând cu safirul sau cu azurul cerului. (Evagrie Ponticul, Filocalia 1, pag. 89).

"Să faci sfeșnic din aur curat. Sfeșnicul să-l faci bătut din ciocan. [...] De aceea vasul de spălat din templu îl țin boii".
Ieșire XXV, 31 ș.u.

Sfeșnicul arată că cel ce vrea să lumineze pe alții trebuie să fie solid din toate părțile și să nu aibă nimic ușor sau gol; și să fie ciocănite afară toate cele de prisos, care nu pot folosi ca pildă a unei vieți fără prihană celor ce ar privi. Iar boii de sub vasul de spălat arată că cel ce ia asupra sa o astfel de lucrare, nu trebuie să lepede nimic din cele ce vin asupra lui, ci să poarte și poverile și întinăciunile celor mai mici, până ce este neprimejdios de a le purta. Căci dacă vrea să facă curate faptele celor ce vin în preajma lui, e de trebuință să primească și el oarecare întinăciune, de vreme ce și vasul de spălat, curățind mâinile celui ce spală, primește însuși întinăciunea aceluia. (Nil Ascetul, Filocalia 1, pag. 225).

"Să tai apoi berbecul în bucăți, să speli cu apă măruntaiele și picioarele și să le pui pe bucăți lângă căpățâna lui".
Ieșire XXIX, 17

A umbla pe pânțele este semnul cel mai adevărat al plăcerii. Căci, de obicei, pânțele este pricina plăcerilor. Când stomacul e plin, se aprind și dorințele după alte plăceri; iar când se află în lipsă, rămân și acestea liniștite și mai potolite. Dar este o deosebire între cel ce se află în curs de înaintare și cel desăvârșit. Moise, lepădând cu desăvârșire plăcerea mâncărilor, a spălat pânțele și picioarele cu apă, însemnând prin pânțele plăcerea, iar prin picioare, umbletele și intrările. Dar cel în curs de înaintare spală numai cele din pânțele, nu tot pânțele. Iar între cuvintele "a spălat" și "vor spăla" e mare deosebire. Primul lucru e de bunăvoie, al doilea se face din poruncă. (Nil Ascetul, Filocalia 1, pag. 254).

Iar Aron le-a zis: "Scoateți cerceii de aur din urechile femeilor voastre, ale feciorilor voștri și ale fetelor voastre și-i aduceți la Mine".

Ieșire XXXII, 2

Cerceii sunt rațiunile cu privire la Dumnezeu, care răsar în chip firesc în minte din înțelegerea cucernică a lucrurilor; iar salbele sunt opiniile drepte despre lucruri în temeiul contemplației precum brățările sunt lucrarea virtuților cu fapta.

Sau iarăși: cerceii sunt rațiunea înăscută, căci urechea este simbolul rațiunii. Salba este facultatea mâniei, căci grumazul este chipul înălțării și al tiraniei. Brățările sunt pofta arătată prin fapta dornică de plăcere. Toate acestea, după înțelesul dat fiecăreia, aprinzându-le mintea în focul patimilor, dau naștere deprinderii nesocotite și nebunești a neștiinței, care e maica tuturor păcatelor. Pe aceasta o subțiază mintea atunci când, scrutând prin cugetare grosimea patimii îndreptată prin simțire spre suprafața lucrurilor, desface amestecarea pătimașă a elementelor care o constituie readucând pe fiecare la propriul său principiu. În felul acesta risipește sub apă, adică aduce sub cunoștința adevărului, elementele separate și slobozite din reaua (pătimită) împletire și amestecare întreolaltă. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 3, pag. 50).

"Luându-i din mâinile lor, i-a turnat în tipar și a făcut din ei un vițel turnat și l-a cioplit cu dalta. Iar ei au zis: «Iată Israele aceștia sunt dumnezeii tăi»".

Îeșire XXXII, 4

(Ce înseamnă "*vițelul turnat*", de ce i se spune la singular, apoi imediat la plural "*aceștia sunt dumnezeii tăi Israele*"?).

Mintea ieșită, asemenea lui Israel din Egiptul păcatului având în sine închipuirea care a ieșit împreună cu ea din rătăcirea păcatului, ca pe niște întipăriri lăsate de răutate în cugetare, îndată ce e părăsită puțin, din negrija ei, de discernământul rațiunii, ca odinioară Israel de Moise, dă ființă, ca un vițel, deprinderii nesocotite, care e maica tuturor patimilor.

Adunând anume ca pe niște cercei rațiunile cu privire la Dumnezeu, desprinse în chip natural din înțelegerea cucernică a lucrurilor, și ca niște salbe opiniile convenite despre lucruri care s-au născut în ea din contemplarea naturală, și ca pe niște brățări de mâini lucrările naturale ale virtuților, le topește în cuptor, adică în fierberea aprinsă a mâniei și a dispoziției pătimașe a poftei. Apoi folosind închipuirea și forma păcatului rămasă de mai înainte în cugetare, dă ființă deprinderii celei nesocotite.

Vițelul turnat este amestecarea și confuzia puterilor naturale întreolaltă, sau mai bine zis împreunarea lor pătimașă și nesocotită, care dă naștere lucrării nesocotite a patimilor contrare firii. Vițelul este unul, pentru că una este deprinderea răutății celei împrăștiată în multe chipuri ale păcatului. Și este "*vițel*" pentru robustețea și rezistența la lucru, pentru caracterul ei grosolan și pentru ușurința de a digera și născoci, întrucât își rumegă afecțiunea păcătoasă față de patimi. Turnat este deoarece deprinderea patimilor și făptuirea lor se modelează după chipul nălucirii păcătoase rămasă de mai înainte în cugetare. Pluralul "*aceștia sunt dumnezeii tăi*" e folosit din pricină că păcatul este împrăștiat și nestatornic, atotfelurit și împărțit. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 3, pag. 50).

"Iar Moise luându-și cortul, l-a întins afară din tabără, departe de ea, și-l numi cortul adunării".

Jeşire XXXIII, 7

Între cele multe domnește diversitate, neasemănare și deosebire. Dar în Dumnezeu, care este cu adevărat unul și singur, este numai identitate și simplitate. Deci nu este lucru cuminte să ne apropiem de contemplarea lui Dumnezeu, înainte de a ieși din cele multe. Căci este primejdios a încerca să exprimi pe cel negrăit prin cuvântul rostit. Pentru că orice cuvânt rostit este o dualitate sau și mai mult. Iar a contempla pe cel ce este, fără grai, numai cu sufletul, e tot ce e mai bun. Arhiereul, căruia i s-a rânduit să intre abia o dată pe an în Sfânta Sfintelor, înăuntru catapetesmei, arată și el că numai acela trebuie să se apropie, cu mintea dezbrăcată și golită de închipuirile referitoare la Dumnezeu, care a trecut prin curte și prin Sfânta și a ajuns la Sfânta Sfintelor, adică acela care a lăsat în urmă toată firea celor sensibile și inteligibile și s-a făcut curat de tot ce este propriu lucrurilor care se nasc și pier.

Marele Moise, înfigând ațară de tabără cortul său, adică fixând afară de cele vazute voința și cugetarea sa, începe să se închine lui Dumnezeu. Apoi intrând în întuneric, adică în locul lipsit de formă și de materie al cunoștinței, rămâne acolo inițiindu-se în sfintele rânduieli. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 158).

"Căci voi chema cu numele Tău, pe Domnul înaintea mea".

Jeşire XXXIII, 19

Fugi de simțuri și ai oprit plăcerea pentru cele supuse simțurilor. Fugi de nălucirile celor plăcute din cugetare și ai oprit gândurile împătimate de plăcere. Iar mintea, rămânând fără năluciri, ca una ce nu primește nici întiparirile diferitelor feluri de plăceri, nici gândurile porței, se atâă în simplitate. Și ajungând deasupra

tuturor celor simțite și a celor gândite, își urcă înțelegerea la Dumnezeu, nemaifăcând altceva decât să strige din adânc numele Domnului prin pomenire neîncetată ca un prunc pe Tatăl său. (Teolipt al Filadelfiei, Filocalia 7, pag. 68-69).

"Iar tu stai aici cu Mine".

Ieșire XXXIII, 21

Cel ce dorește cunoștință și-a așezat temeliiile sufletului neclintite lângă Domnul. Dar trebuie să se știe că și între cei ce stau lângă Domnul există deosebiri. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 170).

"Iar tu stai aici cu Mine".

Ieșire XXXIII, 21

"Comori ascunse și nevăzute îți voi deschide ție în chip ascuns".

Isaia XLV, 3

Nu uita de făptuire, și ți se va lumina mintea ta. (Talasie Libianul, Filocalia 4, pag. 7).

"Grăsimea să o ardă preotul pe jertfelnic, iar pieptul va fi al lui Aaron și al fiilor lui. Și spata dreaptă din jertfele de izbăvire ce aduceți să o dați preotului".

Levitic VII, 31-32

Prin piept se înțelege contemplația înaltă, iar prin braț activitatea, adică deprinderea cugetării și lucrarea, sau cunoștința și virtutea. Căci cunoștința aduce mintea în chip nemijlocit lui

Dumnezeu, iar virtutea o desface prin fapte în toată devenirea lucrurilor.

Acestea le-a lăsat Dumnezeu, Scriptura, pe seama preoților, care au primit ca moștenire numai pe Dumnezeu și nimic din cele ale pământului.

Alt înțeles: Cei ce prin cunoștință și virtute sunt străbătuți de Duhul, au să facă prin cuvântul învățaturii inimile altora capabile de evlavie și de credință, iar aptitudinea și puterea lor făptuitoare trebuie să le despartă de străduințele după firea cea stricăcioasă și să le mute spre agonisirea bunurilor nesticăcioase și mai presus de fire. De aceea, pe drept cuvânt a poruncit Scriptura, ca de la cele aduse spre jertfă lui Dumnezeu, pieptul legănat, adică inima celor ce se dedică lui Dumnezeu, și brațul, adică activitatea lor, să fie date în seama preoților. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 3, pag. 155).

Din ce pricină cel ce era numai în parte lepros era în fața Legii necurat, iar cel lepros în întregime era curat ?

vezi Levitic XIII, 1-12

Cel lepros în vreo parte are moartă partea în care e lepra. Căci retrăgându-se sângele ce întreține viața, se golește locul. Și când prin atingerea preotului se adâncește locul leprei, îl spurcă pe cel lepros. Tot așa și cel lepros în vreo parte a sufletului, golindu-i-se sufletul, adică adâncindu-se prin retragerea puterii vitale a virtuții, se face necurat. Dar cel lepros în întregime e drept că are culoarea leprei, însă sângele vieții avându-l împrăștiat prin tot trupul, îl are semănat și la suprafață. Aceasta înseamnă că cel ce a ajuns la ultimul capăt al răutății, dar pe urmă s-a căit, redobândește puterea vitală a virtuții. Numai conștiința o are colorată de urmele cugetărilor dinainte. Căci nu poate să nu cugete la cele ce le-a făcut, ca și când nu le-ar fi făcut. De aceea îl declară Legea pe unul ca acesta curat. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 249).

"Când secerați secerișul vostru".

Levitic XIII, 10

În lege și Prooroci se vorbește de Sâmbăta, de Sâmbete și de Sâmbetele Sâmbetelor, de tăierea împrejur și de tăierea tăierii împrejur.

Ieșire XXXI, 13-15

"Sâmbăta" este sfârșitul filozofiei active, naturale și teologice. *"Sâmbetele"* sunt sfârșitul facerii (al devenirii) și al rațiunilor ei. Iar *"Sâmbetele Sâmbetelor"* intrarea la rațiunile mai duhovnicești cu simțirea și cu mintea, și gustarea fericită a lor. Iar aceasta se petrece în chip întreit cu fiecare din cele spuse, ca să cunoască cel ce se îndeletnicește cu cunoștința, rațiunile pentru care Moise, murind, se odihnește (sabatizează) afară de pământul sfânt.

Sâmbăta este nepătimirea sufletului rațional, care prin făptuire a lepădat cu totul semnele păcatului.

Sâmbetele înseamnă slobozenia sufletului rațional care a lepădat chiar și lucrarea după fire a simțurilor, prin contemplația naturală în duh.

Sâmbetele sâmbetelor înseamnă odihna duhovnicească a sufletului rațional care-și retrage mintea chiar și de la rațiunile mai dumnezeiești din lucruri și și-o leagă cu totul numai de Dumnezeu în extazul iubirii, și prin teologia mistică o face cu desăvârșire neclintită de la Dumnezeu.

Tăierea împrejur este lepădarea afecțiunii pătimase a sufletului pentru cele ce se nasc și pier. [...]

Tăierea împrejur a tăierii împrejur este lepădarea și tăierea desăvârșită chiar și a pornirilor firești ale sufletului spre cele ce se nasc și pier.

Secerișul sufletului rațional este culegerea și cunoașterea pricepută a rațiunilor mai duhovnicești, fie ale virtuții, fie ale naturii. Secerișul secerișului este înțelegerea total inaccesibilă a lui Dumnezeu, ce se ivește în minte în chip necunoscut, după contemplarea tainică a celor inteligibile. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 135-136).

"Să nu urăști pe fratele tău în cugetul tău; cu muștrare vei muștra pe fratele tău și nu vei lua pentru el păcat".

Levitic XIX, 17

Lauda obișnuită pe care o aduci fratelui să nu o pătezi, în întâlnirea cu ceilalți frați, din pricina supărării ascunse pe care o ai împotriva lui, amestecând pe neobservate defăimarea în cuvintele tale, ci folosește în întâlniri lauda curată și roagă-te sincer pentru el ca pentru tine. În chipul acesta te vei izbăvi repede de ura pierzătoare. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 103).

"Să nu faceți nedreptate la judecată, la măsură, la cântărit și la măsurătoare".

Levitic XIX, 35

Scăpând mintea în chip înțelegător (inteligibil), prin har, de faraon și din Egipt și din ostenele și necazurile de acolo, adică din viețuirea trupească ce ridică valurile pătimase ale răutății amare și sărate, și ajungând în pustie, adică la o viețuire izbăvită de egiptenii înțeleși cu mintea și pătimind în chip înțelegător toate cele ce au venit atunci asupra evreilor în chip văzut, și izbăvindu-se de ele, mănâncă printr-o simțire sigură a sufletului, o mană înțeleasă cu mintea (inteligibilă) al cărei chip îl mânca atunci Israel în mod simțit. Iar după începutul acestei viețuiri se întâmplă că, așa cum poșteau aceia cărnurile văzute, să poștească și ea, datorită amintirii, jertfele înțelese cu mintea ale egiptenilor într-un chip primejdios și nu mai puțin greșit. Aceasta o face să cunoască o întoarcere a lui Dumnezeu de la sine, până ce prin rugăciunea căinței îl face pe Dumnezeu iarăși milostiv.

Și așa, dacă se hrănește cu mana în liniște, înaintând vremea și harul sporindu-și înrăurirea și puterea asupra ei, mintea își vede limpede trupul cel cugetat cu mintea (inteligibil) prefăcut în firea manei. O astfel de minte ce mănâncă mană are o cumpănă

duhovnicească și niște talere, de care folosindu-se la cântărirea manei, nu adună mai multă decât îi este de trebuință pentru hrană în fiecare zi, ca nu cumva, întrecând măsura, să se putrezească toată și să se piardă, și deodată cu ea să se piardă din lipsă de hrană și mintea care nu ține măsura.

Iar mintea care mănâncă mană se cunoaște prin aceea că, nemâncând nimic altceva, duce vădit o viață mai frumoasă decât tot cel ce mănâncă altceva, se înțelege, în chip înțelegător (inteligibil). Și aceasta, pentru că s-a preschimbat și ea oarecum, prin obișnuința mâncării în calitatea manei. Iar semnul acestui fapt este lipsa oricărei poftes de celelalte mâncări, pe care le poftea înainte, precum și aceea că pretutindeni vrea să mănânce numai mană și că s-a făcut prunc și s-a lipit de cinstirea lui Dumnezeu. De altfel, nu e de mirare că cineva se preface în ceea ce mănâncă neîncetat și poartă în sine vreme îndelungată. Deci nici prefacerea minții prin obișnuință în însușirea manei nu este ceva nefiresc. Căci e foarte firesc ca o hrană neconținută și neschimbată să prefacă în sine pe cel ce-l hrănește.

Astfel, mintea nu numai că dobândește treapta de înger, ci se face și părtașă de înfierea dumnezeiască, mutându-se cu dreptate de la slavă duhovnicească la altă slavă și nu numai privind la Unul, ci ea însăși făcându-se Unul și viețuind și împărtășindu-se mai presus de lume de El. Căci împărtășindu-se de taine negrăite în chip dumnezeiesc și cu iubire de Dumnezeu întru Duhul Sfânt, se face în chip desăvârșit ca cele văzute și preamărite, încât se vede și pe sine, ca prefăcută prin deprindere în însușirea manei.

Această treaptă este cu mult mai înaltă și mai cinstită decât a celui ce se știe pe sine că mănâncă mana, dar nu s-a preschimbat pe sine însuși, prin deprindere, într-o însușire a manei.

Prima stare o pătimește mintea la început, când se adună în ea însăși într-o unitate gândită cu mintea.

Iar a doua este arătarea lămurită a unei uniri mai vădite, a descoperirii unor taine ale cunoașterii și ale desfacerii desăvârșite de toate și a înțelegerii mai presus de simplitate. (Calist Catafygiotul, Filocalia 8, pag. 514-516).

"Așa să spui lui Aaron: să nu aduci pe altarul Meu din animale vreunul ce are vreo pată, ca să nu mori".

Levitic XXII, 18-20

Aaron este chip al minții. Fiindcă dușmănia amestecă răutatea ei cu pretenția dreptății, a poruncit ca să se cerceteze înainte de-a se aduce ceva lui Dumnezeu, ca să nu moară. Iar a muri înseamnă a coborî de la vedere (contemplare) și a se învoi cu cei ce voiesc să întineze simțurile ei. (Cuv. Isaia Pustnicul, Filocalia 12, pag. 217).

"De vrei să le ierți păcatul, iartă-le; dacă nu, șterge-mă și pe mine din Cartea vieții în care m-ai scris".

Numeri XI, 15

"Căci așa fi dorit să fiu eu însumi anatema de la Hristos pentru frații mei, cei de un neam cu mine, după trup".

Romani IX, 3

Dacă nu suntem în stare să renunțăm la viața vremelnică, sau poate și la cea viitoare, ca Moise și Apostolul, cum zicem că iubim pe aproapele? Căci el (Apostolul) se ruga să se întâmple pierzarea lui, ca alții să se mântuiască, și anume cei ce căutau să-l ucidă pe el, adică iudeii. Sufletele ca acestea sunt cele ale sfinților, care iubesc pe vrăjmași mai mult ca pe ei înșiși, încât pun mai presus în veacul de acum și în cel viitor în toate pe aproapele, chiar dacă le este dușman, dintr-o voință rea. Ei nu cer nimic în schimb de la cei iubiți de ei, ci se bucură dând toate ale lor altora, ca și când ar lua, ca să placă Făcătorului de bine și să se facă următori, după putință, iubirii Lui de oameni, Care este bun cu cei nemulțumitori și păcătoși.

Căci a răbda nedreptățile cu bucurie și a face bine, fără ținerea de minte a răului, dușmanilor, și a-și pune sufletul său pentru aproapele și celelalte daruri asemănătoare, sunt de la Dumnezeu,

dăruite celor ce vor să le primească de la El, prin sângele de a lucra și a păzi, cum s-a zis către Adam, ca să rămână darurile, prin recunoștință, în preajma Făcătorului de bine. Fiindcă nici un bine propriu nu dobândim vreodată, ci toate bunătățile ne vin de la Dumnezeu, după har, ca și existența din nimic. *"Căci ce ai, ce n-ai luat în dar de la Dumnezeu?"*; *"Iar dacă ai luat, ce te lauzi, ca și când n-ai luat?"*, ci ca și când ai face prin tine? (I Corinteni IV, 7). Căci aceasta este cu neputință, odată ce Domnul a spus: *"Fără de Mine nu puteți face nimic"* (Ioan XV, 5). (Cuv. Petru Damaschin, Filocalia 5, pag. 150-151).

"Grăbindu-se oarecare s-au suit în munte și a ieșit Amoreul cel ce locuia în muntele acela și i-a zdrobit pe ei".

Numeri XIV, 40

Cei ce caută cunoștința cu osteneală și nu reușesc, nu izbutesc sau din pricina necredinței, sau poate pentru că plănuiesc să se ridice prostește cu ceartă împotriva celor ce cunosc, ca norodul de odinioară împotriva lui Moise. Căci e sigur că cei ce se îmbracă în chipul virtuții ca să se fălească, nu numai că nu vor reuși în vicleșugul lor împotriva evlaviei, ci vor fi zdrobiți de conștiință. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 130).

Să privim spre șarpele de aramă, pe care l-a făcut Moise, după cuvântul Domnului. Căci l-a pus pe el pe vârful muntelui, ca tot cel mușcat de vreun șarpe, privind la el, să se vindece.

Numeri XXI, 8-9

Domnul nostru Iisus Hristos s-a asemănat cu șarpele de aramă. Căci fiind șarpele dușman, auzindu-l Adam, s-a făcut și el dușmanul lui Dumnezeu. Dar Domnul nostru Iisus Hristos s-a făcut

om desăvârșit în toate, afară de păcat (Evrei IV, 15), după asemănarea lui Adam, pentru noi. Dar șarpele de aramă este asemenea celui ce s-a făcut dușman al lui Dumnezeu, dar nu are gând rău, nici venin, nici răutate, nici nu se înconvoaie, nici nu suflă, nici nu are suflarea vrăjmașului.

Chipul acesta l-a dat Sieși Iisus Hristos, până ce va stinge veninul, pe care l-a primit Adam din gura șarpelui și se va întoarce firea, devenită contrară firii, la starea cea după fire. (Cuv. Isaia Pustnicul, Filocalia 12, pag. 209-210).

"Dar Domnul a deschis gura asinei și aceasta a zis către Valaam: «Ce ți-am făcut eu, de mă bați acum pentru a treia oară?»"

Numeri XXII, 28

Cel cu mintea smerită se ferește de voia sa ca de o amăgitoare și în cererile lui către Domnul învață și ascultă cu credință neșovăitoare. El nu ia aminte la viețuirea învățătorilor, ci predă grija de sine lui Dumnezeu, Care a învățat pe Valaam cele de trebuință și prin asină. (Sf. Ioan Scărarul, Filocalia 9, pag. 312).

"Din pustiul Chedemot am trimis soli la Sihon, regele Heșbonului, cu cuvinte de pace".

Deuteronom II, 26

Conducătorul norodului lui Israel, nu poate vedea pământul făgăduinței, care este nepătimirea, după fuga din Egipt, care este păcatul cu lucru, nici după trecerea mării, adică a robiei prin poftă și afecțiune, ci numai după petrecerea în pustie, așezată între faptele și mișcările păcatului, trimițând înainte puterea sa văzătoare și cercetătoare. (Ilie Ecdicul, Filocalia 4, pag. 300).

"Ia aminte la tine însuși și îți ferește cu îngrijire sufletul tău, ca să nu uiți acele lucruri, pe care le-au văzut ochii tăi, și să nu-ți iasă ele de la inimă în toate zilele vieții tale".

Deuteronom IV, 9

Legea, ca nedesăvârșită, zice *"ia aminte la tine însuși"*. Iar Domnul, ca mai presus de desăvârșire, a poruncit să îndreptăm și pe fratele nostru zicând: *"De-ți va greși fratele tău..."* (Matei XVIII, 15). Dacă muștrarea ta, mai bine zis, aducerea aminte îndreptată spre el, e curată și smerită, să nu ocolești să împlinești porunca Domnului. Dacă nu ai ajuns la această stare, împlinește încă slujirea legii.

Slujirea legii constă în a lua aminte cineva la sine însuși, adică a căuta de ale sale. Iar slujirea Domnului constă în a privi și la aproapele și a-l îndrepta. Sau: Legea e umbra Evangheliei, iar Evanghelia îndeamnă la faptele cele bune. (Sf. Ioan Scărarul, Filocalia 9, pag. 353).

"Să iubești pe Domnul Dumnezeuul tău"

Deuteronom V, 6

Cuvântul lui Dumnezeu, zice Sfântul Maxim, nu este vorbă multă, ci când grăim toți oamenii multe, nu împlinim un singur cuvânt al lui Dumnezeu. De pildă: Dumnezeu a zis: *"Să iubești pe Domnul Dumnezeuul tău"*. Cu toate acestea încă n-am împlinit acest unic cuvânt. Căci a-L iubi din tot sufletul, înseamnă a nu mai iubi nimic afară de Dumnezeu. Fiindcă dacă cineva își iubește sufletul său, nu iubește din tot sufletul pe Dumnezeu, ci numai din jumătate. (Cuv. Petru Damaschin, Filocalia 5, pag. 150).

"Voi pedepsi păcatele părinților în copii, până la al treilea și al patrulea neam, în cei ce mă urăsc".

Deuteronom V, 9

Primul neam este sămânța răului, adică atacul sau momeala. Al doilea e pofta. Al treilea deprinderea răului, adică consimțirea. Al patrulea, lucrarea, adică fapta. Deci se pedepsește până la al treilea și al patrulea neam. Căci atacul și pofta sunt nevinovate, întrucât răul n-a răzbit până la capăt. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 223).

"Ascultă, Israele, Domnul Dumnezeu nostru este singurul Domn".

Deuteronom VI, 4

Prin aceasta, dumnezeirea Duhului are grijă să ridice mintea spre Unul cel mai presus de lume. Căci nu e îngăduit a propovădui pe Unul, iar întoarcerea și privirea minții spre El a nu o înfăptui. Ceea ce zice Duhul Sfânt, vrea să fie și înțeles. Iar a înțelege ceva, presupune întoarcerea minții spre acel ceva. Căci, dacă lipsește întoarcerea minții spre ceea ce e de înțeles, lipsește și ceea ce ar avea mintea să înțeleagă. În cazul acesta, propovăduirea Celui Unul ar fi absurdă (fără rost), precum absurdă ar fi și credința în El. Iar dacă acestea ar fi absurde, atunci a nu cugeta pe Unul prin întoarcerea și înălțarea minții spre El, ar fi și mai absurd. (Calist Catafygiotul, Filocalia 8, pag. 410).

În raport cu creația, fiindcă aceasta este un lucru al celor Trei, adus la ființă din nimic, și pentru cei făcuți fii prin harul comun dăruit de cei Trei, se numește Tată și Treimea. "*Tatăl nostru cel din ceruri*" înfățișează Sfânta Treime, ca un Domn și Dumnezeu al nostru și ca Tată al nostru, care se numește prin harul Său. Dar în

raport cu Fiul cel de o ființă, numai Tatălui i se zice Tată. Și Lui i se zice și început, în raport cu Fiul și cu Duhul. Dar Tatăl e numit și în raport cu zidirea începută, ca Stăpân și Creator al tuturor. Când deci Tatăl este numit început în raport cu creația, început este și Fiul; dar nu sunt două începuturi (principii), ci unul. Deci în sens de relație i se zice și Fiului început (principiu) în raport cu creația, precum i se zice și Stăpân față de cele slujitoare. Prin urmare Tatăl și Fiul cu Duhul sunt față de creație un singur început și un singur Dumnezeu și Tată, un singur Cărmuitor, Supraveghetor și toate celelalte. (Sf. Grigorie Palama, Filocalia 7, pag. 514).

"Să iubești pe Domnul Dumnezeul tău, din toată inima ta și din tot cugetul tău".

Deuteronom VI, 5

"Domnul Dumnezeul tău un Domn este".

Deuteronom VI, 4

Dacă dragostea îndeobște este una și de nedesfăcut, Unul este și cel iubit. Căci dacă cele iubite ar fi cel puțin două, ar fi și două iubiri, sau iubirea cea una s-ar împărți în două și nu s-ar mai chema una și nedespărțită. Însă odată ce se spune că iubirea în general e una și de nedesfăcut, trebuie să înțelegem că Unul este și cel iubit. Dar Cel ce e iubit e mai înainte de iubirea față de El și până nu are cineva ceva din Cel iubit, nu poate avea iubirea față de El. Iar dragostea este iubirea întinsă, pe care ne cere legea naturală și scrisă a lui Dumnezeu s-o avem față de Dumnezeu. Legea naturală îndeamnă mintea iubitoare de bine să caute cel mai mare bine, care este Dumnezeu; iar legea scrisă poruncește: *"Să iubești pe Domnul Dumnezeul tău..."*.

Deci Unul este cel vrednic de iubit: este Unitatea treimică. Iar Aceasta premerge minții în dragostea ei față de Ea. Deci mintea trebuie să dorească să se întindă spre Unul cel mai presus de lume, ca prin aflarea și vederea Lui să i se aprindă dragostea față de El

și omul să se poată raze împlinitor al legii și al poruncii, iubind pe Domnul Dumnezeu lui. (Calist Cătărygiotul, Filocalia 8, pag. 422).

Daca mintea, cuvântul și duhul aleargă și cad înaintea lui Dumnezeu, cea dintâi prin luare arințe, cel de-al doilea prin chemare, iar cel de-al treilea prin umilință și dragoste, întreg omul dinlăuntru lituighisește Domnului. (Teolipt al Filadelfiei, Filocalia 7, pag. 54).

"Să te temi de Domnul Dumnezeu tău, și numai Lui să-I slujești".

Deuteronom VI, 13

Creațiunea încă e adunată într-o unitate, însă compusă și cu multe părți și nu fără de început, odată ce e creată. Dar, Unul care creează, nu e Unul numai ca cel ce rezultă din multe și felurite lucruri, ca un întreg simfonic cu un singur scop, ci și întrucât, fiind necreat, este cauza începătoare și mai înainte de început a tuturor.

Mintea, ridicându-se spre cele dinapoi, ajunge în chip necesar la ceva care este Unul începător și orânduitor al ordinii văzute, al facerii, al armoniei și al conviețuirii tuturor celor ce există într-o unitate. Căci altfel ar merge înapoi la nestârșit, ceea ce este absurd. Căci tot ce se mișcă și devine, a fost o vreme când n-a existat; și dacă n-a existat, a început. Iar dacă a început, a fost pus în mișcare. Dar atunci trebuie căutat cine a pus în mișcare totul și cine l-a adus la existență. Acesta trebuie să fie și nemișcat. Căci, dacă nu, cine e cel ce mișcă pe cel ce nu e sub o altă putere, odată ce e necreat? Iar dacă e nemișcat, e și neschimbăcios. Și dacă e așa, desigur este simplu, ca nu cumva fiind compus să se schimbe Cel ce e neschimbăcios. Căci compunerea e începutul stabilității. Iar desfacerea e punctul din urmă al mișcării. Deci, la Acela nu e compunere, ca să nu rezulte o stabilitate mai pe urmă. Și nu e o

astfel de stabilitate, ca să nu fie nici desfacere. Și nu e desfacere, ca să nu fie schimbare și mișcare la Cel neschimbat și nemișcat. El mișcă, dar nu e mișcat, și aduce la existență, dar nu e adus la existență și nu devine. Deci, dacă e neschimbat și nemișcat, numaidecât e și necompus și de aceea atotsimplu și absolut Unul mai presus de lume. Iar mintea care se întinde spre El, iese din toate în tot chipul din pricina privirii spre Cel mai presus de bunătate și a dorinței după Cel mai presus de toate, mai bine zis după Cel din care sunt toate și spre care tind toate în chip firesc.

Iar aceasta întâmplându-se, mintea iese afară și din patimi. Căci mintea care s-a înălțat mai presus și decât cele mai presus de bunătate, greu mai poate rămâne în rușinea patimilor. De aceea, zice Legea: "*Numai Lui să-I slujești*", adică celui ce e Unul. Deci, trebuie să tindem spre Unul din vârf, dacă vrem să împlinim și legea lui Dumnezeu și să ne aflăm și deasupra patimilor. (Calist Catafygiotul, Filocalia 8, pag. 411-413).

"Ia aminte la tine, să nu cauți să urmezi lor, după ce au fost stârpiți de tine".

Deuteronom VII, 2

Se întâmplă celor ce nu prea au grijă să ia aminte la cugetul lor, după tăierea patimilor, că icoanele vechilor năluciri încep să răsară iarăși ca niște vlăstare. Dacă le va da cineva loc să pătrundă treptat în cugetare și nu le va împiedica intrarea, se vor sălășlui iarăși patimile în el, silindu-l să-și facă viețuirea o nouă luptă, după biruință.

Căci se întâmplă ca unele patimi, după ce au fost îmblânzite și învățate să mănânce iarbă la fel cu boii, să se sălbăticească iarăși, din negrija celui ce le paște și să-și recapete cruzimea fiarelor. (Nil Ascetul, Filocalia I, pag. 233-234).

"Acolo să aduceți arderile de tot ale voastre și jertfele voastre, zeciuielile voastre și ridicarea mâinilor voastre, făgăduințele voastre, prinoasele voastre cele de bună voie și jertfele voastre de pace, pe întâii născuți ai vitelor voastre mari și ai vitelor voastre mici".

Deuteronom XII, 6

Trezindu-te și laudând pe Dumnezeu și chemându-L iarăși în ajutor, începe întâi primul lucru, adică să te rogi în inimă fără împrăștiere și în chip curat până la un ceas. Căci în acest timp mintea se află în starea cea mai liniștită și mai netulburată. De aceea, ni s-a poruncit să jertfim lui Dumnezeu cele întâii născute și cele mai alese ale noastre, adică să-I înălțăm în chip neclintit cel dintâi gând, prin rugăciunea curată către Domnul nostru Iisus Hristos. Căci zice Sfântul Nil: *"Rugăciune săvârșește acela care aduce tot gândul lui cel dintâi lui Dumnezeu"* (Evagrie Ponticul, *"Despre rugăciune"* 126; Filocalia 1, pag. 123; Marcu Ascetul, *"Despre Botez"*, Filocalia 1, pag. 383). (Calist și Ignatie Xanthopol, Filocalia 8, pag. 69).

"Să săvârșești arderile de tot ale tale, carnea și sângele pe jertfelnicul Domnului Dumnezeului tău; sângele celorlalte jertfe ale tale să fie vărsat lângă jertfelnicul Domnului Dumnezeului tău, iar carnea lor s-o mănânci".

Deuteronom XII, 27

Cei ce slujeau odinioară lui Dumnezeu în umbra legii, închipuie pe începătorii în evlavie. Căci și aceștia de abia pot să înțeleagă dispozițiile văzute ale simbolurilor cu înțeles de tipuri.

Ca pe un chip al celor începători în evlavie, poporul vechi mânca trupurile jertfelor, iar sângele îl vărsa la temelia altarului întrucât, din pricina cugetului copilăresc, nu se putea ridica la cunoștința celor ce se săvârșeau tainic. Hristos însă, făcându-ni-Se

arhiereu al bunurilor viitoare (Evrei IX, 11) și jertfindu-Se pe Sine ca jertfă tainică, își dă împreună cu trupul și sângele celor ce și-au deprins simțurile sufletului în vederea desăvârșirii, ca să poată distinge binele și răul (Evrei V, 14).

Căci cel desăvârșit a trecut nu numai de treapta începătorilor, ci și de a înaintașilor, și de aceea nu ignoră rațiunile celor săvârșite de el după poruncă, ci bându-le întâi pe acelea cu duhul, mănâncă prin fapte toată carnea virtuților, ridicându-și înțelegerea celor săvârșite prin simțuri la nivelul cunoașterii cu mintea. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 3, pag. 124).

Ce închipuiește junca din lege, junghiată la vale, în cazul unui omor al cărui autor n-a fost descoperit?

Deuteronom XXI, 4-6

Prin aceasta se închipuiește gândul duhovnicesc al Scripturii că nu numai pentru greșelile vădite trebuie să ne temem, ca unii ce vom avea să suferim pedepse pentru ele, ci și pentru cele săvârșite de noi în chip neștiut, dând mereu junca, adică trupul nostru, să fie junghiat în valea înfrânării și a nevoinței. De aceea se păreasa junca încă vie, ca să învățăm că nu trebuie să omorâm trupul, ci numai să junghiem și îmblânzim plăcerile răsculate. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 239).

"Să nu înjugi în aria ta animale de neamuri diferite împreună, ca boul și catârul, ci vei treiera recolta înjugând animale de același neam".

Deuteronom XXII, 10

Fericitul Moise zice, lămurind prin pilde, că sufletul nu trebuie să dea urmare ambelor voci, celei rele și celei bune (De Inst. Christ, P.G. XLVI, 293 C), ci numai celei bune și să nu cultive

două feluri de roade, cel bun și cel rău, ci numai pe cel bun. Căci zice "să nu înjugi...", adică să nu-și aibă în aria inimii noastre virtutea și păcatul lucrarea împreună, ci numai virtutea. "Să nu țezi în în haină de lână, nici lână în haină de in" (Deuteronom XXII, 11).

Să nu cultivi în țarina ta două feluri de roduri la un loc. "Să nu scoți animal din neam străin la împreunare cu altul, ci să împreuni animalele de același neam" (Levitic XIX, 19).

Prin toate acestea ne dă în chip tainic să înțelegem că nu trebuie să cultivăm în noi păcatul și virtutea, ci să se lase spre rodire numai semințele virtuții; și că sufletul să nu aibă părtășie cu două duhuri, cu duhul lui Dumnezeu și cu duhul lumii, ci să se lase robit numai de duhul lui Dumnezeu și să se producă numai rodirile Duhului. Pentru aceasta zice: "Spre toate poruncile Tale m-am îndreptat, toată calea nedreaptă am urât" (Psalmul CXVIII, 128). (Sf. Simeon Metafrastul, Filocalia 5, pag. 295-296).

"Amonitul și Moabitul să nu intre în obștea Domnului; nici al zecelea neam al lor în veci să nu intre în obștea Domnului".

Deuteronom XXIII, 3

Moabit se tălmăcește "*intestinul tatălui*", iar Amonit "*tatăl maicii*". Prin acestea se spune că cel ce ia pildă de răutate de la altul a descoperit intesinul tatălui; iar cel ce naște păcatul din Sine este tatăl maicii, adică al păcatului său propriu. Deci aceștia nu vor intra în casa Domnului până la al treilea și al patrulea și al zecilea neam; și până în veac. Adică cel ce nu s-a apropiat de Dumnezeu prin dobândirea deprinderii binelui și prin făptuirea lui (căci acestea sunt al treilea și al patrulea neam al virtuților), apoi prin numele și prin credința Domnului Iisus și prin cele zece porunci ale Legii, nu va intra, prin renașterea viitoare din veacul cel necător, în casa lui Dumnezeu, adică în cetatea cerească în care e locuința tuturor celor ce se veselesc. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 248).

"Ca ploaia să curgă învățătura mea și graiurile mele să se pogoare ca roua, ca bura pe verdeață și ca ploaia repede pe iarbă".

Deuteronom XXXII, 2

"Izvorul înțelepciunii este cuvântul lui Dumnezeu întru cele înalte, și căile ei sunt porunci veșnice".

Ecclesiastul I, 5

"Hrăni-l-va cu pâinea înțelegerii, și cu apa înțelepciunii îl va adăpa".

Ecclesiastul XV, 3

Cuvântul lui Dumnezeu se numește și este și "rouă" și "apă" și "izvor" și "râu", precum s-a scris, fiind și făcându-se acestea după puterea ce se află în cei ce-L primesc. Unora le este rouă, întrucât le stinge fierbințeala și lucrarea patimilor, care le încinge trupul de dinafară. Celor ce sunt scuturați în adânc de frigurile veninului răutății le este apă, nu numai întrucât nimicește printr-o însușire contrară ceea ce este opus, ci și întrucât le dăruiește putere de viață pentru o existență fericită. Iar izvor le este celor ce au în ei ca o țâșnire neconținută deprinderea contemplației, întrucât le dăruiește înțelepciune. În sfârșit, râu le este celor ce varsă ca un râu învățătura cucernică, dreaptă și mântuitoare, întrucât adapă din belșug oameni, dobitoace, fiare și plante. Și o face aceasta ca oamenii să se îndumnezeiască, înălțându-se prin înțelesurile celor grăite; cei îndobitociți de patimi să-și primească din nou puterea rațiunii naturale, redobândindu-și omenia prin arătarea sânguincioasă a chipurilor virtuții; cei însălbăticiți prin deprinderile și faptele lor ticăloase să se înmoaie prin îndemnurile dulci și line și să revină la blândețea firii; iar cei deveniți nesimțitori față de cele bune, asemenea plantelor, subțindu-se prin străbaterea cuvântului în adâncime, să dobândească simțirea spre aducere de roade, iar puterea cuvântului să le fie ca o sevă care-i nutrește. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 191-192).

"Când Cel Preaînalt a împărțit moștenire popoarelor, când a împărțit pe fiii lui Adam, atunci a statornicit hotarele neamurilor după numărul îngerilor lui Dumnezeu".

Deuteronom XXXII, 8-9

Hotarele îngerilor, cum zice Moise în cântarea lui, le-a așezat Dumnezeu după ce a împărțit neamurile. Iar împărțirea aceasta s-a făcut după Cain și Set, cei din Cain numindu-se oameni, iar cei coborâtori din Set chemându-se fii ai lui Dumnezeu. Iar mie mi se pare că de atunci s-a ales numele și s-a prevestit neamul din care avea să ia trup Fiul Unul-Născut al lui Dumnezeu. (Sf. Grigorie Palama, Filocalia 7, pag. 468).

"Întinzându-și aripile Sale i-a luat pe ei și i-a ridicat pe umerii Săi".

Deuteronom XXXII, 11

Dumnezeu nu se așează numai pe noi, dându-ne viața, încălzindu-ne, păzindu-ne și veselindu-ne în chip minunat, cum face pasărea cu puii săi. Ci El se așează pe Sine însuși și se face pe Sine ca o căruță nouă a noastră, mai presus de înțelegere, prin prisosința nesfârșită a dragostei Sale, păzindu-ne în siguranță și purtându-ne în chip nespus la bunătățile negrăite și supralumești ale vieții mai presus de ceruri și pregătindu-ne astfel să ne desfătăm de cele mai presus de fire și să ne umplem de pace și să ne odihnim în cele de netălmăcit și să ne bucurăm și să gustăm în chip dumnezeiesc și duhovnicesc și să ne îndulcim, precum se cuvine, de ele. (Calist Patriarhul, Filocalia 8, pag. 365).

"El l-a așezat pe pământul înalt și l-a hrănit cu roada țarinilor. [...] A mâncat Iacov, s-a îngrășat Israel și s-a făcut îndărătnic

[...], a părăsit pe Dumnezeu cel ce l-a făcut și a disprețuit cetatea mântuirii sale"

Deuteronom XXXII, 13-15

"Nu vă îngrijiți în sufletul vostru ce veți mânca sau ce veți bea sau cu ce vă veți îmbrăca".

Matei VI, 25

Toate acestea le fac păgânii și necredincioșii care leapădă purtarea de grijă a Stăpânului și tăgăduiesc pe Făcătorul. Lepădând dar asemenea gânduri, să lăsăm toată grija noastră în seama Domnului, îndestulându-ne cu cele de față, cu îmbrăcăminte și hrană sărăcăcioasă, ca să slăbim în fiecare zi pe părinții slavei deșarte. Iar dacă cineva socotește că nu-i stă bine în haină sărăcăcioasă, să privească la Sf. Pavel cum așteaptă în frig și dezbrăcat, cununa dreptății (II Corinteni XI,27). (Evagrie Ponticul, Filocalia 1, pag. 78).

După ce a isprăvit tot poporul de trecut Iordanul, a grăit Domnul către Iosua și a zis: "Ia din popor doisprezece bărbați, câte un om din fiecare seminție și le poruncește: «Luați din mijlocul Iordanului douăsprezece pietre, duceți-le cu voi și le puneți în tabăra voastră...»".

Iosua Navi IV, 1-3

Prin aceasta, Iisus a lui Navi a dat să se înțeleagă că trebuie scoase la arătare gândurile adânci ale viețuirii pătimășe și ținuite ca pe un stâlp în văzul altora, spre a nu se ascunde cu pizmă cunoștința pe care ar putea-o lua și alții. În felul acesta va fi cu putință ca nu numai trecutul să cunoască chipul în care s-a făcut trecerea, ci și cei ce se notăresc la același lucru să-și facă trecerea ușoară, și experiența unora să rîie spre învățătura altora. (Nil Ascetul, Filocalia 1, pag. 221).

"Așa că jumătate din ei se aflau pe muntele Garizim, iar cealaltă jumătate pe muntele Ebal".

Iosua Navi VIII, 33

Garizim se tălmăcește prin "*tăiere-împrejur*". Iar Ebal prin "*amestecătură*". Deci în amestecătura blestemată de neamuri își așează altarul Domnul nostru Iisus Hristos. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 229).

"Să stea soarele deasupra Ghibeonului".

Iosua Navi X, 12

Adică să-i fie păzită neabusă lumina cunoștinței lui Dumnezeu pe muntele contemplației mentale; și "*luna deasupra văii*", adică să-i rămână puterea naturală de discernământ în neputința trupului, neabătută de la virtute. Ghibeon este mintea înaltă, iar valea este trupul care s-a smerit prin mortificare. Soarele este Cuvântul care luminează mintea, îl hărăzește puterea vederilor (contemplării) și o izbăvește de toată neștiința. Iar luna este legea firii, care înduplecă trupul să se supună după lege duhului, spre a primi jugul poruncilor. Căci luna e simbolul firii, fiindcă e schimbăcioasă. Dar în sfinți ea rămâne neschimbăcioasă, pentru deprinderea lor neclintită în virtute. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 179).

"Domnul a lăsat popoare multe și nu le-a pierdut și nu le-a predat pe ele în mâinile lui Iisus, fiul lui Navi, ca să ispitească prin ele pe fiii lui Israel și să fie povățuite mințile fiilor lui Israel și să învețe războiul".

Judecători III, 1-2

Și în unele împrejurări Domnul depărtează și alungă arșița vrăjmașului de la om, în altele lasă să fie ispitit ca să i se facă această ispitire pricina de apropiere de Dumnezeu și ca să învețe și să aibă cercarea ispitelor.

Căci dreptul care nu-și cunoaște slăbiciunea sa stă pe muchie de cuțit și niciodată nu-i departe de cădere, nici de leul pierzător, adică de diavolul mândriei. Și cel ce nu-și cunoaște slăbiciunea sa e lipsit de smerenie. Și cel lipsit de aceasta e lipsit și de desăvârșire. Și cel lipsit de aceasta e pururea înfricat.

Pentru că cetatea lui nu e întemeiată pe stâlpi de fier și nu e înconjurată cu cercuri de aramă, adică nu e întemeiată pe smerenie. Iar smerenie nu poate dobândi cineva, decât prin acele feluri ale ei, prin care se face inima smerită și se nimicesc gândurile părerii de sine. De aceea de multe ori află vrăjmașul pricină să abată pe om. Căci fără smerenie nu se poate desăvârși lucrul omului. Și nu s-a pus pe scrisoarea liberării lui pecetea Duhului, ci e mai degrabă încă rob; și lucrul lui e făcut de frică. Căci nu îndreptează cineva lucrul lui fără smerenie și nu învață decât prin încercări. Și fără încercare nu cunoaște smerenia. (Sf. Isaac Sirul, Filocalia 10, pag. 115).

"În timpul acesta, toți Madianiții, Amaleciții și locuitorii Răsăritului s-au adunat împreună, au trecut râul și și-au așezat tabăra în valea Izreel".

Judecători VI, 33

Poate fi cineva foarte bogat în virtuți, dar dacă din nepăsare se abate de la ceea ce se cuvine, se ridică asupra lui lîi răsăriturilor rele de la Amalec și mai ales de la Madiam, puterea cea iubitoare de curvie, împreună cu cămilele lor, adică cu amintirile pătimișe, cărora nu este număr, și nimicesc toate roadele pămîntului, adică ale făpturii și ale deprinderii celei prea bune.

Atunci sărăcește Israel și se împuținează cu sufletul și se vede silit să strige către Domnul. (Ioan Carpatinul, Filocalia 4, pag. 132).

"Ieftae Galaaditul era un luptător viteaz. Acesta era fiul unei desfrânate, care născuse lui Galaad pe Ieftae".

Judecători XI, 1

Ieftae închipuiește persoana Domnului. Iar fata lui, trupul preacurat al Acestuia. Căci precum Ieftae era născut dintr-o desfrânată și a fost alungat dintre ai lui, iar ieșind a luptat și a biruit pe dușmani, făgăduind lui Dumnezeu să aducă drept jertfă pe primul din familia sa, care-l va întâmpina la întoarcere, la fel și Domnul, născându-Se după trup din firea noastră cea desfrânată, în chip nepăcătos, prin aceea că s-a făcut semănătorul propriului Său trup, alungat fiind de cei ce se socoteau a fi Iudei și biruind în războiul cel pentru noi, a adus trupul Său propriu lui Dumnezeu și Tatăl lui. Ieftae se talmăcește "*deschizătură a lui Dumnezeu*" (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 230).

"Nu vă lăudați și cuvinte trufașe să nu iasă din gura voastră, căci Domnul este Dumnezeul a toată cunoștința și lucrurile la Dânsul sunt cântărite".

I Regi II, 3

Cel ce are cunoștință, află tot lucrul ca ajutor spre mântuirea sufletului și spre slava lui Dumnezeu, pentru care s-au și făcut de Domnul și "*Dumnezeul cunoștințelor*". De aceea "*să nu se laude înțeleptul întru înțelepciune*", "*ci întru aceasta să se laude cel ce se laudă, că înțelege și cunoaște pe Domnul*", adică Îl cunoaște pe Domnul în înțelegere multă din fapăturile Lui și Îl imită pe El, după putere, prin păzirea dumnezeieștilor Lui porunci, "*ca să poată face*

judecată și dreptate în mijlocul pământului" (I Regi II, 10-11), ca Acela și ca să pătimească împreună cu El, prin dobândirea virtuților și să se slăvească împreună, prin nepățimire și cunoștință. Atunci va avea laudă în sine, ca cel ce s-a învrednicit să se facă robul unui astfel de Stăpân și următor al smereniei lui, nevrednici fiind. Atunci i se va face lui laudă de la Domnul când va zice celor de-a dreapta: *"Veniți, binecuvântații Părintelui Meu, de moșteniți împărăția"* (Matei XXV, 34) (Cuv. Petru Damaschin, Filocalia 5, pag. 253).

"Pe cei ce Mă slăvesc, îi voi slăvi".

I Regi II, 30

Este o slavă ce vine de la Dumnezeu, și este o slavă ce urmează din pregătirea diavolească *"Vai, când vor vorbi oamenii bine de voi"* (Luca VI, 26). O vei cunoaște limpede pe cea dintâi, când socotind-o ca vătămare, o vei respinge cu toată sânguința și oriunde te vei duce, îți vei ascunde viețuirea ta.

Și pe a doua, când, săvârșind orice lucru, îl vei săvârși pentru a fi văzut de oameni. Necurata aceasta ne îndeamnă să fățărăm o virtute pe care nu o avem. Dar de multe ori Domnul îi aduce însă pe cei iubitori de slavă deșartă la lipsa de slavă deșartă, prin necinstirea ce li se întâmplă. (Sf. Ioan Scărarul, Filocalia 9, pag. 276-277).

"Domnul a zis către Samuel: Până când te vei tângui tu pentru Saul, pe care l-am lepădat ca să nu mai fie rege peste Israel? Uplete cornul tău cu mir și du-te că te trimit la Iesei Betleemitul, căci dintre fiii lui Mi-am ales rege".

I Regi XVI, 1

Domnia lui Saul este chipul slujirii trupești a legii, pe care Domnul a desființat-o, ca pe una ce n-a desăvârșit nimic. Iar domnia marelui David este preînchipuirea slujirii evanghelice; căci ea cuprinde în chip desăvârșit toate voile din inima lui Dumnezeu. Saul este legea naturală, care a primit la început de la Domnul să stăpânească peste fire. Dar când a călcat porunca prin neascultare, cruțând pe Agag, regele lui Amalec, adică trupul, și a alunecat în pătimi, a fost scos din domnie, ca să ia David pe Israel, adică legea duhului, care naște pacea - adică pe Solomon - ce zidește lui Dumnezeu templul măreț al contemplației. Samuel se tălmăcește "*ascultare de Dumnezeu*". Deci până ce preoțește în noi Cuvântul prin ascultare, chiar de va cruța Saul pe Agag, adică cugetul trupesc, îl va ucide pe acesta cu toată râvna Cuvântul preot, și va rușina cu muștrări mintea iubitoare de păcat, ca pe una ce a călcat drepturile lui Dumnezeu. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 186-187).

"Dar omul ca om caută la față; Dumnezeu însă vede în inimă".

I Regi XVI, 7

Dumnezeu nu privește fața din afară a celor zise sau făcute de noi, ci stările sufletelor și scopul pentru care facem ceva din cele văzute, sau zicem ceva din cele cugetate, precum cei ce se deosebesc de cei ce vorbesc sau fac ceva, prin înțelegerea lor, văd mai bine înțelesurile cuvintelor și sfârșiturile lucrurilor și-și fac judecăți fără greșală despre ele. (Nichita Stithatul, Filocalia 6, pag. 269).

David care cântă și îmblânzește duhul rău al lui Saul.

I Regi XVI, 16

Astfel tot cel ce, asemenea fericitului David, paște oile, adică puterea rațională a sufletului și ucide iușimea și pofta, ca acela leul și ursul, folosindu-se de cuvântul învățături într-o contemplație înaltă, îndulcește pe ascultător și domolește patimile răutății din el. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 227).

"David, luând harpa, cânta și lui Saul îi era mai ușor și mai bine și duhul cel rău se depărta de el".

I Regi XVI, 23

Tot cuvântul duhovnicesc, îndulcit prin vederile (contemplațiile) cunoștinței, odihnește mintea muncită, slobozind-o de cunoștința rea care o chinuiește. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 186).

"Atunci David a alergat și călcând pe filistean, luă sabia lui și, scoțând-o din teacă, îl lovi cu ea și-i tăie capul; Filistenii, văzând că uriașul lor a murit, au fugit".

I Regi XVII, 51

Această mișcare blestemată - închipuirea necuviincioasă - se opune foarte mult rugăciunii curate a inimii și lucrării unitare și neînșelătoare a minții.[...] Sfinții de mai înainte au socotit-o asemenea miticului Dedal ca o închipuire cu multe chipuri și cu multe capete asemănătoare hidrei, ca pe un pod al demonilor. Căci blestemații ucigași, străbătând și trecând prin ea, intră în comunicare cu sufletul și se amestecă cu el, făcându-l un fel de stup de viespi și o peșteră de gânduri sterpe și pătimase. O astfel de închipuire trebuie respinsă cu totul. Iar când nu voiești, de dragul pocăinței și al plânsului împreunat cu zdrobirea inimii și cu smerita cugetare, iar înainte de aceasta și de dragul pătrunderii și vederii

făpturilor, ba și din voința de a compara închipuirea necuviincioasă cu cea cuviincioasă și de a o opune pe cea din urmă celei dintâi să o apropie pe cea din urmă de cea dintâi și să o lovești pe cea dintâi prin cea din urmă și astfel să o alungi cu putere pe cea necuviincioasă și nerușinată ca pe o lașă, dobândind biruința asupra ei. Făcând astfel, nu numai că nu-ți va fi pricină de pagubă, ci îți va fi mai degrabă pricină de câștig, ca unul care ți-ai condus cele ce te privesc cu judecată, fără greșală, ca unul care ai nimicuit închipuirea necuviincioasă prin cea cuviincioasă și ai rănit de moarte și ucis pe vrăjmașii tăi cu armele lor, ca odinioară dumnezeiescul David pe Goliat (I Regi XVII, 51). (Monahii Calist și Ignatie Xanthopol, Filocalia 8, pag. 134-136).

"În ziua aceea se afla acolo, înaintea Domnului, unul din slujitorii lui Saul, cu numele Doeg, idumeu, căpetenia păstorilor lui Saul".

I Regi XXI, 7; XII, 18

"Care se întinde pe malul râului Arnon până la muntele Sihon sau Hermon".

Deuteronom IV, 48

Havones se tălmăcește prin "*ferestre*". Cana prin "*agonisire*", Galileia înseamnă "*descoperire*". Doeg Sirianul este "*gândul îngâmfat*". Iar Ermon se tălmăcește prin "*alungarea fiarelor*". Unii spun că de acolo izvorăște Iordanul. Prin acestea se indică harul Sfântului Botez. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 229).

"Atunci Saul a zis slugilor sale: «Căutați-mi o femeie vrăjitoare ca să merg la ea s-o întreb...»".

I Regi XXVIII, 7

Când mintea, semețindu-se, încetează să întrebe, prin cuvenita cercetare, pe Cuvântul dătător de învățătură, care a uns-o împotriva patimilor, despre cele ce trebuie să facă și să nu facă, cade în chip sigur sub puterea patimilor din pricina neștiinței. Acestea, despărțind-o treptat de Dumnezeu o fac să se întoarcă în vreme de strâmtorare spre draci și să-și îndumnezeiască pântecelul, vrând să primească de la acestea mângâiere în necazuri. Să te încredințeze despre aceasta Saul, care neluând în toate pe Samuel ca sfetnic, este dus cu sila la slujirea idolilor și întreabă de sfat pe vrăjitoarea ventrilogă, ca pe un Dumnezeu, (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 187).

"A șezut David în casa lui și l-a odihnit pe el Dumnezeu de toți cei dimprejurul lui".

II Regi VII, 1

În acestea nu e vorba despre una singură dintre patimi, ci e vorba întâi despre patimile naturale, adică despre poftă și iuțime, apoi despre patimile iubirii de slavă, și de plăcere, care-și închipuiesc și nălucesc fețele și stărnesc la poftă și dorință. De asemenea, și despre patima iubirii de arginți, de care sufletul se împărtășește în chip ascuns, chiar când nu se lasă înduplecat la faptă. Căci și atunci ea întipărește în minte chipurile faptelor iubirii de arginți, legate de strângerea de bogăție, și silește sufletul să cugete la ele și la felul în care poate săvârși însuși acele fapte împreună cu altele. (Sf. Isaac Sirul, Filocalia 10, pag. 65).

"Și s-a făcut foamete în zilele lui David trei ani, unul după altul. Și a căutat David fața Domnului. Și Domnul a zis: «Peste Saul și peste casa lui nedreptatea, fiindcă a omorât pe Ghibeoniți». Și a chemat David pe Ghibeoniți și le-a zis lor: «Ce

voi face vouă și cu ce să vă împac ca să binecuvântați moștenirea Domnului». Și au zis către rege: «Bărbatul care ne-a zdrobit pe noi și a socotit să ne stârpească pe noi, vrem să-l prindem pe el, ca să nu mai fie în nici un hotar al lui Israil. Dați-ne nouă șapte bărbați din fiii lui și-i vom spânzura pe ei Domnului în muntele lui Saul». Și a luat regele pe cei doi feciori ai Resfei, fiica lui Aia, țiitoarea lui Saul, pe care l-a născut lui Ezdriel, și i-a dat pe ei în mâna Ghibeonitilor. Și i-au spânzurat pe ei în munte înaintea Domnului și au căzut acolo cei șapte împreună. Și i-a omorât în zilele secerișului, la începutul secerișului orzului. Și a luat Resfa, fiica lui Aia, sacul și l-a întins seiși pe stâncă, până ce a căzut peste ei ploaia lui Dumnezeu din cer. Și au împlinit toate câte a poruncit regele. Iar după aceasta s-a milostivit Dumnezeu de țară".

II Regi XXI, 1-14

Saul înseamnă în acest loc al Sf. Scripturi legea care împărățește cu litera ei prin puterea poruncii trupești peste Iudeii cei trupești, sau modul și înțelesul trupesc al legii, care împărățește peste cei ce se lasă călăuziți numai de literă. Fiindcă Saul se tălmăcește ca "*iadul cerut*".

Poporul Iudeilor, alegând viața de plăceri în locul împărăției și a vieții trăite virtuos în Duhul lui Dumnezeu, a cerut să împărățească peste el iadul, adică neștiința, în loc de cunoștință.

După altă tălmăcire, Saul înseamnă "*ceva dat cu dobândă*" sau "*împrumutat cu dobândă*". Căci nu s-a dat legea scrisă celor ce au primit-o spre a le fi ca o avuție, ci ca să-i pregătească spre făgăduința așteptată. De aceea dându-i Dumnezeu lui Saul împărăția, în legământul făcut cu el, nu i-a făgăduit împărăția veșnică. Fiindcă tot ce se dă ca împrumut nu i se face celui ce l-a primit avuție proprie, ci pricină de muncă și de osteneală spre adunarea altei avuții.

Iar Resfa, țiitoarea lui Saul, se tălmăcește "*drumul gurii*". Drumul gurii este însă învățătura legii numai prin rostirea cuvintelor, adică aducerea ei în casă în mod nelegitim.

Aceasta o face cel ce cultivă numai slujirea trupească a legii, din care nu i se naște nici un rod bun și evlavios. Căci cel ce se îndeletnicește numai cu partea trupească a legii prin învățătura cuvintelor, nu are slujirea aceasta a legii într-o împreunare legitimă cu rațiunea.

De aceea ceea ce i se naște e vrednic de osândă și de ocară. Căci din împreunarea nelegitimă cu Resfa se nasc Ermonti și Memfivoste, care înseamnă "*anatema lor*" și "*rușinea gurii lor*".

"*Anatema lor*" este stricăciunea păcatului cu gura adusă de lucrarea patimilor, iar Memfivoste este mișcarea nenaturală a minții spre rău sau gândul născocitor de rele al minții, care este și se numește rușinea minții.

Sau "*anatema lor*" este locul în care e ținută firea acum spre certare, adică lumea aceasta, care a devenit ținutul morții și al stricăciunii din pricina păcatului și în care a căzut primul om din Rai după călcarea poruncii dumnezeiești. Această lume o naște prin afecțiunea iubitoare de plăcere a voii, adică prin pofta lumească, din împlinirea legii numai prin rostirea cuvintelor, cel ce nu străbate cu mintea spre frumusețea și măreția dumnezeiască a duhului dinlăuntru literei legii.

Iar "*rușinea gurii lor*" este cultivarea în minte a gândurilor iubitoare de lume și de trup. Căci îndată ce din chipul văzut al legii trupești sau al literei ei obișnuiește să se nască prin afecțiunea voii lumea, adică dispoziția iubitoare de lume, se naște și cultivarea cu mintea a gândurilor iubitoare de lume și trup.

Și iarăși "*anatema lor*" este mișcarea urâtă, pământească și fără formă a patimilor, iar "*rușinea gurii lor*", mișcarea minții care adaugă patimilor un chip și plăsmuiește o frumusețe plăcută simțurilor. Căci fără puterea născocitoare a minții, patima nu e dusă spre plăsmuirea unei forme. Prin urmare cel ce mărginește înțelesul unei făgăduințe dumnezeiești numai la litera legii, are învățătura legii numai ca pe o țiuțoare, nu ca pe o soție legitimă. De aceea o astfel de învățătură naște anatema și rușinea, nu din pricina ei, ci a celui care o ia, adică se împreună cu ea în chip trupesc. Căci cel ce crede că Dumnezeu a rânduit prin lege jertfele și sărbătorile,

Sâmbetele și lunile nouă, pentru dezmiardarea și odihna trupului, cu siguranță va cădea sub puterea patimilor și sub rușinea murdăriei gândurilor lor spurcate; acela va fi robul lumii ce se strică și al îndeletnicirii cu gânduri trupești; de asemenea al materiei și al formei patimilor, neputând avea în cinste nimic altceva decât cele supuse stricăciunii.

De aceea poate unul ca acesta naște în chip păcătos pe Merob, care la rândul ei naște cinci fii lui Ezdriel. Merob se tălmăcește "*săturarea gâtlejului*", care nu e altceva decât lăcomia pântecelui. Acesta înțelegând porunca în chip iudaic, naște lui Ezdriel modurile de întrebuițare abuzivă a simțurilor. Ezdriel este partea contemplativă a sufletului, căci numele acesta se tălmăcește "*putere dumnezeiască*", sau "*ajutor tare*", sau "*vedere puternică*". Iar acestea nu sunt decât mintea cea făcută după chipul lui Dumnezeu, dar înduplecată apoi să se împreune cu lăcomia pântecelui, care este fiica legii înțeleasă trupește, adică a literei. Căci mintea fiind convinsă de litera legii că dezmiardarea trupului este o poruncă dumnezeiască, nu o primește decât pe aceasta spre conviețuire, socotind-o dumnezeiască și cinstind-o ca pe o fiică a legii care împărățește. Și așa face să se nască din ea modurile de întrebuițare abuzivă a simțurilor. Căci odată ce partea contemplativă a sufletului, ascultând de litera legii, îmbrățișează dezmiardarea trupească în vederea conviețuirii cu ea, socotind-o din pricina poruncii dumnezeiești, începe să întrebuițeze simțurile contrar firii, nemaiîngăduind întrebuițarea nici unei lucrări a simțurilor conform cu firea. Din Merob (fiica lui Saul), adică din lăcomia pântecelui, dobândește ca nepoți modurile întrebuițării abuzive ale simțurilor. Din această pricină el obișnuiește să omoare rațiunile și gândurile aflătoare în firea lucrurilor, adică pe cele conforme cu firea, ca pe niște Ghibeoniți. Căci Ghibeoniții se tălmăcesc "*munteni*" sau "*plutitori în văzduh*", indicând rațiunile mai înalte ale contemplației naturale sau gândurile noastre conforme cu firea. Pe acestea le ucide Saul și oricine imită pe Saul prin dispoziția sa lăuntrică.

Simbolurile nu sunt același lucru cu firea. Iar dacă simbolurile

nu sunt una cu firea, e limpede că cel ce se lipește de simbolurile legii, ca de prototipuri, nu poate nicicând să vadă ce sunt lucrurile după firea lor. De aceea respinge nebunește rațiunile cele după fire. El nu cugetă că trebuie ocrotiți aceia care au fost cruțați de Iisus (Isus Navi IX, 3 și urm.), și pentru care acela a purtat și un război înfricoșat împotriva celor cinci regi ce au năvălit împotriva lor, război în care a luptat și cerul însuși, prin pietre de grindină (Isus Navi X, 5 și urm.), alături de Iisus împotriva celor ce s-au ridicat împotriva Ghibeoniților; aceia pe care Cuvântul cel întrupat, i-a pus să care lemne și apă la cortul dumnezeiesc, adică la Sfânta Biserică, preînchipuită prin cort (Isus Navi X, 27).

Totdeauna Iisus, Cuvântul (Rațiunea) lui Dumnezeu, ocrotește rațiunile contemplației naturale, punându-le să care lemne și apă la cortul dumnezeiesc al tainelor Sale, adică să procure materia ce se aprinde de lumina cunoștinței dumnezeiești și să dea prilej pentru curățirea de petele patimilor și pentru creșterea vieții în duh.

Ghibeoniții mai înfățișează și soarta neamurilor ce vin la Iisus, împlinitorul făgăduințelor dumnezeiești, care le mântuiește învățându-le să care lemne și apă, adică să poarte pe umerii virtuților, prin fapte, rațiunea tainică și mântuitoare a crucii și a renașterii dumnezeiești prin apă; și să procure chivotului dumnezeiesc al credinței celei evlavioase prin făptuire, omorârea mădularelor pământești (Coloseni III, 5), ca pe niște lemne, iar prin contemplație revărsarea cunoștinței în duh, ca pe o apă.

Cel ce se ține numai de litera Scripturii ca Saul, pe de o parte respinge rațiunile cele după fire, iar pe de alta, nu crede în chemarea neamurilor anunțată tainic de mai înainte, căutând în lege așa cum o înțelege el, numai plăcerea trupului.

Iar câtă vreme stăpânește această dispoziție trupească peste cei ce, înțelegând astfel legea, trăiesc numai după simțuri, nu se ivește în ea foamea cunoștinței duhovnicești care întreține sufletul.

De aceea cât trăiește Saul, nu se ivește foamete, pentru că nu se simțea lipsa cunoștinței duhovnicești, cât trăia litera legii și împărăția peste iudeii cei pământești cu înțelegerea.

Când însă începe să strălucească raza harului evanghelic și ia

David împărăția peste cei duhovnicești cu înțelegerea, atunci se simte foametea cunoștinței dohovnicești. Și anume o simte poporul credincios îndeobște și sufletul fiecăruia îndeosebi, când alege învelișul de dinafară al literei în locul contemplației tainice în duh și socotește sufletul Scripturii mai de necinste decât trupul ei.

Căci cu adevărat flămânzește poporul celor ce cred și au cunoscut adevărul, ca și sufletul fiecăruia, atunci când cade din contemplația duhovnicească prin har și ajunge în robia formelor și chipurilor literei, care nu hrănește mintea cu înțelesurile mărețe, ci umple simțirea cu năluciri pătimeșe prin figurile trupești ale simbolurilor Scripturii.

Din această pricină se spune că foametea de cunoștința lui Dumnezeu se prelungește *"trei ani unul după altul"*. Prin urmare *"foametea celor trei ani"* înseamnă lipsa de cunoștință care le vine din cele trei legi: cea naturală, cea scrisă și cea a harului, corespunzător cu fiecare, celor ce nu caută prin contemplație înțelesul lor mai înalt.

Căci nu poate cultiva câtuși de puțin știința Scripturilor acela care leapădă rațiunile naturale ale lucrurilor în contemplarea sa și dă atenție numai simbolurilor materiale. Pentru că atâta timp cât stăpânește numai latura istorică a Scripturii, încă n-a încetat stăpânirea celor trecătoare și vremelnice asupra înțelegerii, și chiar dacă Saul a murit, *"mai trăiesc copiii și nepoții lui, care sunt șapte la număr"*. Cu alte cuvinte, din slujirea trupească și vremelnică a legii, obișnuiește să se nască în cei iubitori de trup, o dispoziție pătimeșă ce-și are ca încurajare în rătăcire porunca arătată în simboluri. Din această cauză nu s-a ivit foamete în zilele lui Saul, adică nu se simțea lipsa cunoștinței duhovnicești în vremea slujirii după trup a legii, ci în vremea harului evanghelic. Căci abia acum - după ce a trecut împărăția literei - flămânzim când nu înțelegem duhovnicește toată Scriptura, pentru faptul că nu gustăm din slujirea cea tainică în duh, așa cum se cuvine creștinilor.

Iar când ne trezim la simțire, asemenea lui David și căutăm fața Domnului, înțelegem limpede că harul cunoștinței s-a luat de la noi.

"Și a căutat David fața Domnului. Și a zis Domnul: «Peste casa lui Saul nedreptatea, pentru că a omorât pe Ghibeoniți»". David este toată mintea străvăzătoare, care viețuiește în Hristos și caută totdeauna fața Domnului. Iar fața Domnului este contemplația și cunoștința adevărată a celor dumnezeiești, pe care căutând-o cineva prin virtute, află pricina pentru care lipsește (cunoștința) și primește porunca să dea morții pe cei doi fii ai lui Saul din țiitoarea sa Resfa și pe cei cinci fii ai fiicei sale Merob.

Pe acești doi fii ai lui Saul (adică materia și forma), și pe cei cinci nepoți ai lui (adică cele cinci moduri ale mișcării abuzive a simțurilor spre materie și formă), după moartea lui Saul, (adică după trecerea slujirii trupești a legii) David îi predă, la porunca dumnezeiască, Ghibeoniților, care viețuiesc pe înălțimea muntelui lui Saul (adică a contemplării duhovnicești a legii), ca să-i omoare. Cu alte cuvinte legea duhovnicească sau mintea, predă afecțiunea generală a celor de sub timp față de partea trupească și sensibilă a simbolurilor, rațiunilor și gândurilor mai înalte ale contemplației naturale, pentru a o stârpi și ucide.

Căci dacă cineva nu a deosebit mai înainte în chip natural lucrurile dumnezeiești și spirituale din simboluri și nu s-a născut în el dorul de a se apropia numai cu mintea de frumusețea celor spirituale, scoțând cu totul afară simțirea de la adâncurile dumnezeiești, nu se poate elibera de varietatea trupească a figurilor. Iar câtă vreme umblă după acestea, ținându-se de literă, nu află alinarea foamei de cunoștință.

"Și a chemat David pe Ghibeoniți și le-a zis lor: «Ce voi face vouă și cu ce să vă împac, ca să binecuvântați moștenirea Domnului la începutul secerișului oarzelor»" (II Regi XXI, 2-9). Deci stârpește înțelesul cel trupesc al Scripturii, adică pe Saul din tot hotarul lui Israel cel ce omoară de fapt, prin contemplația naturală, ca prin niște Ghibeoniți, afecțiunea poficioasă și trupească față de materia nestatornică și curgătoare, afecțiune născută în suflet din legea scrisă. Acela ucide, ca pe niște fii și nepoți ai lui Saul, înțelesul pogorât al legii, prin mijlocirea contemplației naturale, întru înălțimea cunoștinței ca într-un munte, și descoperă înaintea

Domnului prin mărturisire, înțelegerea trupească a legii de mai înainte. Așa se înțelege "*spânzurarea înaintea Domnului*" de către cei iubitori de învățătură. Aceia scot prin cunoștință la lumină înțelegerea greșită ce o aveau despre lege luată după literă.

Dar tot cel ce a ucis înțelegerea trupească a legii, a ucis și a stârpit litera legii, "*ca să nu mai stea în tot hotarul lui Israel*", adică în toată rațiunea contemplației duhovnicești. Căci Israel se tâlmăcește "*minte văzătoare de Dumnezeu*".

Dar latura trupească a legii nu se mai poate afla în nici un fel în contemplația duhovnicească a celor care au ales duhul în loc de literă. Căci "*Duh este Dumnezeu și cei ce se închină Lui se cade să I se închine în duh și adevăr*" (Ioan IV, 24), nu în literă. Fiindcă "*litera omoară, iar duhul face viu*" (II Corinteni III, 7). Pentru aceasta ceea ce obișnuiește să omoare, trebuie să fie omorât prin Duhul de viață făcător.

Căci este cu neputință să existe și să lucreze partea trupească împreună cu cea dumnezeiască a legii, adică litera și duhul, odată ce nu poate lucra în armonie ceea ce nimicește viața cu ceea ce o hărăzește prin fire.

Deci acest loc este socotit ca istorie, dar înțelegându-l ca spiritual aflăm că legea scrisă, adică rânduiala trupească a slujirii în simboluri e desființată total prin mijlocirea contemplației naturale întru înălțimea cunoștinței.

Sâmbăta (Sabatul) este oprirea deplină a lucrării patimilor și încetarea totală a mișcării minții spre cele create, precum și desăvârșita trecere la Dumnezeu.

Cel ajuns la Dumnezeu, atât cât e cu putință omului, prin virtute și cunoștință, nu trebuie să mai cugete, ca la niscai lemne (Numeri XV, 32), la vreo materie oarecare ce aprinde patimile, nici să mai adune rațiunile firii.

Iar începuturile lunilor zicem că sunt diferitele iluminări ce ne întâmpină pe drumul zilelor trăite în virtute și cunoștință, cu ajutorul cărora privind deodată peste toate veacurile, împlinim anul primit al Domnului (Isaia LXI, 2) împodobit cu cununa bunătății (Isaia LXII, 2). Iar cununa bunătății este credința curată, împodobită

cu cuvintele înalte ale dogmelor și cu cugetările duhovnicești, precum cu niște pietre prețioase și încoronând mintea iubitoare de Dumnezeu, ca pe un cap.

Astfel, înțelegând în chip natural fiecare din simbolurile aflătoare în Scriptură, omorâm întru înălțimea contemplației tainice ca pe un munte, pe șapte dintre fiii lui Saul, adică predania vremelnică a legii și stârpim pe Saul, adică înțelesul trupesc legat de litera Scripturii, *"spre a nu mai sta el în tot hotarul lui Israel"*, adică în contemplația duhovnicească.

Căci trăind cineva acesta cu adevărat, zdrobește, prigonește și stârpește rațiunile și gândurile naturale, prin faptul că mărginește legea numai la trup, cinstind ca dumnezeiești patimile de ocară. Și îndată ce se îndeletnicește cineva în mod rațional cu filosofia virtuților, și-a mutat în chip firesc înțelegerea Scripturilor spre duh. El slujește acum în chip activ lui Dumnezeu întru înnoirea duhului prin vederile cele mai înalte și nu întru vechimea literei, prin înțelegerea coborâtă trupească și simțuală a legii, spre a hrăni patimile și a sluji păcatului, asemenea Iudeilor.

El ucide cu fapta, prin gândurile naturale, înțelegerea pătimașă și trupească a legii, cum istorisește cuvântul Scripturii zicând: *"Și a luat regele pe cei doi fii ai Resfei, fiica lui Aia, fiitoarea lui Saul, pe Ermonti și pe Memfivoste și pe cei cinci fii ai Merobei, fiica lui Saul și i-a dat pe ei în mâna Ghibeonitilor"*.

Mâna Ghibeonitilor este activitatea virtuoasă a gândurilor naturale, prin care sunt uciși fiii Resfei, Ermonti și Memfivoste, adică lucrarea patimilor și mișcarea desfrânată a gândurilor născute din învățarea trupească a legii, numai prin rostirea cuvintelor. De asemenea cei cinci fii ai Merobei, adică modurile desfrânate ale celor cinci simțuri, născute din voluptate, prin întrebuițarea contrară firii a lucrării lor, le omoară împreună ca într-un munte, pe înălțimea contemplației duhovnicești, orice minte înaltă și sublimă în cele dumnezeiești, la începutul secerișului oarzelor, adică la începutul activității virtuose sau al contemplației evlavioase conforme cu firea.

"Și au căzut împreună cei șapte și i-au omorât la începutul

secerișului oarzelor. Și a luat Resfa, fiica lui Aia, sac și l-a întins sieși pe piatră, până a căzut peste ei ploaia lui Dumnezeu din cer".

Resfa înseamnă "*drumul gurii*", care este învățătura trupească a legii numai prin rostirea cuvântului. Aceasta, după ce sunt omorâte patimile născute din ea și după ce se fac arătate, ca pe un munte, pe vârfurile contemplației naturale, în inima celor stăpâniți mai înainte de ea, își așterne ca un sac căința pe piatră (adică pe credința în Domnul), împlinind în duh, prin pocăința cea după Hristos, cele orânduite. Ziua și noaptea ea are înaintea ochilor prin amintire, ca pe niște fii, împlinirea trupească de mai înainte a legii, până ce cade ploaia lui Dumnezeu din cer, adică până ce sunt trimise cunoștințele dumnezeiești ale Scripturii din înălțimea contemplației duhovnicești, ca să stingă patimile și să restaureze virtuțile.

Căci deprinderea în ale legii, venind prin pocăință la Hristos, piatra cea adevărată și tare, primește ploaia dumnezeiască a cunoștinței duhovnicești a Scripturii, după împlinirea poruncii regelui David, adică a minții celei tari la vedere.

David este fiul lui Iese, iar Iese se tâlcuiește "*facerea lui Dumnezeu*". Deci Sf. Evanghelie este rodul facerii sau al lucrării proprii a lui Dumnezeu în trup. Ea primește împărăția pentru veacuri nesfârșite.

Iar cel ce primește pe acest David spiritual deși e pizmuit de Saul, nu e biruit. Dimpotrivă, dată fiind marea sa iubire de oameni și nepătimirea la care a ajuns, chiar urât fiind, liniștește prin chitara Duhului pe dușmanul chinuit de duhul cel rău și-l domolește.

Căci tot cel ce urăște din pizmă și ponegrește cu răutate pe cel ce e mai tare în nevoințele virtuților și mai bogat în cuvântul cunoștinței duhovnicești, este un Saul chinuit de duhul cel rău, întrucât nu suferă faima și fericirea celui mai bun în virtute și cunoștință și se înfurie cu atât mai tare cu cât nu-l poate ucide pe binefăcător (I Regi XX, 30).

Adeseori acesta îl repede cu ciudă chiar și pe prea iubitul său Ionatan, adică gândul intim al cunoștinței, care mustră ura nedreaptă și povestește cu respect de adevăr vredniciile celui urât (I Regi

XIX, 5). El se poartă întocmai ca Saul, nebunul de odinioară, către care a zis Samuil, după ce a călcat poruncile dumnezeiești: *"Nebunește ai lucrat că ai călcat porunca mea, care ți-a dat-o ție Dumnezeu"* (I Regi XV, 19). Iar Saul este sau legea scrisă, sau nația Iudeilor, care viețuiește după legea scrisă.

Căci de la amândouă acestea, care sunt împletite întreolaltă în chip pământesc, se depărtează Duhul Domnului, adică contemplația și cunoștința duhovnicească, în locul lui venind duhul rău (adică cugetul pământesc), care le chinuiește cu tulburările și frământările neîntrerupte ale celor supuse facerii și stricăciunii, ca pe unele ce sunt posedate de boala nestatorniciei gândurilor.

Căci legea privită numai după literă și înțeleasă material, e parcă stăpânită de boala cea rea, fiind frământată de nenumărate contraziceri și neavând nici o armonie cu ea însăși, iar mintea iudaizantă, zăpăcită până la nebunie de învățarea și nestatornicia celor materiale, își schimbă în chip necesar și ea mereu dispoziția.

Dar când David, adică Domnul nostru Iisus, care e prin fire cu adevărat cântăreț, încântă prin duhul contemplației tainice legea și pe Iudeu, pe cea dintâi o face din pământească duhovnicească, iar pe cel de-al doilea îl mută de la necredință la credință.

Deci asemenea lui Saul, atât legea cât și nația iudaică pot fi și posedate și înțelepte. Legea este posedată când e înțeleasă pământește, iar iudeul e posedat când vrea să slujească lui Dumnezeu pământește.

Și iarăși, legea este înțeleaptă când e înțeleasă duhovnicește, iar iudeul este înțelept când a trecut de la slujirea trupească la cea duhovnicească a lui Dumnezeu.

Pe cei scăpați de Iisus, îi omoară Saul. Căci pe cei pe care îi salvează duhul, îi omoară litera. De aceea Dumnezeu care a uns pe Saul, ca să împărătească peste Israel, se căiește când vede legea scrisă înțeleasă trupește de către iudei și dă puterea împărăției duhului, care este aproapele literei, însă mai bun decât ea. *"Și voi da împărăția aproapei tău, care este mai bun ca tine"* (I Regi XV, 28).

Căci precum David era aproape de Saul, la fel duhul se află în

vecinătatea literei, obișnuind să se arate după moartea literei. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 3, pag. 420-449).

"Mânia Domnului se aprinse iarăși asupra Israelitilor, pentru că cineva din ei îndemnase pe David, zicând: «Mergi de numără pe Israel și pe Iuda".

II Regi XXIV, 1

"Atunci s-a sculat Satana împotriva lui Israel și a îndemnat pe David să facă numărătoarea israeliților".

I Paralipomena XXI, 1

Apostolul numește pe diavolul, dumnezeu al veacului acesta. Așa trebuie înțeles cuvântul din Regi. Sau și altfel: fiindcă afară de Providența lui Dumnezeu nu se întâmplă nimic, ci toate se întâmplă fie din bunăvoința, fie din iconomia, fie din îngăduința Lui, cuvântul din Regi că "*Dumnezeu a îndemnat*", trebuie înțeles că "*Dumnezeu a îngăduit*", iar cel din Paralipomena că diavolul a lucrat, el a fost cauza.

În înțeles mai înalt aceasta înseamnă că David e orice om care a născut, nu din aplecare lăuntrică, ci din uitare de sine, un gând de mândrie, dar pe urmă se căiește și se roagă lui Dumnezeu. Iar făcând așa, mor gândurile privitoare la cele vremelnice și trecătoare. căci numărul șaptezeci înseamnă mișcarea temporală, pentru cercul înșeptit ce se repetă. De aceea e mai bine a fi prigonit de vrăjmașii draci, decât a suporta foamea neuzirii cuvântului lui Dumnezeu. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 247).

"Toate celelalte fapte ale lui Asa și toate ostenele lui și tot ceea ce el a făcut și cetățile pe care le-a zidit sunt scrise în cronică regilor lui Iuda, afară de faptul, că la bătrânețea lui a fost bolnav de picioare".

III Regi XV, 23

Cuvântul lui Dumnezeu este cale celor ce străbat bine și în chip susținut drumul virtuții prin fapte și nu se abat nici la dreapta, prin slava deșartă, nici la stânga, prin aplecarea spre patimi, ci-și îndreaptă pașii spre Dumnezeu. Acest lucru nepăzindu-l Asa, regele din Iuda, se zice că la bătrânețe suferea de picioare, fiindcă slăbise în pășirea pe drumul lui Dumnezeu. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 192).

"Și a pus fața lui între genunchii lui".

III Regi XVIII, 42

Dacă mintea stă cu grijă peste simțirile ei, dobândește nemurirea și nemurirea o aduce spre aceste slave, pe care i le descoperă Dumnezeu. (Cuv. Isaia Pustnicul, Filocalia 12, pag. 65).

"A zis Domnul: «Ieși și stai pe munte înaintea feței Domnului! Că iată Domnul va trece, și înaintea Lui va fi vijelie năpraznică ce va despica munții și va sfărâma stâncile, dar Domnul nu va fi în vijelie. După vijelie va fi cutremur, dar Domnul nu va fi în cutremur»".

III Regi XIX, 11

Începutul harului, care vine din rugăciune la cei ce se îndeletnicesc cu ea, se arată în multe feluri, ca și împărțirea Duhului, care se face arătat și cunoscut după voia Lui; El se arată și în noi după pilda lui Ilie Tezvitianul. În unii vine ca duh de temere, surpând munții patimilor, zdrobind pietrele, adică inimile învârtoșate, încât cad de frică și trupul li se face ca mort. În alții se arată ca un cutremur, apoi ca o veselie, pe care părinții Bisericii au numit-o mai limpede și săltare. În cei dintâi se arată nematerial și ființial în cele dinăuntru; căci neființialul și neipostaticul nici nu

este. În alții, în sfârșit, Dumnezeu produce o adiere subțire și pașnică de lumină, mai ales în cei ce au înaintat în rugăciune. În aceștia Hristos locuiește în inimă (Efeseni III, 17) și Se arată tainic în Duh. De aceea a zis Dumnezeu către Ilie în muntele Horeb, că Domnul nu este nici în vifor, nici în cutremur, adică în lucrările din parte din cei începători, ci în adierea subțire de lumină, arătând desăvârșirea rugăciunii. (Sf. Grigorie Sinaitul, Filocalia 7, pag. 200).

"După cutremur va fi foc, dar nici în foc nu va fi Domnul. Iar după foc va fi adiere de vânt lin, și acolo va fi Domnul".

III Regi XIX, 12

Cuvântul Sfintei Scripturi după ce s-a dezbrăcat treptat de adaosurile trupești așezate asupra lui, prin ieșirea la iveală a înțeleșurilor lui mai înalte, se arată minții mai străvăzătoare ca aflându-se într-o adiere subțire. E vorba de acea minte care, părăsind total lucrările ei firești, e în stare să primească numai simțirea acelei simplități care-L anunță întrucâtva pe Cuvântul, așa cum marele Ilie s-a învrednicit în peștera din Horeb de această vedere.

Horeb se tălmăcește "*noutate*" și indică deprinderea virtuților în duhul cel nou. Iar peștera este ascunzișul înțelepciunii în minte, în care ajungând cineva, va simți tainic cunoștința cea mai presus de simțire, în care se zice că se află Dumnezeu. Deci tot cel ce caută pe Dumnezeu, ca marele Ilie, nu va fi numai în Horeb, adică în deprinderea virtuților, ca cel de pe treapta făpturii, ci și în peștera din Horeb, adică în ascunzișul înțelepciunii, aflătoare numai în deprinderea virtuților, ca un contemplativ. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 195).

"Iată, văd pe toți Israeliții împrăștiați prin munți, ca oile ce n-au păstor".

III Regi XXII, 17

În cei ce nu sunt povățuiți de temere, gândurile sunt în mare împrăștiere, ca oile care n-au păstor. Dar când sunt călăuzite sau mânate din urmă de frică, gândurile se află în bună rânduială și înlăuntrul ocolului. (Ilie Ecdicul, Filocalia 4, pag. 322).

"Unde este Dumnezeu Afu?"

IV Regi II, 14

Se talmăcește în trei feluri: Unde este Dumnezeul Tatălui meu? Sau: Unde este Dumnezeul mai marelui meu? Sau: Unde este Dumnezeul celui ce s-a ascuns? (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 211).

"De aici Elisei s-a dus la muntele Carmelului, iar de acolo s-a întors în Samaria".

IV Regi II, 25

Zic unii că copiii aceștia nu sunt israeliții, ci din alte neamuri; și nu sunt copii după vârstă, ci după minte. Deci aceștia auzind de Prooroc că făcea multe semne, n-au crezut, ci au râs de el. Dar erau și unii care nu s-au împărtășit de părerea lor deșartă.

Deci ca să nu fie vătămați aceștia și blasfemia să se urce la cer, le-a venit în ajutor Dumnezeu.

Iar după înțelesul duhovnicesc, orice minte care e, ca și Elisei, pleșuvă, adică curată de cugetări pământești, e luată adeseori în râs, în urcușul cunoștinței ei, de gândurile orientate spre lucrurile ce cad sub simțuri și spre materie și formă. Căci numărul patruzeci înseamnă lucrurile ce cad sub simțuri, la care adăugându-se materia

și forma, se naște numărul patruzeci și doi. Deci mintea e luată în răs de asemenea gânduri, care vreau să o facă să simtă virtutea ca pe o povară. Aceste gânduri le omoară mintea prin rugăciune și prin uși, ardică 'prin plăcere și poftă. Căci aceste patimi întrebuițate întors, adică spre bine,ucid gândurile batjocoritoare. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 240).

"A făcut ce este drept înaintea Domnului și L-a căutat pe Domnul în zilele lui Zaharia care îl sfătua în frica Domnului; iar Domnul i-a făcut parte de propășire".

II Paralipomena XXVI, 4-5

"Și a zidit Ozia turnuri în Ierusalim și la poarta unghiului și peste unghiul văii și peste unghiuri; și le-a întărit pe ele. Și a zidit turnuri în pustie și a săpat fântâni multe, că avea multe turme în Sefila și în câmpie și lucrători la viile din munți și din Carmel, fiindcă era lucrător de pământ".

II Paralipomena XXVI, 9-10

Precum până la un loc Solomon a fost chipul lui Hristos Dumnezeu, așa a fost și Ozia până la un loc chipul Mântuitorului. Căci numele de Ozia, tălmăcit în grecește, înseamnă *"tăria lui Dumnezeu"*. Iar tăria naturală și puterea ipostatică a lui Dumnezeu și Tatăl, este Domnul nostru Iisus Hristos.

Acesta a zidit *"turnurile în Ierusalim"*, adică a înălțat ca niște întărituri *"în locul de unde se vedea pacea"* cele dintâi cuvinte (rațiuni) dumnezeiești și de nedărâmat ale dogmelor despre dumnezeire. Iar la *"poarta unghiului"* a înălțat cuvintele dogmelor despre întrupare. Căci poartă și ușă Bisericii e tot El, fiindcă zice: *"Eu sunt ușa"*. Această poartă e înconjurată de turnuri, adică de întăriturile dogmelor dumnezeiești despre întrupare, arătând că cei ce vreau să creadă drept trebuie să intre înlăuntrul unghiului, adică în Biserică, prin întăriturile acestea și să fie apărați de ele. Căci cel ce e asigurat de turnurile dogmelor dumnezeiești, ca de niște

întărituri ale adevărului, nu se teme de gândurile și de dracii care-l amenință cu pierzarea.

"Și peste unghiul văii". Valea este trupul. Iar unghiul acestuia este unirea lui cu sufletul, prin legătura în duh. Peste această unire se zidesc turnurile, adică întăriturile poruncilor și învățăturile pe care le scoate dreapta socoteală din ele, ca prin acestea să se păzească nedesfăcută unirea trupului cu sufletul, ca un unghi.

"Și a zidit turnuri peste unghiuri". Unghiuri a numit Scriptura diferitele uniri dintre fapăturile despărțite, care s-au realizat prin Hristos. Căci El a unit pe om înlăturând tainic în duh, deosebirea dintre bărbat și femeie, întrucât a eliberat în amândoi rațiunea firii de caracteristicile crescute din patimi. A unit apoi pământul, înlăturând deosebirea dintre paradisul sensibil și pământul pe care-l locuim. A unit de asemenea pământul cu cerul, arătând astfel firea lucrurilor sensibile ca una singură ce gravitează spre ea însăși. A unit iarăși cele sensibile cu cele inteligibile, dovedind că și firea celor create este una singură. În sfârșit, a unit într-un mod și după o rațiune mai presus de fire toată firea creată cu Creatorul. Și peste fiecare din aceste uniuni sau unghiuri, a zidit turnurile întărite ale dogmelor dumnezeiești, care să le susțină și să le lege strâns.

"Și a săpat fântâni multe, că aveau multe turme în Sefila și în câmpie și lucrători la viile din munți și din Carmel, fiindcă era lucrător de pământ". Pustia fiind lumea sau firea oamenilor, în aceasta a săpat fântâni, prin aceea că a scos pământul din inimile celor vrednici, le-a curățit de greutatea și de cugetul pământului și le-a lărgit ca să poată primi ploile dumnezeiești ale înțelepciunii și ale cunoștinței, ca să adape turmele lui Hristos, adică pe cei ce au nevoie, pentru pruncia sufletului, de învățatura morală.

"Turmele din Sefila". Sefila se tâlcuiește *"căldare strâmtă"*. Acestea indică pe cei ce se curățesc prin încercările fără voie și se spală de întinăciunile sufletului și ale trupului. Aceștia au nevoie să bea ca pe o apă învățatura despre răbdare.

"Lucrători la viile din munți" sunt cei ce cultivă pe culmile contemplației rațiunea dumnezeiască și extatică a cunoștinței care înveselește inima.

Iar "*lucrătorii la viile din Carmel*" sunt cei ce prin contemplație se exercită în chip înalt în știința desăvârșitei curățiri, cu înlăturarea totală a celor create. Căci Carmelul se tâlcuiește "*recunoașterea tăierii împrejur*". Deci cel ce cultivă via în el, cultivă ideea mistică a tăierii împrejur prin cunoaștere, tăind dimprejurul minții tot ce e materie și toate cele materiale, dar fără să-și socotească în chip iudaic rușinea drept slavă. Scriptura zice că și aceștia au trebuință de apa dumnezeieștii înțelepciuni din fântânile săpate în pustie, ca, pe măsura credinței, fiecare să primească cuvântul potrivit pentru cele crezute, adică harul prin care să învețe pe alții cuvântul mântuitor.

Ozia e mintea care a dobândit tăria dumnezeiască în vederea fapturii și a contemplației. Zaharia se tâlmăcește "*pomenirea lui Dumnezeu*". Deci mintea, până are în ea vie pomenirea lui Dumnezeu, caută prin contemplație pe Domnul. Dar nu oricum, ci în frica Domnului, adică prin împlinirea poruncilor.

"*Și a zidit Ozia turnuri în Ierusalim*". Cel ce propășește în căutarea Domnului prin contemplație, împreună cu frică, adică cu împlinirea poruncilor, zidește turnuri în Ierusalim, înălțând în starea simplă și pașnică a sufletului rațiunile despre dumnezeire.

"*Și peste poarta unghiului*". Poarta unghiului, adică a credinței bisericești, este viața evlavioasă. Căci prin aceasta intrăm la moștenirea bunurilor. Deasupra ei mintea gnostică zidește ca niște turnuri puternice și nebiruite, întăriturile dogmelor despre întrupare, constătătoare din diferite învățături, ca din tot atâtea pietre.

"*Și peste unghiul văii*". Valea este trupul. Iar unghiul acestuia e unirea lui cu sufletul prin legea poruncilor. Peste această unire zidește mintea, ca pe un turn, cunoștința, care supune trupul sufletului, prin legea duhului.

"*Și peste unghiuri*". Multe sunt unghiurile peste care mintea cea puternic întărită în Dumnezeu a zidit turnurile. Unul din aceste unghiuri este unirea celor particulare cu cele generale de aceeași fire, prin aceeași rațiune a existenței. Un alt fel de unghi este unirea minții cu simțirea, a cerului cu pământul, a celor sensibile cu cele inteligibile și a firii cu rațiunea ei. Peste toate acestea mintea

contemplativă își înalță concepțiile adevărate prin știința ei, zidind cu înțelepciune turnurile spirituale peste aceste unghiuri, adică ridicând deasupra acestor uniuni dogmele care le susțin.

"Și le-a întărit pe ele, și a zidit turnuri în pustie și a săpat fântâni multe". Cel ce a putut să-și elibereze simțurile de patimi și să-și izbăvească sufletul din robia simțurilor, a reușit să ridice zid în calea intrării diavolului în minte prin mijlocirea simțurilor. De aceea se spune că a înălțat în pustie, adică în contemplația naturală, ca pe niște turnuri întărite, opiniile evlavioase despre lucruri, în care refugiindu-se, nu se teme de dracii care tâlhăresc în pustia aceasta, adică în firea celor văzute și amăgesc mintea prin simțuri, trăgând-o spre întunericul neștiinței.

"Și a săpat fântâni multe", adică diferite deprinderi în cele bune, capabile să primească prin cunoștință, pentru a le împărtăși altora, învățăturile hărăzite de sus.

"Căci avea multe turme în Sefila și în câmpie și lucrători la viile din munți și din Carmel, fiindcă era agricultor".

Cel ce luptă după lege pentru adevăr, prin armele de-a dreapta și de-a stânga, împrăștează puterea de răbdare a turmelor din Sefila, adică mișcările sufletului dedicate trupului, care se exercită în purtarea încercărilor fără voie, adăpându-le cu temeieri de rezistență din deprinderile felurite ale virtuții și ale cunoștinței, ca din niște fântâni săpate; iar pe cele din câmpie, adică mișcările sufletului care prosperă în cele de-a dreapta sau în lărgimea virtuților, le adapă cu rațiuni de smerenie și de cumpătate, ca să nu cadă nici în cele de-a stânga și să nu fie scoase nici din cele de-a dreapta. Lucrătorii de la viile din munți sunt gândurile evlavioase ale contemplației, care zăbovesc pe înălțime și cultivă cunoștința extatică și tainică. Iar cei din Carmel sunt gândurile care cultivă știința nepătimirii și a curățirii desăvârșite, prin înlăturarea tuturor lucrurilor și grijilor, ca pe un prepuț ce trebuie tăiat, întrucât învăluie puterea de rodire a sufletului.

Ozia era agricultor, aceasta pentru că toată mintea, care a dobândit tăria lui Dumnezeu în vederea contemplației, este ca un agricultor adevărat, păzind curate de neghină semințele

dumnezeiești ale celor bune, prin silința și prin îngrijirea sa, până ce are în sine pomenirea lui Dumnezeu care o susține. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 3, pag. 168-176).

"Și a văzut Ezechia că vine Sanherib cu gândul să lupte împotriva Ierusalimului. Și s-a sfătuit cu bătrânii lui și cu cei puternici, ca să astupe apele izvoarelor, care erau în afara cetății; și ei l-au ajutat. Și a adunat popor mult și a astupat apele izvoarelor și râul care trecea prin cetate".

II Paralipomena XXXII, 2-4

Ezechia este mintea care a încins filozofia lucrătoare împreună cu cunoștința și puterea de discriminare dumnezeiască împotriva puterii vrăjmașe. Căci Ezechia înseamnă *"puterea sau stăpânirea dumnezeiască"*. De aceea împărățește el peste Ierusalim, adică peste suflet, sau peste viziunea păcii. Când aceasta vede puterea vrăjmașă pornită împotriva ei, se sfătuiește după cuviință cu bătrânii și cu cei puternici să astupe apele izvoarelor din afara cetății. Iar căpeteniile unei asemenea minți sunt rațiunea credinței, a nădejzii și a dragostei, care stăpânesc ca niște bătrâni peste toate înțeleșurile și gândurile dumnezeiești din suflet.

Ele sfătuiesc cu înțelepciune mintea și totodată o întăresc împotriva puterii vrăjmașe și-i arată modalitățile de nimicire a ei.

Orice minte încinsă, asemenea lui Ezechia, cu putere dumnezeiască, are alături de sine ca pe niște bătrâni sau căpetenii, în primul rând, puterea rațiunii. Din aceasta se naște credința cunoscătoare, care învață mintea în chip negrăit că Domnul e pururea de față și nădejdea, datorită căreia le are pe cele viitoare de față ca și pe cele prezente. În al doilea rând are puterea poftitoare, prin care ia ființă iubirea de Dumnezeu. Prin aceasta fixându-se mintea de bunăvoie în dorul după dumnezeirea atotsfântă, e însuflețită de dorința cea mai puternică după Cel iubit. În sfârșit mai are lângă sine puterea iușimii, prin care se prinde cu tărie de

pacea dumnezeiască, îmboldind mișcarea poftei spre dorirea lui Dumnezeu. Orice minte are aceste puteri conlucrând cu ea la desființarea păcatului și la înființarea și susținerea virtuții, ca pe niște bătrâni. Ele sfătuiesc mintea și o ajută să astupe apele izvoarelor, care sunt în afară din cetate.

Având aceste trei puteri sănătoase și neamăgite, mintea adună poporul cel mult, adică mișcările și gândurile evlavioase, care pornesc în mod natural din ele. Iar apele din afara cetății, adică din afara sufletului, care formează râul ce trece prin mijlocul cetății, sunt cugetările ce curg în suflet, trimise prin fiecare simț din sectorul corespunzător al lumii sensibile, în timpul contemplării naturale. Cel ce în vremea răscolirii patimilor își închide vitejește simțurile și leapădă cu desăvârșire închipuirea și amintirea celor sensibile și oprește cu totul mișcările naturale ale minții îndreptate spre cercetarea celor din afară, acela a astupat asemenea lui Ezechia, apele izvoarelor care sunt în afara cetății și a tăiat râul care trece prin mijlocul cetății. La aceasta l-au ajutat puterile amintite și multul popor adunat, adică gândurile evlavioase ale fiecărei puteri.

Iar Sanherib se tălmăcește "*ispita uscăciunii*" sau "*dinți ascuțiți*". El e diavolul care, secând prin gândurile ascuțite spre rău, apa dumnezeiască a cunoștinței ce curge în noi, prin lucrarea ce o produce în cei ce o primesc, își împlinește cu adevărat slujba indicată de nume. El este și se numește cu adevărat "*ispita uscăciunii*", ca cel ce îi face lipsiți de orice împărtășire de viață în Duh pe cei ce cad în vicleniile lui.

Sau poate se spune lui Sanherib, adică diavolului, "*ispita uscăciunii*", pentru faptul că e lipsit și sărac, neavând nici o putere proprie când năvălește împotriva noastră. Și de fapt, fără lucrurile sensibile, prin care obișnuiește să războiască sufletul, nu ar putea să ne vatăme. De aceea are nevoie pentru supunerea noastră, de izvoarele din afara cetății, adică de înțeleșurile lucrurilor materiale, prin care obișnuiește să pătrundă în suflet înfățișările și chipurile lucrurilor sensibile.

Bine și înțelept a lucrat Ezechia, după înțeleșul spiritual al

Scripturii, astupând apele izvoarelor, care erau în afara Ierusalimului, din pricina lui Sanherib, împăratul Asirienilor. Izvoarele din afara cetății, adică a sufletului, sunt toate cele sensibile. Iar râul, care trece prin mijlocul cetății, este suma de cunoștințe adunate prin contemplație naturală, din înțelesurile lucrurilor sensibile. Aceasta trece prin mijlocul sufletului, aflându-se la hotarul dintre minte și simțire. Căci cunoștința lucrurilor sensibile nu e cu totul străină nici de puterea minții și nu ține cu totul nici de lucrarea simțurilor, ci se află la locul de întâlnire a minții cu simțirea sau a simțirii cu mintea, făcând prin sine legătura între ele. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 3, pag. 179-187).

"Și s-au rugat regele Ezechia și Isaia Proorocul, fiul lui Amos, pentru acestea și au strigat la cer. Și a trimis Domnul un Înger și a nimicit pe tot puternicul și războinicul și pe toată căpetenia și pe conducătorul de oaste în tabăra regelui Asur. Și s-a întors cu rușinea feței în țara lui".

II Paralipomena XXXII, 20-21

Ezechia se tălmăcește *"puterea lui Dumnezeu"*; Azah, tatăl lui înseamnă *"forță"*; Isaia se tălmăcește *"ridicarea lui Dumnezeu"*, adică *"înălțarea lui Dumnezeu"*, iar Amos, tatăl lui, înseamnă *"popor al osteneții"*. *"Puterea lui Dumnezeu"* este virtutea care omoară patimile și străjuiește gândurile evlavioase și pe care o naște lucrarea poruncilor, care nu e decât *"forță"*, luată în înțeles moral. Iar *"înălțimea lui Dumnezeu"* este cunoștința adevărului pe care o naște *"osteneala"* contemplării fapturilor și sudorile împreunate cu lucrarea virtuților, care devin părinții acelei osteneți. Prin cunoștință nimicim cu totul puterea minciunii, care se împotrivește adevărului, umilind și surpând *"toată înălțarea duhurilor rele ce se ridică împotriva cunoașterii lui Dumnezeu"*.

"Rugăciunea" este cererea acelor lucruri, pe care obișnuiește Dumnezeu să le dea oamenilor spre mântuire. Dacă votul este

făgăduința acelor bunuri (virtuți) care se aduc lui Dumnezeu din partea oamenilor, rugăciunea va fi cererea acelor bunuri, pe care le hărăzește Dumnezeu oamenilor spre mântuire. [...]

Iar "*strigarea*" este stăruința și sporirea în lucrarea diferitelor chipuri ale virtuților și în contemplarea diferitelor vederi ale cunoștinței, în vremea năvălirii celor răi. [...]

Prin "*Cer*" se înțelege în Sf. Scriptură adeseori însuși Dumnezeu, precum spune undeva Ioan Înaintemergătorul, marele propovăduitor al adevărului: "*Nu poate omul să ia nimic de la sine, de nu-i va fi dat lui din cer*" (Ioan III, 2), adică de la Dumnezeu, căci "*toată darea cea bună și tot darul cel desăvârșit de sus este pogorându-se de la Părintele luminilor*" (Iacob I, 17). În acest înțeles trebuie luat cuvântul "*cer*" din textul Scripturii. Dar Scriptura mai numește "*cer*" Puterile cerești, după cuvântul: "*Cerul îmi este mie scaun*" (Isaia LXVI, 1).

Dar cuvântul "*cer*" mai are și următoarele înțelesuri: mintea omenească curățită de toată nălucirea materială și împodobită cu rațiunile dumnezeiești ale celor inteligibile, înălțimea cunoștinței spirituale din oameni. Căci cunoștința adevărată se face asemenea cerului, scaun al lui Dumnezeu, primind pe Dumnezeu să se întroneze în ea; lucrarea curată a virtuților este numită "*așternut picioarelor Lui*". [...]

"*Puternic*" a numit Scriptura pe dracul cel viclean, care pune stăpânire peste poftă și o aprinde spre dorințele necuviincioase ale plăcerilor urâte. Căci nimic nu e mai puternic și mai silnic decât pofta naturală. Iar "*războinic*" a numit pe dracul care se așează în iușime și o face să se lupte necurmat pentru plăceri. "*Căpetenie*" a numit pe cel ce se ascunde în chip nevăzut în înfățișările lucrurilor sensibile și cheamă în chip amăgitor spre fiecare din ele dorințele sufletului prin fiecare simț. Și a numit Scriptura pe aceasta "*căpetenie*", pentru faptul că el face ca fiecare patimă să fie stăpânită de ceva corespunzător din cele sensibile. Iar "*conducător de oaste*" a numit pe dracul care abuzează de facultatea rațională a sufletului, mișcând-o spre născocirea și aflarea tuturor căilor ce duc spre rău. În sfârșit "*fața*" diavolului este poleiala plăcerii, prin care

se pune stăpânire peste orice suflet ce se grăbește să o primească și prețuiește mai mult lucrurile sensibile care vrăjesc simțurile decât contemplarea celor inteligibile, care îngrașă mintea. Această "față" o rușinează cel ce a primit de la Dumnezeu, prin rugăciune, rațiunea înțelepciunii, care nimicește toată puterea vicleană, adică desființează tirania cea rea, care tulbură sufletul.

În țara regelui Asur, adică a diavolului viclean și atotrau, este deprinderea învârtoșată și dură a păcatului sau a neștiinței, deprindere lipsită de orice căldură de viață pe care o dă virtutea și de orice lumină spirituală pe care o aduce cunoștința.

Diavolul se întoarce singur în ea după încercarea nereușită a atacului. Căci prin atacul său n-a putut strămuta în această deprindere a sa Ierusalimul, adică sufletul iubitor de Dumnezeu, și cu totul nepătimaș, care are în sine, ca pe un Ezechia, rațiunea desăvârșită a făpturii și, ca pe un Isaia, mintea luminată de cunoștință, care dobândesc îndurarea lui Dumnezeu și nimicesc prin Înger puterea cea rea. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 3, pag. 195-202).

"Și mulți aduceau daruri Domnului în Ierusalim și plocoane lui Ezechia, regele Iudeii. Și s-a ridicat în ochii tuturor neamurilor".

II Paralipomena XXXII, 23

Dacă Făcătorul celor văzute a semănat în fire în chip natural rațiuni duhovnicești de-ale înțelepciunii și moduri de purtare cuviincioasă, atunci urmează că orice minte încununată cu virtute și cunoștință, împărățind, asemenea marelui Ezechia peste Ierusalim, adică peste o deprindere ce nu vede decât pacea, sau peste o stare lipsită de orice patimi, are toată zidirea în stăpânirea ei prin formele care o alcătuiesc. Iar zidirea îi aduce lui Dumnezeu, prin mijlocirea minții, rațiunile duhovnicești ale cunoștinței, ca pe niște "daruri", iar minții însăși îi oferă, ca pe niște "plocoane", modurile virtuții

conforme cu legea naturală care există în ea.

Scriptura spune apriat că Domnului se aduc "*daruri*", iar regelui "*plocoane*". Căci, daruri se numesc lucrurile ce se aduc acelora care nu duc lipsă de ele, iar "*plocoane*", lucrurile ce se dau celor ce au lipsă de ele.

Aducând deci Domnului rațiunile duhovnicești din lucruri, I le aducem ca "*daruri*", întrucât El prin fire nu e lipsit de nici una din acestea. Căci nu îi aducem Domnului, pe lângă altele, rațiunile lucrurilor pentru că ar fi lipsit de ele, ci ca să-L lăudăm întrucâtva, după puterea noastră, ca unii ce suntem îndatorați la aceasta, din fapăturile Lui. Iar "*plocoane*" primește cel ce se îndeletnicește plin de râvnă cu filosofia dumnezeiască, ca unul ce are lipsă prin fire atât de modurile naturii pentru virtute, cât și de rațiunile ei pentru cunoaștere.

Dar se poate înțelege și altfel "*darurile*". Dacă "*darul*" este ceea ce se dă celor ce mai înainte n-au adus nimic, putem spune că mintea cunoscătoare (gnostică) primește ca "*daruri*" din contemplarea lucrurilor, rațiunile care alcătuiesc (susțin) credința fără nici o demonstrație rațională și care sunt aduse prin ea Domnului. Căci pentru credință nu aduce nimenea nimic mai înainte. Fiindcă mintea Il privește în chip firesc și fără nici o meșteșugire pe Făcătorul propriu, întrucât Îl vestește zidirea. Pentru că ce ar putea să aducă cineva de valoare egală cu credința, ca să primească credința în Dumnezeu ca datorie și nu ca "dar".

Iar ca "*plocoane*", primește legile naturale ale lucrurilor, aducând mai înainte de dobândirea lor ostenelele căinței. Prin acestea dezbracă întâi pe omul cel vechi și abia după aceea iese la culesul roadelor dreptății, adunând diferitele moduri ale virtuții, sădite în fapături. Căci nu și le-ar putea însuși pe acestea, dacă nu ar dezbrăca mai întâi pe omul cel vechi, strămtorându-l la culme prin ostenele și sudori multe, așa cum face șarpele când năpârlește.

Astfel, mintea cunoscătoare primește ca "*daruri*" pentru Dumnezeu, rațiunile susținătoare ale credinței, culese din lucruri, neaducând și nedând înainte de ele nimic. Și primește ca "*plocoane*" legile naturale ale lucrurilor, imitându-le prin modurile

sale de viețuire.

"Și s-a înălțat, zice, Ezechia în ochii tuturor neamurilor" - cel ce a ajuns prin fapte și contemplație, asemenea lui Ezechia, pe cel mai înalt pisc al virtuții și al cunoștinței, pe drept cuvânt s-a înălțat mai sus decât toate neamurile, adică s-a ridicat prin făptuire deasupra patimilor trupești și necinstite și a corpurilor zise naturale, adică deasupra tuturor celor ce cad sub simțiri, străbătând prin contemplație și cunoștință, toate rațiunile din ele. Căci și acestea se numesc în Scriptură în chip figurat *"neamuri"*, fiind prin natura lor de alt neam în raport cu sufletul și cu mintea.

Sf. Scriptură, vorbind despre *"darurile"* ce se aduceau lui Dumnezeu și despre *"plocoanele"* ce se aduceau regelui, nu a spus simplu: *"Toți aduceau daruri lui Dumnezeu și plocoane regelui"*, ci mulți, adică nu toate neamurile, ci multe neamuri. Prin aceasta se arată că există așa zise neamuri de la care nu se aduce nimic lui Dumnezeu sau regelui. Căci pe drept cuvânt se spune că numai făpturile care alcătuiesc lumea celor create aduc pe de o parte ca *"daruri"* lui Dumnezeu rațiunile dumnezeiești din ele, după care au fost și create, iar pe de altă parte ca *"plocoane"* regelui legile lor naturale, ca unele ce au fost create pentru om, ca mintea acestuia, orientându-se după ele să-și statornicească modurile susținătoare ale virtuții. Dar patimile din noi, adică *"neamurile"* cu existență mincinoasă, care n-au fost create de Dumnezeu, nu aduc nimic lui Dumnezeu, deoarece n-au fost create de El. Căci patimile de ocară își au originea de la noi, care am călcat porunca lui Dumnezeu, nu de la Dumnezeu, neavând nici o rațiune a înțelepciunii sau a cunoștinței.

Deci prin cuvintele: *"Și s-a înălțat în ochii tuturor neamurilor"*, Scriptura arată că cel ce s-a învrednicit prin ostenele cu fapta, să locuiască în nepătimire, ca în Ierusalim, și s-a eliberat de toată tulburarea păcatului, încât nu mai lucrează, nu mai grăiește, nu mai ascultă și nu mai gândește decât numai ceea ce e propriu păcii, după ce a primit în suflet, prin contemplarea naturii, lumea celor văzute, care își aduce prin el rațiunile dumnezeiești din ea, ca pe niște *"daruri"*, Domnului, iar legile din ea i le aduce lui *"plocoane"*,

ca unui rege, s-a ridicat în ochii tuturor neamurilor, ca unul ce s-a înălțat prin făptuire mai presus de toate patimile trupești, iar prin contemplație mai presus de corpurile naturale și de toate speciile ce cad sub simțuri, odată ce a străbătut rațiunile duhovnicești și modurile lor de viață.

Deci aduc daruri lui Dumnezeu neamurile din afară sau făpturile, dar nu neamurile din lăuntrul nostru sau patimile. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 3, pag. 204-211).

"Dar n-a răsplătit Ezechia după binefacerea pe care i-a făcut-o lui Dumnezeu, ci s-a înălțat inima lui. Și s-a abătut peste el mânia și peste Iuda și Ierusalim. Și s-a smerit Ezechia din înălțarea inimii și cei ce locuiau în Ierusalim. Și n-a mai venit peste ei mânia Domnului în zilele lui Ezechia".

II Paralipomena XXXII, 25-26

Multe și felurite binefaceri i-a hărăzit Dumnezeu lui Ezechia, scăpându-l și izbăvindul în diferite timpuri din toată nevoia și strâmtoarea. El însă nu a dat lui Dumnezeu toată mulțumirea pentru mântuire, așa cum trebuia, ci a fost atins de întinăciune omenească și și-a distribuit sieși o parte din meritul izbânzilor. De aceea, se spune că nu a răsplătit Ezechia după binefacerea pe care i-a făgăduit-o lui Dumnezeu. Căci nu a măsurat recunoscător mulțumirea cu mărimea izbânzilor primite de la Dumnezeu, ci s-a înălțat inima lui, neizbutind să scape de boala părerii de sine, care se naște aproape natural din virtute și cunoștință.

"Și s-a abătut peste el mânia și peste Iuda și Ierusalim". Mânia lui Dumnezeu este, după unul din înțelesuri, durerea pe care o simt cei povățuiți prin certare. Ea însoțește necazurile fără de voie ce sunt trimise asupra noastră. Prin acestea Dumnezeu călăuzește adeseori mintea, care se mândrește cu virtutea și cu înțelepciunea, spre modeste și smerenie, dându-i puțința să se cunoască pe sine însăși și să-și mărturiească propria slăbiciune. Căci simțindu-și

mintea slăbiciunea, leapădă închipuirea deșartă a inimii. De aceea se spune și despre Ezechia, după ce a venit asupra lui mânia: "*Și s-a smerit Ezechia din înălțarea inimii lui și cei ce locuiau în Ierusalim. Și a nu mai venit peste ei mânia Domnului în zilele lui Ezechia*".

După alt înțeles, mânia Domnului este întreruperea revărsării darurilor dumnezeiești. Acest lucru se întâmplă cu folos oricărei minți, care se înalță pentru bunurile date ei de Dumnezeu și se laudă cu ele ca și când ar fi niscai isprăvi proprii.

Trebuie să aflăm și să vedem ce înseamnă faptul că nu numai peste Ezechia, care s-a înălțat cu inima, s-a abătut mânia, ci și peste Iuda și peste Ierusalim.

"*Și s-a înălțat inima lui Ezechia*", dar nu a adăugat: și inima locuitorilor din Ierusalim și Iuda. Toată mintea cunoscătoare și iubitoare de înțelepciune are cu sine și Iuda și Ierusalimul.

Iuda în înțeles duhovnicesc înseamnă "*viețuirea ca mărturisire*" sau deprinderea căinței, care crește prin fapte împreună cu gândurile ce o susțin, pe măsură ce înaintează mintea în urcușul ei. Căci Iuda se tălmăcește "*mărturisire*". Iar Ierusalim în înțeles alegoric, este deprinderea pașnică cu adevărul și cu vederile dumnezeiești care îl alcătuiesc.

Deci pe Iuda îl are mintea ca filozofia lucrătoare, iar Ierusalimul ca inițiere tainică în contemplație. Așadar, când mintea înțeleptită prin harul dumnezeiesc a respins prin filosofia lucrătoare și contemplativă toată puterea ce s-a ridicat împotriva virtuții și cunoștinței și a dobândit o victorie deplină asupra duhurilor răutății, dar acest fapt nu o determină să aducă convenita mulțumire lui Dumnezeu, autorul biruinței, ci se înalță cu inima, socotindu-se pe sine cauza întregii isprăvi, atunci pentru pricina că nu i-a răsplătit lui Dumnezeu, după binefacerea de care s-a împărtășit, suportă nu numai ea mânia părăsirii ce vine asupra ei, ci și Iuda și Ierusalim, adică deprinderea activității și a contemplației. Căci îndată se răscoală, cu îngăduința lui Dumnezeu, patimile de ocară împotriva activității morale și întinează conștiința care a fost până acum curată, iar părerile mincinoase se amestecă în contemplarea

lucrurilor și strâmbă conștiința care a fost mai înainte dreaptă.

Cel care-și închipuie că a ajuns la capătul din urmă al virtuții, nu va mai întreba de cauza din care izvorăsc virtuțile, ci va circumscrie puterea dorinței lor numai în sine, păgubindu-se însuși de condiția mântuirii sale, adică de Dumnezeu. Dar cel ce-și simte sărăcia sa naturală în ceea ce privește virtuțile, nu va înceta să alerge cu grabă spre Cel ce poate împlini lipsa sa.

Cu dreptate vine deci pedeapsa peste mintea care se înalță în cugetările sale. Iar această pedeapsă constă în părăsirea ei, sau în îngăduința ce o dă Dumnezeu de a fi tulburată de draci în activitatea ei, adică în Iudeea, și în contemplația ei, adică în Ierusalim, ca să câștige conștiința neputinței sale naturale și conștiința puterii și a harului dumnezeiesc, care o apără și îi dăruiește toate bunurile. Prin aceasta se va smeri, alungând de la sine cu totul trufia străină și potrivnică firii. Drept urmare nu va mai veni asupra ei cealaltă mânia, cea a retragerii darurilor hărăzite, cum n-a mai venit cealaltă mânia, cea a retragerii peste Ezechia, care îndată ce a venit peste el prima mânia, sau părăsire, s-a smerit și a ajuns la cunoștința Celui ce i-a dăruit bunurile.

Căci după cuvintele: "*Și s-a abătut mânia peste el și peste Iuda și Ierusalim*" se spune: "*Și n-a mai venit peste ei mânia Domnului în zilele lui Ezechia*". Adică n-a mai venit cealaltă mânia, cea a retragerii darurilor, fiindcă prima părăsire l-a învățat să fie recunoscător. Căci cel ce nu se cumițește prin primul fel de mânia sau părăsire, ca să vină la smerenie, are de suportat cealaltă mânia, care îl despoaie de lucrarea darurilor și-l lipsește de puterea care-l păzea mai înainte. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 3, pag. 216).

Iarăși zice despre Ezechia: "Și l-au îngropat pe el pe înălțimea mormintelor fiilor lui David. Și slavă și cinste i-au dat lui tot Iuda și cei ce locuiesc în Ierusalim".

II Paralipomena XXXII, 33

David, luat în înțeles spiritual, este Domnul nostru Iisus Hristos, piatra pe care au aruncat-o cu dispreț ziditorii, adică preoții și căpeteniile Iudeilor, și care a ajuns în capul unghiului, adică al Bisericii (Psalm CXVII, 22). Căci unghiul este Biserica, după Scriptură. Fiindcă precum unghiul se face unirea a două ziduri, pe care le împreună într-o legătură indisolubilă, așa și Biserica s-a făcut unirea a două popoare, împreunând la un loc pe cei dintre neamuri și pe cei din Iudei într-o singură învățătură de credință și strângându-i într-un singur cuget. Iar piatra din capul acestui unghi este Hristos, ca cel ce e Cap al întregului trup (Coloseni I, 18). Căci numele lui David tălmăcit însemnează "*disprețuire*". Iar acesta nu este decât Cuvântul și Fiul lui Dumnezeu, Cel ce pentru mine a îmbrăcat chip de rob (Filipeni II, 7) și s-a lăsat ocărât de oamenii care n-au crezut adevărului și disprețuit de poporul plin de păcate (Psalm XXI, 7). Este păstorul cel bun, care și-a pus sufletul Său pentru oi (Ioan X, 11) și a omorât leul și ursul (I Regi XVII, 36), adică a smuls din fire mânia și pofta, care sfâșiau forma chipului dumnezeiesc ce se afla în noi prin rațiune. Este tânărul îmbujorat pentru patima morții, împodobit cu ochi frumoși (I Regi XVI, 12; XVII, 42), adică cu slava rațiunilor mai înalte ale Providenței și Judecății prin care, chiar când pătimește pentru noi, supraveghează toate. Este omorâtorul lui Goliat cel spiritual și îngâmfat, adică al diavolului care are statura de cinci coți (I Regi XVII, 51; I Regi XVII, 4), din pricina patimii ce lucrează prin cele cinci simțuri ale noastre; căci statura diavolului se înalță atâta cât se întinde lucrarea simțurilor noastre în chip pătimaș spre cele sensibile. Este Împăratul lui Israel cel adevărat și văzător de Dumnezeu, chiar dacă Saul, adică poporul vechi după lege se înfurie, chinuit de pizmă din pricina necredinței, întrucât nu se poate lipsi de slava cea trecătoare. Prigonit de acela, David, Împăratul meu, îi ia sulița și vasul de apă (I Regi XXVI, 12), adică ia poporului vechi puterea virtuții cu fapta și harul contemplației cunosătoare, pe care le dă iarăși celor ce vin la el cu credință, adică aceluia dintre Iudei care vor moșteni mântuirea, primind vestea Împărăției Sale.

De asemenea îi taie aceluia aripa vestmântului, pe când șade în

peșteră ca să lepede prisosul stomacului, adică ia de la poporul cel vechi înalta cuviință a filosofiei morale sau înălțimea înțeleșurilor din învelișul simbolurilor și ghiciturilor legii. El socotește că nu se cuvine și nu e drept ca poporul Iudeilor, adică al oamenilor pământești și iubitori de trup, care șade în veacul acesta sau în litera legii ca într-o peșteră, închizând făgăduințele dumnezeiești ale bunurilor nestrucăcioase în strucăciunea celor trecătoare, să aibă podoaba cea spirituală a poruncilor legii, ca pe o aripă a vestmântului pe care să o ducă prin abuz la strucăciune.

Acesta este David cel spiritual, adevăratul păstor și Împărat, care surpă puterile vrăjmașului. Este păstor pentru cei ce se îndeletnicesc cu filosofia lucrătoare și pasc ca pe o iarbă contemplația naturală; Împărat, pentru cei ce și-au reînnoit frumusețea chipului dat lor, făcându-l asemenea modelului, prin legile și rațiunile duhovnicești. [...]

Fiii acestui David sunt toți Sfinții din veac ca unii ce s-au născut din El în duh. Și mormintele acestor fii sunt amintirile viețuirii lor pământești după Dumnezeu. Iar ridicătura pe care sunt așezate aceste morminte este înălțimea cunoștinței și a iubirii lor de Dumnezeu. Acolo înmormântează mintea, așezând-o în locașul meritat al fericirii, tot Iuda și cei ce locuiesc în Ierusalim, adică modurile activității și rațiunile cunoștinței cuprinse în adevărata contemplație. Dar numai mintea ce a murit, în sens lăudabil, tuturor lucrurilor și anume celor sensibile prin lepădarea lucrării simțurilor, iar celor inteligibile prin oprirea mișcării mintale.

Deci, Ezechia însemnând puterea lui Dumnezeu, adică mintea puternică în activitate și prealuminată în cunoștință, prin înmormântarea lui, înțelegem înmormântarea minții atunci când aceasta moare, adică atunci când se desface cu voia de toate cele create și se ridică la cele necreate. Înmormântarea ei o face tot Iuda și cei ce locuiesc în Ierusalim, adică activitatea virtuoașă a ei și contemplația adevărată întru cunoștință. Și ea are loc *"pe înălțimea mormintelor filor lui David"*, adică e ridicată la înălțimea amintirii Sfinților din veac. *"Și i-au dat minții slavă și cinste"* - slavă, ca uneia ce a ajuns prin cunoștința spirituală deasupra tuturor rațiunilor

din lucruri, iar cinste ca uneia care s-a curățit de toate patimile și și-a făcut mișcarea simțurilor nesupusă legilor naturale din lucruri. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 3, pag. 225-229).

"Și auzind dușmanii lui Iuda și ai lui Veniamin că cei ce s-au întors din robie zidesc templu Domnului Dumnezeuului lui Israel, au venit la Zorobabel și la Iosua și la capii familiilor lui Israel și au zis către ei: «Să clădim împreună cu voi, pentru că și noi, ca și voi, ascultăm de Domnul vostru și jertfim Lui din zilele lui Asarhadon, regele Asirienilor, care ne-au strămutat aici». Iar Zorobabel, Iosua și capii familiilor lui Israel, le-a zis: «Nu putem zidi împreună casa Domnului Dumnezeuului nostru. Noi vom zidi singuri Domnului Dumnezeuului lui Israel»".

I Ezdra IV, 1-3

Iuda înseamnă "*mărturisire*". Iar înțelesul mărturisirii este îndoit. Și anume, există o mărturisire de mulțumire pentru bunurile primite în dar și există una pricinuită de mustrarea și de certarea pentru relele săvârșite. Căci mărturisire se numește și înșirarea cu mulțumire a binefacerilor dumnezeiești de către cei vinovați. Și amândouă produc smerenia, căci atât cel ce mulțumește pentru cele bune, cât și cel ce se cercetează pentru fărădelegi se umilește.[...] Veniamin se tâlcuiește la Evrei "*plânsul sau suspinarea mamei*" sau "*îndrumarea mamei*", sau "*fiul dreptei*", sau "*zidirea poporului*".

Tot cel ce mărturisește într-unul din cele două chipuri arătate, este din seminția lui Iuda. Și tot cel ce plânge pentru virtute, sau are dreptate ca o mamă, care îi îndrumă cu pricepere viața și rațiunea, sau este multora cale și zidire spre mântuire pentru bogăția virtuții și revărsarea învățăturii sale în cuvânt, face parte din seminția lui Veniamin.[...]

"*Casă*" numește mintea zidită din diferite virtuți și rațiuni prin făptuire și contemplație, spre a fi locuință lui Dumnezeu în duh. Iar dușmanii sunt cele patru neamuri moarte în pământul lui Israel de

către Asarhadon, regele Asur. Căci acesta a fost primul care a adus în pământul lui Israil: Babilonienii, Huteii, Ematei și Evei. (IV Regi XVII, 24).[...]

Babilonienii închipuiesc mândria, tălmăcindu-se prin "*fire confuză (zăpăcită)*". Huteii închipuiesc slava deșartă întrucât își mută cugetarea de la virtute la stearpa părere de sine. Căci numele lor tălmăcit înseamnă "*ieșire din acestea*".

Emateii închipuiesc voința de a plăcea oamenilor. Căci "*emat*" se tălmăcește "*vederea celor de dinafară*". Prin aceasta se împart darurile cele mai bogate acelor care cultivă virtutea în chip mincinos, pentru văzul oamenilor.

Eveii închipuiesc înșelăciunea fățarniciei. Căci se tălmăcesc "*șerpuitoari*". Ei scot din virtute pe cei ce-i ascultă, prin înșelăciune și fățarnicie prietenoasă, așa cum a făcut șarpele dintâi cu Adam.

Iar Azvacafat, care i-a strămutat pe aceștia în pământul lui Israel, se tălmăcește "*cel ce robește de la spate*", adică în chip ascuns și neobservat; sau "*cel ce robește în lanțuri*". E vădit că acesta este diavolul, care toate le face pe ascuns spre surparea firii omenești și pe fiecare îl strânge în lanțurile propriilor păcate. Acesta a adus în pământul lui Israel, adică în depinderea cunoștinței și a virtuții, mândria, slava deșartă, voința de a plăcea oamenilor și fățarnicia, împreunându-le cu cei ce se îndeletnicesc cu virtutea și cunoașterea, ca să fure ostenele celor ce se trudesc după bine, abătându-le cu viclenie spre alte lucruri decât spre cauza supremă, scopul activității lor.[...]

"*Și au venit la Zorobabel și la Iosua și la capii familiilor și le-au zis lor: «Să clădim împreună cu voi, căci la fel cu voi ascultăm de Domnul vostru și-i jertfim Lui»*". Zorobabel este mintea activă; Iosua mintea contemplativă, iar capii familiilor sunt puterile sufletului din care răsar modurile virtuții și rațiunile cunoștinței. De acestea se apropie dracii necurați ai mândriei, ai slavei deșarte, ai voinței de a plăcea oamenilor și ai fățarniciei, zicând. "*Să clădim împreună cu voi templul Domnului*". Căci nici unul dintre acești draci vicleni nu împiedică vreodată râvna omului virtuos, ci înlăturând mai degrabă lipsurile virtuților, îndeamnă la și mai mari

silințe, făcându-se împreună râvnitor cu cei ce se nevoiesc, ca să atragă la sine inima celui ce se străduiește după ce a pierdut măsura constantă a moderației și să-l conducă pe neobservate spre altă țintă decât cea spre care credea că merge. De aceea spun viclenii: *"La fel cu voi ascultăm de Domnul vostru"*. Căci nu urăsc neprihănirea și nu se scârbesc de post, nici de împărțirea de ajutoare, sau de primirea de străini, sau de cântarea de psalmi, sau de citiri, sau de învățăturile cele mai înalte, sau de culcarea pe jos, sau de veghere sau de toate celelalte prin care se caracterizează viața după Dumnezeu, până ce scopul și cauza celor ce se săvârșesc le slujește lor.[...]

Cine nu are cuvântul cunoștinței sălășluit în adâncul inimii, nu va putea să scape de victeșugurile ascunse ale fățărniciei dracilor împotriva noastră și să stea de sine, cu totul singur, fără nici un amestec cu ei, și să zidească templul Domnului, asemenea marelui Zorobabel, a lui Iosua și a capilor de familie, care spun hotărât și cu glas mare duhurilor amăgitoare ale mândriei, ale slavei deșarte, ale plăcerii de la oameni și ale fățărnicie: *"Nu vom zidi cu voi templul Domnului Dumnezeului nostru, ci singuri vom zidi Domnului Israil"*.[...]

Deci nu din gelozie n-au primit cei ieșiți din robie pe babilonieni, pe hutei, pe ematei și pe evei să zidească împreună cu ei templul Domnului, ci fiindcă au cunoscut cursele ce se ascundeau în aparența de prietenie a dracilor, care voiau să le aducă prin bine, pe neobservate, moartea păcatului. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 3, pag. 288-294).

"Înfricoșează-i pe ei cu legea Domnului".

I Ezdra VII, 14

"Înfricoșează-i pe ei" s-a zis în loc de: scutură-i, nu făgăduindu-le cele bune, ci amenințându-i cu cele înfricoșate. Căci metoda aceasta, bună pentru slugi, se potrivește Iudeilor. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 235).

"Adunarea întregă a fost de patruzeci și trei de mii trei sute șazeci de suflete; afară de robi și roabe care erau în număr de șapte mii trei sute șapte. Printre ei se mai aflau opt sute cincizeci și cinci psalți și cântăreți; cămile, patru sute treizeci și cinci; cai, șapte mii șapte sute treizeci și șase; catâri, opt sute patruzeci și cinci; măgari, cinci mii cinci sute douăzeci și cinci".

II Ezdra VII, 66-69

Cele patruzeci de mii sunt pătreama virtuților generale cu care străbătând mintea natura și timpul ajunge la ținta fericită a nepătimirii. Astfel, numărul de zece mii e indicat numai prin cifra unității și nu poate fi notată prin nici o altă cifră, fiind după suport identic cu unitatea și deosebindu-se numai prin cugetare, cum se deosebește sfârșitul de început. Căci zece mii este sfârșitul unității și unitatea este începutul a zece mii (miriada), sau mai bine zis miriada este unitatea pusă în mișcare și unitatea este miriada până n-a fost pusă în mișcare. Tot așa fiecare din virtuțile generale are ca început și sfârșit monada dumnezeiască, adică pe Dumnezeu, întrucât pornește din El și sfârșește în El și este una cu Dumnezeu, deosebindu-se numai prin cugetare [...].

Scriptura înțelege prin cele patru miriade (patruzeci de mii) cele patru înaintări în împlinirea poruncilor dumnezeiești de-a lungul contemplației și a cunoașterii. Fiecare înaintare merge până la zecele proxim. Astfel, prima înaintare constă în lucrarea simplă a poruncilor de către începători, după fuga lor de păcat. Ea împlinește prima decadă, care e în același timp monadă. A doua înaintare e cea care îmbrățișează prin fiecare poruncă pe celelalte. Ea face aceeași decadă sută împlinită prin lucrarea tuturor poruncilor prin fiecare. Căci decada lucrată înzecit produce sută. A treia înaintare este înzecirea sutei prin legea firii. Căci înzecită este și legea firii, ca una ce constă din zece părți și anume: din cele trei puteri ale sufletului; din cele cinci simțuri; din funcțiunea vocală; din fecunditatea naturală. De puterea rațiunii se folosește omul la căutarea cauzei și a bunurilor din jurul cauzei; de puterea poftei, spre dorirea celor căutate, iar de iuțime, spre păzirea și iubirea lor.

Simțurile, la rândul lor, îi se vese la deosebirea lucrurilor care și ea se împarte în cinci și din care se naște știința.

Această încincită deosebire împarte lucrurile în: "*cele începute*" și în "*cele neîncepute*", în "*cele care sunt de cugetat*" și în "*cele care nu sunt de cugetat*", în "*cele care sunt de grăit*" și în "*cele care nu sunt de grăit*", în "*cele ce se pot face*" și în "*cele ce nu se pot face*", în "*cele stricăcioase*" și în "*cele nestricăcioase*".

Iar de funcțiunea vocală se folosește spre grăire, precum de fecunditate spre sporirea bunurilor celor căutate, dorite, iubite, cunoscute și grăite. Astfel suta înzecită prin legea firii, devine mie. Iar a patra înaintare este urcușul prin contemplație și cunoaștere, a legii firești, cu împărțirile arătate, spre rațiunea originară a fiecărei porunci. La capătul acestui urcuș se contemplă miriada concentrată, indicată prin cifra primei unități [...].

Sau cele patru miriade mai înseamnă și cele patru nepățimiri generale: Prima nepățimire este înfrânarea desăvârșită de la păcatele cu fapta, constatată la cei începători. A doua nepățimire este lepădarea totală a gândurilor care consimt cu păcatele. Aceasta o găsim le cei ce cultivă virtutea cu rațiune. A treia este nemișcarea totală a poftii spre patimi. Ea e proprie celor ce contemplă în chip spiritual în înfățișările lucrurilor văzute rațiunile lor. A patra nepățimire este curățirea totală chiar și de închipuirea simplă a patimilor. Aceasta o aflăm la cei ce și-au făcut mintea, prin cunoștință și contemplație, oglindă curată și străvezie a lui Dumnezeu [...].

Cele trei mii indică învățătura desăvârșită, dreaptă, evlavioasă și rațională despre Treimea Sfântă și de o ființă [...].

Iar numărul de trei sute înfățișează aici ideea Providenței. Întâi, pentru că prin forma literei care îl indică, e închipuită puterea care, venind de sus, străbate cele de jos și cuprinde extremitățile celor două laturi, prin ceea ce se arată Providența care strânge totul în chip negrăit. Al doilea, pentru că acest număr a fost cinstit prin chipul crucii, pe care s-a săvârșit taina cea mare, cea dintâi și cea ascunsă a Providenței [...].

Adăugând cîmăra la două sute o sută, capătă trei sute. Iar prin

acest număr se indică natura și virtutea. Natura este indicată prin numărul două sute, ca una ce constă din materie și formă. Căci materia este împătrită pentru cele patru elemente ale ei, iar forma este încincită pentru simțurile care pun pe frământătura materiei tiparul formei.

Înmulțind acum pe patruzeci cu cinci, sau pe cincizeci cu patru căpătăm numărul două sute. Iar numărul o sută înseamnă virtutea desăvârșită ca unul ce cuprinde decada poruncilor dumnezeiești înzecită [...].

Iar numărul șasezeci înseamnă puterea naturală care împlinește poruncile și s-a desăvârșit prin rațiunile virtuților. Căci numărul șase înseamnă puterea de activitate a firii, ca unul ce constă din părțile proprii. Din această pricină s-a scris că și Dumnezeu a făcut lumea în șase zile. Iar numărul zece arată desăvârșirea virtuții prin împlinirea poruncilor. Deci numărul șasezeci indică puterea naturală care primește rațiunile dumnezeiești aflătoare în porunci.

Așadar, cele patruzeci de mii adăugate în trei mii trei sute șase zeci, indică rațiunea desăvârșită a virtuții, taina venerată a Teologiei, ținta adevărată a Providenței și puterea de activitate a firii care a fost îmbunătățită prin virtuți [...].

"Iar robii și roabele acestora, șapte mii trei sute șapte", Legea spune despre robi și despre roabe: *"Robii și roabele dintre Evrei să slujească șase ani, iar într-al șaptelea să fie lăsați slobози. Iar robii și roabele de alt neam să slujească în veac".*

"Veac" numește anul al cincizecilea, al slobozirii.

Robul evreu și roaba evreică sunt rațiunea și cugetarea, care slujesc filosofului ce se îndeletnicește cu făptuirea șase ani, ajutându-l să iscodească tot ce contribuie la frumusețea morală și la modurile virtuții. Căci rațiunea și cugetarea slujesc oricui se îndeletnicește cu făptuirea ca un rob și o roabă [...]. Și toată puterea lor e îndreptată împotriva duhurilor răutății, care se opun făptuirii morale, ducând la îndeplinire filosofia lucrătoare, pe care a indicat-o numărul "șase" al anilor, rațiunea și cugetarea sunt lăsate slobode ca să se reîntoarcă la contemplarea duhovnicească a rațiunilor din lucruri, care sunt înrudite cu ele. Ele au ajuns atunci la anul al

șaptelea, adică la deprinderea nepătimirii [...].

Iar robul și roaba de alt neam sunt puterea mâniei și a poftei. Pe acestea mintea contemplativă le supune pentru totdeauna stăpânirii rațiunii, ca să-i slujească la dobândirea virtuților prin bărbăție și cumpătate. Și nu le lasă libere până ce nu e înghițită moartea nenorocitului de trup de viața nemărginită, și până ce nu se arată în chip curat icoana împărăției veșnice, având imprimată în ea, prin imitare, întreaga formă a arhetipului. Ajunsă aici, mintea contemplativă slobozește mânia și pofta, pe cea din urmă prefăcând-o în plăcere curată și în atracția neprihănită pentru dragostea dumnezeiască, iar pe cea dintâi în ardoare duhovnicească, în statornicie înfocată și în nebunie sobră [...].

Iar numărul robilor indică viața vremelnică, trăită conform cu rațiunea și împreună cu modurile nepătimirii. În cursul acesteia mintea, folosindu-se de rațiune și de cugetare ca de niște robi și roabe evreice care slujesc făpturii, hotărăște măsurile ajutorului ce trebuie să-l dea acestea virtuții, strămutându-le la contemplație. Îngrijindu-se de asemenea de mânia și de poftă, ca de niște robi și roabe de alt neam, le călăuzește la aceeași libertate de la sfârșit și anume: pofta o preface în dorința ce se desfată de cele dumnezeiești, iar mânia în vigoarea nesfârșită a dorului ce se bucură de ele, făcând pe robii de alt neam, Evrei adevărați după har.

"Cântăreți și psalmozi opt sute cincizeci și cinci". *"Cântăreți"* sunt cei ce vestesc cuvântul dumnezeiesc prin modurile virtuților cu fapta fără contemplație; iar *"psalmozii"* sunt cei ce inițiază tainic în cuvântul dumnezeiesc pe alții, prin modurile virtuților împreunate cu dulceața cunoștinței din contemplație, încântându-le urechile lor spirituale.

Numărul acestora indică știința lucrurilor veșnice, atât cât le este îngăduită oamenilor. Din numărul opt sute cincizeci *"opt sute"* indică rațiunile viitoare ale cunoștinței, iar *"cincizeci"* ale virtuții.

"Cămile trei sute treizeci și cinci". Cămilele ce ies împreună cu fiii lui Israel eliberați din robia amară, sunt diferitele reprezentări naturale ale lucrurilor văzute, care sunt alcătuite asemenea cămillei,

pe de o parte din întâișărie cele văzute ce se raportează la simțuri și sunt așa zis picioarele lor, iar pe de altă parte din rațiunile mai înalte, privite în ele cu duhul, care se raportează la minte și sunt așa zis [...] capul lor.

"Și cai, șapte mii șapte sute treizeci și șase". "Cal" este acela care aleargă în viață pe drumul celor virtuoși, având toată vigoarea iușimii (mâniei). Căci se spune că fierea calului stă în unghiile picioarelor, pe care le are de la fire. De aceea a și fost socotit cel mai destoinic și mai tare la drum dintre toate animalele domestice și supuse oamenilor. Cu ei aseamănă marele Prooroc Avacum și pe Sfinții Apostoli, când zice prin Duhul: *"Și ai suit pe mare caii Tăi care turbură ape multe"* (Avacum III, 15). El numește "cai" pe sfinții și fericii Apostoli, care poartă cuvântul mântuitor al adevărului înaintea neamurilor și împăraților, în toată lumea, pe care o numește figurat "mare" [...]. Numărul cailor închipuiește deprinderea cu filosofia practică a virtuții [...]. Căci numărul *"șapte mii șapte sute"*, ca număr ce indică timpul, arată mișcarea sprintenă a virtuților, iar *"treizeci și șase"* activitatea firii care aleargă împreună cu virtuțile.

"Iar catâri, opt sute patruzeci și cinci". Catârul este deprinderea care nu rodește păcatul. Din acest motiv s-a rânduit [...] ca cel ales rege în Israel să nu șadă pe cal, ci pe catâr. Prin aceasta Scriptura arată că mintea contemplativă, care împărățește peste înțeleșurile și reprezentările lucrurilor, ca și peste mișcările proprii, trebuie să aibă o deprindere neroditoare de rău, adică una care nici să nu zămislească, nici să nu nască răul [...].

Știm însă că în Scriptură catârul are și un înțeles de ocară. De pildă se zice: *"Nu fiți asemenea calului și catârului, în care nu este înțelegere"* (Psalm 31, 10)

Scriptura numește "cal" deprinderea de a umbla după plăcerile patimilor (Ieremia V, 8), iar catâr deprinderea care nici nu zămislește, nici nu naște binele. Scriptura le interzice deopotrivă pe amândouă celor ce doresc mântuirea: pe cea dintâi întrucât lucrează păcatul, pe cea de-a doua, întrucât nu lucrează virtutea [...].

Numărul opt sute patruzeci și cinci indică nepătimirea

desăvârșită a minții față de cele sensibile și de simțuri, în temeiul deprinderii de a nu rodi păcatul, adică a deprinderii de a nu naște păcatul. Numărul "opt sute" înseamnă nepătimirea caracteristică veacului viitor, numărul "patruzeci" indică lucrurile sensibile, iar "cinci" indică simțurile.

"Iar asini, cinci mii cinci sute douăzeci și cinci". Asinul este trupul care slujește sufletului, purtând poverile și ostenețile faptelor pentru dobândirea virtuții [...]. Iar numărul natural al acestor asini arată mișcarea constantă a deprinderii virtuoză a trupului spre fapte, urmând fără abatere cuvântului cunoștinței.

Căci cei pricepuți în aceste lucruri numesc mișcarea sferică neschimbată, ca una ce rămâne la fel în toate împrejurările, mai mult decât celelalte mișcări ale lucrurilor [...].

În aceste toate sunt preînchipte diferitele trepte ale credincioșilor Bisericii și dispozițiile lor. Astfel, "bărbații" sunt cei ce au ajuns, pe cât e cu putință, la măsura plinirii vârstei lui Hristos și săvârșesc virtutea din iubire, prin proprie hotărâre. "Robii și robetele" sunt cei care poartă povara filosofiei lucrătoare de teama chinurilor veșnice, cu care sunt amenințați. "Cântăreții" cei ce propovăduiesc frumos și bine cuvântul făpturii și tămăduiesc patimile altora. "Psalmozii" cei ce arată prin contemplație frumusețea cunoștinței cuvintelor dumnezeiești și depărtează ca pe un întuneric neștiința de la alții. "Cămilele" sunt cei ce îmblânzesc prin rațiune răutatea voinței, călăuzind-o spre virtute. "Caii" cei ce aleargă bine în stadionul vieții plăcute lui Dumnezeu. "Catării" cei care au moravuri amestecate și care dovedesc în viața comună o înțelepciune practică, fără prihană. "Asinii și vitele de jug" sunt cei ce trebuie să ostenească cu fapta și primesc prin contemplație să se așeze rațiunea asupra lor.

Adunându-i pe toți aceștia avem plinirea sfintei Biserici, împodobită cu multe frumuseți și de virtutea multora. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 3, pag. 256-273).

Cei de neam bun de la răsăriturile soarelui sunt cei de la răsăriturile iluminărilor și arătările soarelui înțelegător al dreptății, înnobilați și îmbunătățiți prin privirea și vederea înțelegerii îndreptată spre Dumnezeu; cei ce *"s-au născut nu din sânge, nici din voia bărbătească, nici din voia trupului, ci de la Dumnezeu"* (Ioan I, 13). Sunt cei a căror inimă și minte petrece în palatul dumnezeiesc din ceruri și care s-au învrednicit de convorbirea cu Dumnezeu și s-au împărțit de taine dumnezeiești și negrăite ale Împărăției. Sunt cei ce s-au făcut trupul lui Hristos, Fiul lui Dumnezeu, și mădulare din parte (I Corinteni XII, 27) și contrupești cu El și împreună moștenitori și împreună părtași cu El (Efeseni III, 6), avându-L ca moștenire pe El însuși și pe Tatăl, Dumnezeu dintre cele prea înalte, ajunși părtași ai dumnezeieștii firi (II Petru I, 4), mai presus de cuvânt. Sunt cei ce au fost pecetluiți cu Sfântul și de viață făcătorul Duh (Efeseni I, 13) de care se fac părtași și întru care viețuiesc și văd. Sunt cei ce s-au îmbrăcat în veșmintele albe (Apocalipsă IV, 4) și proprii ale Duhului și în tunici cusute în aur, în pietre scumpe și mărgăritare. Sunt cei ce poartă coif și cunună și pietre de rubin și diamante și tot felul de pietre prețioase. Sunt cei ce mănâncă și beau la masa împărătească o mâncare de care nu se satură și un nectar de care nu se plictisesc.

Căci toate sunt Duh și ei se împărțesc de cele duhovnicești [...]. Se află acolo un foc ce răcorește și se reaprinde, semișcă împunsături ale iubirii, există o apă vie, grăitoare și producătoare de râuri de viață veșnică; se află acolo un aer bine mirositor la respirat și Duhul dătător de viață și lumina razei unitare în trei străluciri, dar în același timp simplă și mai presus de ființă.

De aceea, aceștia, ca niște văzători și părtași de mari desfătări, s-au despărțit de cele de jos și s-au unit cu cele de sus. Au părăsit vederea celor văzute și s-au dăruit întregi celor gândite. Au trecut peste cele trecătoare și s-au statornicit în cele statornice. Stau jos pe rogojină și umblă printre cele de sus. Trupul îi leagă și îi trage în

jos, dar Duhul se apleacă și dezleagă legăturile arse. Îndată ce au fost dezlegate, zboară mai presus de ceruri cu uimire și repeziciune. S-au însingurat dinspre toate în privirea singuratică spre Dumnezeu. S-au unificat prin privirea unitară spre Dumnezeu. Sunt mutați de la o slavă la altă slavă (II Corinteni III, 18) mai mare a Duhului și trec de la o bogăție la o bogăție mai mare și se desfată de cele negrăite. (Calist Patriarhul, Filocalia 8, pag. 326-328).

"Pornirea iuțimii lui, e căderea lui".

Iov V, 2

Precum la arătarea luminii se retrage întunericul, așa mireasma smereniei face să piară toată amărăciunea și iuțimea. Unii, schimbându-se ușor din pricina iuțimii, nu se îngrijesc de supravegherea și tămăduirea ei. (Sf. Ioan Scărarul, Filocalia 9, pag. 186).

Ce închipește îmbrăcămintea monahală și mai ales tunderea părului ?

Iov XI, 11

Precum capul e fruntea tuturor mădurelor din trup, tot așa mintea deține rolul de cap în suflet. Deci aceasta trebuie tunsă de toate cugetările lumești. Colovionul, care acoperă tot trupul și lasă goale numai mâinile, înseamnă că trebuie să îmbrăcăm filozofia morală, care înlătură lucrările ce săvârșesc păcatul, și că aceasta trebuie să acopere și puterea și lucrarea. Căci puterea stăpânirii celui rău este, cum zice Iov, sub buricul pântecelui; iar sufletele, după fericitul David, sunt pline de batjocurile dracilor (Psalm XXXVII, 8). Și aceste batjocuri sunt lucrările curviei.

Iar analavul, fiindcă are pe el crucea și înainte și înapoi,

înseamnă că trebuie, cum zice Apostolul, să ne răstignim nu numai noi lumii, ci și lumea nouă. Aceasta pentru ca, fugind noi de lume, să nu mai avem nici o piedică și să nu mai fim reținuți de plăcerea față de ea, amăgiți de suprafața ei, dar nici să nu mai fim urmăriți de ea dinapoi, prin încercările fără de voie, și așa să slăbim din încordarea credinței. Ci să rămânem nesimțitori și morți atât față de patimile cele de voie, cât și față de cele fără de voie. Culionul închipuiește harul lui Dumnezeu care păzește și acoperă mintea noastră. Căci cel ce s-a tuns de cugetările lumii, primește coiful mântuirii (Efeseni VI, 17).

Iar sandalele au acest înțeles: fiindcă sunt din piele moartă și stau dedesubtul unei mici părți din trup, la fel cum întreg trupul se folosește de o rămășiță de piele, trebuie să se folosească sufletul de trup, iar pe acesta să-l omoare față de patimi. Periboleul (haina de deasupra), fiind în patru colțuri, cum e lumea din patru elemente, arată că trebuie să ne îmbrăcăm în contemplația naturală, încât să nu mai privim cele ce se văd de dragul simțirii și al patimilor, ci prin rațiunea ce se află în ele să ne înălțăm spre Ziditorul lor.

Faptul că mâna stângă rămâne descoperită, arată că faptele bune trebuie să lumineze din noi, după cuvântul Mântuitorului, așa ca să vadă oamenii faptele noastre cele bune și să slăvească pe Tatăl nostru cel din ceruri. Iar veșmintele trebuie să fie negre ca să arate că trebuie să fim nearătoși pentru lume, ca unii ce avem petrecerea în cer. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag.242).

"Am auzit mereu astfel de lucruri; sunteți toți niște jalnici mângâietori".

Iov XVI, 2

Am văzut adeseori - precum zice Iov - suflete suferind pentru purtarea lor molâie, iar altele din pricina destoiniciei lor și m-am minunat cât de felurită e răutatea.

Având cineva o purtare molâie din fire, sau fiind întreprinzător

în ceva din cele trupești, celor mulți nu le pare așa. Ci boala din fire e socotită și numită o calitate a sufletului și o virtute. Iar cei molâu e lăudat ca blând și smerit; și cel ce se agită fără rânduială, ca sângrinos și ager, e admirat de cei ce nu știu să judece. Iar el bucurându-se de laude, nu s-a cunoscut pe sine, ci ținând seama de judecata greșită a celor mulți, a pățimit cu sufletul de închipuirea de sine, sau a fost copleșit de durere [...].

Tăcerea fără rost e în fond pricinuită de o lene a minții, sau e semnul tâmpeniei, pe când tăcerea cu rost este semnul unei lucrări intense a minții, prin care surprinde tainele cele mai adânci ale existenței.

În tăcerea aceasta, mintea omenească se întâlnește cu lucrarea intensă a Sfântului Duh, Care îi comunică taine mai presus de cuvânt. O astfel de tăcere este semnul unei intense lucrări a persoanei, deci și a lui Dumnezeu, Care atrage mintea în tainele Sale. Numai persoana poate tăcea în felul acesta intens de gândire. (Sf. Ioan Scărarul, Filocalia 9, pag. 118).

"Inima mea nu s-a luat după ochii mei".

Iov XXXI, 7

Că vederea, gustul și celelalte simțuri slăbesc ținerea de minte a inimii, când ne folosim de ele peste măsură, ne-o spune cea dintâi, Eva. Căci până n-a privit la pomul oprit cu plăcere își amintea cu grijă de porunca dumnezeiască. De aceea era acoperită de aripile dragostei dumnezeiești, nedându-și seama din această pricină de goliciunea ei. Dar când a privit la pom cu plăcere și s-a atins de el cu multă poftă și în sfârșit a gustat din rodul lui cu o voluptate puternică, îndată s-a pătruns de dorința după împreunarea trupească, aprinzându-se de patimă prin faptul că era goală. Și astfel toată pofta ei și-a întors-o spre gustarea lucrurilor de aici, amestecând, din pricina fructului plăcut la vedere, în greșeala ei și greșeala lui Adam. De atunci, cu anevoie își mai poate aduce omul

aminte de Dumnezeu sau de poruncile Lui. Deci noi, privind pururea în adâncul inimii noastre cu neconținută pomenire a lui Dumnezeu, să petrecem în această viață înșelătoare ca niște lipsiți de vedere. Căci e propriu înțelepciunii duhovnicești să păzească pururea neînăripat dorul privirilor. (Diadoh al Foticeei, Filocalia 1, pag. 437-438).

"Pe fiecare om El pune a Sa pecete, pentru ca toți oamenii să cunoască puterea Lui".

Iov XXXVII, 7

Cei ce au ajuns la desăvârșire prin curățire și luminare, pe cât e cu putință - căci nu e desăvârșire desăvârșită în veacul acesta nedesăvârșit, ci mai degrabă desăvârșire nedesăvârșită - nu au nici ei totdeauna cu ei starea neschimbată.

Aceasta, din pricina slăbiciunii și a părerii de sine ce trage uneori pe orice om în jos. De aceea suferă și ei schimbări și furări, spre probarea lor. Dar primesc iarăși ajutorări și mai mari. Iar ceea ce e contrar acestora, Părinții spun că e partea lupilor (adică se pierde ca și când ar fi mâncat-o lupii) (Psalm LXII, 9). Neschimbarea e păstrată pentru veacul viitor. Iar în cel de față, când e vreme de curăție, de pace și de mângâiere dumnezeiască, când de tulburare, de învălmășeală, de tristețe. Și aceasta pe măsura viețuirii și înaintării fiecăruia și după judecățile pe care le știe singur Domnul. Iar aceasta se întâmplă ca să se arate, prin acestea, slăbiciunea noastră și puterea lui Dumnezeu [...] "*ca să nu ne încredem în noi înșine - cum zice Pavel - ci în Cel ce învie morții*" (II Corinteni I, 9) [...].

Căci zice Sfântul Isaac: "*Câte una, câte una, calcă unii poruncile; dar tămăduiesc sufletele lor prin pocăință și harul îi primește. Căci tot sufletul rațional este străbătut de o schimbare neînțetată și schimbările străbat prin tot omul, în toate zilele lui; și cel ce are darul desăvârșirii, poate înțelege aceasta din multe*". (Monahii Calist și Ignatie Xanthopol, Filocalia 8, pag. 101-102).

"Fericit bărbatul care n-a umblat în sfatul necredincioșilor și în calea păcătoșilor n-a stătut".

Psalm I, 1

Sufletul e împrejmuț și îngrădit cu ziduri de către duhurile răutăților și legat cu lanțurile întunericului, neputând, din pricina întunericului din jurul său, să se roage cum vrea. Căci este legat întru ascuns, fiind orb cu ochii dinlăuntru. Deci când va începe să se roage lui Dumnezeu și să vegheze prin rugăciune se va izbăvi prin rugăciune de întuneric, căci altfel nu poate să se izbăvească. Atunci sufletul poate cunoaște că înlăuntru, în inimă, este o altă luptă și o altă împotrivire ascunsă și un alt război, al gândurilor duhurilor răutăților [...].

Iar locul minții este statornicia ei fermă în virtute și trezvie. Căci este o statornicie și în virtute și în păcat. (Filotie Sinaitul, Filocalia 4, pag. 109-110).

"Cei ce năvălesc de jur împrejur".

Psalm III, 6

"De jur împrejur" înseamnă înainte, îndărăt, la dreapta și la stânga. Deci, dracii dau năvală asupra noastră de dinainte, când ne vrăjesc prin înfățișările materiei; de dinapoi, când stârnesc amintirea păcatului prin gândurile ce le-am avut mai demult; de la stânga, când tulbură sufletul prin patimile trupești și neînfrânate; și de la dreapta, când dau năvală asupra sufletului prin mândrie și slavă deșartă. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 217-218).

"Pocăiți-vă pe paturile voastre de cele ce grăiți în inimile voastre".

Psalm IV, 4

Sau pocăiți-vă în liniștea nopții, amintindu-vă de alunecările ce vi s-au întâmplat în tulburarea zilei și vă sfătuiți sau vă învățați să petreceți în imne și cântări duhovnicești, adică în rugăciuni și cântări, prin meditație și luare aminte a citirii. Căci așa se câștigă o deprindere morală: meditănd omul la cele ale zilei, ca să ajungă la simțire în liniștea nopții și să se poată plânge pentru cele ce a păcătuit. Iar când harul îl duce la vreo sporire și află cu adevărat și nu în nălucire anumite fapte morale ale sufletului și ale trupului, săvârșite cu lucrul sau cu cuvintele, după porunca lui Hristos, mulțumește cu frică și cu cutremur, și se nevoiește prin rugăciune și lacrimi multe îndreptate către Dumnezeu să păzească obiceiul acela bun, îndemnându-se pe sine spre ținerea de minte, ca să nu se piardă prin uitare. (Cuv. Petru Damaschin, Filocalia 5, pag. 251).

"Dat-ai veselie în inima mea".

Psalm IV, 7

Lucrul de căpetenie al oricărei sânguințe și cea mai înaltă dintre fapte este stăruința în rugăciune, prin care dobândim și celelalte virtuți, Dumnezeu pe care-L chemăm întinzându-ne o mână de ajutor. Căci împărtășirea de lucrarea tainică și legătura sufletului cu Dumnezeu întru sfințenie și unirea minții cu Domnul prin dragostea cea negrăită, li se întâmplă celor învredniciți în rugăciune [...].

Domnul însuși zice: "*Împărăția cerurilor înlăuntru vostru este*" (Luca XVII, 21). Dar că împărăția înlăuntru este, ce ar arăta altceva, decât că veselia cerească a Duhului se întipărește limpede în sufletele vrednice. Căci sufletele vrednice primesc încă de aici, prin împărtășirea lucrătoare de Duh, de care vor avea parte sfinții în Împărăția lui Hristos, întru lumina veșnică. Aceasta o arată și dumnezeiescul Apostol, zicând: "*Cel ce ne mângâie pe noi întru necazul nostru, ca să putem mângâia pe cei ce sunt întru tot necazul, cu mângâierea cu care ne mângâiem și noi de la Dumnezeu*" (II Corinteni I, 4). Sau: "*Și trupul meu s-a veselit de*

Dumnezeu cel viu" (Psalm LXXXIII, 2). Sau: "*Sufletul meu se umple ca de seu și de grăsime*" (Psalm LXII, 6). (Sf. Simeon Metafrastul, Filocalia 5, pag. 303-304).

"Tulburatu-s-a de mânie ochiul meu".

Psalm VI, 7

Este un lucru urât a tulbura ochiul inimii din mânie. Dar mai urât este a arăta pornirea sufletului cu buzele. Iar a face aceasta prin mâini este cu totul potrivit și străin viețuirii călugărești, îngerești și dumnezeiești. (Sf. Ioan Scărarul, Filocalia 9, pag. 191).

"Vor slăbi și vor pieri de la fața Ta".

Psalm IX, 3

Dracii slăbesc când prin împlinirea poruncilor se micșorează patimile în noi; și pier când sunt stinse cu totul prin nepătimirea sufletului, nemaiaflându-le pe acelea prin care se găseau în suflet și îl războiau. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 59).

"Domnul a auzit dorința săracilor".

Psalm IX, 18

Leviți și preoți s-au numit cei ce s-au închinat pe ei cu totul lui Dumnezeu și cu făptuirea și cu contemplația. Iar vitele leviților sunt cei ce nu reușesc să ștergă urmele patimilor, dar doresc virtutea și, după puterea lor, au toată râvna pentru ea și o poftesc neîncetat, deși de multe ori nu se împărtășesc de ea, fiind slăbănogiți de păcat. Dar este cu puțință, ca la vremea convenită să primească și

aceștia darul nepătimirii, prin singura iubire de oameni a lui Dumnezeu. (Ioan Carpatinul, Filocalia 4, pag. 148-149).

"Domnul cercetează pe cel drept și pe cel necredincios; iar pe cel ce iubește nedreptatea îl urăște sufletul Său".

Psalm X, 5

Firea treimică de după Treimea supremă, fiind făcută de aceea după chipul ei, adică mai mult decât altele ca mintală (înțelegătoare), cuvântătoare și duhovnicească, trebuie să-și păzească treapta ei, adică să fie numai după Dumnezeu, să se alipească numai de El și să I se supună și să-L asculte numai pe El; numai spre El să privească și să se împodobească cu amintirea și cu contemplarea neîntreruptă și cu dragostea cea mai caldă și mai înfocată față de El. Prin aceasta atrage la sine însăși, mai bine zis atrăgea odinioară, strălucirea tainică și negrăită a firii aceleia. Atunci are cu adevărat chipul și asemănarea lui Dumnezeu, făcându-se plină de har, înțeleaptă și dumnezeiască prin acea strălucire. Căci prin ea învață, fie că e de față în chip arătat, fie că e aproape în chip ascuns, cum e mai ales acum, să iubească pe Dumnezeu mai mult decât pe sine, iar pe aproapele ca pe sine însăși, iar ca urmare, să-și cunoască și să-și păzească vrednicia și treapta sa și să se iubească pe sine cu adevărat. Căci *"cel ce iubește nedreptatea urăște sufletul său"*. (Sf. Grigorie Palama, Filocalia 7, pag. 449-450).

"Că drept este Domnul și dreptatea a iubit, și fața Lui spre cel drept privește".

Psalm X, 7

Scoțându-se protopărinții neamului omenesc pe ei înșiși de

bunăvoie de la pomenirea și vederea lui Dumnezeu și nesocotind porunca Lui, pe de altă parte unindu-se în cuget cu duhul cel mort al satanei și mâncând din pomul oprit contrar vocii Ziditorului, au fost dezbrăcați de veșmintele luminoase și de viață făcătoare ale strălucirii de sus și s-au făcut, vai, și ei ca și satana, morți cu duhul. Iar fiindcă satana nu e numai duh mort, ci și duh care omoară pe cei ce se apropie de el, iar cei ce s-au împărtășit de moartea lui aveau și trup, prin care s-a împlinit cu fapta sfatul de moarte făcător, aceștia trec, vai, și în trupurile lor acele duhuri moarte și de moarte făcătoare ale omorârii. Ca urmare s-ar fi desfăcut îndată și trupul omenesc, întorcându-se în pământul din care a fost luat, dacă nu l-ar fi reținut printr-o grijă și putere mai mare Cel ce poate toate numai cu cuvântul, prin acea putere fără de care nimic nu se săvârșește din cele ce se săvârșesc. Dar hotărârea aceea se împlinește totuși, cu dreptate, în chip continuu. (Sf. Grigorie Palama, Filocalia 7, pag. 445-456).

"Când răsar păcătoșii ca iarba, se ivesc toți cei ce lucrează fărădelegea, ca să se piardă în veacul veacului".

Psalm XI, 8

Când e supărat cineva de patimă și se tulbură din neștiință și mândrie, trebuie să-și vadă mai degrabă măsurile sale și să rabde sânguinându-se, până ce va face Dumnezeu mila Sa cu el. Căci de nu se ispitește cineva și nu cunoaște necazul patimilor, nici nu se luptă, nici nu se curățește.

(Ispitele sunt un mijloc prin care își cunoaște cineva slăbiciunile sale. Dar ele dau celui ispitit și prilejuri de luptă împotriva acestei slăbiciuni).

Păcătoșii ce răsar ca iarba sunt gândurile pătimișe. Căci neputincioasă este iarba și nu are tărie. Când răsar deci gândurile pătimișe în suflet, atunci se ivesc, adică se arată toți cei ce lucrează fărădelegea, care sunt patimile, ca să fie nimicite în veacul veacului.

Căci când se arată patimile în cei ce luptă, atunci sunt nimicite de către ei. (Avva Dorotei, Filocalia 9, pag. 615).

"Zis-a cel nebun în inima sa: «Nu este Dumnezeu !»"

Psalm XIII, 1

Cel ce nu se teme de Domnul, nu crede că există Dumnezeu. Dar cel ce crede că există se teme de El și păzește poruncile Lui. Iar cel ce zice că se teme de Dumnezeu, dar poruncile Lui nu le păzește, mincinos este (I Ioan II, 4) și frica de Dumnezeu nu este într-însul. Căci unde este frica de Dumnezeu, e și păzirea poruncilor (Psalm CXI, 1-4). Iar nefiind aceasta întru noi, și nici păzirea poruncilor, nu ne deosebim întru nimic de păgâni și necredincioși. (Sf. Simeon Noul Teolog, Filocalia 6, pag. 18).

"Mai înainte văzut-am pe Domnul înaintea mea pururea".

Psalm XV, 8

Unii dintre cei ce sunt înainte-șezători pe drumul liniștirii, țin în ei lucrarea neîncetată, potrivit psalmistului. Căci nu toate pâinile hranei duhovnicești, ale grâului ceresc, sunt la fel. Iar alții, pe cea arătată prin cuvintele: "*Prin răbdarea voastră veți câștiga sufletele voastre*" (Luca XXI, 19). Alții, pe cea din cuvintele: "*Privegheați și vă rugați*" (Marcu XIV, 38). Alții, pe cea din cuvintele: "*Pregătește-ți spre ieșire lucrurile tale*", sau "*Smeritu-m-am și m-a mântuit pe mine*" (Psalm CXIV, 6). Unii se gândesc pururea la cuvintele: "*Nu sunt vrednice pătimirile vremii de acum de slava viitoare*" (Romani VIII, 18). Alții la spusa: "*Căci nu cumva să-l răpească și nu va fi Cel ce-l izbăvește*" (Psalm XLIX, 23).

Toți aleargă, dar numai unul ia cunună fără osteneală. (Sf. Ioan Scărarul, Filocalia 9, pag. 399-400).

"Pentru cuvintele buzelor Tale, am păzit căi aspre".

Psalm XVI, 4

Cuvintele Domnului cuprind aceste patru lucruri: poruncile, dogmele, amenințările, făgăduințele. Pentru acestea răbdăm toată asprimea viețuirii: posturi, privegheri, culcarea pe jos, osteneli și greutatea în slujbe, necinstiri, ocări, chinuri, omorări și cele asemenea. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 69).

"Strigat-a și nu era cine să-l mântuiască".

Psalm XVII, 45

Mândria este pierderea bogăției duhovnicești și a sudorilor. *"Strigat-a și nu era cine să-l mântuiască"*, pentru că a strigat cu mândrie *"către Domnul și nu l-a auzit pe el"*; fără îndoială, pentru că pricinile împotriva cărora se ruga nu le curma. (Sf. Ioan Scărarul, Filocalia 9, pag. 280).

"Frica Domnului curată rămâne în veacul veacului".

Psalm XVIII, 10

Cel ce voiește să scape de păcatul stricător și de pofta rea, să dobândească frica de Dumnezeu. Căci cel ce se gândește pururea la moarte și la focul veșnic și la viermele cel neadormit și la întunericul cel mai dinafară, la plânsul cel nemângâiat, la scrâșnetul dinților, la rușinea ce va rămâne din fața scaunului înfricoșător al Judecății lui Hristos, dinaintea îngerilor și oamenilor, topește bucuria plăcerii și întoarce toată pofta spre Dumnezeu. Căci tăierea voii proprii e ca o vărsare a sângelui și se socotește de Dumnezeu omului ce nu-și face voia lui ca o jertfă. (Cuv. Isaia Pustnicul, Filocalia 12, pag. 286).

"Doamne, mântuiește pe împăratul și ne auzi pe noi, în orice zi Te vom chema".

Psalm XIX, 10

Începătorilor de viață virtuoasă le ajută în lucrarea poruncilor și în fuga de rele, frica de chinuri. Dar celor ce au înaintat prin virtute, ajungând la vederea slavei lui Dumnezeu, li se naște o altă frică, potrivit cu starea lor. E temerea curată care îi înfricoșează foarte mult, din dragoste. Aceasta îi ajută să stăruiască neclătinați în dragostea lui Dumnezeu, temându-se de înfricoșătoarea alunecare din ea. Celor dintâi de li se întâmplă să cadă din starea lor, dar se căiesc și iarăși se ridică, le vine din nou frica cea dintâi, cu bune nădejdi. Celor de al doilea însă, de au căzut de la înălțimea vederii lui Dumnezeu, prin prizma vrăjmașului, nu le vine îndată frica a doua, ci îi ia în primire o negură și un întuneric gros, fiind plini de mâhnire, de dureri, de amărăciune și de frica cea dintâi a muncilor veșnice. (Nichita Stithahul, Filocalia 6, pag. 235).

"Toiagul Tău și varga Ta, acestea m-au mângâiat".

Psalm XXII, 5

În înțelesul proorocesc "*toiagul și cârja*" sunt judecata și providența, iar în înțelesul moral, psalmodierea și rugăciunea.

Căci judecați de Domnul cu toiagul pedepsirii, suntem povățuiți spre întoarcere, iar pedepsind noi pe cei ce se răscoală împotriva noastră, cu toiagul psalmodierii bărbătești ne sprijinim pe rugăciune. Având deci toiagul și cârja, în mâna lucrării minții să nu încetăm a pedepsi și a fi pedepsiți, până ce vom ajunge cu totul sub providență, fugind de judecata de acum și de cea viitoare. (Sf. Grigorie Sinaitul, Filocalia 7, pag. 95).

"Toiag" înseamnă judecata lui Dumnezeu, iar **"varga"**, Providența. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 76).

"Gătit-ai înaintea mea masă împotriva celor ce mă necăjesc pe mine [...] Paharul Tău mă îmbată cu tăria lui".

Psalm XXII, 6

Altfel citesc Scripturile cei începători în viața de evlavie, altfel cei ce au înaintat până la mijloc și altfel cei ce au alergat până la desăvârșire.

Celor dintâi citirea le este pâinea de la masa lui Dumnezeu, care susține inimile lor în sfințitele nevoițe ale virtuții și le dă vigoarea tăriei pentru lupta cu duhurile care pricinuiesc patimile, și-i face luptători viteji împotriva dracilor. Celor de-al doilea, le este vin din potirul dumnezeiesc, înveselind inimile lor și scoțându-i din ei înșiși prin puterea înțeleșurilor și ridicându-le mintea de la litera care-i omoară, ca să cerceteze adâncurile duhului ei și să le fie întreagă născătoare și descoperitoare de înțeleșuri. (Nichita Stithatul, Filocalia 6, pag. 296).

"Învăța-va Domnul pe cei blânzi căile Lui".

Psalm XXIV, 10

Blândețea este propteaua răbdării; ușa sau mai bine zis maica răbdării, pricină a deosebirii (a dreptei socoteli, a discernământului). E pricina iertării, îndrăzneala rugăciunii, încăperea Duhului Sfânt. Căci zice: *"Spre cine voi privi, dacă nu spre cel blând și liniștit"* (Isaia LXVI, 2). (Sf. Ioan Scărarul, Filocalia 9, pag. 290).

"Călăuzi-va pe cei blânzi întru judecată; învăța-va pe cei blânzi căile Sale".

Psalm XXIV, 10

"Învățați de la Mine că sunt blând și smerit cu inima și veți afla odihnă sufletelor voastre".

Matei XI, 29

Cel ce voiește să învețe să se liniștească, trebuie să aibă ca semn, acesta: să fie pururea blând cu inima [...]. Căci spune Mântuitorul: "*Fericiți cei blânzi, că aceia vor moșteni pământul*" (Matei V, 5), adică inima, care face ca o sămânță să rodească din har în treizeci, șaiszeci și o sută (Marcu IV, 20), după cum este în ceata începătorilor, sau a celor din mijloc, sau a celor desăvârșiți. Unul ca acesta nu tulbură sau nu se tulbură pentru nimic, decât pentru evlavie.

Blândețea se poate dobândi ușor, dacă îți întorci sufletul de la toate și îl miști spre iubire și taci cât mai mult, hrănindu-te cu măsură și rugându-te pururea. Astfel Sfântul Maxim zice: "*Frânează iușimea sufletului cu iubirea, vestejește pofta lui cu înfrânarea și înaripează cugetarea lui cu rugăciunea; și lumina minții nu se va întuneca niciodată*" (Filocalia 2, pag. 105, Capete despre dragoste) [...]. Și iarăși: "*Trei sunt virtuțile care aduc minții lumină totdeauna: a nu vedea răutatea vreunui om, a răbda netulburat cele ce vin asupra noastră, și a face bine celor ce ne fac rău*". Aceste trei virtuți nasc alte trei mai mari decât ele, astfel: a nu vedea răutatea vreunui om, naște "*iubirea*"; a răbda fără tulburare cele ce vin asupra noastră, naște blândețea; iar a face bine celor ce ne fac rău, ne agonisește "*pacea*" (Filocalia 2, pag. 74). (Monahii Calist și Ignatie Xanthopol, Filocalia 8, pag. 174).

Sufletul blând e tronul simplității. Iar mintea mânioasă e pricinuitoarea răutății. În sufletul lin va încăpea cuvântul înțelepciunii. Sufletul drept e soțul smereniei. Iar cel viclean este slujitorul mândriei. Sufletele celor blânzi se vor îmbogăți întru cunoștință, iar mintea stăpânită de iușime locuiește împreună cu întunericul și neștiința (Sf. Ioan Scărarul, Filocalia 9, pag. 291).

Acesteia, Proorocul îi zice cunoștința cu bună cinstire. Dar precum buna-cinstire este una după nume, dar are multe lucrări, așa și cunoștința este una după nume, dar are multe cunoștințe și

vederi. Și de fapt, începutul făptuirii trupești e cunoștință și fără cunoștință nimeni nu vine la săvârșirea binelui. Și tot drumul până la sfârșitul înfierii și până la înălțarea minții la cer în Hristos se numește cunoștință și vedere. Dar cea dintâi este înainte de osteneală, ca prin ea să se înfăptuiască lucrarea, ca o zidire prin unealtă; iar cea de a doua este după zidire, ca să fie păzită ca un turn, din frică. Și iarăși cunoștința e și lucrare a virtuților sufletului, ca să se pregătească și să se sădească pomii raiului. Dar după aceea e cunoștința minții și lucrarea duhovnicească, sau supravegherea minții și așezarea moravurilor sufletului, ca lucrătorul să lucreze cu pricepere și să păzească poruncile. (Cuv. Petru Damaschin, Filocalia 5, pag. 222-223).

"Necazurile inimii mele s-au înmulțit, din nevoile mele scoate-mă".

Psalm XXIV, 18

Când cel ce pregătește în liniște mierea virtuților se ridică mai presus de slăbiciunea trupului, prin nevoințele iubirii de înțelepciune și puterile sufletului sau se înalță din cugetarea căzută, la starea cea după fire; când se va umple de razele Duhului și, curățindu-și inima cu lacrimi, va îmbrăca nestrăciunea morții de viață făcătoare a lui Hristos, și, șezând în foisorul liniștii, va primi și el pe Mângâietorul ca o limbă de foc, atunci e dator să grăiască cu îndrăzneală lucrurile mărețe ale lui Dumnezeu și să binevestească dreptatea Lui în Biserica cea mare, ca unul ce a primit în inima sa legea Duhului. (Nichita Stithatul, Filocalia 6, pag. 284-285).

"Aceasta va înălța capul tău peste vrăjmașii tăi".

Psalm XXVI, 10

"Și-ți va da ție aripi ca de porumbel și zburând te vei odihni la Dumnezeu".

Psalm LIV, 6

Cel ce m-a scos din Egipt, adică din lumea pierzătoare de suflet, Acesta este Cel ce, luptând pentru mine cu braț ascuns, a biruit pe Amalec și mi-a dat nădejdea că Domnul va zdrobi de la fața noastră și celelalte neamuri ale patimilor necuvioase. (Ioan Carpatinul, Filocalia 4, pag. 125).

"Spre El a nădăjduit inima mea și am fost ajutat și a înflorit trupul meu".

Psalm XXVII, 9-10

Mintea mișcându-se cu putere spre bunătățile vieții pentru nădejdea bunătăților viitoare, pentru lipsa de griji, simte și ea în chip negrăit bunătatea dumnezeiască și comunică și trupului prin bunătatea sa, după măsura înaintării sale, cum zice și David. Iar această bucurie ivită în suflet și în trup este o înștiințare neînșelătoare a vieții nestrăicătoare. (Sf. Grigorie Palama, Filocalia 7, pag. 235).

"Spre Dumnezeu a nădăjduit inima mea și am fost ajutat; și a înflorit iarăși trupul meu".

Psalm XXVII, 9-10

"Cine, afară de Domnul, mă va ridica pe mine și va sta împreună cu mine împotriva nenumăratelor gânduri uneltite cu viclenie?"

Psalm XCIII, 16

Să nu-ți faci păreri înalte despre tine, ca Israel cel de odinioară,

și să te predai vrăjmașilor spirituali. Căci acela, fiind izbăvit de Egipteni prin Dumnezeuul tuturor, și-a născocit sieși ca ajutor idol turnat.

Idol turnat este mintea noastră slabă care, câtă vreme cheamă pe Iisus Hristos împotriva duhurilor răutăților, le izgonește ușor și cu știință măiastră pune pe fugă puterile nevăzute și războinice ale vrăjmașilor. Dar când îndrăznește nesăbuită să se reazeme cu totul pe sine, se rostogolește ca pasărea Oxypteros (repede zburătoare). Iar cel ce se nădăjduiește în sine și nu în Dumnezeu, va cădea cadere jalnică. (Isichie Sinaitul, Filocalia 4, pag. 47).

"Rupt-ai sacul meu și m-ai încins cu veselie, ca să cunosc slava Ta și să nu mă mâhnesc".

Psalm XXIX, 11-12

Sufletul care stăruie în alipirea la starea înjosită a trupului și iubește plăcerile lui și ține la slava de la oameni, sau chiar dacă nu le caută pe acestea, e simțitor la adierea poftelor, rămâne cu totul nemișcat și greoi spre orice virtute și poruncă a lui Dumnezeu, ca unul ce e îngreuiat și înlănțuit cu putere de relele amintite. Dar când trezit de ostenele nevoițelor și de lacrimile pocăinței, scutură de la sine greutatea trupului și topește în șiroaiele lacrimilor cugetul trupesc și s-a ridicat mai sus de micimea celor văzute, se împărtășește de lumina curată și se eliberează de patimile care îl tiranizează. (Sf. Simeon Noul Teolog, Filocalia 6, pag. 40-41).

"Uitat am fost ca un mort din inima lor, ajuns-am ca un vas stricat. Că am auzit ocara multora din cei ce locuiesc împrejur, când se adunau ei împreună împotriva mea; ca să ia sufletul meu s-au sfătuit".

Psalm XXX, 12-13

Mintea curățită de tot noroiul se face sufletului cer înstelat de înțelesuri strălucitoare și atotluminoase și Soarele dreptății luminează în ea, trimițând în lume razele luminoase ale cunoștinței de Dumnezeu. Iar rațiunea acestei minți, făcându-se curată, scoate din adâncul Înțelepciunii rațiunile simple și neamestecate ale lucrurilor și descoperirile lămurite ale celor ascunse, înfățișându-le minții, pentru a cunoaște care este adâncul, înălțimea și lărgimea cunoștinței de Dumnezeu. Și mintea, primindu-le pe acestea la sânul ei în chip firesc, face cunoscute adâncurile Duhului, prin cuvânt, tuturor celor ce au Duh dumnezeiesc în cele dinlăuntru și dă pe față vicleniile dracilor și povestește tainele Împărăției cerurilor. (Nichita Stithatul, Filocalia 6, pag. 285-286).

"Feriți sunt aceia cărora li s-au iertat fărădelegile și cărora li s-au acoperit păcatele".

Psalm XXXI, 1

"Fericit e omul pe care îl va povățui Domnul și din Legea Lui și a Duhului îl va învăța pe el".

Psalm XCIII, 12

Văzătorii contemplă pe Dumnezeu într-un chip fără chip și într-o frumusețe mai presus de lumină, nematerială și necompusă, în fața Lui atotsimplă; ei văd unitar pe Unul, încununat de bunătăți nesfârșite, împodobit de splendori nenumărate, luminând toată mintea cu razele unei frumuseți strălucitoare; contemplă fericirea negrăită și de nepovestit, izvorul bunătăților și frumuseților, belșugul nesecat pururea fășnitor, vistieria mai presus de plinătate, fără fund, nedeșertată a slavei, care umple cu covârșire mințile cele fără ochi de o mare desfătare.

Căci din unitatea aceea duhovnicească și mai presus de fire, așezată mai presus de toate în ascunzimea nepătrunsă, izvorăște tainic bucurie, mulțumire și veselie curată într-un râu pururea curgător. Din ea se revarsă un noian nestrăbătut și necuprins de

bunătate negrăită, de dragoste netălmăcită și de purtare de grijă neînțeleasă, printr-o putere fără hotar și printr-o înțelepciune de negrăit. Căci ele rămân nepătrunse chiar și de îngeri și de serafimi, ca unele ce se află mai presus de orice minte. Căci chiar și cele ce se zămislesc în timpul de aici în noi într-un chip negrăit, iar în cel viitor vor ieși la arătare, ca printr-un fel de naștere, și se vor desăvârși, răpesc și mintea heruvimilor, deși le înțelege numai într-un chip întunecos. Cu adevărat aceia sunt fericiți. (Calist Catafygiotul, Filocalia 8, pag. 465-466).

"Veniți la El, adică la Unul, și vă luminați".

Psalm XXXIII, 5

"Eu sunt Dumnezeu cel dintâi și Eu după aceea și afară de Mine nu este alt Dumnezeu".

Isaia XLI, 4; XLIV, 6

"Ascultă Israele, Domnul Dumnezeuul tău Domn Unul este".

Deuteronom VI, 4

Nimic din ceea ce e creat nu e unul în chip desăvârșit. Căci nu e greu de văzut că fiecare se deosebește de fiecare, printr-o oarecare însușire proprie. Dar, întrucât sunt create, nici una nu se deosebește de nici una, fiecare având început și sfârșit, aflându-se sub fire și nefiind propriu-zis una în chip simplu.

"Unul" este cu adevărat numai Cel Necreat, întrucât e simplu, fără de început, fără de sfârșit, nehotărnicit și, de aceea, nemărginit. Iar Acesta e Dumnezeu.

Numai privind spre Acesta, prin împărtășire de Duhul de viață făcător, mintea își primește, zi de zi, creșterea cuvenită ei, întărindu-se în unitatea, simplitatea și în starea ei de îndumnezeire. Căci, se știe sigur că, în afară de Unul și de privirea în Duh spre El, nu se poate avea o minte tot mai bună. Aceasta, pentru că mintea s-a împărtășit, slăbită de lumea mult împărțită și de patimi, și are nevoie de o putere mai presus de lume și de privirea spre

"Unul" mai presus de fire pentru ca, răpită fiind de cele împărțite, să iasă afară din patimi și din dezbinare și să dobândească chipul dumnezeiesc. De aceea, și Domnul roagă pe Tatăl, ca să fim și noi, credincioșii, una în Tatăl și Fiul însuși prin Duh. Una, cum și Ei sunt una, ca să fim făcuți desăvârșiți, cum trebuie, atât prin harul Duhului unificator, cât și prin privirea unitară, în Dumnezeu cel Unul.

Aceasta ne este în chip limpede adevărata îmbunătățire și aceasta este sfârșitul și adevărata și singura noastră odihnă.

De aceea, pizmașa și de oameni urătoarea ceată drăcească, împărțind în chip necuvenit credința, prin născocirea multor dumnezei, a risipit în chip amăgitor unitatea minții și nu a lăsat-o să aibă imaginea Unului mai presus de lume. Aceasta, pentru că prin sădirea închinării la mulți dumnezei și prin privirea și slujirea lor, să înduplece mintea să se miște împotriva firii ei și să o facă să poftească tot felul de patimi și minciuna în loc de adevăr și virtute.

Treimea ipostasurilor dumnezeirii celei una nu împarte Domnia cea una. Persoanele sunt cu adevărat trei, dar cu toate acestea Dumnezeu este Unul în ființă, putere, voință, lucrare și în toate celelalte însușiri ființiale. Așadar, a sluji unității lui Dumnezeu, a privi și a te aduna cu toată puterea spre ea, ieșind din cele multe, este voia lui Dumnezeu și îmbunătățire a minții, precum și cale de aflare a adevărului și rod al dragostei dumnezeiești și al îndumnezeirii. (Calist Catafygiotul, Filocalia 8, pag. 406-408).

"Gustați și vedeți că e bun Domnul".

Psalm XXXIII, 8

Simțirea minții constă în gustarea precisă a realităților distincte din lumea nevăzută. Căci precum prin simțul gustului trupesc, când se află în stare de sănătate, deosebim fără greșală cele bune de cele rele și dorim cele bune, tot așa mintea noastră, când începe să se miște în deplină sănătate și fără griji, poate să simtă din belșug

mângâierea dumnezeiască și să nu mai fie răpită niciodată de contrariul aceleia. Și precum trupul, gustând din dulcelețurile pământeste, experimentează fără greșală simțirea lor, așa și mintea când se află deasupra cugetului trupesc, poate să guste fără să se înșele mângâierea Duhului Sfânt și să păstreze amintirea gustării neuitată prin lucrarea dragostei. (Diadoh al Foticeei, Filocalia 1, pag. 425-426).

"Temeți-vă de Domnul toți sfinții Lui că n-au lipsă cei ce se tem de El".

Psalm XXXIII, 9

Există un plâns fără smerenie duhovnicească și acesta e socotit de cei ce plâng astfel ca un plâns curățitor de păcate. Dar închipuindu-și aceasta, se amăgesc în zadar. Căci sunt lipsiți de dulceața Duhului, ivită în chip tainic în cămara înțelegătoare a sufletului (Psalm XXXIII, 9). De aceea unii ca aceștia se și aprind repede de pofta față de lume și de cele din lume. Iar cel ce nu poate disprețui acestea în chip desăvârșit și n-a dobândit o deslipire din suflet față de ele, nu poate dobândi nici nădejdea sigură și neîndoielnică a mântuirii sale. E purtat de îndoială, neîncetat, ici și colo, nepunând "*temelia de piatră*" (Luca VI, 48). (Sf. Simeon Noul Teolog, Filocalia 6, pag. 63).

"Ocolește răul și fă binele".

Psalm XXXIII, 13

Cel ce petrece și viețuiește contrar firii și trupește, și-a pierdut în întregime puterea sa de deosebire (dreapta chibzuire). Iar cel ce se înfrânează de la cele rele și a început să facă binele, acela, ca unul ce e începător și-și dă urechea învățaturii, vine la puțină

simțire a dreptei chibzuințe, atât cât poate un începător. Iar cel ce viețuiește după fire și sufletește, ca unul ce lucrează cu înțelegere și judecată, pentru care motiv se socotește a fi la mijloc, privește la măsura sa și deosebește cele privitoare la el și la cele ale celor asemenea lui. În sfârșit cel ce viețuiește mai presus de fire și duhovnicește, acela, ca unul ce a trecut hotarele potrivite celui începător și celui de la mijloc și, cu harul lui Hristos, a înaintat spre cel desăvârșit, sau spre iluminarea cea din ipostas și spre discernământul atotdesăvârșit, vede și sinea sa în chipul cel mai limpede. El vede și deosebește totodată foarte clar pe toți, dar el nu e văzut și deosebit de nici unul, deși, pe de altă parte, se face văzut și deosebit și asemănat ca unul ce e și se numește om duhovnicesc, însă nu pe hârtie și cu cerneală, ci prin lucrare și har. Căci zice dumnezeiescul Apostol: "*Cel duhovnicesc pe toți îi judecă, dar el nu e judecat de nimeni*" (I Corinteni II, 15). (Monahii Calist și Ignatie Xanthopol, Filocalia 8, pag. 98-99).

"Sătura-se-vor din grăsimea casei Tale, și din izvorul desfătării Tale îi vei adăpa pe ei".

Psalm XXXV, 8

Dreptii, ca să se poată bucura mai desăvârșit de răsplătirea nădejzii în Dumnezeu, primind roada faptelor virtuozitate, căci despre ei s-a scris: "*Îmbăta-se-vor...*", despre ei a spus și Domnul că-i va chema în Împărăția Tatălui și le va sluji lor (Luca XII, 37), după ce le-a făgăduit că vor bea și paharul nou în Împărăția lui Dumnezeu (Matei XXVI, 29) și se vor veseli.

Iar păcătoșii vor bea spre a se umple de amărăciunea mâniei și de întristarea veșnică; și vor gusta atâta cât să știe de ce nectar prea dulce se vor lipsi în chip nefericit din nesocotința lor. La gustarea acestuia în vremea de față ne îndeamnă spre mângâiere, dumnezeiescul David, zicând: "*Gustați și vedeți că bun este Domnul*" (Psalm XXXIII, 8). Dar păcătoșii nu se întorc spre El.

Însă cei ce se întorc, ascultând precum se cuvine, de poruncă, și văd potirul și turnarea din acesta în acesta, simt din amândouă părțile, și de aici și de acolo, chemările pline de har binevoitor; și beau și se bucură și-și îndulcesc deplin simțurile sufletului și cântă, cum se cuvine, cântări pline de mulțumire (euharistice) lui Dumnezeu strigând *"Și paharul Tău este îmbătându-ne pe noi ca un prea puternic"* (Psalm XXII, 6) sau: *"Mila Ta cea necuprinsă, dată încă de acum, ca dintr-un sân adânc, ca un vin, ne va urma pe noi în toate zilele vieții noastre"* (Psalm XXII, 7) adevărate, adică celei viitoare, statornice și nemuritoare.

Căci pururea vom avea bunătățile dumnezeiești viitoare și vom fi în ele, de vom gusta din amândouă părțile vinul potirului de viață făcător și nou, aflat în mâna Domnului și vom bea din el în toate zilele. (Calist Patriarhul, Filocalia 8, pag. 329-330).

"Că la Tine este izvorul vieții, întru lumina Ta vom vedea lumină".

Psalm XXXV, 9

Cel ce-i plin de mândrie și-și amăgește mintea cu închipuirea de sine nu va dobândi niciodată harul smereniei, în lumina umilinței inimii, prin care se dă lumina înțelepciunii lui Dumnezeu celor zdrobiți cu inima. Pe acela îl va acoperi noaptea patimilor, în care umblă toate fiarele pădurii firii omenești și vulpile părerii de sine, adică dracii slavei deșarte și ai curviei, care caută răcnind pe cineva să înghită. (Nichita Stithatul, Filocalia 6, pag. 247).

Vederea luminii acesteia este o unire, deși nu e o unire de durată pentru cei nedesăvârșiți. Căci unirea cu lumina, ce este altceva decât o vedere? Apoi odată ce aceasta se produce după odihnirea tuturor lucrărilor minții, cum s-ar săvârși altfel dacă nu prin Duhul? Căci lumina se vede în lumină și într-o lumină

asemănătoare, iar cel ce vede, dacă nu lucrează în nici un chip altfel, fiind ieșit din toate celelalte, devine și el întreg lumină, și se face și el asemenea cu ceea ce vede; mai bine zis se unește în chip neamestecat, lumină fiind și lumină văzând prin lumină (Sf. Grigorie Palama, Filocalia 7, pag. 310-311).

Simțirea duhovnicească este cea care are însușirea să primească puterea văzătoare (contemplativă), asemenea pupilei ochilor trupești, care au în ei puterea să primească lumina supusă simțurilor. Vederea mintală este o cunoștință naturală, unită cu starea firii, care se numește lumină naturală. Este puterea sfântă a darului deosebirii (discernământului), pus între lumină și vedere (contemplare). Firile cunoscătoare sunt niște existențe înzestrate cu discernământul ce le vine din lumină, în scopul vederii.

Patimile sunt un fel de ființă învârtoșată. Ele se așează între lumină și vedere și împiedică deosebirea lucrurilor.

Curăția este limpezirea văzduhului minții, în al cărui sân se înalță firea noastră înaripată. Dacă mintea nu e sănătoasă în fire, nu lucrează în ea cunoștința, așa cum simțul trupesc se lipsește de vedere când e vătămat din niște pricini oarecare. Iar dacă mintea e sănătoasă, dar cunoștința nu se produce, înseamnă că mintea nu lucrează în afară de ea pentru a face deosebirea între cele duhovnicești, precum ochiul poate fi sănătos în toate părțile lui, dar nu pune în lucrare vederea simțului. Căci chiar dacă mintea se păstrează în cele ce-i sunt ale sale, dacă harul nu este aproape de ele, acestea toate rămân nelucrătoare în împlinirea slujirii discernământului, așa cum în lipsa soarelui oamenii petrec noaptea fără să vadă, chiar dacă toate ale lor sunt sănătoase și desăvârșite, adică atât ochiul cât și vederea, cât și lucrurile care nu s-au deosebit, sau nu se deosebesc [...].

Dar dacă harul Soarelui gândit cu mintea ne vine aproape și ne mișcă dorința și ne stârnește la trezvie, dar ea nu e curată, ea e ca un văzduh deșert, nestrăveziu, din pricina grosimii norilor și a materiilor ce se întind cu ușurință ca un întuneric spre lumina

soarelui de care ne veselim în bucuria vederii.

Când vederea șchioapătă în puterea de a deosebi, firea se golește de lucrare. Sufletul e împiedicat să simtă bucuria Celui al doilea Soare, Care răsare peste toate, din pricina grijilor trupești, puse deasupra lui, griji care acoperă lumina adevărului ca să nu vină la noi. (Sf. Isaac Sirul, Filocalia 10, pag. 348-350).

Căci *"în lumina Ta"*, a lui Dumnezeu, adică în iluminarea unitară a Ta, *"vom vedea lumină"*, sau pe Tine, pe Cel ce luminezi inimile noastre și mintea noastră. Și numai privind ale Tale, am putea cunoaște ale Tale, ca să nu se poată lăuda cu sine nici un trup (I Corinteni I, 29). Pentru aceasta, așa cum spunea Avram, care înseamnă *"străbătător"*, pentru că a ieșit cel dintâi, când a auzit, și a lăsat toate, precum i s-a poruncit, și s-a mutat în pământul în care curge miere și lapte, a primit numele schimbat de Avraam sau de tată a multor neamuri, tot așa și mintea, care, după chipul lui, prin puterea și lucrarea dumnezeirii întreit ipostatic, iese din cele supuse simțurilor și din simțirea lumii și se mută la lumină, adică la contemplarea și privirea unitară a Treimii dumnezeiești, e vrednică să fie numită străbătătoare și se face născătoare și porzătoare a unor mari și multe înțelegeri negrăite și tainice, ca a unor popoare, dat fiind că i se descoperă și se nasc din ea lucruri minunate, de care se bucură și se veselește ca un tată de copii și petrece în pacea cea întru Hristos. (Calist Patriarhul, Filocalia 8, pag. 266).

"Iar sabia lui va intra în inima lui și săgețile lui se vor zdrobi".

Psalm XXXVI, 15

Când începe mintea să înainteze în dragostea de Dumnezeu, atunci și dracul hulirii începe să o ispitească, și-i șoptește astfel de gânduri, pe care nu le poate născoci nici un om, ci numai diavolul,

tatăl lor. Iar aceasta o face pentru că pizmuieste pe cel iubitor de Dumnezeu. El vrea ca acesta, venind la deznădejde, pentru că a cugetat unele ca acestea, să nu mai îndrăzească să se avânte către Dumnezeu prin rugăciunea obișnuită. Dar cu nici un folos nu se alege din aceasta ticălosul pentru scopul său, ci și mai tari ne face. Căci războiți fiind de el și războindu-ne împotriva lui, ne aflăm mai încercați și mai adevărați în dragostea lui Dumnezeu. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 57).

"Fugi de rău și fă binele".

Psalm XXXVI, 27

Adică războiește pe vrăjmaș ca să-ți micșorezi patimile, apoi ține-te treaz ca să nu crească. Și luptă ca să dobândești virtuțile și după aceea ține-te treaz ca să le păstrezi. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 56).

"Eu ca un surd n-am auzit și ca un mut nu mi-am deschis gura mea".

Psalm XXXVII, 13

Câtă vreme sufletul e dezbinat în el însuși și puterile lui se mișcă fără rânduială, câtă vreme n-a primit în sine razele dumnezeiești, nu s-a învrednicit nici de eliberarea din robia cugetului trupesc și nu s-a bucurat nici de pace. Dacă a încetat de curând războiul patimilor neastâmpărate, sufletul are nevoie de multă tăcere a buzelor, încât să spună asemenea lui David (Psalm XXXVII, 13). Trebuie să fie pururea trist și să umble mâhnit pe calea poruncilor lui Hristos, cât e supărat de vrăjmași și să aștepte venirea Mângâietorului, prin care primind umiliința și lacrimile care-l spală, va dobândi cu adevărat cununa libertății. (Nichita Stithatul, Filocalia 6, pag. 284).

"Cât a stat cel fărădelege înaintea mea, am rămas mut și surd m-am smerit și am tăcut despre cele bune".

Psalm XXXVIII, 2-3

Cel ce în vremea năvălirii ispitelor se abține de la contemplația naturală și stăruie numai în rugăciune, adunându-și mintea din toate și concentrând-o în ea însăși și în Dumnezeu, omoară deprinderea puterilor naturale ale sufletului de-a lucra răul prin simțuri, mișcându-se împotriva firii [...]. Cunoscând, încercând și făcând acest lucru, marele David, care a avut mai mult decât toți experiența războaielor de gând zice: "Cât a stat cel fărădelege..." (Psalm XXXVIII, 2-3). După el dumnezeiescul Ieremia poruncește poporului să nu iasă din cetate, pentru sabia dușmanilor care o înconjoară din toate părțile (Ieremia VI, 25). Iar dacă fericitul Avel ar fi păzit această poruncă și n-ar fi ieșit împreună cu Cain la câmp, adică în oceanul contemplației naturale, înainte de a ajunge la nepătimire, nu l-ar fi ucis legea trupului, care este și se numește Cain, năvălind asupra lui cu viclenie și amăgindu-l prin cele de-a dreapta în cursul contemplării lucrurilor, înainte de deprinderea desăvârșită. Dar nefăcând așa, a fost ucis de Cain, pe care, cum îl arată numele, Adam, primul om, l-a dobândit ca prima roadă a greșelii sale, născând legea păcatului pe care nu a creat-o Dumnezeu deodată cu omul în Rai. Căci Cain se tălmăcește "*dobândire*".

Cain este legea trupului, cea dintâi pe care o naște Adam după ce-a călcat porunca dumnezeiască. Iar Avel este cugetul duhului, pe care-l naște tot acela mai pe urmă prin căință. Pe acesta îl ucide Cain, fiindcă a purces la contemplarea naturii înainte de a dobândi deprinderea desăvârșită în acest scop. Dar cine va omorî pe Cain se va dezlega de șapte răzbunări, zice Dumnezeu (Facere IV, 15). Pe el îl numește în Evanghelie "*duh viclean*", "*care ia cu sine șapte duhuri mai rele decât el*" (Matei XII, 45). Acesta este poate gândul iubirii trupești de sine sau al lăcomiei pântecelui, căruia îi urmează totdeauna gândul curviei și al iubirii de argint, al întristării și al mâniei, al trândăviei, al slavei deșarte și al mândriei. Deci cel ce

ucide pe Cain, adică lăcomia pânteceleui, a ucis împreună cu ea și patimile, care odrăslesc în urma ei. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 3, pag. 189-190 și 194-195).

"Înfierbântatu-s-a inima mea înlăuntrul meu și în cugetul meu se va aprinde foc".

Psalm XXXVIII, 4

Rugăciunea curată și neîmprăștiată a inimii este aceea din care se naște o oarecare căldură în inimă. E focul pe care Iisus Hristos a venit să-l arunce pe pământurile inimii noastre care mai înainte erau purtătoare de mărăcinii patimilor, iar acum sunt, prin har, purtătoare de Duh, cum a zis Domnul nostru Iisus Hristos: *"Foc am venit să arunc pe pământ și cât aș fi voit să se fi aprins"* (Luca XII, 19).

Aceasta a făcut odinioară și cu Cleopa și însoțitorul lui când i-a încălzit și i-a înflăcărat să strige, ieșiți din ei (în extaz) unul către altul: *"Oare nu era inima noastră arzând în noi pe cale ?"* (Luca XXIV, 32) [...]. Iar Sfântul Ilie Ecdicul zice: *"Când sufletul, odihnindu-se de toate cele din afară, se va uni cu rugăciunea, aceasta învăluind sufletul îl face întreg arzător, după cum focul face fierul. Sufletul este același, dar nu mai poate fi atins de atingerile din afară, cum nu poate fi nici fierul arzător"* (Filocalia 4, pag. 296).

Și iarăși: *"Fericit este cel ce s-a învrednicit să se arate în viața aceasta astfel și statura sa, de lut fiind prin fire, și-o vede arzătoare, datorită harului"*. (Monahii Calist și Ignatie Xanthopol, Filocalia 8, pag. 123-126).

"Căci răbdând, am așteptat pe Domnul, și a luat aminte la mine".

Psalm XXXIX, 1

Credința în Hristos ne dă puterea nu numai să disprețuim plăcerile vieții, ci și să suportăm și să răbdăm toată ispita care vine asupra noastră prin întristări, necazuri și nenorociri, până va vrea și ne va cerceta pe noi Dumnezeu. (Sf. Simeon Noul Teolog, Filocalia 6, pag. 20).

"Că întru aceasta am cunoscut că m-ai voit pe mine, că nu se va bucura vrăjmașul meu de mine".

Psalm XL, 11

Cel ce ține neîncetat toiagul rugăciunii nu se poticnește. Și chiar de i s-ar întâmpla aceasta, nu va cădea de tot. Căci rugăciunea este stăpânitoare binecredincioasă de la Dumnezeu. Folosul ei se dovedește prin biruirea împiedicărilor drăcești ce ni se întâmplă în timpul adunărilor (slujbelor de obște). Iar rodul ei prin înfrângerea vrăjmașului. (Sf. Ioan Scărarul, Filocalia 9, p. 416-417).

"Toată slava fiicei împăratului e dinăuntru".

Psalm XL, 15

Satana, prin Sfântul Botez, e scos afară din suflet, dar i se îngăduie să lucreze în el prin trup. Căci harul lui Dumnezeu se sălășluiește în însuși adâncul sufletului, adică în minte, pentru că *"Toată slava fiicei împăratului e dinăuntru"* nearătată dracilor. De aceea din adâncul inimii însuși simțim oarecum izvorând dragostea dumnezeiască, când ne gândim fierbinte la Dumnezeu. Iar duhurile rele de aici înainte se mută și se încuibează în simțurile trupului asupra celor ce sunt încă prunci cu sufletul. Astfel mintea noastră se bucură pururea, iar simțurile trupului sunt atrase de lunecușul plăcerilor. De aceea harul, lucrând prin simțirea minții, înveselește trupul celor ce sporesc în cunoștință cu bucurie negrăită, iar dracii,

lucrând prin simțurile trupului, robesc sufletul, îmbiindu-l cu sila spre cele ce nu vrea. (Diadoh al Foticeei, Filocalia 1, pag. 453).

"Înseta-t-a de Tine sufletul meu, suspinat-a după Tine trupul meu".

Psalm XLI, 2

Cel ce s-a lepădat fără șovăieli de lume și de cele din ea, din credința lui Dumnezeu, crede că Domnul e milostiv și îndurat și primește pe cei ce vin cu pocăință la El. Iar știind că prin necinstire cinstește pe robii săi, prin sărăcia cea mai de pe urmă îi îmbogățește și prin ocări și disprețuiri îi slăvește, iar prin moarte îi face părtași și moștenitori ai vieții veșnice, se grăbește prin acestea ca un "*cerb însetat*" (Psalm XLI, 1) spre izvorul cel nemuritor. El urcă prin acestea în sus ca pe o scară, pe care urcă și coboară îngerii (Facere XXVIII, 12), care vin în ajutorul celor ce urcă. Iar la capătul de sus al scării stă Dumnezeu, așteptând hotărârea și sânguința noastră după putere, nu pentru că se desfată să ne vadă ostenind, ci fiindcă Iubitorul de oameni voiește să ne dea plata Sa ca pe o datorie. (Sf. Simeon Noul Teolog, Filocalia 6, pag. 84).

"Nu voi nădăjdui în arcul meu și sabia mea nu mă va mântui. Că Tu ne-ai mântuit pe noi de cei ce ne necăjesc și ai făcut de rușine pe cei ce ne urăsc".

Psalm XLIII, 8-9

Să iubim pe tot omul din suflet, dar să nu ne punem nădejdea în niciunul dintre oameni. Căci câtă vreme ne susține Domnul, ne înconjoară toți prietenii și toți vrăjmașii noștri sunt fără putere. Când însă ne părăsește Domnul, atunci ne părăsesc și prietenii cu toții și cu toți vrăjmașii dobândesc putere împotriva noastră. Dar și

cel ce îndrăznește bizuindu-se pe sine, va cădea cu cădere jalnică. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 34).

"Limba mea e pană".

Psalm XLIV, 2

Precum ochiul trupului caută la literă și din literă primește înțelesurile celor supuse simțurilor, așa mintea când se curățește și se întoarce la vechea vrednicie, caută la Dumnezeu și primește de la El înțelesurile dumnezeiești. În loc de carte, ea are Duhul, în loc de pană înțelegerea și limba în loc de cerneală, lumina. (Sf. Grigorie Sinaitul, Filocalia 7, p. 99).

"Aduce-se-vor Împăratului fecioare în urma ei, cele apropiate ei aduce-se-vor Ție".

Psalm XLIV, 16

"Aduce-se-vor" înfățișează sfânta înomenire (întrupare), iar *"apropiate ei"* înfățișează faptul de-a se alipi de El, fiindcă nașterea din nou prin Sfântul Botez le-a înnoit sufletele de orice vechime și pocăința le curățește și le face fecioare sfinte, scăpate de toată vechimea, nemaiaducându-și aminte de ea. (Cuv. Isaia Pustnicul, Filocalia 12, pag. 218).

Sufletul, aruncând înapoia sa toate ale trupului, pornește pe urma frumuseții lui Hristos, umblând după ea cu faptele cuviinței și curăția cugetării și cântând [...]. (Teolipt al Filadefhiei, Filocalia 7, pag. 67-68).

"Dumnezeu în mijlocul ei și nu se va clătina".

Psalm XLV, 5

În mijlocul raiului s-a sădit pomul vieții și un alt pom numit pomul cunoștinței binelui și răului [...]. Pomul vieții este Dumnezeu însuși, Făcătorul tuturor [...]. Pomul cunoștinței sau al cunoștinței binelui și răului e firea noastră și alcătuirea omului, este deosebirea privirii, el e descoperirea alcătuirii firii noastre. (Nichita Stithatul, Filocalia 6, pag. 359 și pag. 362).

"Oprți-vă și cunoașteți că eu sunt Dumnezeu".

Psalm XLV, 10

Sunt șase opriri, pe care însușindu-ni-le, putem cunoaște pe Dumnezeu. Prima e de la săvârșirea păcatului; a doua de la hrana care ne aprinde; a treia de la amestecul cu cei ce viețuiesc fără strajă; a patra de la îndeletnicirea care ne depărtează de la viața cea după Dumnezeu; a cincea de la avuția cea vrednică de osândă, care trage mintea spre multe; a șasea înseamnă a nu mai avea peste tot o voie proprie. Aceasta este lepădarea și ascultarea cea adevărată. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 230).

"Că cei puternici ai lui Dumnezeu s-au ridicat foarte, de la pământ".

Psalm XLVI, 9

Această desăvârșită desăvârșire nedesăvârșită a celor desăvârșiți, atât de mult sfințește mintea și o răpește de la cele materiale, încât cea mai mare parte a vieții în trup, după ajungerea la limanul ceresc, o ține ridicată în contemplare, ca pe una ce e răpită în cer [...]. Unul din aceștia a fost și egipteanul care nu și-a

lăsat mâinile sale întinse mult timp în rugăciune când se ruga cu unii (Moise sau Avva Sisoe). (Sf. Ioan Scărarul, Filocalia 9, pag. 419).

De felul acesta sunt lucrările negrăite de care auzi că se săvârșesc în trupurile celor care au îmbrățișat în chip sfânt pentru toată viața sfințita liniște (isihia). Și ceea ce pare în ele nerațional e mai presus de rațiune și scapă, prin depășire, înțelegerii celui ce le cercetează cu rațiunea și nu caută cunoștința lor cu fapta și cu experiența mijlocită de aceasta. Iar acesta dacă nu aduce credință, singura în stare să primească adevărul mai presus de rațiune, explicând, vai, fără sfințenie cele sfinte, batjocorește cele ale evlaviei. (Sf. Grigorie Palama, Filocalia 7, pag. 239-240).

"Și omul, în cinste fiind, n-a priceput; alăturatu-s-a dobitoacelor celor fără de minte și s-a asemănat lor".

Psalm XLVIII, 12

Există o cunoștință ce premerge credinței și o cunoștință ce se naște din credință. Cunoștința ce premerge credinței este cunoștința naturală. Iar cunoștința ce se naște din credință este o cunoștință duhovnicească. Și există o cunoștință naturală, ce deosebește binele de rău. Aceasta se numește și discernământ natural. Prin ea deosebim binele de rău în chip natural, fără învățătură. Pe aceasta a așezat-o Dumnezeu în firea rațională. Dar primește creștere și adaos prin învățătură. Nu este cineva care să nu o aibă pe aceasta.

Această putere de cunoaștere naturală a sufletului rațional constă deci în deosebirea binelui și răului, care se mișcă în el neîncetat. Cei ce sunt lipsiți de ea, sunt mai prejos de firea rațională. Iar cei ce o au pe aceasta stau drept în firea sufletului și n-au pierdut nimic din ceea ce le-a dat Dumnezeu firii spre cinstirea ființelor raționale ale Lui. Iar pe cei ce au pierdut această

cunoaștere, prin care deosebesc binele de rău, îi osândește proorocul zicând: "*Omul n-a priceput cinstea în care a fost*". (Sf. Isaac Sirul, Filocalia 10, pag. 92).

Deci primul om, neducându-și mișcarea lucrării puterilor naturale spre scop, s-a îmbolnăvit de necunoștința cauzei sale socotind, prin sfatul șarpelui, că acela este Dumnezeu, pe care cuvântul poruncii dumnezeiești îi poruncise să-l aibă ca pe un dușman de moarte. Făcându-se astfel călcător de poruncă și necunoscând pe Dumnezeu, și-a amestecat cu încăpățănare în toată simțirea toată puterea cugetătoare și așa a îmbrățișat cunoștința compusă și pierzătoare, producătoare de patimă, a celor sensibile, lucrând, căutând și voind aceleași ca și dobitoacele (Psalm XLVIII, 12) în tot chipul; ba le-a și întrecut în iraționalitate, mutând rațiunea cea după fire în ceea ce e contrar firii. Deci cu cât se îngrijea omul mai mult de cunoștința celor văzute numai prin simțire, cu atât își strângea în jurul său mai tare neștiința de Dumnezeu. Și cu cât își strângea mai mult legăturile neștiinței, cu atât se lipea mai mult de experiența gustării prin simțire a bunurilor materiale cunoscute. Dar cu cât se umplea mai mult de această experiență, cu atât se aprindea mai mult patima iubirii trupești de sine, care se naștea din ea. Și cu cât se îngrijea mai mult de patima iubirii trupești de sine cu atât născocea mai multe moduri de producere a plăcerii care este și frica și ținta iubirii trupești de sine. Și fiindcă orice răutate pierde împreună cu modalitățile care o produc, omul aflând în însăși experiența, că price plăcere are ca urmașă în chip sigur durerea, își avea toată pornirea spre plăcere și toată fuga dinspre durere. Pentru cea dintâi lupta cu toată puterea, pe cea de-a doua o combătea cu toată sârguința, închipuindu-și un lucru cu neputință și anume, că printr-o astfel de dibăcie va putea să le despartă pe acestea una de alta și iubirea trupească de sine va avea unită cu ea numai plăcerea, rămânând neîncercată de durere. Sub puterea patimei el nu știa că plăcerea nu poate fi niciodată fără de durere. Căci în plăcere e amestecat chinul durerii chiar dacă pare ascuns celor ce o gustă,

prin faptul că domină patima plăcerii. Pentru că ceea ce domină iese totdeauna deasupra, acoperind simțirea a ceea ce stă alături. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 3, pag. 9-10).

Cel ce aude, vede și simte, cunoaște puterea (înțelesul) celor spuse. Iar cel ce nu o cunoaște, este vădit că nu-și are simțurile sufletului clare și sănătoase. Și fiind așa, încă n-a cunoscut că a fost zidit ca văzător al zidirii văzute și pentru a fi introdus în cea cunoscută cu mintea [...]. Și asemănat cu animalele, rămâne fără minte neîntors, nerechemat sau neridicat la prima cinste, după darul iconomieii Domnului nostru Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu (Efeseni III, 2-7).(Sf. Simeon Noul Teolog, Filocalia 6, pag. 52).

"Șezând cleveteai pe fratele tău și uneltei sminteală fiului maicii tale".

Psalm XLIX, 21

Cel ce bârfește activitatea celui de aceeași credință și stăruie în defăimarea lui, pe drept cuvânt e socotit clevetitor al fratelui său; iar cel ce ponegrește, purtat de pizmă, pe cel împodobit cu înțelepciune și smintește pe toți, cu adevărat uneltește sminteală contra fiului maicii sale. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 212).

"În fărădelegi m-am zămislit, și în păcate m-a născut maica mea".

Psalm L, 6

Scopul de mai înainte al lui Dumnezeu a fost să nu ne naștem prin legătura nunții din stricăciune. Dar călcarea poruncii a adus

nunta, fiindcă a greșit Adam, adică a nesocotit legea dată lui de Dumnezeu. Deci toți cei ce se nasc din Adam "*se zămislesc în fărâdelegi*", căzând sub osânda protopărintelui.

Iar "*în păcate m-a născut maica mea*", înseamnă că Eva, maica cea dintâi a noastră a tuturor, a născut în păcat, ca una ce s-a aprins spre plăcere. De aceea și noi căzând sub osânda maicii, zicem că ne naștem în păcate. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 210).

"Inimă curată zidește întru mine, Dumnezeule, și duh drept înnoiește întru cele dinlăuntru meu".

Psalm L, 11

Cel ce a luptat vitejește cu patimile trupului și a războit cu tărie duhurile necurate și a alungat din ținutul sufletului său gândurile lor, să se roage să i se dea inimă curată și să i se înnoiască "*duh drept întru cele dinlăuntru*", adică să fie golit cu desăvârșire de gândurile întinate și să fie umplut prin har de gândurile dumnezeiești, ca să devină astfel în chip spiritual o lume a lui Dumnezeu, strălucită și mare. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 198-199).

"Inima zdrobită și smerită, Dumnezeu nu o va urgisi".

Psalm L, 18

"Mult poate rugăciunea însoțită de post".

Marcu IX, 29; Matei XVII, 21

Până ce ne stăpânește împătımirea nu putem gusta rugăciunea minții nici măcar cu cuvântul de pe vârful buzelor, și avem nevoie să simțim prin simțul pipăitului numaidecât durerea postului, a privegherii și a altora ca acestea, dacă vrem să ne îngrijim de rugăciune. Căci numai prin ea se mortifică pornirea păcătoasă a

trupului și gândurile care mișcă patimile animalice se fac mai cumpătate și mai slabe. Ba nu numai atât, ci aceasta aduce și începutul sfințeniei străpungerii inimii, prin care se șterg și întinăciunile necurate de mai înainte și care face pe Dumnezeu mai presus de toate milostiv și înduplecat de rugăciune. (Sf. Grigorie Palama, Filocalia 7, pag. 229).

Ajutorul lui Dumnezeu este cel ce mântuiește. Iar când cineva cunoaște că este lipsit de ajutorul lui Dumnezeu, face multe rugăciuni și cu cât le înmulțește pe acestea, cu atât se smerește mai mult în inima sa. Căci nimeni, rugându-se și cerând, nu poate să nu se smerească.

Deci până nu se va smeri inima. Nu se poate opri din împrăștiere. Căci smerenia adună inima. Iar când omul se smerește, îndată îl înconjoară mila și atunci inima simte ajutorul lui Dumnezeu. Pentru că află o putere de încredere ce se mișcă în ea. Iar când omul simte ajutorul dumnezeiesc că e de față ajutându-l, inima lui se umple îndată de credință și înțelege prin aceasta că rugăciunea îi este mijlocul prin care găsește ajutor și izvor de mântuire și vistierie de încredere și liman izbăvitor de vijelie și lumină celor din întuneric și sprijin celor slabi și acoperământ în vremea încercărilor și ajutor în ascuțișul bolilor și pavăză izbăvitoare în război și săgeată ascuțită împotriva vrăjmașilor. (Sf. Isaac Sirul, Filocalia 10, pag. 112-113).

Smerenia nu se dobândește prin încovoierea grumazului, prin rănchezeala coamei, sau prin haina neîngrijită, aspră și soioasă, în care mulți socot că stă toată virtutea; ci ea vine din inima zdrobită și stă în duh de smerenie. (Nichita Stithatul, Filocalia 6, pag. 266).

"Și a văzut ochiul meu întru vrăjmașii mei".

Psalm LIII, 7

Cel ce a luat, prin harul lui Dumnezeu, darul deosebirii din multă smerită cugetare, e dator să păzească acest dar cu toată puterea ca să nu facă nicidecum ceva fără dreaptă socoteală. Ca nu cumva aflându-se în cunoștință, să greșească din neglijență și să-și pricinuiască sieși o mai mare osândă. Iar cel ce nu a luat darul acesta, încă e dator să nu aleagă nici un gând sau cuvânt sau lucru fără întrebare, credință tare și rugăciune curată, fără care nu poate să ajungă în chip nemincinos la dreapta socoteală. Căci aceasta se naște din smerita cugetare. Iar ea naște în cel ce o are puterea de a străvedea, încât cel ce o are prevede uneltirile ascunse ale vrăjmașului și retează pricinile lor înainte de vreme. (Cuv. Petru Damaschin, Filocalia 5, pag. 130)

"Cine îmi va da aripi ca unei porumbițe și voi zbura prin smerenie ?"

Psalm LIV, 6

Cuvântul nostru înaintând cu bună rânduială, a ajuns la luptătorii și atleții lui Hristos. Cu adevărat oricărui rod îi premerge floarea și oricărei ascultări, înstrăinarea, fie a trupului, fie a sufletului. Cu aceste două virtuți, ca și cu două aripi de aur, urcă la cer fără preget sufletul cuvios. (Sf. Ioan Scărarul, Filocalia 9, pag. 77).

"Aruncă spre Domnul grija ta și El te va hrăni; nu va da în veac clătinare dreptului".

Psalm LIV, 25

De crezi că Dumnezeu poartă grijă de tine, pentru ce te îngrijești de cele vremelnice și de trebuința trupului tău? Iar de nu crezi că Dumnezeu poartă grijă de tine și de aceea te îngrijești de cele trebuitoare ție, ești mai de plâns decât toți oamenii. Și pentru ce mai trăiești deci sau pentru ce vei mai trăi? *"Aruncă grija ta asupra Domnului și El te va hrăni"* (Pilde III, 25); și nu te vei mai înfricoșa de spaima ce vine asupra ta. (Sf. Isaac Sirul, Filocalia 10, pag. 48).

"Mânia lor după asemănarea șarpelui, ca a unei vipere surde, care-și astupă urechile ei".

Psalm LVII, 4

Cei ce se supun, după Sfântul Botez, voii celui rău, și împlinesc cele voite de el, se înstrăinează de Sfântul sân al Botezului. Căci nu ne schimbăm, nici nu ne mutăm din firea în care am fost zidiți, ci fiind zidiți buni de Dumnezeu și rămânând neschimbați prin firea și prin natura în care am fost zidiți, cele ce le alegem și le voim prin socotința de bunăvoie, pe acelea le și facem, fie bune, fie rele. Căci precum cuțitul nu-și schimbă firea sa, fie că e folosit de cineva spre rău, fie spre bine, ci rămâne fier, așa și omul lucrează și face cele ce le vrea, dar nu iese din firea sa. (Sf. Simeon Noul Teolog, Filocalia 6, pag. 92).

"Puterea mea prin Tine o voi păstra".

Psalm LVIII, 10

Precum nu e cu putință a intra în luptă cu trupul gol, sau a înota în apă mare cu vestimintele, sau a trăi fără a respira, așa este cu neputință a învăța războiul cel mintal și ascuns, a-l urmări cu meșteșug și a-l împrăștia, fără smerențe și neconțință rugă către

Hristos [...]. Așadar puterea de a păzi în noi liniștea mintală a inimii, din care nasc toate virtuțile, ne vine din ajutorul Domnului, care a dat și poruncile și care, strigat de noi neîncetat, alungă de la noi uitarea păcătoasă, care strică liniștea inimii, ca apa focul. (Isichie Sinaitul, Filocalia 4, pag. 65).

"Cine mă va duce pe mine în cuprinsul cetății ?"

Psalm LIX, 10

"Cine mă va călăuzi până acolo, ca să nu mai privesc la deșertăciuni și nebunii mincinoase".

Psalm XXXIX, 6

Mintea care se află în vremea rugăciunii înlăuntrul cugetării sale, se va afla ca mirele ce stă de vorbă cu mireasa în camera nunții. Iar cea care nu e lăsată să intre, stând afară strigă cu suspine. (Psalm LIX, 11; XXXIX, 5). (Ilie Ecdicul, Filocalia 4, pag. 310).

"Povățuitu-m-ai, că ai fost nădejdea mea, turn de tărie în fața vrăjmașului".

Psalm LX, 3

Smerita cugetare este acoperământ dumnezeiesc, spre a nu fi văzute izbândirile noastre. Smerita cugetare e adâncul fără fund al puținătății noastre, care nu poate fi furat de nici un tâlhar. Smerita cugetare este *"turn tare dinspre fața vrăjmașului"*. *"Nu se va folosi vrăjmașul de el; și fiul lui, adică gândul nelegiuirii, nu va adăuga a-i face lui rău; și va tăia de la fața lui pe vrăjmașii lui și va pune pe fugă pe cei ce-l urăsc pe el"*. (Psalm LXXXVIII, 22-23). (Sf. Ioan Scărarul, Filocalia 9, pag. 305).

"Oare nu lui Dumnezeu se va supune sufletul meu ? Că de la El este mântuirea mea".

Psalm LXI, 1

Cel ce a ieșit deplin din lume se socotește pe sine ca fiind într-un pustiu neumblat și plin de fiare. De aceea, cuprins de o frică negrăită și de un cutremur de nedescris, strigă către Dumnezeu, ca Iona din chit și din marea vieții, ca Daniil din groapa leilor și a patimilor furioase; ca cei trei tineri din cuptorul focului lăuntric al poftii arzătoare; ca Manase din statuia de aramă a trupului acesta pământesc și muritor. Iar Domnul auzindu-l îl izbăvește pe el din prăpastia neștiinței și a dragostei de lume, ca pe proorocul din chit, pentru ca să nu le mai dorească pe acestea; îl izbăvește din groapa gândurilor rele ale poftii, care răpesc și rod sufletele oamenilor, ca pe Daniil; din atacurile pătimășe ale focului care-i arde și îi slăbește sufletul și-l împinge cu sila spre fapte necuvenite, răcorindu-i sufletul cu roua Sfântului Duh, ca pe israeliții aceia; și de trupul acesta pământesc și greu și preapătimaș, păstrându-l neînjosit și nedoborât și făcându-l fiu al luminii și al zilei (I Tesaloniceni V, 5) și învrednicindu-l să guste învierea încă de aici. (Sf. Simeon Noul Teolog, Filocalia 6, pag. 40).

"Suflete al meu, supune-te lui Dumnezeu".

Psalm LXI. 5

Precum se liniștește marea tulburată când se varsă untdelemn în ea, furtuna ei fiind biruită de calitatea aceluia, așa și sufletul nostru se umple de o liniște fericită când se toarnă în el dulceața Duhului Sfânt. Căci se lasă biruit cu bucurie de nepătimirea și de dulceața negrăită care-l umbrește [...]. De aceea, oricâte întărâtări ar încerca atunci dracii să aducă în suflet, el rămâne fără mânie și plin de toată bucuria. (Diadoh al Foticeei, Filocalia 1, pag. 428).

"Lipitu-s-a sufletul meu de Tine și pe mine m-a sprijinit dreapta Ta".

Psalm LXII, 8

Mult sunt fericiți cei ce se înalță, precum se cuvine, spre vederile contemplațiilor lui Dumnezeu, cu toată puterea sufletului și cu pricepere duhovnicească. Căci îi vezi covârșiți de necuprinsul lui Dumnezeu, din pricina neîncepătoriei, a nepătrunderii, a nehotărniciei, a veșniciei și a nesfârșirii din jurul Lui, uimiți cu totul de minunea lui Dumnezeu mai presus de orice minune. Din pricina aceasta sufletul lor rămâne lipit cu dragostea "*după Dumnezeu*" și sunt cuprinși de un dor de nesuportat de a contempla fața dumnezeiască și frumusețea ei preamărită, topindu-se de fericirea pătimirii ei. Și așa se curăță și se îndumnezeiesc sub lucrarea dumnezeiască și se fac în chipul lui Dumnezeu și dumnezei și se unesc într-o cunoștință cu Dumnezeu.

Iar Dumnezeu, făcându-Se cunoscut celor îndumnezeiți din prisosință, în urma darului mai presus de fire și al îndumnezeirii lor și al unirii dumnezeiești, răpește în chip minunat cu frumusețea Lui mai presus de frumusețe, toată simțirea înțelegătoare și toată dorința lor; încât îi ține fermecați în jurul Său, ca pe niște alți îngeri, care cântă într-o pornire nereștinută: "*Dumnezeu a stat în adunarea dumnezeilor și în mijloc va alege pe dumnezei*" (Psalm LXXXI, 1); și: "*Dumnezeul dumnezeilor, Domnul a grăit și a chemat pământul (adică pe pământeni), de la răsăriturile soarelui până la apusuri*" (Psalm XLIX, 1-2) și: "*Căpeteniile popoarelor s-au adunat la un loc cu Dumnezeul lui Avraam*" (Psalm XLVI, 9); și au stat împrejurul lui Dumnezeu cum stau "*serafimii împrejurul Lui*" (Isaia VI, 2), primind iluminările dumnezeiești ale tainelor mai presus de lume și ținându-se nedesfăcuți de Dumnezeu Cel ce e mai presus de toate în chip nesfârșit.

Dacă, deci, cei curați cu inima sunt fericiți, după spusa Domnului, fiindcă "*vor vedea pe Dumnezeu*" (Matei V, 8), cum nu vor fi fericiți văzătorii, care se curățese prin uimirea ce-i cuprinde din cunoașterea lui Dumnezeu, înălțându-se prin sporire la treapta

lui Dumnezeu?

Drept aceea, cei ce doresc fericirea, trebuie să pătimească îndumnezeirea și să stea astfel nemișcați ca niște Heruvimi în jurul lui Dumnezeu, să se țină cu toată sânguința de contemplație, de știință și de făptuire, în Hristos Iisus, Domnul nostru. (Calist Catafygiotul, Filocalia 8, pag. 521-522).

De voiești să afli adevărul, urmează pilda cântărețului la chitară. Căci acela și-a aplecat capul în jos și, ațintindu-și auzul la cântare, mișcă pana cu mâna. Și îndată, coardele lovindu-se între ele, chitara scoate cântarea, iar cântărețul saltă de dulceața cântării.

Să-ți fie, iubitorule de osteneală și lucrătorule al viei, limpede pilda și să nu te îndoiești. Căci luând aminte, ca un cântăreț la chitară, la adâncul inimii, vei vedea cu ușurință ceea ce cauți, pentru că sufletul răpit de iubire la culme, nu se mai poate întoarce înapoi. Prin chitară se înțelege inima; prin coarde simțurile, prin pană mintea, care mișcă cu pricepere desăvârșită simțirea prin pomenirea lui Dumnezeu.

Din această mișcare se ivește în suflet o plăcere negrăită, iar mintea curată face să se arate razele dumnezeiești. (Calist Patriarhul, Filocalia 8, pag. 227-228).

"Lipitu-s-a sufletul meu după Tine".

Psalm LXII, 8

"Eu m-am ostenit să-Ți urmez Ție, și ziua și odihna omului n-am poftit Doamne".

Ieremia XVII, 16

Cel ce iubește cu adevărat pe Domnul, cel ce se străduiește cu adevărat să ajungă la viața viitoare, cel ce are cu adevărat durere pentru greșelile lui, cel ce a dobândit cu adevărat aducerea aminte de osânda și de judecata veșnică, cel ce a primit cu adevărat frica

de moartea sa, nu va mai iubi, nu se va mai îngriji nici de bani, nici de averi, nici de părinți, nici de slava vieții, nici de prieteni, nici de frați, peste tot, de nimic pământesc, ci lepădând și urând toată legătura, toată grija de acestea, ba încă înainte de acestea și trupul său, urmează gol și fără griji și fără pregetare, lui Hristos, privind pururea spre cer și așteptând ajutorul de acolo. (Sf. Ioan Scărarul, Filocalia 9, pag. 60-61).

"Iscodit-au fărădelegi, istovitu-s-au născocind iscodiri".

Psalm LXIII, 6

Culegătorul de struguri destoinic mănâncă numai boabe coapte și nu culege nimic din aguridă. Minte pricepută și înțeleaptă ia aminte cu sârguință la toate virtuțile pe care le vede la vreunii. Cel fără de mine însă, iscodește cele vrednice de ocară și lipsurile.

Să nu osândești, chiar de vezi cu ochii tăi. Căci de multe ori se înșeală și aceștia. (Sf. Ioan Scărarul, Filocalia 9, pag. 203).

"Căci am trecut prin foc și apă, și ne-ai scos pe noi la odihnă".

Psalm LXV, 11

Înainte de Sfântul Botez harul îndeamnă sufletul la cele bune, iar Satana foiește în adâncurile lui, încercând să stăvilească toate ieșirile dinspre dreapta ale minții. Dar din ceasul în care renaștem, diavolul este scos afară, iar harul intră înăuntru. Deci, precum odinioară stăpânea rătăcirea asupra sufletului, așa după Botez stăpânește adevărul asupra lui. Lucrează desigur Satana asupra sufletului și după aceea ca și mai înainte, ba de multe ori chiar mai rău. Dar nu ca unul ce se află de față împreună cu harul, ci învăluind prin mustul trupului mintea, ca într-un fum, în dulceața poftelor neraționale. Iar aceasta se face din îngăduirea lui

Dumnezeu ca trecând omul prin furtună, prin foc și prin încercare, să ajungă astfel la bucuria binelui. (Diadoh al Foticeei, Filocalia 1, pag. 451-452).

Nu orice lacrimă este și umilință. Ci e o mare depărtare între lacrimi și umilință. Căci lacrima vine din părerea de rău pentru purtări greșite și din amintirea vechilor căderi ale sufletului, ca un foc și ca o apă fierbinte ce curăță inima. Iar umilința coboară de sus, din roua mângâietoare a Duhului, spre mângâierea și înviforarea sufletului care a intrat cu căldură în adâncul smeritei cugetări și a primit vederea luminii neapropiate. (Nichita Stithatul, Filocalia 6, pag. 241).

"Precum se topește ceara de fața focului",

Psalm LXVII, 2

"Precum se topește ceara de fața focului", așa gândul necurat de frica lui Dumnezeu. (Talasie Libanul, Filocalia 4, pag. 5).

Cei ce au înaintat cu timpul, resping și alungă în întregime închipuirea necuviincioasă împreună cu cea cuviincioasă, prefăcându-o și topind-o în cenușă, ca ceara ce se topește de fața focului, prin rugăciunea curată și prin golirea și dezbrăcarea minții de toate chipurile, datorită predării ei în stare simplă lui Dumnezeu [...]. Căci zice Sfântul Isichie: *"Pentru că asirianul (diavolul), fiind el însuși minte, nu ne poate înșela altfel decât folosindu-se de lucrurile sensibile și obișnuite nouă"* (*"Despre trezvie și virtute"*, Filocalia 4, pag. 87). Tot Sfântul Isichie zice: *"Deoarece tot gândul intră în inimă prin închipuirea vreunor lucruri supuse simțurilor, lumina fericită a dumnezeirii îi va străluci atunci când se va odihni de toate și va părăsi orice formă ce-i vine din acestea. Căci*

strălucirea acesteia se arată minții curate când se va goli de toate gândurile" ("Despre trezvie și virtute", Filocalia 4, pag. 63).

Iar dumnezeiescul Evagrie zice: "*Dumnezeu se zice că locuiește acolo unde e cunoscut. De aceea, mintea curată se numește și tron al lui Dumnezeu. Drept aceea, Dumnezeu nu-și va arăta înțelesul în înțelesurile care se întipăresc în minte ca niște chipuri, ci în înțelesurile care nu se întipăresc în ea ca niște chipuri. De aceea, cel ce se roagă trebuie să se despartă cu totul de înțelesurile care se întipăresc în minte ca niște chipuri. Și altfel se va întipări mintea văzând o minte și altfel văzând rațiunea ei...*" (Filocalia 8, pag. 136).

"Dacă veți dormi în mijlocul moștenirilor voastre aripile voastre argintate vor fi ca ale porumbiței și spatele vostru va străluci ca aurul".

Psalm LXVII, 14

Cele văzute de suflet, pentru făptuire, sunt argintii ca aripile porumbului; iar cele cugetate, adică cele de dincolo de rațiune, pentru contemplație, sunt aurii. Căci sufletul neînfrumusețat astfel, nu poate zbura și nu se poate odihni acolo unde este locuința tuturor celor ce se veselesc. (Psalm LXXXIV, 6). (Ilie Ecdicul, Filocalia 4, pag. 303).

"Din templul Tău îți vor aduce Ție împărații daruri în Ierusalim".

Psalm LXVII, 30

Mintea care e împăratul fiecăruia, ia întâi din templul cel ascuns al inimii îndemnurile bune și frumoase de la Hristos, care locuiește acolo și le duce până la viețuirea virtuoaasă, pe care

Proorocul a numit-o Ierusalim; și apoi iarăși le aduce prin intenția cea bună lui Hristos, care i le-a dăruit mai înainte. (Marcu Ascetul, Filocalia 1, pag. 364).

"Peste Israel mărirea Lui și puterea Lui în nori".

Psalm LXVII, 35

Adică peste mintea văzătoare coboară frumusețea "*slavei lui Dumnezeu, pe cât e cu puțință*". Și puterea Lui în nouri, adică în sufletele luminoase, care privesc în dimineți spre Cel ce șade de-a dreapta Tatălui și le trimite lumină, așa cum își trimite soarele razele sale în nourii curați, arătându-și frumusețea sa. (Isichie Sinaitul, Filocalia 4, pag. 51).

"Dumnezeul meu, spre ajutorul meu ia aminte".

Psalm LXIX, 1

Altceva înseamnă a se ruga cineva împotriva gândurilor și altceva a grăi împotriva lor; și altceva a le disprețui și a se ridica deasupra lor.

Chipul cel dintâi de împotrivire e mărturisit de cel ce a zis: "*Dumnezeul meu...*" (Psalm LXIX, 1); al doilea, de cel ce a zis: "*Și voi răspunde celor ce mă osândesc cuvânt de împotrivire*" (Psalm CXVIII, 42; LXXIX, 7). Iar pentru cel de-al treilea e martor cântărețul: "*Amușit-am și n-am deschis gura mea*" (Psalm XXXVIII, 3; XXXVIII, 2; CXVIII, 51).

Dintre aceștia, cel de la mijloc se folosește de multe ori de chipul dintâi, pentru nepregătirea lui; cel dintâi nu poate alunga încă în chipul al doilea pe vrăjmaș; iar cel de-al treilea batjocorește cu totul pe draci. (Sf. Ioan Scărarul, Filocalia 9, pag. 337-338).

"Aceasta este osteneala înaintea mea, până ce voi intra în locul cel sfânt al lui Dumnezeu".

Psalm LXXII, 16-17

Tot cel ce s-a cunoscut pe sine s-a odihnit de la toate lucrurile sale cele după Dumnezeu și a intrat în locul sfânt al lui Dumnezeu și al smereniei. Iar cel ce nu s-a cunoscut încă pe sine, prin smerită cugetare și cunoștință, călătorește încă cu osteneală și sudoare în viață. (Nichita Stithatul, Filocalia 6, pag. 271).

"Că ce-mi este mie în cer afară de Tine?"

Psalm LXXII, 24

Sculându-te din iubirea de lume și de plăceri, aruncă grijile. Dezbracă-te de gânduri, leapădă-te de trup. Căci rugăciunea nu e nimic altceva decât înstrăinarea de lumea văzută și nevăzută. *"Că ce-mi este mie în cer ?"* [...]. Nimic, decât să mă lipsesc de Tine neîmprăștiat în rugăciune. Unii doresc bogăție, alții slavă, alții agoniseală. *"Iar dorul meu este să mă lipsesc de Tine, să-mi pun în Tine nădejdea"* nepătimirii mele (Psalm LXII, 27). (Sf. Ioan Scărarul, Filocalia 9, pag. 409).

"Iar mie a mă lipi de Dumnezeu bine este, a pune în Domnul nădejdea mea, ca să vestesc toate laudele Tale în porțile fiicei Sionului".

Psalm LXXII, 27

După cuvintele predate de Dumnezeu, credința este îndoită. Una e, îndeobște, cea a tuturor creștinilor ortodocși, iar alta, a unora pușini care prin împlinirea tuturor poruncilor îndumnezeitoare s-au reîntors la chip și asemănare și, astfel, s-au îmbogățit cu lumina

dumnezeiască a harului și și-au răzimat toată nădejdea în Domnul (Psalm LXXII, 27). Și aceasta, în așa măsură că, după cuvântul Domnului, ei nu mai deosebesc nimic (nu mai au nici o îndoială) în vremea rugăciunii, în cererile ce le îndreaptă spre Dumnezeu, ci cer cu credință și de aceea primesc îndată cele ce sunt de folos. Astfel, acești fericiți au dobândit, din faptele sincere, credința sigură, ca unii ce au aruncat de la ei toată cunoștința, deosebirea, îndoiala și grija și s-au botezat (s-au scufundat) cu totul întregi în beția dumnezeiască a credinței, a nădejdii și a iubirii față de Dumnezeu și s-au schimbat cu schimbarea mai înaltă și fericită a dreptei Celui Preaînalt, după proorocul David (Psalm LXXVI, 10). (Monahii Calist și Ignatie Xanthopol, Filocalia 8, pag. 45).

"Și s-a făcut în pace locul lui".

Psalm LXXV, 2

A avea vreo figură, sau vreo culoare, sau vreun gând în vremea rugăciunii, nu e un lucru bun, ci mai degrabă foarte păgubitor. Căci mintea trebuie să fie în locul lui Dumnezeu. Iar pacea înseamnă a nu avea nici un gând bun sau rău *"fiindcă - zice Sfântul Evagrie - dacă mintea se simte pe sine, nu mai este numai în Dumnezeu, ci și în sine însăși"* (Evagrie, *"Cuvânt despre rugăciune"* - 57, 114-115, 152, Filocalia 1, pag. 112-127). Și pe drept cuvânt. Căci dumnezeirea este nescrisă împrejur și nehotărnicită, fără chip și fără culoare.

Și cel ce zice că este numai cu Dumnezeu, trebuie să fie fără chip, fără culoare, fără formă și neîmprăștiat. Iar ce este în afară de aceasta, este amăgire drăcească [...]. Căci dracii iau înfățișările pe care le voiesc și se arată așa, precum și mintea omenească se face după chipurile celor ce le vrea și se vopsește după înfățișarea lucrului primit de ea. (Cuv. Petru Damaschinul, Filocalia 5, pag. 221).

"Adusu-mi-am aminte de Dumnezeu și m-am veselit".

Psalm LXXVI, 3

Veselindu-se de pomenirea lui Dumnezeu, mintea uită de necazurile lumii și prin aceasta nădăjduiește în El și ajunge fără grijă. Iar lipsa de grijă o face să se bucure și să mulțumească. La rândul ei, mulțumirea, împreună cu recunoștință, face să crească darurile, și cu cât se înmulțesc facerile de bine ale lui Dumnezeu, cu atât crește mulțumirea și rugăciunea curată cu lacrimile bucuriei. Astfel omul iese pe încetul din lacrimile întristării și din patimi și vine la bucuria duhovnicească din orice prilej. Pentru cele plăcute se smerește și mulțumește, iar prin încercări se întărește în el nădejdea în viitor. Și prin amândouă se bucură și iubește pe Dumnezeu și pe toți în chip firesc, ca pe niște binefăcători. Și nu află în toată zidirea ceva ce poate să-l vatăme. Ci luminat de cunoștința lui Dumnezeu, se bucură de toate făpturile în Domnul, minunându-se de purtarea de grijă pe care o are pentru făpturile Lui. (Cuv. Petru Damaschin, Filocalia 5, pag. 250-251).

Cel ce se roagă să-i vină ieșirea mai repede, se aseamănă unui om care roagă pe lemnar să strice patul celui bolnav. Căci prin trupul acesta sufletul e distrat, uită puțin de patimi și e mângâiat de ele: mănâncă, bea, doarme, se întreține cu alții, viețuiește cu cei iubiți. Dar când iese din trup, sufletul rămâne singur cu patimile lui și deci e și chinuit pururea de ele, îndeletnicindu-se numai cu ele și arzând sub tulburarea lor și fiind sfârtecat de ele, încât nu-și mai poate aduce aminte de Dumnezeu; iar amintirea lui Dumnezeu mângâie sufletul. (Avva Dorotei, Filocalia 9, pag. 599).

Nimic nu e mai înfricoșat ca gândul morții și nimic mai minunat ca pomenirea lui Dumnezeu. Căci cea dintâi aduce întristarea mântuitoare, iar cealaltă dăruiește veselie. (Ilie Ecdicul, Filocalia 4, pag. 299).

"Acum am început să înțeleg: aceasta este schimbarea dreptei Celui Preaînalt".

Psalm LXXVI, 10

Prin iluminarea desăvârșită, frunțașii Apostolilor, care s-au suit pe muntele Taborului cu Iisus, au pățimit, prefăcându-se în chip negrăit, prefacerea cea bună și cu adevărat fericită (Psalm LXXVI, 10) și s-au învrednicit să privească împărăția și dumnezeirea cea nevăzută, chiar și cu ochii simțitori, ridicați la o stare mai dumnezeiască și făcuți duhovnicești prin dreapta Preasfântului Duh (Matei XVII, 1 și 5). Căci pe cât sunt de departe răsăriturile de apusuri (Psalm CII, 12) și cerul de pământ, și pe cât e mai presus sufletul de trup, pe atât e mai presus lucrarea cea primită și harul, de cea săvârșită prin fire.

Căci cea săvârșită prin fire are puțința să înainteze de la cele din afară și de la mișcarea bine orânduită a celor ce există, de la ordinea și legătura lor, prin închipuirile născute din toate, spre un chip oarecare al adevărului și așa să se întindă spre Dumnezeu prin credință. Iar cea primită se ivește nemijlocit de la Dumnezeu însuși sau din ipostasul Lui, ca o prezență reală înlăuntru inimii, dar uneori și din afară, și transmite în chip văzut și mai presus de înțelegere și trupului din iluminarea și din lumina atotdumnezeiască. (Monahii Calist și Ignatie Xanthopol, Filocalia 8, pag. 145-147).

"Aceasta e schimbarea dreptei celui Preaînalt".

Psalm LXXVI, 11

Întristarea după Dumnezeu însănătoșește și aduce puterile sufletului din nou la starea cea după fire, din căderea pricinuită lor de lucrarea relelor. Ea subțiază prin lacrimi atât de mult iarna patimilor și norii păcatului și-i alungă din văzduhul înțelegător al sufletului atât de mult, încât se face din nou senin în gândurile minții, liniște pe marea cugetării, bucurie în inimile noastre și

schimbare în înfățișarea feței noastre. (Nichita Stithatul, Filocalia 6, pag. 237-238).

"Ne vei hrăni pe noi cu pâinea lacrimilor și ne vei adăpa cu lacrimi, peste măsură?".

Psalm LXXIX, 6

Întristarea e o patimă aducătoare de stricăciune în suflet și în trup și atinge până și măduva; dar e vorba de cea a lumii, care vine asupra oamenilor din pricina celor vremelnice și care li se face adeseori chiar pricină de moarte. Întristarea după Dumnezeu, care e mântuitoare și folositoare, lucrează răbdare în ostenele și în ispite. Ea desfundă izvorul căinței în cel ce se nevoiește și însetează după dreptatea lui Dumnezeu și hrănește inima lui cu lacrimi. (Nichita Stithatul, Filocalia 6, pag. 237).

"Luați psalmul și dați timpanul; harfa cea dulce cu chitara".

Psalm LXXX, 2

Adică luați învățătura dumnezeiască și dați făptuirea virtuoaasă prin mortificarea trupului. Iar *"harfa cea dulce cu chitara"* este duhul și sufletul, precum *"timpanul"* este trupul. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 218).

"Dacă poporul Meu ar fi ascultat de Mine, dacă Israel ar fi umblat în căile Mele, aș fi umilit până la nimicire pe vrăjmașii lor și aș fi pus mâna Mea pe cei ce-i necăjesc pe ei".

Psalm LXXX, 12-13

Să ne punem toată nădejdea noastră numai în El și să aruncăm toată grija noastră numai asupra Lui, și ne va mântui pe noi de tot necazul și toată viața ne va hrăni El însuși. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 34):

"Eu am zis, dumnezei sunteți și toți fii ai Celui prea înalt".

Psalm LXXXI, 6

Dumnezeu, voind să facă în chip prea înțelept pe om, ca pe un înger pe pământ, ca pe un animal ceresc, după chipul și asemănarea dumnezeiască, a așezat în el, potrivit cu aceasta, suflet înțelegător, în stare de cunoștința lui Dumnezeu. Și de aceea zice: *"Eu am zis, dumnezei sunteți și toți fii ai Celui prea înalt"* prin har, ca niște îngeri de a doua treaptă, care contemplă în tăcere pe Dumnezeu și sunt înălțați spre El prin dragoste, în lumina duhovnicească.

Dar omul pământesc nu se poate înălța la starea îngerească, dacă nu s-a făcut în chip vădit duh ca îngerii. Iar că cel credincios se face duh prin credință, adică din nesfârșita putere și nesfârșitul dar al lui Dumnezeu, preschimbându-se oarecum într-o plămuire dumnezeiască și tainică, o arată Mântuitorul, zicând că *"ceea ce e născut din Duh, Duh este"* (Ioan III, 6).

Iar că cei cu conținut sufletesc se nasc duhovnicește, o mărturisește credinciosul Ioan zicând: *"Le-a dat lor putere să se facă copii ai lui Dumnezeu, celor ce cred în numele Lui, care nu din sângele bărbatului, nici din voia trupului s-au născut, ci din Dumnezeu"* (Ioan I, 13) spre a fi omul lăuntric, adică cel după chipul lui Dumnezeu care l-a făcut pe el. Dar deoarece nașterea nu e după fire, ci după har, ea se dă celor ce se nasc duhovnicește, prin primirea de către ei și nu e sub stăpânirea lor. De aceea mintea părtașă de ea e, precum se cuvine, și tron al Sfântului Duh.

Căci precum fierul aprins se face și el foc, dar nu se preface în foc, prin fire, ci prin transmitere și împărtășire, până ce se află împreună cu focul, și e scaun al focului, întrucât focul se așează și

se odihnește în fier, așa și mintea se face duh și tron al Duhului prin naștere din Duhul, sau prin unire cu El și prin împărtășire de El, Dumnezeu învăluind în chip vădit mintea și unindu-se cu ea și odihnindu-se în ea ca într-un scaun.

În aceasta este începutul minunat al înaintării sufletului nu spre treapta îngerului, a celei mai smerite dintre puterile cerești, ci spre treapta lui Dumnezeu Celui prea înalt, ca apoi să coboare la cea a scaunului, apoi a heruvimului, apoi a serafimului și de aici până dobândește în întregime însușirea îngerului, a treptei celei mai smerite, vestind celor apropiați în Duh minunile și tainele lui Dumnezeu. Căci, dacă împărtășirea trebuie să premergeă transiterii, e limpede că mintea trebuie să se împărtășească mai întâi de Duhul, adică să se facă scaun (tron) al Lui și apoi să transmită cele duhovnicești, apoi să se facă heruvim în Duh, care înseamnă revărsarea și mulțimea înțelepciunii dumnezeiești; după aceea să voiască să înțeleptească pe ceilalți, slujind asemenea serafimului, ca una ce, prin cunoașterea înțelepciunii și prin paharul și băutura ei, a ajuns la iubirea aprinsă și pururea mișcătoare a lui Dumnezeu - căci așa se tălmăcește numele de serafim - ca astfel să încălzească și să aprindă pe alții spre iubirea lui Dumnezeu; și apoi să continue drumul, venind până la treapta de a învăța pe aproapele care este cea a îngerului.

De aceea cei ce nu au ajuns dumnezei în Duh și scaune ale lui Dumnezeu și heruvimi și serafimi și celelalte trepte duhovnicești de mai jos, n-ar putea fi nici îngeri siguri și n-ar putea nici sluji lui Dumnezeu, nici învăța cele cuvenite în Duh și adevăr. Drept aceea, adevărata înaintare a sufletului își ia începutul de la împărtășirea de Dumnezeu Cel prea înalt, și așa înaintează în Hristos Iisus, Domnul nostru. (Calist Patriarhul, Filocalia 8, pag. 334-337).

"Merge-vor din putere în putere, arăta-se-va Dumnezeul dumnezeilor în Sion".

Psalm LXXXIII, 8

Mintea, bucurându-se să iasă din lungimile distanțelor de timp și spațiu și din însușirile lor ce hotărânesc, se goleşte cu adevărat, prin simplitatea unitară și prin viața nemeșteșugită și fără chip, la care se ridică.

Și pășește mai presus de fire, fără nici un acoperământ și fără nici o piedică, prin neînțelegere și negrăire, în țara lipsei de început a necuprinderii, a nesfârșirii și a nemărginirii, mișcată duhovnicește de puterea și de iluminarea dumnezeiască din inimă, care o conduce spre nesfârșire și se întinde împreună cu vederea ei (a minții). Atunci răsare în suflet pacea lui Dumnezeu și bucuria negrăită a Duhului; și o veselie de netălmăcit se revărsă în el și o uimire mai înaltă decât cunoștința îl cuprinde, făcându-l să cânte cu psalmistul: nu că *"se va arăta"*, ci că *"se arată Dumnezeu dumnezeilor în Sion"*, adică în mintea ce călătorește pe culmi și privește din înălțime. (Calist Catafygiotul, Filocalia 8, pag. 467-468).

"Dar mântuirea Lui aproape este de cei ce se tem de Dânsul, ca să se sălășluiască slava în pământul nostru".

Psalm LXXXIV, 10

Dumnezeu nu este nicăieri pentru cei ce privesc trupește, căci e nevăzut. Dar pentru cei ce înțeleg duhovnicește este pretutindeni; căci e de față, fiind în toate și în afară de toate. El este în toate și aproape de cei ce se tem de El (Psalm LXXXIV, 10), dar mântuirea Lui e departe de cei păcătoși: *"departe de cei păcătoși este mântuirea, că îndreptările Tale n-au căutat"* (Psalm LXVIII, 155). (Sf. Simeon Noul Teolog, Filocalia 6, pag. 17).

"Dă slugii Tale puterea Ta și mântuiește pe fiul slugii Tale".

Psalm LXXXV, 15

Fiindcă suntem slugi după fire, slugi ale lui Dumnezeu și fii ai slujniciei Sale înțelepciunea, se roagă să ni se dea nouă întâi puterea, adică stăpânirea asupra patimilor. Pe urmă, prin aceasta vine mântuirea. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 247).

"Și cu ochii tăi vei privi și răsplătirea păcătoșilor spirituali vei vedea".

Psalm XC, 8

Toate gândurile nu sunt nimic altceva decât numai năluciri ale lucrurilor sensibile și lumești. Iar dacă stăruim mult timp în rugăciune, cu trezvie, rugăciunea golește cugetarea de toată nălucirea materială a gândurilor rele. Iar pe de altă parte îi face cunoscute gândurile vrăjmașilor și marele câștig al rugăciunii și al trezviei. (Isichie Sinaitul, Filocalia 4, pag. 80).

"Că vei călca peste aspidă și vasilisc și vei călca în picioare leul și balaurul".

Psalm XC, 13

De pornești la luptă împotriva vreunei patimi, să ai smerenia ca aliată.

Aici este vorba despre păcat, despre deznădejde și despre diavol, balaurul trupului. (Sf. Ioan Scărarul, Filocalia 9, pag. 316).

"Peste aspidă și vasilisc vei păși și vei călca peste leu și peste balaur".

Psalm XC, 13

"Striga-va către mine și-l voi auzi pe el; cu dânsul sunt în necaz și-l voi scoate pe el și-l voi slăvi".

Psalm XC, 15

Hristos se arată sufletului care se nevoiește și toarnă în inimă bucurie negrăită, iar bucuria duhovnicească nu o poate răpi nici una din desfătărilor sau necazurile lumii.

Cugetări bune, amintiri mântuitoare, înțelegeri dumnezeiești și cuvinte de-ale înțelepciunii, slujesc celui ce se nevoiește și-l păzesc pe el în toate căile faptelor sale după Dumnezeu. De aceea el calcă peste toată pofta nerațională și mânia grăbită, ca peste aspidă și vasilisc și calcă peste urgie ca peste un leu și peste plăcere ca peste un balaur (Psalm XC, 13).

Iar pricina stă în aceea că toată nădejdea sa, desfăcând-o de la oameni și de la lucrurile amintite și-a legat-o de Dumnezeu și se îmbogățește în cunoștința de Dumnezeu și pururea cheamă cu mintea pe Dumnezeu în ajutorul său: *"Că întru Mine a nădăjduit și-l voi izbăvi pe el; îl voi acoperi pe el, că a cunoscut numele Meu"*. (Teolipt al Filadelfiei, Filocalia 7, pag. 46-47).

"Căci după mulțimea durerilor mele în inima mea, au veselit mângâierile Tale sufletul meu la vremea cuvenită".

Psalm XCIII, 19

Când suntem mușcați de muștrări, să ne aducem aminte de păcatele noastre, până ce Domnul, văzând silința noastră, a celor ce ne sârguim, le va șterge pe acestea și va preface durerea ce ne mușcă în inimă, în bucurie. (Sf. Ioan Scărarul, Filocalia 9, pag. 104).

"Și a văzut ochiul meu în dușmanii mei; și întru cei vicleni ce se scoală asupra mea va auzi urechea mea".

Psalm XCI, 11

De ne vom îndeletnici cu Dumnezeu vreme îndelungată și vom avea grijă de partea pătimitoare a sufletului, nu vom mai fi atrași de momelile gândurilor, ci înțelegând mai exact pricinile lor și tăindu-le de la noi, vom deveni mai străvăzători. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 87).

"Cei ce iubiți pe Domnul, urâți pe cele rele".

Psalm XCVI, 11

Când dumnezeiescul David, învățătorul lumii, zice: "*Cei ce iubiți pe Domnul, urâți cele rele*", aceasta înseamnă: "*Cei ce iubiți pe Dumnezeu, temeți-vă de Domnul*". Fiindcă el îi vede că și după ce au început să iubească pe Dumnezeu, răutatea încearcă să-i atragă și să li se strecoare în suflet. De aceea, pe bună dreptate, le poruncește celor ce iubesc pe Domnul și au ajuns la această stare, să fie încă cu luare aminte și să urască răutatea. Iar dacă nu v-ați învățat să o urâți, trebuie să vă temeți încă. Pentru că, dacă n-ar fi aceasta de temut, n-ar fi spus proorocul David celor ce iubesc pe Hristos să o urască.

Căci, deși bucuria și veselia de Dumnezeu este o stare înaltă și dumnezeiască și cu adevărat plină de har, cel ce o are putând privi în ea taine mai presus de fire, sufletul nostru este schimbăcios prin fire și nu e despărțit de lutul pământesc și de trupul ce crește din el, ca să nu se teamă totdeauna în lupta lui de consimțea cu el. Ci e înjugat, în chip neînțeles, cu el și respiră oarecum împreună cu el vrând-nevrând și pătimizește împreună cu el și se schimbă în unele privințe împreună cu el, prin fire, încât ar putea spune cineva că nu are stăpânire asupra lui. Și trupul îi este un potrivnic neobosit, căutând pretutindeni cârlige de care ar putea să-l apuce pentru a-l răsturna.

De aceea, e nevoie de luptă și de rugăciune, din pricina fricii. Dacă Adam ar fi avut frica cuvenită în atâta covârșire a darului proorociei și asemănării cu Dumnezeu de care se bucura, n-ar fi

fost biruit cu atâta necinste, și nici Samson cel născut din făgăduință (Judecători XIII, 24) și purtătorul de Dumnezeu David și mulți alții, între care și minunatul Solomon. Deci, dacă aceștia atât de mari au avut nevoie de temere și de luptă și de luare aminte însoțită de rugăciune, socotește cât de mult au nevoie de acestea cei ce n-au dobândit darul și lucrarea mai presus de fire a Duhului? Căci ei nu s-au ridicat la dragostea extatică dumnezeiască și la beția nebună a vederii frumuseții lui Dumnezeu. (Calist Patriarhul, Filocalia 8, pag. 301-303).

"Cânta-voi mila și judecata Ta Doamne".

Psalm C, 1

Începătorul în evlavie nu trebuie să fie dus la împlinirea poruncilor numai de bunătate, ci trebuie să fie și războit adeseori cu asprime ca să-și amintească dreptățile dumnezeiești; pentru că nu numai să iubească cu dor cele dumnezeiești, ci să se și rețină cu frică de la păcat. El trebuie să cânte lui Dumnezeu cu dragoste, desfătându-se, dar să deschidă gura spre cântare cu frică. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 208).

"Cânta-voi și voi înțelege în calea cea fără prihană de unde vei veni la mine".

Psalm C, 2

Cel ce păzește calea virtuților, nevătămată, cu evlavie și dreaptă cunoștință, fără aplecarea într-o parte sau într-alta își va da seama de venirea la el a lui Dumnezeu, prin nepătimire. Cântarea arată făptuirea virtuoză, iar înțelegerea, cunoștința care se adaugă la virtute, prin care simte venirea lui Dumnezeu, cel ce așteaptă pe Domnul, priveghind prin virtuți. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 203).

"Abătându-se cel rău de la mine, n-am cunoscut".

Psalm C, 5

Dacă dovada împătimirii totale stă în a se supune cineva repede tuturor gândurilor și pornirilor semănate de draci, atunci semnul sfintei nepătimirii stă în a putea zice cu adevărat: *"Abătându-se cel rău de la mine, n-am cunoscut"*, nici cum a venit, nici pentru ce, nici cum a plecat, ci sunt întreg nesimțitor față de acestea, fiind în întregime unit cu Dumnezeu [...].

Cel ce s-a învrednicit de o astfel de stare, fiind el încă în trup, Îl are pe Dumnezeu cărmaci, sălășluit în sine în toate cuvintele, faptele și gândurile. De aceea simte înăuntru, prin iluminare, voia Domnului cum ar auzi un glas și se află mai presus de toată învățătura omenească. (Sf. Ioan Scărarul, Filocalia 9, pag. 422).

"În dimineți am ucis pe toți păcătoșii pământului, ca să pierd din cetatea Domnului pe toți cei ce săvârșesc fărădelegea".

Psalm C, 10

Precum e cu neputință ca printr-un șanț să treacă foc și apă deodată, tot așa este cu neputință să intre în inimă păcatul, de nu va bate mai întâi în ușa inimii prin nălucirea momelii viclene. Întâi este momeala (atacul), al doilea, însoțirea sau amestecarea gândurilor noastre cu ale dracilor vicleni, al treilea, consimțirea (învoirea) minții de a se afla între cele două feluri de gânduri ce se sfătuiesc în chip păcătos, al patrulea este fapta dinafară sau păcatul. Dacă mintea va fi atentă prin trezvie, prin împotrivire și chemarea Domnului Iisus, va pune pe fugă nălucirea momelii de la răsărirea ei, cele ce urmează din ele rămânând fără împlinire. Căci cel viclean fiind mintea netrupească, nu poate amăgi altfel sufletele, decât prin nălucire și gânduri. (Isichie Sinaitul, Filocalia 4, pag. 54).

Și porunca dată de Dumnezeu primului om ne cere să păzim capul șarpelui, adică începutul gândului vătămător prin care acela încearcă să se șerpuiască în sufletul nostru, ca nu cumva prin primirea capului, care este prima răsărire a gândului, să primim și celălalt trup al șarpelui, adică învoirea cu plăcerea și prin aceasta să ducă apoi cugetul la fapta neîngăduită. Ci trebuie ca "*în dimineți să ucidem pe toți păcătoșii pământului*", adică prin lumina cunoștinței să deosebim și să nimicim toate gândurile păcătoase de pe pământ, care este inima noastră; și până ce sunt încă prunci, fiii Vavilonului, adică gândurile viclene, să-i ucidem, zdrobindu-i de piatră (Psalm CXXXVI, 9), care este Hristos. Căci de se vor face bărbați prin învoirea noastră, nu fără mare suspin și grea osteneală vor fi biruiți. (Casian Romanul, Filocalia 1, pag. 137).

Trebuie să fim nu numai omorătorii patimilor trupești, ci și pierzătorii gândurilor pătimase din suflet, adică patimile trupului și gândurile nelegiuite ale sufletului. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 208).

"Făcutu-m-am asemenea pelicanului singuratic".

Psalm CI, 7

Pelicanul acesta este o pasăre. Iar șarpele dușmănește mult puii lui. Deci el ce face? Își așează la înălțime cuibul lui, îngrădindu-l din toate părțile, din pricina șarpelui. Ce face atunci vicleanul șarpe? Cercetează de unde suflă vântul și din partea aceea își trimite veninul său de-i ucide. Deci vine pelicanul și vede că au murit puii lui. Atunci privește la nour și zboară la înălțime, întinzându-și aripile. Acolo își găurește cu ciocul coastele și prin nour picură în ei din sângele său și se trezesc.

Prin pelican se înțelege Domnul, iar puii lui sunt Adam și Eva, firea noastră. Cuibul lui este paradisul, iar șarpele, diavolul cel

răzvrătit. Deci șarpele, începătorul răului, le-a insuflat prin neascultare protopărinților veniul său și aceștia s-au făcut morți prin păcat. Dar Domnul și Dumnezeuul nostru s-a înălțat, pentru iubirea Sa de oameni, pe cinstita cruce și din coasta Sa străpunsă ne-a dăruit viața prin noul Duhului Sfânt. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 222).

"Ție se cuvine cântare, în Sion, și Ție se va da rugăciune în Ierusalim".

Psalm CI, 22

"Când a întors Domnul robia Sionului".

Psalm CXXV, 1

Când Duhul atrage mintea la sine, strângând-o în adâncul inimii și oprind-o de la împrăștierea obișnuită, atunci ea nu mai e dusă din Ierusalim în robie la asirieni, ci-și mută locuința din Babilon în Sion, la loc mai înalt. (Sf. Grigorie Sinaitul, Filocalia 7, pag. 171-172).

"Pe cât sunt de departe răsăriturile de la apusuri, depărtat-a de la noi fărădelegile noastre".

Psalm CII, 12

Nici celui ce teologhisește nu i se potrivește pocăința, nici celui ce se pocăiește, teologia. Căci *"pe cât sunt de departe răsăriturile de la apusuri"*, pe atât e mai înaltă teologia decât pocăința. Căci precum se vaită un om aflat în boală și neputință, sau precum strigă un cerșetor îmbrăcat în zdrențe, așa face cel ce se află în pocăință și săvârșește cu adevărat faptele pocăinței. Iar cel ce teologhisește este asemenea celui ce petrece în curțile împărătești îmbrăcat în strălucirea vestmântului împărătesc și vorbește cu împăratul ca un

intim al său și aude de la el în fiecare moment poruncile și voile lui. (Sf. Simeon Noul Teolog, Filocalia 6, pag. 50).

"Iar când va binevoi să se îndure, Tatăl se va îndura de fiu".

Psalm CII, 13

Omul fiind un animal cugetător, înzestrat cu minte și cu pricepere și, de aceea, cugetând despre Dumnezeu cele ale credinței, din cele ce s-au făcut pentru el, se naște în el înțelegerea dumnezeiască și cuvenită și intră cu știință în țara poruncilor. Dar pentru aceasta are nevoie de ajutorul lui Dumnezeu Cel sprijinitor. Și, de aceea, se roagă des cu lacrimi, cerând lui Dumnezeu să-i ușureze împlinirea poruncilor. Dumnezeu se va îndura adică de cel ce se roagă Lui și va vărsa îndată din Duhul Său peste el, sau în inima lui se va mișca și aprinde simțirea iubitoare față de Dumnezeu pe care Îl primește. Și-i va hărăzi, cum nu se poate spune, îndrăznire, ca unui fiu față de tată. I-o hărăzește ca pe o arună, prin acea vărsare și lucrare a Duhului peste cel ce se împărtășește, și-l îndulcește pe acesta în chip covârșitor, îl îmbunează, îl smerește și-l înalță într-un chip nou în slavă și cinste, prin unirea cu el. Și-l conduce la iubiri înflăcărâte și așa de mari, că tot ce vede în jurul lui Dumnezeu socotește ca al său propriu; și curțile Tatălui, bogăția, slava, tăria, frumusețea, înțelepciunea, stăpânirea și toate cele frumoase și toate cele bune, mărirea și lauda, toate sunt desfătarea și lauda și bucuria sa, ca ale unui fiu.

Când deci sufletul ajunge la vederile acestea, prin împărtășirea de Duhul, ca la niște vederi firești, adică când le vede în Dumnezeu Cel în Treime, atunci vede pe Dumnezeu cu adevărat ca pe un Tată foarte iubit, și se umple de bucurie, având întipărit numai pe Dumnezeu, de care se desfătă și se veselește mai presus de fire, în Hristos, Domnul nostru. (Calist Patriarhul, Filocalia 8, pag. 369).

"Cel ce faci pe îngerii Tăi duhuri și pe slugile Tale pară de foc".

Psalm CIII, 5

Dacă Dumnezeu face, cum zice David, pe îngerii Săi duhuri și dacă pe oamenii pe care-i naște Duhul, tot El îi face duhuri, cum a zis Domnul (Ioan III, 6), atunci și omul este înger născut din Duh prin împărtășirea vădită de El. Dar lucrul îngerului este să privească neconținut fața Tatălui nostru cel din ceruri, precum a zis iarăși Domnul (Matei XVIII, 10). Deci, cel ce se împărtășește în chip vădit cu Duhul, trebuie să privească, pe drept cuvânt, și el fața lui Dumnezeu, dar și să tindă spre ea. De aceea, învață și proorocul David zicând: *"Căutați pe Domnul și vă întăriți; căutați fața Lui pururea"* (Psalm CIV, 4).

Drept aceea, nu-și păzește ceea ce este propriu cel ce, făcându-se părtaș Sfântului, de viață făcătorului și de dragoste dătătorului Duh și, ajungând la experiența nașterii negrăite din Duhul și ridicându-se la vrednicia îngerului, pe urmă pentru păruta prisosință a evlaviei sale, își închide simțirea înțelegătoare pentru Dumnezeu și nu vrea să se întindă spre El și spre cele dumnezeiești. Iar aceasta o face, cu toate că Mântuitorul poruncește să rămânem în El, fiindcă și El rămâne în noi, precum zice David: *"Veniți la El, să vă luminați"* (Psalm XXXIII, 5). Și de vom face cu adevărat cele cuvenite nouă și cele ce urmează din ele, vom vedea în lumina lui Dumnezeu Tatăl, adică în Duhul Sfânt, lumina din preajma lui Dumnezeu, adică adevărul dumnezeiesc, de nu vom alege mai bucuros să ne întoarcem cu nepricepere de la razele dumnezeiești. (Calist Catafygiotul, Filocalia 8, pag. 403-404).

"Acolo păsările își vor face cuibul".

Psalm CIII, 18

Păsările sunt sau sufletele, sau diferitele virtuți. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 222).

"Locuința cocostârcului e deasupra lor".

Psalm CIII, 19

Cocostârcul este o pasăre ce viețuiește în atâta neprihănire, că atunci când are să se împreune plânge patruzeci de zile, iar după aceea alte patruzeci. Iar cuibul și-l așează în arbori, unde nu e umbrat de nimic, ci are aer curat. Prin aceasta se indică neprihănirea. Căci aceasta este deasupra tuturor virtuților. Ea stă departe și de cele ce cad simțuri, nefiind umbrită de nimic din cele vremelnice. Căci numărul patruzeci cuprinde desăvârșirea fiecăruia din cele patru elemente (ale naturii). (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 223).

"Pus-ai întuneric și s-a făcut noapte, când vor ieși toate fiarele pădurii".

Psalm CIII, 21

Noaptea patimilor este întunericul neștiinței. Sau iarăși, noaptea este împărăția în care se nasc patimile. În ea împărățește stăpânul întunericului și umblă duhurile care iau chip ca fiarele codrului, ca păsările cerului și ca târătoarele pământului, căutând cu urlete să ne răpească și să ne mănânce. (Sf. Grigorie Sinaitul, Filocalia 7, pag. 113).

"Puii leilor mugesc ca să apuce și să ceară de la Dumnezeu mâncarea lor".

Psalm CIII, 22

Dacă, dintr-o iconomie pedagogică, după răsăritul Lui în noi, Soarele Și-a cunoscut primul Lui apus, negreșit a pus întunericul peste locul ascunderii Lui și s-a făcut noapte. În ea vor veni spre

noi puii de lei sălbatici, ce se depărtează mai înainte și toate fiarele patimilor colțoase răcnind ca să răpească nădejdea din noi (Psalm CIII, 22) și cerând de la Dumnezeu drept mâncare patimile noastre, hrănite fie prin gânduri, fie prin făptuire.

Dar după aceea ne-a răsărit, din întunecoasa smerenie, iarăși Soarele și fiarele s-au adunat iarăși la ele și în culcușurile lor, sau vor zăcea în inimile iubitoare de plăcere (Psalm CIII, 23) și nu în noi. (Sf. Ioan Scărarul, Filocalia 9, pag. 362-363).

"Cât de minunate sunt lucrurile Tale, Doamne".

Psalm CIII, 25

Ceea ce se revarsă în inimile credincioșilor și semnul revărsării, este Duhul Sfânt, care se revarsă de la Tatăl prin Fiul și umple lumea întregă; care este și se revarsă în fiecare dintre credincioși; care se împarte fără pătimire și se împărtășește fără să poată fi luat în stăpânire.

Iar semn al acestei împărtășiri sau al revărsării în noi, este dorirea Lui întru smerenia sărăciei, lacrima fără durere, pururea curgătoare, iubirea întregă și nemincinoasă față de Dumnezeu și de aproapele, bucuria din inimă și veselie de Dumnezeu, îndelunga răbdare în cele ce suntem datori să le răbdăm, blândețea față de toți, bunătatea, unirea minții, vederea și lumina, puterea fierbinte pururea mișcătoare a rugăciunii, negrija de cele trecătoare, prin ținerea în minte a celor veșnice. *"Cu adevărat preaslăvite s-au grăit despre Tine, cetate a lui Dumnezeu"* (Psalm LXXXVI, 2), adică inimă credincioasă! (Calist Patriarhul, Filocalia 8, pag. 280-281).

"Iar eu mă voi bucura întru Domnul, mă voi desfăta întru mântuirea Lui".

Psalm CIII, 34

Până ce n-a văzut mintea cu fața descoperită slava lui Dumnezeu (II Corinteni III, 18), nu poate sufletul să spună: *"Iar eu mă voi bucura întru Domnul, mă voi desfăta întru mântuirea Lui"* [...]. Căci zace acoperământul iubirii de sine peste inima lui, spre a nu i se descoperi temeliele lumii, care sunt rațiunile făpturilor. Iar acest acoperământ nu-l va putea ridica fără osteneți de bună voie și fără de voie. (Ilie Ecdicul, Filocalia 4, pag. 300).

"Mărturisiți-vă Domnului și chemați numele cel Sfânt al Lui".

Psalm CIV, 1

Află că nimeni de la sine nu poate să țină mintea, de nu va fi ținută de Duhul. Căci este nestatornică, nu de la fire, pentru că e pururea în mișcare, ci fiindcă și-a însușit obișnuința împrăstierii prin nepurtare de grijă, deprinzându-se de la început cu acesta. Căci prin călcarea poruncilor Celui ce ne-a născut pe noi a doua oară, ne-am despărțit de Dumnezeu, pierzând simțirea înțelegătoare a Lui și unirea cu El întru simțire.

Alunecând mintea de acolo și despărțindu-se de Dumnezeu, e purtată în toate părțile ca o roabă. Ea nu mai poate să se oprească altfel, decât numai dacă se supune lui Dumnezeu și e oprită de El și se unește cu El cu veselie, rugându-se Lui neîncetat și stăruitor, mărturisindu-I Lui, în fiecare zi, în chip înțelegător, toate câte am greșit; atunci El iartă îndată toate celor ce I se roagă cu smerenie și cu zdrobire de inimă și cheamă pururea numele cel Sfânt al Lui. (Sf. Grigorie Sinaitul, Filocalia 7, pag. 187-188).

"Crezut-am, de aceea am grăit".

Psalm CV, 1

A doua credință răsare și se câștigă ca un fel de rod din cea

dintâi. Căci credința este ca o rădăcină și ca un început al liniștii dumnezeitoare. *"Dacă nu crezi - zice Sfântul Ioan Scărarul - cum te vei liniști?"* (Scara XXVII P.G. 88, 1113 B) [...]

Marele Apostol Pavel zice: *"Credința este temeliea celor nădăjduite, dovada lucrurilor nevăzute"* (Evrei XI, 1) și: *"Dreptul prin credință va fi viu"* (Romani I, 17). Însuși Mântuitorul zice către ucenicii care cereau să le mărească credința: *"Dacă ați avea credință cât un grăunte de muștar, ați zice smochinului acesta: Scoate-ți rădăcina și te sădește în mare, și v-ar asculta. Și, dacă ați avea credință și nu v-ați îndoii, nu numai cu smochinul ați face așa, ci și dacă ați zice muntelui acesta: Ridică-te și te aruncă în mare, s-ar face. Și toate câte ați cere în rugăciune, crezând, ați primi"* (Matei XXI, 21-22) [...]. Căci toți sfinții, învrednicindu-se să afle această stare care e iubirea de Dumnezeu, viețuiesc, din puterea credinței, în desfătarea petrecerii celei mai presus de fire.

Iar *"credință"* numim nu pe aceea prin care crede cineva în deosebirea preaslăvitelor și dumnezeieștilor Ipostasuri și în Ființa preainaltă și unică a dumnezeirii, apoi în minunata întrupare în omenitate, în primirea firii noastre, chiar dacă și aceasta e foarte înaltă, ci acea credință care răsare în suflet din lumina harului, având mărturia minții și sprijinind inima ca să biruiască orice îndoială, din siguranța nădejzii, care o ferește de orice înșelare. E credința care nu se arată pe sine în dăruirea auzului urechilor, ci în ochii duhovnicești care văd tainele ascunse în suflet și bogăția dumnezeiască cea ascunsă ochilor fiilor trupurilor și descoperită în Duhul celor ce se ospătează la masa lui Hristos, prin umblarea în legile Lui, cum a spus El însuși: *"De veți păzi poruncile Mele, voi trimite vouă pe Mângâietorul, Duhul adevărului, pe care lumea nu-l poate primi; și Acela vă va învăța pe voi tot adevărul"* (Ioan XIV, 17; XVI, 13). (Monahii Calist și Ignatie Xanthopol, Filocalia 8, pag. 47).

"S-au pângărit de lucrurile lor și s-au desfrânat cu faptele lor".

Psalm CV, 39

Pe cât sunt de vrednici de laudă și de fericiți cei ce petrec în lume, dar își curățesc simțurile și inimile de toată pofta cea rea, pe atâta sunt de vrednici de ocară și de osândă cei ce petrec în munți și în peșteri, dar își doresc laudele și fericirile de la oameni. Aceștia vor fi ca niște preacurvari înaintea lui Dumnezeu, Care cercetează inimile noastre. Căci cel ce pofteste să se audă în lume despre viața, despre numele și despre petrecerea lui, desfrânează față de Dumnezeu, ca poporul de odinioară al iudeilor. (Sf. Simeon Noul Teolog, Filocalia 6, pag. 84).

"Trimis-a cuvântul Său și i-a vindecat pe ei și i-a izbăvit pe ei din stricăciunea lor".

Psalm CVI, 20

Când a venit vremea îndurărilor lui Dumnezeu, Acesta a trimis pe Cuvântul Său, ca să ne tămăduiască pe noi de stricăciunile noastre. Iar Cuvântul poartă pe Duhul unit prin fire cu El, care luminează și face vădită dumnezeirea Cuvântului, sau puterea Lui, despre care s-a spus prin proorocul David în mărturisirea lui către Dumnezeu, că e pentru toată omenirea. *"Trimis-ai lumina Ta și adevărul Tău, acestea mă vor călăuzi pe mine la muntele cel Sfânt al Tău, la cunoștința unitară și prea înaltă a Ta și la sălașurile (Psalm XLII, 3) și vederile slavei Tale"*.

La acestea fiind călăuzită mintea purtătoare de Dumnezeu și urcând și sălășluindu-se în acestea, ajunge mai presus de cele văzute, apropiindu-se în orice fel de Dumnezeu Cel Preaînalt.

Odată ce a venit, deci, Cuvântul adevărat al lui Dumnezeu, purtând în El prin fire, în calitate de Cuvânt Sfânt al lui Dumnezeu, pe Duhul Sfânt, le este dat, ca urmare, tuturor care au primit prin credință Sfântul Cuvânt al lui Dumnezeu să primească îndată și pe

Duhul Sfânt, care se află în chip neîndoielnic de-a pururea împreună cu Cuvântul; le este dat nu numai prin suflare în față, cum l-a primit mai înainte Adam de la Dumnezeu Tatăl și mai pe urmă ucenicii lui Hristos prin suflarea lui Hristos (Ioan XX, 22), ci deodată, în chip nevăzut, ca o suflare (Fapte II, 2) a Duhului ce suflă în mod vădit harul Duhului. Ca atare, cei ce se împărtășesc de El, văd, în chip înțelegător, Duhul țâșnind din ei pururea, asemenea unui izvor, și luminându-i. Prin aceasta le dă să vadă cu mintea, în chip minunat, cele date lor prin nașterea din nou și li se face cu puțință de cunoscut și de însușit cele ale slavei dumnezeiești. Și prin împărtășirea mai presus de fire de Duhul, prin har, mintea se face în întregime văzătoare, în chip tainic, a unor mari bunătăți. Și, înaintând prin statornicul ajutor al harului, ajunge la străvederi și mai înainte cunoașteri prin luminarea Duhului și urcă astfel în planul lui Dumnezeu, văzând unirea ipostatică mai presus de minte a firii dumnezeiești înfăptuită cu firea omului și revărsarea Duhului peste toate. E o unire și o revărsare pe care nu a văzut-o astfel Adam, căci încă nu ajunsese părtaș firii dumnezeiești și cu adevărat Dumnezeu prin lucrare. (Calist Patriarhul, Filocalia 8, pag. 242).

"Începutul înțelepciunii este frica de Domnul".

Psalm CX, 10; Proverbe I, 7

Precum când e vorba de cele șapte daruri ale Duhului, dacă nu începe cineva de la frică, nu poate urca la celelalte, așa și în fericirile Domnului. Căci *"începutul înțelepciunii este frica Domnului"*, zice David; iar celălalt prooroc, grăind de sus, a zis despre aceasta: *"Duhul înțelepciunii, al înțelegerii, al credinței, duhul temerii de Dumnezeu"* (Isaia XI, 2-3). Domnul de asemenea a început să învețe de la frică, pentru că zice: *"Fericți cei săraci cu duhul"* (Matei V, 3), adică fericit este cineva când e cuprins de frica lui Dumnezeu, având o zdrobire negrăită a sufletului. Domnul a pus această poruncă drept temelie, dându-ne să cunoaștem că fără

ea chiar de va petrece cineva în cer, nu va folosi nimic, având mândria prin care diavolul și Adam și alții au căzut. De aceea, cel ce vrea să păzească prima poruncă, adică frica, e dator să cugete cu multă sânguință la întâmplările descrise mai înainte ale vieții și la binefacerile nemăsurate și neînțelese ale lui Dumnezeu și la toate câte le-a făcut și le face cu noi prin porunci și dogme, amenințări și făgăduințe văzute și nevăzute, păzind, hrănind, purtând de grijă, dând viață, izbăvind de vrăjmașii văzuți și nevăzuți, tămăduind prin rugăciunile și mijlocirile sfinților Săi bolile pe care le-a adus neorânduiala noastră. (Cuv. Petru Damaschin, Filocalia 5, pag. 52).

"Munții saltă ca berbecii, iar dealurile ca mieii".

Psalm CXIII, 4

Deosebirea între săltarea mare și mică o arată dumnezeiescul David. El vorbește despre cei desăvârșiți și despre cei începători, căci ar fi fost nepotrivit să spună despre munți și dealuri că saltă, aceștia fiind fără viață. (Sf. Grigorie Sinaitul, Filocalia 7, pag. 163).

"Ai rupt legăturile mele, Ție îți voi aduce jertfă de laudă".

Psalm CXV, 7

Mintea, în vremea rugăciunii, nu poate zice cu îndrăznire către Dumnezeu: *"Ai rupt legăturile mele, Ție îți voi aduce jertfă de laudă"*, dacă nu rupe, din dorul celor mai înalte, legăturile fricii, ale trândăviei, ale somnului mult și ale lăcomiei de mâncare, din care se naște păcătuirea.

Cel împrăștiat în rugăciune stă afară de catapeteasma cea dintâi. Înăuntru ajunge cel ce o face de un singur gând. Dar în Sfintele Sfinților privește numai cel ce împreună cu pacea gândurilor naturale contemplă cele dimprejurul ființei care întrece

orice minte și s-a învrednicit de vreo arătare luminoasă de acolo.
(Ilie Ecdicul, Filocalia 4, pag. 296).

"Descoperă ochii mei și voi înțelege minunile legii Tale".

Psalm CXVIII, 18

Strigă către Dumnezeu cel acoperit de ceața cugetului pământesc. Căci neștiința minții pământești, fiind o ceață și un întuneric adânc ce acoperă vederea sufletului, îl face pe acesta întunecat și înnegurat de nu poate înțelege cele dumnezeiești și omenești, nefiind în stare să privească spre razele luminii dumnezeiești. (Nichita Stithatul, Filocalia 6, pag. 294).

"Pe calea poruncilor Tale am alergat, când ai lărgit inima mea".

Psalm CXVIII, 32

Cel ce nu va vrea să scape și să fugă de durerea născută din frica de chinurile veșnice, ci se va lipi cu toată hotărârea inimii de ea și-și va strânge și mai mult legăturile ei, pe măsura acestei hotărâri va înainta mai repede și se va înfățișa înaintea feței Împăratului împăraților. Iar întâmplându-se aceasta, îndată ce va privi ca printr-o ceață spre slava Aceluia, i se vor dezlega lanțurile, iar călăul lui, sau frica, va fugi departe de la el, și durerea din inima lui se va întoarce în bucurie și se va face izvor care izvorăște la vedere neîncetat șiroaie de lacrimi, iar în minte, liniște, blândețe și dulceață de negrăit. Ba îi va da și bărbăție și-l va face să alerge slobod și neîmpiedicat spre toată ascultarea poruncilor lui Dumnezeu.

Acestea sunt cu neputință celor începători, dar le sunt proprii celor ce au ajuns, prin înaintare, spre mijloc. Iar celor desăvârșiți

izvorul acesta li se face lumină, inima schimbându-li-se și prefăcându-li-se fără de veste. (Sf. Simeon Noul Teolog, Filocalia 6, pag. 66).

"Și voi răspunde celor ce mă ocărăsc".

Psalm CXVIII, 42

"Oare nu lui Dumnezeu se va supune sufletul meu ?"

Psalm LXI, 1

Cel ce se luptă înlăuntru trebuie să aibă în aceeași clipă aceste patru: smerenie, atenție, deplină împotrivire și rugăciune. Smerenie, fiindcă lupta lui este față de dracii cei mândri, potrivnici smereniei; și ca să aibă în mâna inimii ajutorul lui Hristos (Dumnezeu), pentru că Hristos urăște pe cei mândri. Atenție - ca să-și facă inima pururea fără nici un gând, chiar bun dacă ar părea. Împotrivire - pentru ca atunci când ar cunoaște cu agerime pe cel ce vine, îndată să se opună cu mânie celui viclean (Psalm CXVIII, 42; LXI, 1). Rugăciune - ca îndată după împotrivire, să strige către Hristos într-un suspin negrăit; și atunci cel ce luptă va vedea pe vrăjmaș risipindu-se prin numele sfânt și închinat al lui Iisus Hristos, ca praful de vânt, sau ca fumul ce se mistuie, împreună cu nălucirile lui. (Isichie Sinaitul, Filocalia 4, pag. 46).

"Am văzut marginea a tot sfârșitul; dar lată foarte și fără margini este porunca Ta".

Psalm CXVIII, 96

Unele dintre cele ce se petrec, au prin rânduială un început și un sfârșit, de la Făcătorul. Dar virtutea are marginea nemărginită.

Dacă unii lucrători buni înaintează, de la puterea făptuirii, la puterea vederii (contemplării) (Psalm LXXXIII, 7) și dacă dragostea

nu ajunge niciodată la sfârșit, dacă Domnul va păzi intrarea fricii tale (de El) și ieșirea iubirii tale (Psalm 120, 8), atunci marginea acesteia este cu adevărat fără margini.

"De iubire niciodată nu ne săturăm. Ea ne dă mereu o nouă bucurie [...]. Faptul că există iubire e o dovadă că există o veșnicie, o infinitate veșnic nouă. Iar faptul că iubirea nu este decât între persoane, arată că persoanele sunt pentru veșnicie și că există o comunitate impersonală supremă de iubire din veșnicie în veșnicie".

Înaintând în ea, niciodată nu ajungem la sfârșit, nici în veacul de acum, nici în cel viitor, adăugând lumină la lumină. (Sf. Ioan Scărarul, Filocalia 9, pag. 360).

"Cât am iubit legea Ta, Doamne, toată ziua m-am îndeletnicit cu ea".

Psalm CXVIII, 97

Apusul soarelui aduce noaptea; retragerea lui Hristos din suflet aduce întunericul patimilor și fiarele cele nevăzute îl sfâșie. Când răsare soarele, fiarele se retrag în ascunzișurile lor; răsare Hristos pe cerul cugetului care se roagă și toată alipirea lumească se depărtează și dragostea de trup dispare, iar mintea pornește la lucrul ei, adică la meditarea celor dumnezeiești, până seara, neîntrerupând lucrarea legii duhovnicești nici o clipă și nesăvârșind-o numai cu măsură, ci până la sfârșitul vieții acesteia și până la ieșirea sufletului din trup [...].

"Ziuă" numește tot răstimpul vieții de aici a fiecăruia. (Teolipt al Filadelfiei, Filocalia 7, pag. 48-49).

"Legea Ta este făclie picioarelor mele și lumină cărărilor mele".

Psalm CXVIII, 105

"Făclie" a numit legea scrisă, pentru faptul că aceasta prin combinațiile meșteșugite ale diferitelor simboluri, ghicituri, și tipuri materiale, răspândește înaintea celor ce-și lărgesc prin fapte pașii sufletului împotriva puterilor vrăjmașe, lumina care arde răutatea patimilor.

Iar *"lumină"* a numit legea duhovnicească a harului, pentru faptul că arată simplu, fără simboluri sensibile, cărările veșnice, pe care mintea contemplativă, urmându-și drumul, e dusă spre cel mai înalt dintre bunuri, spre Dumnezeu, nelăsându-și determinată și limitată mișcarea cugetării de nici unul dintre lucrurile create [...]. Sau poate Proorocul a numit *"picioare"* drumul întregii vieți trăite după voia lui Dumnezeu sau mișcările gândurilor bune din suflet, călăuzite ca de o făclie de lumina din legea scrisă, iar *"cărări"*, chipurile virtuților conforme cu legea naturală și rațiunile cunoștinței din legea duhovnicească, pe care le dezvăluie prezența lui Dumnezeu-Cuvântul și care readuc firea la ea însăși și la cauza ei, prin virtute și cunoștință. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 3, pag. 134).

"Spre toate poruncile Tale m-am îndreptat, toată calea cea nedreaptă am urât-o".

Psalm CXVIII, 128

Toate poruncile Domnului ni s-au dăruit nouă împotriva a toată calea cea nedreaptă. De vom nesocoti așadar fie și numai una, ni se va deschide îndată calea păcatului, opusă ei. (Sfântul Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 2-3).

"Privește la smerenia mea și la osteneala mea, și iartă toate păcatele mele".

Psalm CXVIII, 153-154

Smerenia și reaua pătimire slobozesc pe om de tot păcatul. Cea dintâi taie patimile sufletului, cea de-a doua pe ale trupului. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2 pag. 49).

"Cei ce iubesc legea Ta, au pace multă și nu este în ei sminteală".

Psalm CXVIII, 165

Cel ce păzește poruncile lui Dumnezeu nu se face piatră de poticneală oamenilor, pentru că nu este sminteală nici în el. Și în acela este lumină, sare și viață după cuvântul Domnului: *"Voi sunteți lumina lumii și sarea pământului"* (Matei V, 13-14). *"Lumină"*, pentru că e virtuos cu viața, luminos cu cuvântul și înțelept cu cugetul. *"Sare"*, pentru că e bogat în cunoștința dumnezeiască și puternic în înțelepciunea lui Dumnezeu. *"Viață"*, pentru că prin cuvintele lui învie pe cei omorâți de patimi și-i ridică din iadul deznădejdiei. Prin lumina faptelor sale de dreptate, luminează înaintea oamenilor și-i luminează pe ei înșiși: prin dulceața și sarea cuvintelor sale îi strânge din moleșeală și-i izbăvește de putreziciunea patimilor. Iar prin viața cuvintelor sale dă viață sufletelor omorâte de păcat. (Nichita Stithatul, Filocalia 6, pag. 245).

Cei ce iubesc legea lui Dumnezeu se bucură de multă pace și nu este sminteală în ei. Fiindcă nu toate câte plac oamenilor plac și lui Dumnezeu, ci câte par că nu sunt bune sunt foarte bune prin fire, celui ce cunoaște rațiunile lucrurilor și ale celor ce se petrec în fapturi. (Nichita Stithatul, Filocalia 6, pag. 278).

"Domnul va păzi intrarea ta și ieșirea ta".

Psalm CXX, 8

Adică a mâncărilor și a cuvintelor, prin înfrânare. Căci cel ce e cu înfrânare la intrarea și ieșirea mâncărilor și a cuvintelor, scapă de pofta ochilor și-și îmblânzește mânia care vine din lipsa răsuflării. Căci înainte de toate de acestea trebuie să aibă grijă și să se sârguiască în tot chipul nevoitorul. Fiindcă se împuternicește cea contemplativă. (Ilie Ecdicul, Filocalia 4, pag. 288).

"Ierusalimul ce se zidește ca o cetate ai cărei părtași se adună la un loc. Căci acolo s-au suit semințiile, seminții ale Domnului, spre mărturie lui Israel".

Psalm CXXI, 3-4

. Ierusalimul se tâlcuiește ca loc al păcii și este chip al locului lui Dumnezeu, adică al sufletului ce are în sine pacea întru Hristos. Căci nu orice suflet are în sine pacea cea întru Hristos și poate primi numele păcii, ci cel care se zidește ca o cetate și are piatra cea din capul unghiului, pe care *"a așezat-o Domnul în Sion potrivit făgăduinței, piatra cea de mult preț"* (Isaia XXVIII, 16). Iar Sionul este vârful văzător al Ierusalimului, care e chipul minții văzătoare a sufletului, plină de pace. Căci dacă ai căuta în altă parte, n-ai putea afla mintea observatoare și privitoare a înălțimilor adevărului. Ea nu e decât în inima, care a primit pacea cea întru Hristos și s-a ridicat întreagă la o stare izvorătoare de pace. Ierusalimul e, deci, sufletul care petrece în pacea dumnezeiască, având piatra cea din capul unghiului și pietrele prețioase rotunde din Sfintele Scripturi, de care se sfarmă fiarele ce se grăbesc să urce în muntele lui Dumnezeu; care are și asfaltul, adică smerenia pe care o produce Duhul Sfânt și care topește și netezește învârtoșarea împietrită a inimii, cu focul dumnezeiesc, prefăcând-o în chip zdrobit (Psalm L, 18) și umilit; și ape din ploi, date Mântuitorului, care curg din râurile inimii; ba încă și lemnele neputrezite în vederea unirii, ca niște gânduri ale făptuirii adevărate; apoi cuie și sfredelul care pricinuieste frica și silește spre împlinirea

poruncilor dumnezeiești; dar și pe Cuvântul dumnezeiesc ca ziditor și pe cei de după El, adică pe cei ce cârmuiesc cu știința primită de la El puterile sufletești; și, simplu grăind, uneltele de zidire: postul, privegherea, cântarea, citirea și celelalte câte le-am primit de la Cuvântul întrupat spre înfăptuirea modului de virtuți și frânghia de finic, adică sfințitele legi ale lui Dumnezeu din Scripturi; și lumina cunoscută cu mintea și soarele mai presus de toată strălucirea și toate câte răsfrâng lumina în suflet [...]. Căci, el este Ierusalimul înțeles cu mintea și el se zidește ca o cetate spre locuință lui Dumnezeu Celui peste toate, Treimii celei fără de început și de viață făcătoare. Căci a spus: *"Eu și Tatăl vom veni, desigur duhovnicește, și locaș la el ne vom face"* (Ioan XIV, 23), ca și când ar zice: *"Îl vom face cetate; și cetate cu adevărat minunată, întinsă la nesfârșit"*.

De aceea spune: *"Ierusalimul ce se zidește"*, nu zidit. Căci dacă Cel ce locuiește în suflet e necuprins, cu dreptate e să se întindă și sufletul la nesfârșit. Tot de aceea zice: *"Ce se zidește ca cetate"* nu *"cetate ce se zidește"*. Căci, întrucât sufletul se zidește și întrucât din îmbinarea multor lucruri felurite se alcătuieste o unică zidire întinsă în înălțime și în lungime și în lățime spre locuința Împăratului fără de început, foarte potrivit i se spune *"cetate"*. Dar întrucât zidirea lui nu primește o margine, datorită sălășluirii în el a Celui nesfârșit, care nu e propriu unei cetăți ce se zidește, sufletul s-a numit, pe drept cuvânt, în Sfintele Scripturi, nu cetate zidită, ci ca *"cetate ce se zidește"*. Iar semnul vădit că e Ierusalim, dar că e ca o cetate ce se zidește, este că cei părtași de el, adică puterile lui, se adună la un loc și nu se împart, nici nu rătăcesc împrăștiați, ci petrec netulburat în pacea cea întru Hristos, fiind adunați la un loc și având o unitate între ei. Apoi, pentru a desăvârși adunarea la un loc a părtaşilor cetății, mai dă și un alt semn și anume că *"acolo s-au suit seminții, semințiile Domnului, ca mărturie lui Israel"*. Pe cei ce mai înainte i-a numit părtași, acum îi numește *"seminții"*. Căci puterile sufletului nu sunt de un neam străin. Iar cele ce sunt simplu seminții ale sufletului, se fac seminții ale Domnului, fiind făcute trepte dumnezeiești și mai presus de lume în sufletul plin de pace.

Iar prin aceasta se fac mărturie și întărire lui Israel sau minții care vede pe Dumnezeu, și împlinesc toate un singur lucru al lui Dumnezeu: cunoașterea Lui. Și toate aceste puteri înțelegătoare ajută la zidirea cetății lui Dumnezeu Atotțiitorul, pașnică și sfântă. Căci cu adevărat în ea s-au înălțat puterile sufletești ca niște trepte, făcând mintea purtătoare de Dumnezeu și pătrunsă de Dumnezeu, văzătoare de Dumnezeu. Căci precum este cu neputință semințiilor sau puterilor sufletului împrăștiate și stăpânite și împărțite de lucruri străine să se facă trepte și să zidească sufletul, întrucât nefiind adunate la un loc, nu-l pot face loc al păcii, nici Ierusalim ce se zidește ca să vadă cineva în el lucrarea înțelegătoare, așa adunându-se acestea la un loc, este cu neputință să nu se înalțe în el ca trepte înțelegătoare și departe conducătoare în Domnul, conglăsind cu mintea care vede pe Dumnezeu și apărând-o. Căci, atunci când sufletul se zidește duhovnicește ca cetate, într-o așezare pașnică și liniștită, și părtașii sau puterile lui sunt adunate la un loc, puterile înțelegătoare se înalță ca niște trepte ale Domnului și se orânduiesc unitar, alcătuind în chip conștient o oaste unită, aliată cu mintea care privește pe Domnul [...].

Dacă voiești să cunoști că a început să umbrească din pace lumina dumnezeiască sufletul tău; dacă voiești să știi că sufletul tău e un Ierusalim ce se zidește ca o cetate; dacă bagi de seamă că părtașii lui sunt adunați la un loc, adică toate gândurile și puterile lui s-au adunat împreună și voiesc să fie într-o unitate ca să nu fie o cetate dezbinată, ci să-l zidească în chip unit ca pe o cetate; dacă se suie în acest Ierusalim, ce se zidește ca o cetate, semințiile Domnului sau puterile cel mai generale ale sufletului, ajunse dumnezeiești și înălțându-se duhovnicește și făcându-se ca niște trepte; dacă vezi săvârșindu-se acestea în tine, să nu încetezi să zidești astfel mai departe. Adu-ți aminte de turnul dezbinării și de zidirea lui și de despărțirea limbilor (Facere XI, 1-9) și cunoaște că nu toată zidirea e bună, chiar dacă pare din afară astfel. [...]

Cei ce au ochi văd două feluri de zidiri și de trepte: una ce se face spre bine și spre locaș al lui Dumnezeu. Iar semnul ei este că părtașii ei sunt adunați la un loc și semințiile ei sunt seminții ale

Domnului ce se înalță în ea, vestind sufletului lucruri mari, minunate și pricinuitoare de pace, de iubire și de sfințenie, și zidindu-l.

Iar alta ce se face spre rău și spre pierderea sufletului. Semnul ei nemincinos este împărțirea limbilor spirituale și o cumplită tulburare. Iar sfârșitul e că se face sălaș patimilor, cum s-a făcut turnul dezbinării sălaș șerpilor.

Învață deci, deosebirea celor două zidiri și nu vei mai greși, când voiești să alegi dintre amândouă pe cea mai bună. Dacă nu sunt stăpânite din vreme și de multe ori adâncurile inimii tale de pacea și de unirea gândurilor și de lumina înțelegătoare; dacă nu se urcă din vederea lui Dumnezeu o plăcere negrăită în inima ta; dacă nu pornește din cea mai din mijloc încăpere a inimii tale o reaprindere și o lucrare duhovnicească cu temeiul într-un ipostas, încât să ți se pară adeseori că ai biruit mădulele trupului printr-o bucurie și o lumină înțelegătoare și printr-o vedere adâncă și tainică ce vine de sus, în inimă; dacă nu gustă sufletul tău în chip duhovnicesc taine negrăite; dacă nu se produce în tine în chip unitar și dintr-odată o bucurie negrăită și o uimire neînțeleasă; dacă nu primești sfințenia lui Hristos răsărind în lăuntrul tău, cunoaște că sufletul tău nu este Ierusalim, nici nu se zidește ca o cetate și nici părtașii sau gândurile lui nu sunt adunate la un loc, nici semințiile sau puterile generale nu s-au făcut seminții ale lui Hristos, nici nu se suie în suflet lucruri minunate bine orânduite, dezvăluind minții și arătându-i *"cele ce ochiul nu le-a văzut și urechea nu le-a auzit și la inima omului, nepărtaș de Duhul dumnezeiesc, nu s-au suit"* (I Corinteni II, 9). (Calist Patriarhul, Filocalia 8, pag. 321-326).

"Cei ce se încred în Domnul sunt ca muntele Sionului: nu se va clinti în veac cel ce locuiește în Ierusalim".

Psalm CXXIV, 1

Dacă te temi de păcătoșii asemănători ție ca să nu vadă

păcatele tale, cu cât mai mult nu trebuie să te temi de Dumnezeu, care ia aminte la toți? Din sfătuirea cu tine, vine în tine frica de Dumnezeu în suflet. Și de rămâi neclintit în ea, vei rămâne neclintit în fața patimii. (Isaia Pustnicul, Filocalia 12, pag. 58).

"De n-ar zidi Domnul casa, în zadar s-ar osteni cei ce o zidesc; de n-ar păzi Domnul cetatea, în zadar ar priveghea cel ce o păzește".

Psalm CXXVI, 1

Cel ce voiește să-și biruiască trupul, sau să se războiască din puterea sa proprie, în zadar aleargă. Căci de nu va dărâma Domnul casa trupului și nu va zidi casa sufletului, în zadar postește și priveghează cel ce voiește să o dărâme. (Sf. Ioan Scărarul, Filocalia 9, pag. 226).

"Întru smerenia noastră Și-a adus aminte de noi Domnul și ne-a izbăvit pe noi de vrăjmașii noștri".

Psalm CXXXV, 23-24

Din ascultare se naște smerenia, din smerenie, nepătimirea. Drept aceea, nimic nu ne va împiedica să spunem că din ascultare se naște nepătimirea, prin care vine culmea smereniei. Căci nepătimirea începe de la smerenie, precum legea, de la Moise. Dar fiica desăvârșește pe maică, precum Maria, Adunarea.

Cele trei virtuți: ascultarea, smerenia, nepătimirea, au fost asemănată cu trei fețe: cu Moise, cu Adunarea, cu Maria. De aceea, precum acolo, după ce iudeii au trecut Marea Roșie, vrând să cânte cântare de biruință lui Dumnezeu, aveau ca născător și făcător al acesteia pe Moise, iar împlinitoare pe Maria, fiind și ea dintre cei din obște și nu începătură, așa se și zice: *"În fața lui Moise se cade*

a vedea ascultarea, în fața Adunării smerenia, iar a Mariei - nepătimirea" (Sf. Ioan Scărarul, Filocalia 9, pag. 113).

"Cum vom cânta cântare Domnului în pământ străin ?"

Psalm CXXXVI, 4

Nu se potrivește cuvântarea de Dumnezeu (teologia) cu cei ce plâng, căci ea risipește plânsul lor. Cuvântătorul de Dumnezeu se aseamănă celui ce șade pe scaun ca un învățător. Iar cel ce plânge, celui ce șade în gunoi și în sac. Aceasta este ceea ce a spus David când plângea răspunzând celor ce-l întrebau, măcar că a fost și înțelept și învățător (Psalm CXXXVI, 4).

"Pământul străin" este pământul împătimirii [...]. (Sf. Ioan Scărarul, Filocalia 9, pag. 171).

"Fiica Babilonului, cea slăbănoagă (ticăloasă) fericit este cel ce-ți va răsplăti ție răsplătirea pe care tu ne-ai răsplătit-o. Fericit este cel ce va prinde și va izbi pe pruncii tăi de piatră".

Psalm CXXXVI, 8-9

Prin Babilon se înțelege zăpăceală. Căci așa se tălcuiește Babel, care este Sichem.

Iar prin *"fiica Babilonului"* se înțelege dușmănie. Căci întâi sufletul se zăpăcește și apoi naște păcatul (răutatea). Iar pe aceasta o numește *"slăbănoagă"* (ticăloasă), pentru că păcatul nostru e lipsit de ființă și de ipostas, născându-se prin nepăsarea noastră, din ceea ce nu este, iar prin îndreptarea noastră piere și se mistuie iarăși în nimic [...].

"Fericit este cel ce îți va răsplăti răsplătirea ta pe care ne-ai răsplătit-o nouă" (Psalm CXXXVI, 11) [...]. Cuvântul ferecește pe cei ce au întors păcatul înapoi (ca răsplată) și fericit este cel ce va

nimici cele întâi născute de tine, adică gândurile viclene, nedând răului timp să crească și să lucreze în el un rău mai mare; ci, repede, până când sunt încă prunci, înainte de a fi hrănite și de a crește împotriva lui le va apuca și le va zdrobi de piatră, care este Hristos, și le va pierde pe ele. (Avva Dorotei, Filocalia 9, pag. 589).

"Oare n-am urât, Doamne, pe cei ce Te urăsc pe Tine, și nu m-am topit împotriva dușmanilor Tăi ? Cu ură desăvârșită i-am urât pe ei, și dușmani mi s-au făcut mie".

Psalm CXXXVIII, 21-22

Dușmani ai lui Dumnezeu sunt gândurile rele, care împiedică să se facă voia Lui, în vreme ce Acela *"vrea ca toți oamenii să se mântuiască și să vină la cunoștința adevărului"* (I Timotei II, 4) acestea ne amăgesc prin patimi și ne închid calea spre mântuire. Despre ele și Domnul a spus că nu vin de la Adam, ci pornesc din inimă și de aceea spurcă pe om. Pe de altă parte e sigur că nu sunt din credință, ci din slava deșartă. (Marcu Ascetul, Filocalia 1, pag. 358-359).

Foarte mult ne folosește spre mântuire ura împotriva dracilor, care ne ajută și la lucrarea virtuții. Dar să o nutrim aceasta de la noi, ca pe un vlăstar bun, nu suntem în stare, pentru că duhurile iubitoare de plăceri o sting și cheamă din nou sufletul la prietenie și obișnuință cu ei. Această prietenie sau, mai bine, această rană, anevoie de lecuit, o tămăduiește însă doctorul sufletelor, prin părăsirea noastră. Căci ne lasă să pătimim lucruri înfricoșate de la duhuri, noaptea și ziua, până ce sufletul aleargă iarăși la ura cea de la început [...]. Iar cu ură desăvârșită urăște pe vrăjmași acela care nu păcătuiește nici cu fapta, nici cu gândul, lucrul care este semnul celei mai mari și celei dintâi nepățimiri. (Evagrie Ponticul, Filocalia 1, pag. 82).

"Măreția lui Dumnezeu nu are margini".

Psalm CXLIV, 3

"Înțelepciunea Lui nu poate fi iscodită".

Baruch 3, 18

Mai întâi se minunează mintea, gândindu-se la nemărginirea lui Dumnezeu în toate privințele și la acel ocean nestrăbătut și mult dorit. În al doilea rând, se uimește întrebându-se cum a adus toate lucrurile din nimic la existență. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 98).

"M-am smerit și m-a mântuit Domnul în grabă".

Psalm CXLIV, 6

N-am postit, n-am privegheat, nu m-am culcat pe jos, ci *"m-am smerit și Domnul m-a mântuit"*. Pocăința învie, plânsul bate la ușa cerului, iar cuvioasa smerenie o deschide [...].

"Precum Sfânta Treime a Ipostasurilor este în dumnezeirea cea una și dumnezeirea cea una, în trei ipostasuri, așa și pocăința, plânsul și smerenia sunt de un neam și se întăresc în harul dumnezeiesc și harul le unește pe acestea, unind pe una cu alta și înălțând mintea la Dumnezeu". (Sf. Ioan Scărarul, Filocalia 9, pag. 302).

"Lăudați pe Domnul în glas de trâmbiță"

Psalm CL, 3-5

Înseamnă: prin pomenirea învierii, care va fi anunțată prin trâmbiță, precum s-a scris.

"Lăudați-L pe El în psaltire și în chitară", adică prin limba noastră și prin gură, lovindu-le cu duhul ca cu un plectru (pană).

"Lăudați-L în tobă și alăută", adică în trup și suflet, de la care, ca de la o alăută străbat cererile la Dumnezeu.

"Lăudați-L în strune și în organe", adică în inimă și în toate măruntaiele și în toate fibrele dinlăuntru, pe care le-a numit organe.

"Lăudați-L pe El în chimvale bine răsunătoare", adică prin buze, prin care se împletesc melodiile armonioase ale psalmodierii. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 244).

"Frica de Dumnezeu este începutul înțelepciunii; cei fără de minte disprețuiesc înțelepciunea și stăpânirea de sine".

Pilde I, 7

Frica dumnezeiască nu are cutremurare, dacă prin cutremurare se înțelege nu frica din bucurie, ci aceea din mânie sau cea a certării povăuitoare, ori cea a părăsirii; ci ea e o veselie cu cutremurare care vine din rugăciunea făcută în focul temerii de Dumnezeu. Iar prin frică nu înțeleg aici pe cea cu cutremurarea venită din mânie sau din osânda veșnică, ci pe aceea a înțelepciunii, care se și numește începutul înțelepciunii. Iar frica se împarte în trei: cea începătoare, cea desăvârșită, cea din mânie, care trebuie numită și cutremurare propriu-zisă, sau tulburare, sau zdrobire.

Iar cutremurarea e de multe feluri: una e cea din mânie și alta cea din bucurie; una e cea din iuțime, alta e cea din obișnuința învechită; alta cea din blestemul venit prin Cain asupra neamului omenesc, alta cea a păcatului și a răătăcirii. Pe cel ce se nevoiește îl războiește la început cutremurarea din bucurie și cea din păcat. Dar nu tuturor li se întâmplă așa. Semnele acestora sunt următoarele: a celei dintâi, o veselie cu cutremur și cu multe lacrimi, când harul mângâie sufletul; a celei de-a doua, o căldură dezordonată, o înfumurare și o învârtoșare de inimă, care aprinde sufletul și mădularele spre împreunare, îndemnând la încuviințarea unor fapte de rușine, prin nălucirea din lăuntru. (Sf. Grigorie Sinaitul, Filocalia 7, pag. 164).

Din aceasta se vede că latura pătimitoare a sufletului nu e mortificată prin deprindere, ci înaintată la o lucrare de Dumnezeu iubitoare, agonisește străpungerea mântuitoare și plânsul fericit, care aduce baia iertării, reînnoirea nașterii din Dumnezeu, adică lacrimile pocăinței. (Sf. Grigorie Palama, Filocalia 7, pag. 247).

Frica de Dumnezeu este îndoită: una a începătorilor și alta a celor desăvârșiți.

Despre cea dintâi s-a scris așa: "*Începutul înțelepciunii este frica de Dumnezeu*" și "*Veniți, fiilor, să mă ascultați, frica Domnului vă voi învăța pe voi*" (Psalm XXXIII, 11); și "*De frica Domnului se abate fiecare de la păcat*" (Isus Sirah II, 7) și "*Unde e frică, acolo e și păzirea poruncilor*" (Isus Sirah II, 16). Iar cuviosul Isaac Sirul zice: "*Frica de Dumnezeu e începutul virtuții, dar se spune că este și rodul credinței și ea se seamănă în inimă, când cugetarea se desparte de împrăștierea lumii, adunând gândurile sale cele ce umblă în împrăștiere, în gândirea la viitoarea adunare a tuturor*" [...] (Filocalia 10, cuvântul I, pag. 25) și "*Înțelepțește-te ca să pui temelie în călătoria ta frica de Dumnezeu și în puține zile te vei vedea din nou în poarta împărăției, pe un drum neocolit*" (Filocalia 10, cuvântul I, pag. 29).

Iar despre frica de a doua sau cea desăvârșită s-a spus: "*Fericit bărbatul care se teme de Domnul; întru poruncile Lui va voi foarte*" (Psalm CXI, 1). Și: "*Iată, așa se va binecuvânta omul care se teme de Domnul*" (Psalm CXXVII, 4). Și: "*Frica de Domnul este curată; ea rămâne în veacul veacului*" (Psalm XVIII, 10).

Și Sfântul Petru Damaschin scrie: "*Semnul fricii dintâi este că urăște păcatul și se mânie pe el ca cel rănit de fiară, iar al celei desăvârșite e că iubește virtutea și se teme de schimbare. Căci nimeni nu e neschimbător și în orice lucru în viața aceasta trebuie să ne temem pururea de cădere*" (Filocalia 5, cuvântul 3, pag. 200), (Monahii Calist și Ignatie Xanthopol, Filocalia 8, pag. 57-58).

"Fiecare își va mânca rodurile căii sale".

Pilde I, 31

Dacă cineva e după înfățișare născut fără vreme, se zice că acum își mănâncă jumătate din cele trupești, iar cealaltă jumătate în veacul viitor. (Ioan Carpatinul, Filocalia 4, pag. 126).

"Iar în stânga ei, bogăție și slavă".

Pilde III, 16

Cel înconjurat are pe cei ce-L înconjoară și înainte și îndărăt și de-a dreapta și de-a stânga. Deoarece, prin urmare, și Domnul are pe cei ce-L înconjoară, vom înțelege prin cei dinapoi pe aceia care umblă fără greșală pe urmele Domnului Dumnezeu prin împlinirea poruncilor, adică prin virtutea cu fapta; prin cei din stânga, pe aceia care au dobândit contemplația naturală prin duh, împreună cu înțelegerea cucernică a judecăților. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 3, pag. 42).

"În dreapta ei, anii vieții".

Pilde III, 16

Prin cei din deapta vom înțelege pe aceia care au primit cunoștința imaterială a celor inteligibile, liberă de închipuirile sensibile. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 3, pag. 42).

"Să nu te abați la dreapta sau la stânga. Ci umblă pe calea împărătească".

Pilde IV, 27

În aceste trei chipuri de viață stă toată viețuirea călugărească: fie în nevoiță retrasă și singuratică, fie în liniștire cu unul sau cu doi, fie în șederea cu răbdare în obște.

"Este ușor să pierzi cele bune, dar să le dobândești nu e ușor. Căci păcatul are două ajutoare prin care războiește cumplit virtutea, născându-se dintr-o parte sau din alta: prin trecerea măsurii și prin lipsă. Iar virtutea răsărind numai la mijloc, se silește să se împotrivescă fiecăreia dintre cele două, care o războiesc". (Sf. Ioan Scărarul, Filocalia 9, pag. 59).

"Bea apele din vasele tale și din izvorul fântânilor".

Pilde V, 15

Cel ce a învățat să sape, prin fapte și contemplație, fântânile virtuții și ale cunoștinței de sine, asemenea Patriarhilor, va afla înlăuntru pe Hristos, izvorul Vieții, din care ne îndeamnă Înțelepciunea să bem. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 182-183).

"Va pune cineva foc în sân și nu-și va arde hainele ?"

Pilde VI, 27

Cine nu va arde și nu se va umplea de strălucire și nu va răspândi și el fulgerele dumnezeirii, pe măsura curățirii și a împărtășirii de foc, dacă va primi în inimă focul ceresc neacoperit? Căci împărtășirea urmează curățirii, iar curățirea urmează împărtășirii. (Sf. Simeon Noul Teolog, Filocalia 6, pag. 80).

"Îi iubesc pe cei ce Mă iubesc".

Pilde VIII, 17

Dacă mireasa își întoarce către altul dragostea de la mirele cu care s-a învoit, și se împreună cu acela, pe față sau în ascuns, nu numai că nu mai poate spera să primească de la mire nimic din cele făgăduite ei, ci are să aștepte cu dreptate și pedeapsa și ocară prevăzută de lege. Tot așa se întâmplă și cu noi. Dacă-și întoarce careva dragostea datorată mirelui Hristos, spre pofta vreunui alt lucru, pe față sau în ascuns, și inima lui e ținută de acel lucru, se face urât mirelui și nevrednic de unirea cu El. (Sf. Simeon Noul Teolog. Filocalia 6, pag. 77-78).

"Unde lipsește cârmuirea, poporul cade; căci mântuirea este în sfătuire multă".

Pilde XI, 14

Un oarecare dintre înțelepți a spus că lecurile celor contrare sunt cele contrare. Fiindcă, deci, pricina tuturor lucrurilor întristătoare este neascultarea și mândria, iar a celor de bucurie este ascultarea și zdrobirea inimii, cel ce dorește să viețuiască fără greșală trebuie să petreacă în supunerea față de un părinte încercat și nesupus înșelării și să socotească porunca și sfatul lui ca pe cuvântul și sfatul lui Dumnezeu. (Monahii Calist și Ignatie Xanthopol, Filocalia 8, pag. 40).

Sf. Scriptură ne îndeamnă să nu avem încredere în noi înșine, să nu ne socotim pe noi înșine înțelepți, să nu credem că ne putem cârmui pe noi înșine, ci avem nevoie de ajutor. Frunza e de la început întotdeauna verde, în creștere, plăcută, apoi se usucă cu încetul și cade. Iar la sfârșit e disprețuită, călcată în picioare. Așa e și omul necârmuit de cineva. La început are totdeauna căldură pentru post, pentru priveghere, pentru liniștire, pentru ascultare. Apoi stingându-se pe încetul acea căldură și omul neavând un cârmuitor, se usucă pe nesimțite și cade și se face rob vrăjmașului.

Iar: "*mântuirea este întru sfat mult*" - nu în înțelesul că trebuie să se sfătuiască cu fiecare, ci să se sfătuiască în toate. (Avva Dorotei, Filocalia 9, pag. 528).

"Iar căile celor ce țin mereu minte răul, duc spre moarte; tot cel ce ține minte răul e nelegiuit".

Pilde XII, 29; XXI, 24

Supărarea este împletită cu amintirea răului. Prin urmare, când mintea va oglindi fața fratelui cu supărare, vădit este că-și amintește răul de la el.

Dacă îți amintești de răul de la cineva, roagă-te pentru el și vei opri patima din mișcare, despărțind, prin rugăciune, supărarea de amintirea răului ce ți l-a făcut, iar devenind iubitor de oameni, vei șterge cu totul patima din suflet. Dacă însă altul ține minte răul de la tine, fii îndatoritor și smerit față de el și stai cu dragoste în preajma lui și-l vei izbăvi de patima lui. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 96).

"Cel ce-și cruță nuiua sa, urăște pe fiul său; iar cel ce-l iubește, îl ceartă cu grijă".

Pilde XIII, 24

Căci precum Dumnezeu, fiind bun, vrea să-i facă pe toți buni, așa și diavolul, rău fiind, poștește să-i atragă pe toți la ticăloșenia sa, măcar că nu poate. Și precum părinții iubitori de fii întorc pe fiii lor care fac lucruri nesocotite, cu amenințări, fiind purtați de iubire, așa și Dumnezeu îngăduie încercările ca pe un toiag, care întoarce pe cei vrednici de la viclenia diavolului. (Cuv. Petru Damaschin, Filocalia 5, pag. 153-154).

"Când se veseleşte inima, se luminează fața, iar când se află în întristări aceea, se posomorăște aceasta".

Pilde XV, 13

Cel ce cultivă gândurile păcătoase își face privirile din afara întunecate și posomorâte. Limba lui e mută pentru laudele dumnezeiești și nu vine în întâmpinarea nimănui spre fericirea lui. Dar cel ce cultivă răsadurile bune și nemuritoare ale inimii are fața bucuroasă și luminoasă. Limba lui e cântătoare la rugăciune și se face pe sine întregă preadulce la cuvânt. În felul acesta este și se face vădit celor ce văd bine, atât cel ce se află încă în robia patimilor necurate și petrece sub puterea silnică a legii cugetului pământesc, cât și cel eliberat de o asemenea robie de către legea Duhului. (Nichita Stithatul, Filocalia 6, pag. 225-226).

Sunt unele dintre lacrimi care ard; și sunt lacrimi care îngrașă. Lacrimile care ies din străpungere și din inima cuvioasă pentru păcate usucă trupul și ard, și adeseori și partea conducătoare a sufletului (mintea) simte vătămarea ce-i vine din aceasta când încep să curgă. Și mai întâi omul se întâlnește neapărat cu această treaptă a lacrimilor și prin ele i se deschide lui o poartă spre treapta a doua, care e mai înaltă decât aceasta. Ea e țara bucuriei, în care omul primește mila. Iar acestea sunt lacrimile ce curg din înțelegere. Ele înfrumusețează și îngrașă trupul și curg nesilit de la sine. Și nu numai îngrașă trupul omului, ci și vederea se preschimbă. (Sf. Isaac Sirul, Filocalia 10, pag. 438).

"Mai bună este o părticică mică cu frica lui Dumnezeu, decât multe vistierii cu nedreptate".

Pilde XV, 16

Să nu voiești să aceea primești ceva, dacă nu ești asigurat că

Dumnezeu ți-a trimis din roadele drepte și astfel să o primești cu toată pacea. Iar cele ce le vezi venindu-ți din nedreptate, sau luptă, sau viclenie, respinge-le și aruncă-le. Să nu primești nici o scăpare de vreun necaz sau vreo ușurare a vieții din vreo faptă nedreaptă a ta sau a altuia. E de preferat un lucru mai mic ce-ți vine prin vreo faptă cinstită, din frica lui Dumnezeu, decât un bine mai mare venit pe cale necinstită. (Cuv. Isaia Pustnicul, Filocalia 12, pag. 237).

"De frica Domnului se abate fiecare de la rău".

Pilde XV, 29

"Frica Domnului vă voi învăța pe voi".

Psalm XXXIII, 11

Frica Domnului este îndoită ca și credința. Cele dintâi sunt începătoare, iar celelalte desăvârșite și se nasc din cele începătoare. Căci cel ce se teme de munci se teme ca un rob și se abate de la rele.

Și iarăși: *"Petrecând frica în noi, ne învață calea vieții"* sau *"Abate-te de la rău și fă binele"* (Psalm XXXIII, 13). Și cu cât se nevoiește cineva spre bine, cu atât crește în el frica, până ce și cele mai mici greșeli ale lui, pe care nu le-a luat în seamă vreodată, aflându-se în întunericul neștiinței, i se arată lui. Iar desăvârșindu-se frica, se desăvârșește și omul, prin plâns, și nu mai vrea să păcătuiască, ci temându-se de întoarcerea patimilor, petrece nerănit în frică cea curată. *"Frica Domnului curată rămâne în veacul veacului"* (Psalm XVIII, 10). Pentru că frica cea dintâi nu este curată, ci este mai degrabă din păcate. Iar cel curățit se teme fără de păcat, nu fiindcă greșește, ci fiindcă este om schimbăcios și îndemânatic la rău. Și cu cât se înalță în agonisirea virtuților, cu atât se teme mai mult ca unul ce cugetă smerit. Și pe drept cuvânt. Căci tot cel ce are bogăție, se teme mult de pagubă, iar săracul petrece fără frică [...].

Iar sensul fricii dintâi stă în a urî păcatul și a ne mânia pe

păcat ca niște răniți de fiară. Iar al celei desăvârșite, în a iubi virtutea și a ne teme de abatere, fiindcă nimeni nu este neschimbăcios. De aceea la tot lucrul în viața aceasta suntem datori să ne temem totdeauna de cădere, văzând pe marele Prooroc și împărat plângând pentru două păcate, și pe Solomon abătându-se spre atâta răutate, și auzind pe Apostolul care spune: "*Celui ce i se pare că stă, să ia aminte să nu cadă*" (I Corinteni X, 12). Iar dacă zice careva că "*dragostea scoate afară frica*" (I Ioan IV, 18) bine zice, dar pe cea dintâi și începătoare. Căci despre frica desăvârșită, zice David: "*Fericit bărbatul care se teme de Domnul și în poruncile Lui voiește foarte*" (Psalm CXI, 1), adică iubește foarte virtutea. Acesta se află în treapta fiului, fiindcă nu face aceasta de frica muncilor, ci din dragostea care scoate afară frica și, de aceea, voiește foarte și nu împlinește din silă, ca un rob, poruncile, de frica muncilor. (Cuv. Petru Damaschin, Filocalia 5, pag. 198-200).

"Toată inima semeață este urâciune în fața lui Dumnezeu".

Pilde XVI, 5

"Dumnezeu celor mândri le stă împotriva".

I Petru V, 5

Pedeapsa celor mândri e căderea, iar îmbolditor, dracul. Părăsirea lor este ieșirea din minți. De cele dintâi au fost tămăduiți adeseori oamenii de către oameni. Dar cea din urmă nu poate fi vindecată de oameni. (Sf. Ioan Scărarul, Filocalia 9, pag. 280).

"Înainte de zdrobirea inimii este trufia".

Pilde XVI, 18

Pe măsura mândriei ce se vede în suflet, este și măsura zdrobirii sau a certării povățuitoare ce-i vine de la Dumnezeu.

Mândria nu e când gândul ei trece repede prin cugetare, nici când cineva e biruit de ea pentru o clipă, ci când ea stăruie în suflet. Gândului dintâi îi urmează străpungerea. Iar starea de a doua, în care mândria e iubită, nu cunoaște străpungerea. (Sf. Isaac Sirul, Filocalia 10, pag. 203).

"Cu înțelepciune se zidește casa, și cu înțelegere se isprăvește; cu simțire se umplu cămările de toată bogăția scumpă și bună".

Pilde XXIV, 3-4

Toate trebuie împlinite cu dreaptă chibzuire amănunțită pentru armonia și starea pașnică a ființei noastre îndoite. Sfântul Maxim zice: "*Să nu-ți îndrepti toată luarea-aminte spre trup, ci hotărăște-i o nevoie după putere și întoarce toată mintea spre cele dinlăuntru [...]. Căci «nevoia trupească la puțin folosește, iar binecredințoșia la toate» (I Timotei IV, 8)". (Filocalia 2, pag. 109, "Capete despre dragoste").*

Iar dacă talerul trupului atrage și stăpânește și îngreuiază talerul sufletului, aplecându-l spre mișcări neregulate și stricătoare de suflet - căci "*trupul pofteste împotriva Duhului și Duhul împotriva trupului*" (Galateni V, 17) - tu, frânând trupul cu frâul înfrânării, mortifică-l până ce se face ușor de purtat, se supune la ceea ce este mai bun. Amintește-ți de marele Pavel care zice: "*Pe cât se strică omul nostru cel din afară, pe atâta se înnoiește cel din lăuntru zi de zi*" (II Corinteni IV, 16). (Monahii Calist și Ignatie Xanthopol, Filocalia 8, pag. 89-90).

"De șapte ori va cădea dreptul și se va ridica".

Pilde XXIV, 16

Dreptul este aici Domnul nostru Iisus Hristos, singurul cu

adevărat drept. Căci de El se zice că și cade și se și ridică în noi ca unul ce a primit toate cele ale noastre. Iar firea noastră a căzut de șapte ori. Prima cădere s-a produs prin greșeala protopărintelui; a doua prin uciderea de om a lui Cain, care a introdus prima dată uciderea; a treia în vremea generației lui Noe, asupra căreia n-a mai rămas Duhul lui Dumnezeu, deoarece oamenii erau numai trupuri; a patra pe vremea zidirii turnului; a cincea pe vremea generației lui Avraam, din care singur acesta a plăcut lui Dumnezeu; a șasea pe vremea lui Moise, a cărui generație sporise atât de mult în necredință, încât a fost trimis el de la Dumnezeu spre tămăduirea acestei necredințe; a șaptea pe vremea generației Proorocilor, care a întrecut generațiile de mai înainte în măsura răutății. Deci fiindcă, precum s-a zis, firea noastră a căzut de șapte ori, Domnul, mișcat de iubirea de oameni, a ridicat-o, unind-o cu Sine după ipostas. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 231-232).

"Când afli miere, mănâncă cu măsură din ea, ca nu cumva, săturându-te, să o verși".

Pilde XXV, 16

Firea sufletului e un lucru sprinten și ușor. Uneori sărind, dorește să urce deasupra lui și să afle cele mai presus de firea lui. Și de multe ori pricepe ceva din citirea Scripturilor și din contemplarea lucrurilor. Dar când i se îngăduie să se asemene cu cele pricepute de el, se găsește mai jos, după măsura iconomiei lui, înțelegând la ce lucruri a intrat cunoștința lui. De aceea gândurile lui se umplu de frică și de cutremur și se grăbește să se întoarcă iarăși, din frică, la starea lui coborâtă, socotind că a îndrăznit să se ridice la lucruri mai presus de înțelegerea lui. Căci de frica acestor lucruri se ivește în el o temere și o dreaptă socoteală îndeamnă mintea lui să îmbrățișeze tăcerea și să nu se lase ispitit de îndrăzneală ca să nu se piardă și să nu caute cele mai presus de el, să nu cerceteze cele ce sunt mai înalte ca el. (Sf. Isaac Sirul, Filocalia 10, pag. 129).

"Du-ți rar piciorul spre prietenul tău ca nu cumva, săturându-se de tine, să te urască".

Pilde XXV, 17

Prietenul este aici trupul nostru, pentru unirea și dragostea naturală ce-o avem față de el. Deci Scriptura te îndeamnă să nu te încarci prea mult cu grija de trup, ci să te îngrijești de el numai atâta cât să poată merge pe urmele sufletului. Iar aceasta rar, ca nu cumva, îngrijindu-te prea mult de odihna lui, să se arate în tine cele ale vrăjmașilor și ale celor ce te urăsc. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 239).

"De flămânzește dușmanul tău, dă-i de mâncare; de însetează, adapă-l. Căci făcând aceasta, îngrămădești cărbuni aprinși pe capul lui".

Pilde XXV, 21-22

Dușmanul sufletului este trupul nostru, care ne războiește mereu, prin răscoala patimilor din el. Când, deci, cugetul trupesc apăsător de conștiință flămânzește, adică se dorește după mântuire sau însetează după cunoștința dumnezeiască, trebuie să-l hrănim prin înfrânare și osteneală și să-l adapăm prin meditația la cuvintele dumnezeiești. Așa se îngrămădesc peste capul lui, adică peste minte, cărbunii aprinși sau gânduri dumnezeiești și duhovnicești. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 221-222).

"Am văzut om socotindu-se în sine că este înțelept, însă mai multă nădejde are nebunul decât acesta".

Pilde XXVI, 12

"Nu fi înțelept în ochii tăi, teme-te de Dumnezeu și fugi de rău".

Pilde III, 7

"Nu suntem destoinici de la noi, ci destoinicia noastră e de la Dumnezeu".

II Corinteni III, 5

Cei ce vorbesc din gândurile lor, înainte de a le curăți, au fost amăgiți de duhul părerii de sine. Iar cuvintele acelora sunt neplăcute și neluminate. Căci nu grăiesc împărtășindu-se din izvorul viu al Duhului, ci dintr-o inimă asemenea unei bălți puturoase, în care se hrănesc lipitorile, șerpilor și broaștele poftelor, înfumurării și neînfricării. Apa cunoștinței lor este turbure și rău mirositoare și stătută. Cei ce beau din ea se îmbolnăvesc, se umplu de greață și varsă. (Sf. Grigorie Sinaitul, Filocalia 7, pag. 149-150).

"Ia-i haina, căci s-a pus chezaș pentru altul și cere-i zălog din pricina celor străini".

Pilde XXVII, 13

Până ce era afară de locul de luptă, i se potriveau bine hainele celor care nu luptă, acoperindu-i bărbăția luptătoare cu învelișul veșmintelor. Dar odată ce a trecut la luptă, "*scoate-i haina*". Pentru că trebuie să se lupte gol, mai bine zis nu numai gol, ci și uns. Căci prin dezbrăcare luptătorul nu mai are de ce să fie prins de către potrivnic, iar prin ungerea cu untdelemn, chiar dacă ar fi prins vreodată, i-ar aluneca din mâini. Untdelemnul îl scapă din prinsoare. De aceea potrivnicii caută să arunce cu țărână unul în celălalt, ca, înăsprind prin praf alunecuşul untdelemnului, să se poată face ușor de apucat la prinsoare. Ceea ce este praful acolo, aceea sunt lucrurile pământești în lupta noastră; și ceea ce este acolo untdelemnul, aceea este aici lipsa de griji. Și precum acolo cel uns se desface cu ușurință din prinsoare, dar dacă ar lua pe el praf, cu anevoie ar scăpa din mâna potrivnicului, tot așa aici, cel ce nu se îngrijește de nimic, anevoie poate fi prins de diavol, dar dacă e plin de griji și își înăsprește lunecuşul lipsei de griji a minții prin

praful grijilor, cu anevoie va scăpa din mâna aceluia. (Nil Ascetul, Filocalia 1, pag. 262-263).

"Răsare soarele și apune soarele".

Ecclesiastul I, 5

Și Cuvântul când e socotit sus, când jos, după vrednicia și după rațiunea și modul de comportare al celor ce cultivă virtutea și se străduiesc după cunoștința dumnezeiască. Fericit însă cel ce ține ca Iosua Navi (Iosua Navi X, 12) neapus în sine Soarele dreptății în cursul întregii zile a vieții de acum, nehotărnicit de seara păcatului și a neștiinței ca să poată zdrobi și fugări după lege pe dracii cei vicleni, care se ridică împotriva lui. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 178).

"Vântul suflă către miazăzi, vântul se întoarce către miazănoapte și, făcând roate-roate, el trece neîncetat prin cercurile sale".

Ecclesiastul I, 6

Cineva poate vedea și în apropierea noastră vânturile care netezesc suprafețele, nedespărțindu-se de acestea când se mișcă și neridicându-se mai sus, nu fiindcă nu este loc, ci fiindcă sunt mai ușoare cele de deasupra lor. Deci rămân la suprafața celor pe care le ating, fiind după fire mai ușoare ca acelea. Și se mișcă în jurul lor, nu printr-o fire sufletească, ci prin firea lor. Socotesc că această asemănare din parte voind s-o arate și înțeleptul Solomon, a numit corpul ceresc cu numele vânturilor. Dar firea vânturilor din jurul nostru e atât de departe de a celor mai înalte și de mișcarea cât se poate de iute a acelor, pe cât de departe e și ușurimea acelor. (Sf. Grigorie Palama, Filocalia 7, pag. 428-429).

"Vreme este să plângi și vreme să râzi; vreme este să jelești și vreme să dănțuiești".

Ecclesiastul III, 4

Când mintea vede în Hristos adevărul în chip unitar, e vremea de a tăcea. Căci e vremea în care se bea nectarul dumnezeiesc al bucuriei și al veseliei duhovnicești; e vremea vederilor de taină și al împărtășirii de lucrurile mai presus de fire. De fapt atunci mintea vede limpede potirul în mâna Domnului, plin de vinul amestecării neamestecate, contemplă cât se poate de vădit, turnarea din acesta în acesta (Psalm LXXIV, 8) și cunoaște lămurit că drojdia lui nu s-a deșertat (Psalm LXXIV, 8).

Căci străfundul revărsării bunătații dumnezeiești nu se descoperă nimănui din noi deșertat în viața de acum, chiar dacă s-ar învrednici de cel mai înalt urcuș spre Dumnezeu și de cea mai mare îndumnezeire. Căci capătul și desăvârșirea se păstrează tuturor spre împărtășire în veacul viitor.

"Încă nu s-a arătat ce vom fi", după ucenicul ce se rezema pe piept (I Ioan III, 2). Iar după Sfântul Pavel, *"acum cunoaștem din parte"* (I Corinteni XIII, 9-10), *"dar atunci desăvârșitul"*.

Căci atunci dreptii vor bea cu păcătoșii din potirul dumnezeiesc de taină și din ceea ce e desăvârșit, ajunși, după ce oglinzile se vor desface și adevărul se va descoperi în chip vădit, la simțirea tainei care acum e acoperită în chip tainic. (Calist Patriarhul, Filocalia 8, pag. 328-329).

"Dumnezeu a dat fiilor oamenilor împrăștierea cea rea ca să se împrăștie în cele deșarte, spre a nu rămâne lipiți de cele rele".

Ecclesiastul III, 10-11

Nu este cu puțință celor ce mai au încă vreo legătură cu ceva din cele sensibile, să biruiască patimile. Iar dacă cineva aduce aminte pe cei vechi, că le-ar fi avut pe amândouă, să știe că de fapt,

le-au avut, dar nu s-au folosit în chip pătimăș de nici una din ele. Aceasta e vădit din aceea că își luau femeii, dar le cunoșteau numai după mulți ani, cum se scrie în vechea carte a neamurilor.

Ei având, erau la fel ca și cum nu aveau. Aceasta se vede de la Iov și de la ceilalți drepti. Dar și David a fost și împărat și prooroc, iar Solomon, de asemenea, până la o vreme. Dar însăși firea lucrurilor ne învață aceasta. Căci dacă purtați de nenumăratele împrăștieri, unul află prilej să facă cele necuvenite, cu cât mai mult n-ar fi aceasta dacă viața noastră ar fi fără împrăștiere. Pentru aceea unul ca acesta să se împrăștie. Căci mai bine să fie împrăștiat în chip rău și să nu se afle ocupat nici cu lucrurile și cu cugetările dumnezeiești, decât să lucreze, dar pe cele rele.

Iar cel ce a ajuns, prin harul lui Dumnezeu, la o cunoștință în parte și poate înțelege lucrurile înfricoșătoare dinainte de moarte și de după moarte, pe care le-a adus neascultarea, nu trebuie să mai părăsească aceste cugetări și fapte care le aduc pe ele, întru toată liniștea și negrija ca să se împrăștie în cele deșarte, ci să-și aducă aminte că *"deșertăciunea deșertăciunilor, toate sunt deșertăciune"* (Ecclesiastul I, 2). (Cuv. Petru Damaschin, Filocalia 5, pag. 216).

"Mai buni sunt doi decât unul".

Ecclesiastul IV, 9

Nu e fără primejdie pentru un ostaș neîncercat să se despartă de mulțimea ostașilor ca să se lupte de unul singur. Și nu e fără primejdie pentru călugăr să pornească pe calea liniștirii înainte de multă cercare și nevoie în lupta ca patimile sufletești. Cel dintâi se primejduiește trupește, al doilea sufletește.

Adică mai bine este fiului să se lupte împreună cu părintele său împotriva gândurilor care pun stăpânire pe el înainte de a băga de seamă. (Sf. Ioan Scărarul, Filocalia 9, pag. 114).

"Și dacă unul este luat fără de veste, cel de-al doilea sare pentru el; căci sfoara pusă în trei nu se rupe degrabă".

Ecclesiastul IV, 12

În această împletitură întreită și de nedespărțit este înfățișat și țesut întregul veșmânt nesticat și de Dumnezeu alcătuit al virtuților. Căci viețuirea după Dumnezeu e ca un lanț și ca o linie felurită aurită, având o virtute atârnată în chip bine orânduit de alta și pe toate bine închegate între ele. Căci ele îmbogățesc ca niște legături de inele chemarea mântuitoare a numelui prea dulce al lui Iisus Hristos, cu credință, cu nădejde și cu smerenie și totodată cu pace și cu iubire, ca pe un pom cu întreită tulpină de Dumnezeu sădit și de viață dătător, de care, cel ce se atinge la vremea potrivită și se împărtășește după cuviință, nu gustă moartea, ca primul zidit, ci viața nesticăcioasă și veșnică. (Monahii Calist și Ignatie Xanthopol, Filocalia 8, pag. 30).

"Nu te grăbi să scoți vreo vorbă înaintea feței Domnului, pentru că Dumnezeu este în cer, sus, iar tu ești pe pământ, jos".

Ecclesiastul V, 1

Prin aceasta lămurește foarte înțelept și direct, care este vremea de a tăcea. Căci zice: fiindcă tu, măcar că ești jos pe pământ, te afli înaintea feței Domnului Celui ce este în ceruri și te-a învrednicit de atâta har încât tu, cel de jos, poți să cugești și să privești cele de sus și, pătrunzând în chip înțeleghător în ele, să stai înaintea Domnului; nu te grăbi să scoți vreo vorbă, pentru că e vremea de a tăcea. Năzuiește să te afli în chip înțeleghător sub lucrarea adevărului, în mod unitar și dumnezeiesc. Căci aceasta înseamnă a fi înaintea Domnului, când mintea contemplă cele multe din jurul lui Dumnezeu în chip unitar și printr-o privire simplă și unică în Dumnezeu. Deci pătimind aceasta și stând înaintea lui Dumnezeu, nu te grăbi să scoți vreo vorbă, dacă nu vrei să te cobori de bună

voie și în chip nepriceput acolo.

A fost o vreme când firea omenească era neștirbită și, de aceea, pe drept cuvânt, departe de rele, fiind aproape de Dumnezeu, contemplând pe Dumnezeu și desfătându-se cu veselie și cu uimire de slava frumuseții Lui, în strămoșul Adam, într-o desfătare nematerială, înțelegătoare, cerească și nesticăcioasă.

Căci mult har s-a revărsat în sufletul primului om și mintea lui cea în chip dumnezeiesc era plină peste vârf de multe vederi cunoscătoare și înălțări spre Dumnezeu, bucurându-se în raiul văzut de cel nevăzut sau de viața fericită, fiind unită desăvârșit cu sine însăși și cu Dumnezeu și stăruind în sine și în Dumnezeu, precum se cuvine. Ea se află, adică, într-o stare unificată și asemănătoare cu Dumnezeu și cu adevărat îndumnezeită. Și aceasta odată ce era făcută după chipul lui Dumnezeu.

Dar aceasta n-o putea suferi diavolul blestemat, rănit de pizmă, care dușmănea norocul și slava noastră. Și de aceea, pierzătorul își da toată silința să ne amăgească și să ne lipsească de ceea ce nădăjduiam, prin sfaturi zise bune și prin apropierea poftei noastre după o îndumnezeire mai înaltă decât cea pe care o aveam, clevetind, începătorul răutății, justețea poruncii lui Dumnezeu.

Din amăgirea lui ne-a venit deci pierzarea jalnică și am fost scoși de la Dumnezeu și de la desfătarea dumnezeiască; din pricina ei am căzut în chip ticălos de la viețuirea duhovnicească și de la mintea unificată și deci de la contemplarea feței lui Dumnezeu și de la slăvirea și preschimbarea noastră prin raza frumuseții dumnezeiești.

Iar aceasta ne-a adus la propovăduirea multor dumnezei despărțiți, în locul unei dumnezeiri întreit ipostatic, adică a celor ce nu sunt cu adevărat dumnezei, ci demoni amăgitori, pierzători și pizmași. Am pierdut deci pe Unul propriu-zis și viața și rânduiala unitară și ne-am rupt în multe și felurite părți; și puterea noastră înțelegătoare, ca și încordarea sau, mai bine zis, tăria ei a dispărut, nu fără pricină; și am căzut în adâncul unui rău nemăsurat și am ales, noi, cei ce suntem chipurile lui Dumnezeu și vrednici de petrecerea cea de sus și cerească, să cugetăm cu nesocotință

(Coloseni III, 2). Darul duhovnicesc al harului dumnezeiesc i-a venit omului din lumina feței Domnului și întrebându-se: Cine sunt cei ce stau înaintea feței Domnului și se închină ei, răspunde: *"Bogații (cu înțelegerea) din poporul lui Dumnezeu"* (Psalm XLIV, 14), adică cei sfinți și oamenii lui Dumnezeu, care sunt mulți, dar nu toți. [...]

Căci nu toți pot vedea fața lui Dumnezeu și petrece viața îngerească, până ce trăiesc pe pământ. Pentru că le mai lipsește mult până acolo. De aceasta au parte numai cei ce socotesc că se cade să I se slujească lui Dumnezeu cu înțelepciune dumnezeiască și cu cunoștință și că trebuie să I se aducă închinare în Duh și adevăr. Numai aceștia s-ar putea numi *"bogații poporului lui Dumnezeu"*, ca unii ce sunt luminați de tainele multor vederi și au drept bogăție adâncul multei înțelepciuni și al cunoștinței dumnezeiești și duhovnicești, pe care, după Pavel, nu o au mulți (I Corinteni VIII, 7). De aceea zice minunatul David către Dumnezeu: *"Iar feței Tale i se vor închina bogații poporului"*.

Aceasta știind-o mai bine decât toți Solomon, ca cel plin de înțelepciune mai mult decât toți (III Regi III, 12), și care ne învață cu un dar deosebit, zice: *"Nu te grăbi să scoți cuvânt înaintea Domnului, că Dumnezeu e în cer sus și tu pe pământ jos"*.

Când ajungi, adică, prin darul dumnezeiesc înaintea Domnului și ai parte de o vedere dumnezeiască și unitară, când se înalță vederea minții până acolo, e vreme de a tăcea. Deci să nu te grăbești atunci să scoți nici măcar un cuvânt, urmând în chip deșert obișnuinței de a vorbi, pentru că atunci nu e vremea de a grăi. Căci te faci și tu Dumnezeu, aflându-te încă pe pământ, întrucât privești asemenea îngerilor fața lui Dumnezeu Cel din cer.

De fapt și îngerii, cum a zis Mântuitorul, *"văd pururea fața Tatălui Celui din ceruri"* (Matei XVIII, 10). De aceea, când auzi pe Solomon zicând în alt loc: *"Celor drepti le izvorăște pururea lumină din fața Domnului"* (Pilde XIII, 9), gândește-te că ei pătimesc aceasta asemenea îngerilor, prin harul dumnezeiesc, privind pururea fața Domnului, din care se răspândește lumina ca dintr-un izvor.

Căci omul se face și este un alt înger pe pământ, și se întoarce la darul chipului prin harul Domnului. Aceasta este starea cea mai înaltă și mai râvnită a minții celor ce și-o țin îndreptată cu înțelepciune spre Dumnezeu, sau cum s-ar zice, floarea curăției minții: unitatea dorită a credinței ce se înfăptuiește în comuniunea Duhului; rodul prea slăvit al înțelepciunii îndumnezeitoare; temelia păcii duhovnicești; cămara bucuriei neînchipuite; poarta dragostei lui Dumnezeu; odrasla iluminării; pricina izvorării din inimă a apelor nesecate ale Duhului; hrana adevărată a manei preînchipuite; desfătarea, creșterea și preschimbarea sufletului; începutul tainelor și descoperirilor dumnezeiești și negrăite; capătul unicului și primului adevăr; înălțarea oricăror feluri de gânduri; păzirea tuturor cugetărilor; ridicarea mai presus de înțelegere; prilejul uimirii; prefacerea și preschimbarea mai presus de minte a minții în simplă, nehotărnicită, nesfârșită, necuprinsă, într-o stare fără chip și fără formă, fără calitate, nefelurită, fără cantitate, neatinsă și mai presus de lume; restabilirea ei în întregime în chipul dumnezeiesc.

Deci, ajungând la această stare și aflându-te astfel sub lucrarea îndumnezeitoare a harului de oameni iubitor, să nu te grăbești să scoți, din nepricepere, vreun cuvânt înaintea feței Domnului. (Calist Catafygiotul, Filocalia 8, pag. 486-492).

"Muștele murind, împuțesc vasul cu untdelemn".

Ecclesiastul X, 1

Cea mai mică patimă desființează puterea virtuților. (Cuv. Isaia Pustnicul, Filocalia 12, pag. 206).

"Vai ție cetate, când împăratul tău e tânăr".

Ecclesiastul X, 16

Sunt două chipuri de a se sui pe cruce: unul e răstignirea trupului, al doilea urcarea la vedere. Cel dintâi vine din izbăvirea de patimi, al doilea prin lucrarea faptelor Duhului. Căci nu se supune mintea, dacă nu se supune mai întâi trupul. Împărăția minții presupune răstignirea trupului. Și nu se supune mintea lui Dumnezeu, dacă nu se supune voia liberă, rațiunii.

Cel ce se supune pe sine lui Dumnezeu s-a apropiat de puterea de a-și supune lui toate. Celui ce se cunoaște pe sine, i s-a dat cunoștința tuturor. Căci în cunoștința de sine se află plinătatea cunoștinței tuturor. Și în supunerea sufletului tău, se cuprinde supunerea tuturor. Când smerenia stăpânește în viețuirea ta, se supune ție sufletul tău și împreună cu el se vor supune ție toate. (Sf. Isaac Sirul, Filocalia 10, pag. 86).

"Precum se încheagă oasele în pânțele celei însărcinate, așa nu cunoști cele ce le face Dumnezeu".

Ecclesiastul XI, 5

Pentru că precum Fecioara a purtat pe Fiul lui Dumnezeu în trup, așa cei ce au primit harul Sfântului Duh, Îl primesc întotdeauna împreună cu El și Îl poartă pe Acela în inima lor. (Cuv. Isaia Pustnicul, Filocalia 12, pag. 148).

"Dimineața să semeni sămânța ta, iar seara să nu înceteze mâna ta".

Ecclesiastul XI, 6

Înțeleptul Solomon se referă la sămânța rugăciunii ca nu cumva să fie o vreme care să despartă rugăciunea ta continuă și să nu nimerești ceasul în care să fie auzită. Fiindcă nu cunoști care va ajunge la țintă, aceasta sau aceea. (Sf. Grigorie Sinaitul, Filocalia 7, pag. 172).

"Teme-te de Dumnezeu și păzește poruncile Lui, că aceasta este tot omul".

Ecclesiastul XII, 13

Nu e vorba de frica începătoare, cea din pricina pedepselor, ci de cea desăvârșită și desăvârșitoare, pe care suntem datori să o avem pentru dragostea Celui ce a poruncit. Căci dacă de frica pedepselor nu facem păcatele, vădit este că dacă n-ar sta înaintea noastră pedepsele, le-am face, având intenția pornită spre păcat. Dar dacă ne ținem departe de cele rele, nu pentru amenințarea chinurilor, ci pentru că le urâm, împlinim virtuțile din dragoste pentru Stăpân, temându-ne să nu cădem. Căci prin aceea că ne temem, nu trecem cu vederea nimic din cele poruncite.

Aceasta este frica curată, ce are loc pentru binele însuși. Ea curățește sufletele noastre, având aceeași putere cu dragostea desăvârșită. Iar cel ce are această frică și păzește poruncile, acesta este tot omul cel desăvârșit și fără cusur. (Teodor al Edesei, Filocalia 4, pag. 234).

"Înapoia Ta alerg, după mireasma mirului Tău, spune-mi Tu pe Care L-a iubit inima mea, unde-Ți paști turma, unde dormi în amiaza vederii curate, ca să nu fiu aruncată de la turmele dreptilor. La Tine sunt luminile tainelor mari".

Cântarea cântărilor I, 2, 6.

Frica unindu-se cu sufletul îl face să zămislească cuvântul (rațiunea) judecății prin pocăință. Apoi durerile nașterii, cuprinzând sufletul ca niște chinuri ale iadului, îi frâng inima prin suspine și dureri neîncetate, făcându-l să cugete la viitoarea răsplată a păcatelor. Pe urmă, prin multe lacrimi și dureri, sufletul, dând forma la ceea ce a zămislit în pântecul cugetului, naște pe pământul inimii duh de mântuire. Slobozit astfel de durerile de naștere pricinuite de gândul iadului și izbăvit de suspinele judecății,

ia loc în el dorul și bucuria de bunătățile viitoare și dobândește prin înfrânare neprihănirea, care îl unește cu Dumnezeu prin dragoste. Unit cu Dumnezeu, sufletul simte o plăcere de negrăit. Aceasta îl face să verse lacrimi de umilință, amestecate cu bucurie și dulceață și iese afară din simțirea lumii și aleargă după Mire, strigând cu glasuri negrăite.[...] (Nichita Stithatul, Filocalia 6, pag. 276).

"Fecioarele M-au iubit pe Mine, M-au atras pe Mine".

Cântarea cântărilor I, 2-3

"Rănită de dragoste sunt eu".

Cântarea cântărilor II, 5

Din căldura inimii și din rugăciunea făcută cu luare aminte, sau din rugăciunea curată, se naște în inimă dorul și dragostea dumnezeiască și iubirea față de numele pomenit al Domnului nostru Iisus Hristos (fecioarele sunt sufletele). Dar spune și Sfântul Maxim: *"Toate virtuțile ajută minții să câștige dragostea dumnezeiască, dar, mai mult decât toate, rugăciunea curată. Căci prin ea, zburând spre Dumnezeu, iese din toate"* ("Capete despre dragoste" - I, 11, Filocalia 2, pag. 39). (Monahii Calist și Ignatie Xanthopol, Filocalia 8, pag. 129).

"Spune-ne nouă, o frumoaso, între virtuți, unde-ți paști oile? Unde te adăpostești la amiază"?

Cântarea cântărilor I, 6

Iubirea este izvorul focului. Cu cât țâșnește mai mult, cu atât îl arde mai tare pe cel însetat. Iubirea este statornicia îngerilor; iubirea e înaintarea veacurilor. Fără iubire eternitatea ar fi încremenită. Iubirea este o continuă noutate și totuși ea este stabilitatea neschimbată. Prin iubire înaintăm aici și ne vom odihni acolo, în viața îngerească. (Sf. Ioan Scărarul, Filocalia 9, pag. 430).

"Sunt rănit de dragoste".

Cântarea cântărilor II, 5

Mintea contemplativă, când coboară de sus din cer, adusă de trebuințele firii, poate grăi ca și cel care a zis: Ce este mai minunat, decât frumusețea dumnezeiască? Ce gând umple de bucurie mai mult, decât acela al măreției lui Dumnezeu? Ce dor este atât de puternic și de greu de purtat, ca acela care se naște de la Dumnezeu în sufletul curățit de tot păcatul [...]? (Ilie Ecdicul, Filocalia 4, pag. 313-314).

"Ca o gazelă e iubitul meu sau e ca un pui de cerb; iată-l la noi pe prispă, iată-l privește pe fereastră, printre gratii, iată-l se uită".

Cântarea cântărilor II, 9

Când sufletul e închis în cele supuse simțurilor, de se va apleca vreodată cu mintea spre cele din afară de acestea ca printr-o fereastră, luminându-se de fulgerul arunii din ele, adică al Duhului Sfânt, și nesuportând raza luminii neacoperite, simte o spaimă în minte și se adună întreg în sine, refugiindu-se ca într-o casă în cele cunoscute cu simțurile și omenești. (Sf. Simeon Noul Teolog, Filocalia 6, pag. 78).

"Căci miere și lapte vor fi sub limba ta".

Cântarea cântărilor IV, 11

Cel ce vrea să-și crească trupul virtuților să se sânguiască a dori laptele rațional și nestruciat al harului de maică. Căci de acolo se hrănește cu lapte tot cel ce caută creșterea în Hristos și vrea să sporească în El. Înțelepciunea dă de la pieptul ei, ca lapte spre

creștere, căldura; iar celor desăvârșiți, ca miere hrăitoare, bucuria spre curățire.

"Lapte" a numit Solomon puterea hrăitoare și crescătoare, iar "miere", pe cea curățitoare a Duhului. (Sf. Grigorie Sinaitul, Filocalia 7, pag. 97-98).

"De dormit dormeam, dar inima-mi veghea. Auzi glasul celui drag!..."

Cântarea cântărilor V, 2

Mintea noastră este ca un fel de loc, care primește lumina arătării dumnezeiești. Iar însușirea ei este minunată, căci se arată pătîmind cele contrare unui loc trupesc. Pentru că acest loc cu cât e mai întins, cu atât primește un conținut mai mare. Dar mintea, dimpotrivă, cu cât se strânge și se adună pe sine, cu atât se face mai încăpătoare.

Iar când și-a oprit toată mișcarea rațională și înțelegătoare, sau de orice fel, vede pe Dumnezeu mai presus de toată mărimea. Îl vede pe El pe cât îi dăruiește harul Preasfântului Duh și pe cât îngăduie firea lui întrupată și creată să-L vadă pe Cel din afară de acestea.

Îl vede nu închipuindu-și-L în deșert, nici trimițând în sus, ca în vis, socotințele sale, ci prin puterea negrăită a Duhului dumnezeiesc. Căci Acesta lucrează în lumină, în inima ce pătimește o prefacere mai presus de fire. Această prefacere primind-o inima prin har, deși mintea doarme și se odihnește, ea veghează.

Și mai degrabă știe acela că lucrarea aceea e dumnezeiască și duhovnicească, decât că el este om. Căci are în acea vreme o mișcare duhovnicească neîncetată a inimii, izvorătoare de viață și, ca urmare, de cele mai multe ori, lacrima cea lină. Lucrarea Duhului face inima să aibă pace nu numai cu sine, ci și cu toți oamenii. Căci din ea răsare: curăție, bucurie, glasuri rugătoare tăcute, deschiderea inimii, veselie și desfătare negrăită.

Cel ce se împărtășește din ea, ocolește cu adevărat și nu în chip prefăcut, chiar și cu auzul, toată plăcerea trupului, toată bucuria sau bogăția, sau slava celor din afară și trecătoare.

Căci acela a primit toate acestea în chip dumnezeiesc și duhovnicesc, cu inima și cu mintea, nu numai cu raționamentul simplu, și nu se bucură nici numai de lumina aceasta a simțurilor.

Căci prin împrăștierea simțurilor se întunecă lumina dumnezeiască și cunoscută cu mintea și cu adevărat dulce. De aceea, se folosește prea puțin de aceasta; doar atât cât să mângâie puțin pe omul din afară. Dar toate le suferă, toate le rabdă (I Corinteni XIII, 7), în toate s-a făcut neclintit pentru simțirea plăcută dinăuntru, născută din iubirea de vederea dumnezeiască; și nu este necaz care să-l întristeze, afară doar de păcat. Pentru locul acela, adică pentru mintea în stare de iubire, mult s-a ostenit marele David, arătând dorința și osteneala lui, sau cum n-a dat somn ochilor săi, nici ațipire genelor, nici odihnă tâmplelor, *"până ce n-au aflat loc Domnului"* (Psalm CXXXI, 4-5). Iar înțeleptul Solomon întărește aceasta zicând: *"De se va sui duhul celui ce stăpânește la inima ta, să nu-ți lași locul tău"* (Ecclesiastul X, 4). Dar și Mântuitorul poruncește ucenicilor Săi: *"Sculați-vă să plecăm de aici"* (Marcu XIV, 15). Și, săvârșind Paștele preînchipuirii în foișor, a dat să se înțeleagă acest loc.

Pentru aceasta ferecește pe cei săraci cu duhul (Matei V, 3), însemnând sărăcia duhului, sau retragerea minții de la toate și așa zicând golirea și adunarea ei în ea însăși. Căci atunci mintea nu numai că vede Împărăția lui Dumnezeu, ci o și pătimește, dobândind o desfătare nemuritoare, în pace. (Calist Patriarhul, Filocalia 8, pag. 309-311).

Datoria începătorilor este să nu iasă mereu din chilia lor și să se ferească de întâlnire și vederea tuturor, afară de cazul unei mari trebuințe; dar și atunci, cu luare aminte, cu toate măsurile de asigurare și foarte rar. Căci zice dumnezeiescul Isaac: *"Cu privire la orice lucru să stăruie în a ține amintirea gândului la Dumnezeu,*

că mai mare este ajutorul ce-ți vine din păzire, decât ajutorul din fapte". Căci nu numai începătorilor, ci și celor ce au înaintat, acestea la pricinuiesc împrăștiere și revărsare în afară. Aceasta o spune iarăși dumnezeiescul Isaac: *"Odihna vatămă numai pe cei tineri, dar împrăștierea și pe tineri și pe bătrâni"* (Cuv. LX, Filocalia 10, pag. 311). Și: *"Liniștea face moarte simțurile din afară și trezește mișcările dinlăuntru. Iar petrecerea în cele din afară pricinuieste cele dimpotrivă, adică trezește simțurile din afară și face moarte mișcările dinlăuntru"* (Cuv. LXXXV, Filocalia 10, pag. 439).

Spunând aceasta, el arată lucrarea și calea spre liniștire prin lucrarea cea bună. Iar Scărarul arată pe cel ce lucrează și înaintează bine pe cărarea aceasta, spunând: *"Se liniștește acela care se străduiește să-și închidă partea netrupească în casă trupească"* (Scara XXVII, 5; P.G. LXXXVIII, 1097 B) și: *"Închide trupului ușa chiliei și grăirii ușa limbii și duhurilor poarta dinăuntru"* (Scara XXVII, 17; P.G. LXXXVIII, 1100 A). (Monahii Calist și Ignatie Xanthopol, Filocalia 8, pag. 109-110).

"Prefaceți săbiile voastre în fiare de plug și lăncile voastre în seceri".

Isaia II, 4

Să nu se prefacă, înainte de așezarea păcii, uneltele de război în uneltele de plugărie. După ce am supus toate patimile și nu ne mai tulbură dușmanii de nici o parte și astfel nu mai e trebuință să folosim uneltele în slujbă de apărare, bine este să plugărim pe alții. Dar până ce ne stăpânesc patimile și dănuiește războiul împotriva cugetului trupesc, nu trebuie să ne luăm mâinile de pe arme, ci neîncetat trebuie să ne ținem mâinile pe ele, ca nu cumva timpul, folosind odihna noastră ca vreme de năvală, să ne robească cu cruzime. Celor ce s-au luptat bine pentru virtute, dar pentru multa lor smerită cugetare încă nu socotesc că au biruit, le zice cuvântul

acesta, îndemnându-i. Prin aceasta îi sfătuiește să nu mai atace în deșert pe vrăjmașii biruiți, ci, spre folosul celor mulți, să-și mute puterile sufletești de la deprinderea războinică la plugăria celor care sunt înfundați în faptele răutății. (Nil Ascetul, Filocalia 1, pag. 228).

"Cei ce vă fericesc pe voi, vă amăgesc pe voi".

Isaia III, 12

Lingușitorul este slujitorul dracilor, călăuza mândriei, nimicitorul străpungerii inimii, pierzătorul bunătăților, cel ce abate pe alții de la calea cea dreaptă.

Să ne ferim atât de a fi fericiți cât și se de a ne ferici unii pe alții în față. Cea de a doua este a lingușitorilor și a celor mișcați de draci. Prima e a celor ușuratici și ale căror izbânzi sunt ușor de furat. Cel de al doilea este ca stricător al bunătăților, îngerul diavolului; cel dintâi este un moștenitor nesocotit, pregătit să piardă îndată osteneala. Amândoi lucrează împreună la pierderea reciprocă.

Sfântul Ioan Gură de Aur spune: *"Lauda celor ce trăiesc în păcat aduce munci mai cumplite decât râvnirea păcatului, ba chiar decât ale celor ce trăiesc în păcate... Și pe drept cuvânt, pentru că fapta aceasta este a unei socoteli stricate și a unui suflet ce suferă de o boală fără vindecare. Pentru că cel ce laudă păcatul s-a lipsit pe sine de tămăduirea cea din pocăință"* (Sf. Ioan Scărarul, Filocalia 9, pag. 270).

"Strica-voi gardul viei" - zice Dumnezeu despre nerecunoscătorul Israel - "și va fi de jaf; surpa-voi zidul ei și va fi călcată în picioare. Și voi părăsi via mea și nu va mai fi nici tăiată, nici săpată și vor crește în ea spini ca într-o țelină. Și voi porunci norilor să nu mai ploaie peste ea".

Isaia V, 5-6

Același lucru se povestește alegoric că l-a pățit și Saul, primul rege al lui Israel. Acela, primind prin ungere deodată cu dregătoria regească și harul proorociei, fiindcă nu l-a păzit pe acesta, primește ca prima mânie chinuirea din partea duhului rău. Iar fiindcă nu și-a venit la simțire, prin aceasta și-a agonisit cealaltă mânie și a sfârșit cu viața, ajungând pentru nechibzuința lui în fața morții lipsit de orice pietate. Această tristă pățanie a lui o arată faptul că întâi este chinuit de draci, pe urmă recurge de bunăvoie la demoni prin vrăjitoare și le aduce cult vrăjitoresc întocmai ca necredincioșii (I Regi XVI, 14 și următ.).

Prin "*zilele regelui Ezechia*" - Scriptura a înțeles poate diferitele iluminări ce le primește toată mintea binecredincioasă și iubitoare de Dumnezeu, care se apleacă prin contemplație asupra lucrurilor spre a înțelege înțelepciunea vestită de toate în chip felurit. Cât timp activitatea și contemplația se însoțesc cu aceste iluminări, nu au să sufere de o împușinare a virtuții și a cunoștinței, Soarele Dreptății, aducând într-o astfel de minte, prin răsăritul Său, aceste zile. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 3, pag. 221).

"O, nenorocitul de mine ! Sunt pierdut ! Căci om fiind și buze spurcate având și locuind în mijlocul unui popor ce are gură spurcată, am văzut cu ochii mei pe Împăratul Domnul Savaot!"

Isaia VI, 5

Când socotești că nu ai trebuință de lacrimi în rugăciunea ta pentru păcate, gândește-te cât de mult te-ai depărtat de Dumnezeu, având datoria să fii pururea în El, și vei lăcrima cu și mai multă căldură. Astfel, cunoscând măsurile tale, vei plânge cu ușurință. (Evagrie Ponticul, Filocalia 1, pag. 116).

Smerita cugetare, pătrunzând în adâncurile sufletului și căzând ca un bolovan greu într-însul, îl apasă și îl frânge cu atâta putere, încât îi stoarce toată tăria într-un pârau nereținut de lacrimi; iar mintea i-o curăță de toată întinăciunea gândurilor, făcând-o să ajungă la vederea lui Dumnezeu, ca Isaia și sub lucrarea Lui. (Nichita Stithatul, Filocalia 6, pag. 266-267).

Când mintea e răpită prin dragoste de cunoștința dumnezeiască și, ieșind afară din toate cele făcute, simte nemărginirea dumnezeiască, atunci, copleșită de prezența dumnezeiască, se trezește la simțirea smereniei Sale. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 39).

"Căci de nu veți crede, nu veți înțelege".

Isaia VII, 9

"Duhul toate le cercetează, până și adâncurile lui Dumnezeu".

Corinteni II, 10

Viața contemplativă se susține neștirbită și nepătată prin acestea trei: prin credință; prin împărtășirea de Sfântul Duh; prin înțelepciunea bunei științe.

Căci contemplația este cunoștința celor de neînțeles cu mintea în cele supuse simțurilor, iar uneori și a celor inteligibile, simple, despărțite de simțuri. De aceea e nevoie de credință (Isaia VII, 9). De asemenea e nevoie de Duhul, pentru că *"Duhul toate le cercetează, până și adâncurile lui Dumnezeu"*. De aceea a zis dumnezeiescul Iov: *"Sufierea Atoțitorului este cea care mă învață pe mine"*. (Iov XXXIII, 4).

Lucrarea dumnezeiască și vie a Duhului, aprinzând văpaie în inimă și înviorând-o în chip mai presus de lume, concentrează și adună mintea la sine și o împiedică de la orice împrăștiere, dându-i, pe lângă seninătate și mulțumire și mângâiere, încă și dragoste

dumnezeiască, spre a vedea ușor cele dumnezeiești și a se învăța în jurul lor și a-și înfățișa pe Dumnezeu într-un fel nou, precum și a se bucura de El cu o iubire mare și anevoie de purtat și cu o veselie pe măsura ei.

Dar e nevoie și de înțelepciune. *"Pentru că înțelepciunea luminează fața omului"* (Ecclesiastul VIII, 1). O luminează pentru că se mută ușor de la simțuri la înțelegere și de la cele supuse simțurilor la vederile cele negrăite. O luminează pentru că contemplă și vede în chip unitar pe Dumnezeu cel mai presus de ființă și pentru că se întipărește de El. *"Fericit este omul pe care-l povățuiești, Doamne, și prin legea Ta îl înveți pe el"* (Psalm XCIII, 12). Căci acesta este cu adevărat înțelept, ajungând prin povățuire la credință și învățând din învățătura Duhului cele ascunse ale lui Dumnezeu.[...]

Și cu adevărat trei sunt cei ce nu pot fi apucați și ținuți: Dumnezeu, îngerul și bărbatul înțelept, care e un alt înger străin pe pământ, un supraveghetor al firii văzute și un cunoscător tainic al lucrărilor, sau al darurilor necreate dumnezeiești ce izvorăsc din Dumnezeu; căci el își însușește în tot felul, printr-o vedere totală, asemenea îngerilor, cunoștința lui Dumnezeu. (Calist Catafygiotul, Filocalia 8, pag. 498-499).

"Cei ce ședeau în întuneric și în umbra morții, ferecați în sărăcie și fier".

Isaia IX, 1

"Ne-am adus aminte de când ședeam lângă căldările cu carne și mâncam carne până ne săturam".

Ieșire XVI, 3

Prin ședere se arată lenevirea de la cele bune și iubirea de plăceri [...]. Atât întunericul, cât și lanțurile sunt piedică a lucrării. Cu adevărat lângă căldările cu carne șed cei ce-și aprind dorințele cu căldură mustoasă și neconținută. Iar maica iubirii de plăceri este

lăcomia pântecelui, căci aceasta naște iubirea de plăceri, dar și multe din celelalte patimi. Pentru că din aceasta, ca dintr-o rădăcină, puiesc celelalte patimi, care înălțându-se pe încetul ca niște arbori, peste aceea care le-a născut, își împing răutățile până la cer.

Iubirea de bani, mânia și întristarea sunt puii și mlădițele lăcomiei pântecelui. (Nil Ascetul, Filocalia 1, pag. 252-253).

"Înger (vestitor) al marelui sfat".

Isaia IX, 5

Precum cuvântul nostru, pornind după fire din minte, este vestitorul (îngerul) mișcărilor ascunse ale minții, la fel cuvântul lui Dumnezeu, care cunoaște după ființă pe Tatăl (așa cum cunoaște Cuvântul Mîntea care L-a născut), pe care nu-L poate cunoaște niciuna dintre făpturi fără de El, descoperă pe Tatăl pe care L-a cunoscut, ca Cel ce este cuvântul Lui după fire.

Marele sfat al lui Dumnezeu și Tatăl este taina cea tăcută și neștiută a iconomieii, pe care împlinind-o prin întrupare, Fiul cel Unul născut a descoperit-o, făcându-Se Înger al marelui sfat dinainte de veci al lui Dumnezeu și Tatăl. Tot așa se face înger al marelui sfat dinainte de veci al lui Dumnezeu și Tatăl, cel ce cunoaște rațiunea (înțeleșul) tainei și se înalță fără de sfârșit prin faptă și rațiune peste toate atîta de mult, până ce ajunge la Cel ce s-a coborât atîta de mult. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 174-175).

"Eu Mă voi scula împotriva lor, zice Domnul Savaot, și voi nimici numele Babilonului, și pe cei care au mai rămas".

Isaia XIV, 22

Pământul călcat neconținut, chiar dacă are mărăcini, nu-i scoate la iveală, căci bătătorirea picioarelor îi oprește să răsară. Dar în sânul lui se întind rădăcinile tot mai adânci, mai puternice și mai mustoase, și acestea vor odrăsi îndată, atunci când le va îngădui timpul să răsară. Tot așa patimile, împiedicate de lipsa întâlnirilor neconținute să iasă la arătare, se fac mai tari și, crescând în liniște, năvălesc mai pe urmă cu multă putere, făcându-le războiul greu și primejdios celor care la început n-au avut grijă de lupta împotriva lor. (Nil Ascetul, Filocalia 1, pag. 246).

"Morții nu vor mai trăi și umbrele nu vor învia, fiindcă Tu le-ai pedesit și le-ai nimic și ai șters până și numele lor".

Isaia XXVI, 14

Când caută cineva prin plânsul fericit, atunci află. Căci aceasta este lucrarea temerii, prin care se face descoperirea celor ascunse. De pildă, Proorocul Isaia zice: *"morții nu vor mai trăi"*, dar iarăși zice: *"cei morți vor învia"*. Aici nu este potrivnicie. *"Nu vor mai trăi"* o spune pentru idolii neamurilor, pentru că sunt fără suflet; iar *"cei morți vor învia"*, o spune despre obșteasca înviere și despre bucuria dreptilor; dar nu numai despre aceasta, ci, proorocind și despre ridicarea din morți a Mântuitorului nostru Iisus Hristos. (Cuv. Petru Damaschin, Filocalia 5, pag. 166).

"Roua cea de la Tine tămăduire este nouă".

Isaia XXVI, 19

Unii, lucrând înțelept, încearcă să-și tămăduiască fierbințeala patimilor cu roua cerească a harului. Despre aceștia s-a scris: *"Roua cea de la Tine tămăduire este nouă"*. Altoro aceeași rouă, unindu-se cu un ajutor dumnezeiesc mai mare, li se preface în mană sau într-

un fel de pâine, dacă e primită cum se cuvine și cu vrednicie , cu frângerea inimii smerite și cu apa lacrimilor și cu focul cunoștinței duhovnicești. Și așa li se face spre mâncare, după chipul mâncării îngerești. Despre aceștia s-a zis de multe ori: "*Pâine îngerească a mâncat omul*" (Psalm LXXVII, 29). Dar sunt și unii a căror fire, după ce au înaintat, li se face și li se arată, într-un chip mai înalt, ea însăși mană. Aceștia sunt cei despre care zic Evangheliile: "*Ce este născut din Duh, duh este*" (Ioan III, 6).

Prima treaptă este a înțelepților ce se îndeletnicesc cu liniștirea - isihăști; cea de după ea, este a celor ce, pe lângă cunoștința dumnezeiască, se și nevoiesc întru tăcere; iar a treia (cea mai înaltă) este a celor ce s-au făcut cu totul simpli și s-au preschimbat în Hristos Iisus, Domnul nostru. (Calist Catafygiotul, Filocalia 8, pag. 513).

"Și voi face judecata dreptar și dreptatea cumpănă".

Isaia XXVIII, 17

Dacă se cântărește mila lui Dumnezeu, se și circumscrie desigur. Deci așa trebuie să înțelegem acest loc, că precum având putere să vedem, să auzim și să respirăm, aceasta nu se face să luăm în noi tot aerul, lumina, glasul, căci atunci nu ar mai rămânea de ce să se împărtășească și altul, tot așa mila lui Dumnezeu dă fiecăruia după calitatea dispozițiilor, atât iertarea, cât și harul. De pildă s-a căit cineva în chip desăvârșit, e și iertat în chip desăvârșit; tot așa și cu cel ce iubește. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 235).

"Poporul acesta cu buzele lui Mă cinstește; dar inima lor este departe de Mine și în zadar Mă cinstește..."

Isaia XXIX, 13

Cele pe care Domnul nostru le-a spus, plângând pe Farisei, eu le aud ca spuse pentru noi, făcarnicii de azi, care ne-am învrednicit de atâta har și suntem mai răi ca aceia. Oare nu legăm și noi poveri grele și anevoie de purtat și le punem pe umerii oamenilor, iar noi nu vrem să le mișcăm nici cu vârful degetului? Oare nu facem și noi toate faptele noastre spre a fi văzuți de oameni? Oare nu iubim și noi să ședem în fruntea mesei la ospete și pe scaunul de frunte în adunări și să fim chemați de oameni "*Rabi, rabi*", iar pe cei care nu ni le dau acestea îi urmărim până la moarte? Oare n-am luat și noi cheia cunoștinței și închidem Împărăția Cerurilor înaintea oamenilor, neintrând nici noi și nelăsându-i nici pe alții să intre? Oare nu ocolim și noi marea și pământul ca să facem un prozelit, și când se întâmplă aceasta îl facem fiul gheenei, îndoit decât noi? Oare nu suntem și noi povățuitori orbi, strecurând țânțarul și înghițind cămila? Oare nu curățim și noi partea dinafară a paharului, cea de la vedere, iar cea dinăuntru nostru e plină de răpire și lăcomie, mai bine zis de necurăție?

Oare nu zeciuiim și noi izma și mărarul și orice legumă, și trecem cu vederea judecata și iubirea lui Dumnezeu? Oare nu suntem și noi niște morminte întunecoase, arătându-ne oamenilor pe dinafară drepți, iar pe dinăuntru fiind plini de toată făcarnicia, nelegiuirea și necurăția? Oare nu zidim și noi mormintele mucenicilor și împodobim monumentele Apostolilor, dar suntem asemenea cu ucigașii lor?

De aceea noi, cei ce suntem fii cinstiți ai lui Dumnezeu, suntem socotiți ca niște vase de lut. De aceea s-a înnegrit aurul și s-a stricat argintul cel bun. De aceea noi, Nazareii Sionului, care luminăm mai tare ca zăpada, am ajuns ca niște Abisinieni; noi, care eram mai albi ca laptele, ne-am înnegrit mai tare ca cerneala. Cei ce ne hrăneam cu nuci de cocos, ne tăvălim acum în lături. S-au mărit nelegiuirile noastre mai mult decât nelegiuirile Sodomei. Noi, cei ce eram fiii zilei și fiii luminii, am ajuns fiii nopții și ai întunericului, iar din fii ai Împărăției, ne-am făcut fiii gheenei. De aceea am fost predați în mâinile vrăjmașilor nelegiuți, adică ale dracilor cumpliti și ale împăratului nedrept și atotviclean al

întregului pământ, ale căpeteniei lor adică, ca unii ce am păcătuit și am săvârșit fărădelegile nesocotind poruncile Domnului Dumnezeuului nostru, și am călcat în picioare pe Fiul lui Dumnezeu și am socotit sângele Testamentului Său lucru de rând. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 25-26).

"Ți-ai pus nădejdea în Egipt; ai luat ca ocrotitor această trestie frântă, care sparge și intră în mâna oricui se sprijină de ea".

Isaia XXXVI, 6

Cel ce a lăsat fapta și se reazemă pe cunoștința simplă ține în loc de sabie cu două tăișuri, băț de trestie, care în vreme de război găurește mâna și strecoară în ea otrava firii înainte de cea a vrăjmașilor. (Marcu Ascetul, Filocalia 1, pag. 295).

"Un glas strigă: «În pustiu gățiți calea Domnului, drepte faceți în loc neumblat cărările Dumnezeului nostru. Toată valea să se umple și tot muntele și dealul să se plece; și să fie cele strâmbe, drepte și cele colțuroase, căi netede»".

Isaia XL, 3-4; vezi și Luca III, 4-5

Glas al lui Dumnezeu Cuvântul, care strigă de la început în "pustie", adică în firea oamenilor, sau în lumea aceasta, este desigur orice sfânt, fie că închină lui Dumnezeu, cu sinceritate, ca Avel (Facere IV, 4), cele dintâi mișcări ale contemplației sufletului, îngrășate prin virtuți; fie că se prinde cu nădejdea neclintită a credinței, asemenea lui Enos (Facere IV, 26), de bunurile viitoare, dobândind prin nădejdea în ele puterea să le cheme cu tărie; fie că, încercat în toată virtutea, și-a ridicat, ca Enoh (Facere V, 24), mintea cu totul din legătura și din cunoștința lucrurilor și și-a mutat-o, deplin eliberată, la însăși cauza cea mai presus de

înțelegere; [...] deci fiecare sfânt este, în chip vădit, prin viața lui, ca unul ce are în sine pe Cuvântul care-și strigă voia Sa către ceilalți oameni, un glas al Cuvântului și un înainte-mergător, pe măsura și după chipul dreptății și al credinței din el.

Deci "*pustia*" e firea oamenilor și lumea aceasta, ca și fiecare suflet în parte, din pricina nerodirii celor bune, la care a ajuns prin greșeala străveche.

Glasul Cuvântului ce strigă este mișcarea conștiinței la fiecare greșeală. Aceasta, strigând în ascunsul inimii, gătește calea Domnului. Pregătirea căii Domnului se face prin schimbarea și îndreptarea spre bine a modurilor (de viață) și a gândurilor și prin curățirea întinăciunilor de mai înainte.

Cărările Cuvântului sunt diferitele moduri ale virtuților și diferitele comportări sau îndeletniciri după voia lui Dumnezeu. Pe acestea le fac drepte aceia care nu cultivă virtutea și cercetarea cuvintelor dumnezeiești nici pentru slavă, nici din zgârcenie, nici ca să fie lingușiți de oameni, sau ca să le placă lor, sau ca să se mândrească în fața lor, ci toate le fac și le spun și le cugetă pentru Dumnezeu. Căci Cuvântul lui Dumnezeu nu zăbovește pe cărările care nu sunt drepte, chiar dacă ar afla calea în anumite privințe gătită.

"Toată valea prăpăstioasă se va umple". Valea prăpăstioasă este trupul fiecăruia, atunci când a fost săpat și ros de curgerea multă a patimilor și când a fost tăiată continuitatea și coeziunea lui duhovnicească cu sufletul, susținută prin legea lui Dumnezeu, care le leagă.

Dar prin vale prăpăstioasă poate fi înțeles și sufletul, care a fost scobit și ros de îndelungatele furtuni ale păcatului și care a pierdut prin viciu frumusețea netezimii în duh. Deci toată valea prăpăstioasă, adică trupul și sufletul celor ce au gătit calea Domnului și au făcut drepte cărările Lui, se va umple prin lepădarea patimilor, care produc în ele, în trup și-n suflet, inegalitățile prăpăstioase, și va redobânda înfățișarea naturală a viețuirii virtuozității, netezită în duh.

"Și fiecare munte și deal se va pleca". [...]

"Munte" este "orice înălțime ce se ridică împotriva cunoașterii lui Dumnezeu" (II Corinteni X, 5), iar "deal" e tot păcatul ce se răzvrățește împotriva virtuții. Cu alte cuvinte, "munții" sunt duhurile care produc neștiința, iar "dealurile", cele care săvârșesc păcatul. Când deci toată "valea", adică trupul sau sufletul celor ce au gătit calea Domnului și au făcut drepte cărările Lui, se va umple de cunoștință și virtute, prin prezența lui Dumnezeu Cuvântul care umblă în ei prin porunci, se vor umili toate duhurile cunoașterii mincinoase și cele ale păcatului.[...]

Deci coborârea munților și a dealurilor spirituale și viclene înseamnă restabilirea trupului și a puterilor firești ale sufletului în rânduiala lor. În urma acestei restabiliri, mintea iubitoare de Dumnezeu, umplându-se, în chip natural, de bogăția virtuții și a cunoștinței, va străbate neted veacul acesta și va păși întins pe lumea neîmbătrănită și nesticăcioasă a Puterilor spirituale și sfinte.

"Cele strâmbe se fac drepte" când mintea, eliberând mădulele trupului de patimi, adică oprind simțurile și celelalte mădule de la lucrarea plăcerii, le învață să se miște potrivit cu rațiunea simplă a firii. Tot cel ce a stins prin înfrânare plăcerea întortocheată, complicată și amestecată în chip felurit în toate simțurile, a făcut drepte cele strâmbe. Și tot cel ce calcă cu puterea răbdării peste întâmplările aspre și anevoie de străbătut ale osteneților, a făcut cele aspre, căi line.

Deci tot omul care ascultă glasul ce strigă în pustie și face drepte cărările Lui; tot omul care apoi, prin dărâmarea munților și a dealurilor spirituale și viclene, umple valea, adică sufletul care, prin scobirea lui, adică prin călcarea poruncii dumnezeiești, a prilejuit pomeniților munți și dealuri viclene înălțarea și ridicarea; tot omul care prin această umplere pricinuieste scoborârea puterilor viclene și apoi îndreaptă, prin înfrânare, cărările strâmbe ale patimilor de bunăvoie, adică mișcările plăcerii și netezește prin răbdare întâmplările aspre ale încercărilor fără voie, adică diferitele feluri de dureri, făcându-le căi bune; tot omul de felul acesta pe dreptate va vedea mântuirea lui Dumnezeu, ca unul ce a devenit curat la inimă. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 3, pag. 158).

"Cel ce a făcut pământul ca pe nimic și l-a întărit pe nimic".

Isaia XL, 23

"El întinde miazănoaptea peste genune, El spânzură pământul pe nimic".

Iov XXVI, 7

"Cel ce întinde cerul ca pe o piele cele mai de sus".

Psalm CIII, 3

Dumnezeu a voit un singur lucru: să facă pe om împărat al celor pământești și ca un alt dumnezeu al celor ale lui Dumnezeu. Și, potrivit cu aceasta, a adus la ființă lumea aceasta spre folosul ușor și nemijlocit al acestuia.[...]

De aceea, le-a adus la ființă pe toate cele văzute numai cu cuvântul. Iar cele mai slăvite și mai bune sunt păstrate pentru veci. Ca să le poată privi sufletul pe acelea, se topește trupul prin moarte în mormânt ca într-un cuptor și se face om nou pentru noi bunătați, desfătări și vederi noi.[...]

Cele văzute acum sunt ca o umbră oarecare și ca un vis lung. Dacă ar vrea cineva să se încredințeze de aceasta, să privească, dacă are putere, la lumea îngerilor, cunoscută cu mintea, și va vedea acolo frumusețe, slavă, înțelepciune și putere, nu numai negrăite, ci și neînțelese de noi, măcar că și lumea aceea, cu felurimea și cu toate minunile ei, a luat ființă numai printr-un singur gând al lui Dumnezeu. (Calist Patriarhul, Filocalia 8, pag. 271-272).

"Cei ce așteaptă pe Domnul, vor muta tăria, vor primi aripi și vor fi făcuți să zboare, prin Domnul".

Isaia XL, 29, 31

Contemplația și cunoștința sunt călăuze ale vieții curate și pricinuitoare ale acesteia, pentru faptul că cugetarea, fiind înălțată de ele, ajunge la disprețuirea plăcerilor și a altor lucruri sensibile și dulci ale vieții, socotindu-le fără preț.

Iar viața atentă în Iisus Hristos este, la rândul ei, maică a contemplației și a cunoștinței și născătoare a treptelor dumnezeiești și a înțelegerilor prea înțelepte, dacă s-a însoțit cu smerenia, cum zice dumnezeiescul prooroc Isaia. (Isichie Sinaitul, Filocalia 4, pag. 77).

"Trestia zdrobită nu o va frânge și inul ce fumegă nu-l va stinge".

Isaia XLII, 3 și Matei XII, 20

Cel ce urmează pilda Domnului și se poartă cu milă, nu-l face nici pe cel zdrobit de păcat să se frângă de tot și nu-l stinge nici pe cel ce are rațiunea plină de fumul slavei deșarte pentru niscai virtuți, ci-l lasă în râvna lui, până vine la lumina cunoștinței. Căci aceasta înseamnă a crește împreună cu sămânța cea bună și neghina, adică a odrăsli împreună cu virtuțile și patima de a plăcea oamenilor și de a fi slăvit de ei. De aceea plugarul sufletelor nu poruncește să smulgem aceasta până nu se prind statornic rădăcinile virtuților, ca nu cumva, vrând cineva să o smulgă pe aceasta, să smulgă cu ea și râvna virtuților. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 218).

"Eu sunt Dumnezeu Cel ce face pace".

Isaia XLV, 7

Pricina pentru care se cheamă neconținut Iisus, cu dragoste plină de dulceață și de bucurie, este faptul că văzduhul inimii este plin de bucurie și de liniște, datorită atenției desăvârșite. Iar pricina pentru care se curăță desăvârșit inima este Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, pricinuitoarea și făcătoarea bunătăților. (Isichie Sinaitul, Filocalia 4, pag. 63).

"Ridicați ochii voștri și vedeți cine v-a arătat toate acestea?"

Isaia XLVIII, 14

Cele multe vin din Unul, dar nu și Unul din cele multe. Creațiunea înfățișează pe cele multe. Așadar, creațiunea este în chip vădit, din Unul, iar Unul este mai presus de creațiune, ca Făcător și Ziditor. Deci, cel ce contemplă cum trebuie creațiunea, numaidecât va conchide din contemplarea ei, la Unul cel mai presus de lume.

Fiindcă în cele cauzate sunt foarte multe ecouri, din care se cunoaște Cel ce a adus la ființă prin măiestrie, înțelepciune, putere și bunătate și cu purtare de grijă, toate, precum a voit.

Prin "*toate acestea*" a numit cele multe cauzate, iar prin "*cine*", a voit să ridice mintea spre Cel din care sunt acestea, care este, după fire, în chip simplu Unul. (Calist Catafygiotul, Filocalia 8, pag. 411).

"Din care a fugit durerea, întristarea și suspinarea".

Isaia LI, 11

Postul e simbolul zilei, pentru că e văzut; iar rugăciunea, al nopții, pentru că e ascunsă. Deci cel ce se îndeletnicește cu amândouă acestea, potrivit cu fiecare, va ajunge la cetatea vederilor "*din care a fugit durerea, întristarea și suspinarea*". (Ilie Ecdicul, Filocalia 4, pag. 293).

"Ieșiți din mijlocul lor și vă despărțiți și nu vă atingeți de necurăția lumii".

Isaia LII, 11

"Necurăția lumii este iubirea de plăcere, iubirea de cele

materiale și iubirea de slavă". Iar necurat se zice omul nu întrucât a fost creat, ci întrucât s-a abătut prin voirile sale, potrivit cu ceea ce s-a spus: "*Necurat este în fața Domnului tot cel mândru cu inima*" (Pilde XVI, 5). (Sf. Ioan Scărarul, Filocalia 9, pag. 65).

"L-am văzut pe El și n-avea nici chip, nici frumusețe".

Isaia LIII, 2

"Mai frumos la înfățișare ca fiii oamenilor".

Psalm XLIV, 3

Celor ce se îndeletnicesc cu mai multă sânguință cu dumnezeieștile Scripturi, Cuvântul Domnului le apare în două forme: într-una comună și mai simplă, care e văzută de cei mulți, potrivit profetului Isaia, iar în alta mai ascunsă și numai de puțini cunoscută, de cei ce au devenit ca Sfinții Apostoli, Petru, Iacob și Ioan, înaintea cărora Domnul s-a schimbat la față, îmbrăcându-Se în slava care a biruit simțurile, potrivit psalmistului.

Dintre aceste două forme, cea dintâi se potrivește celor începători; a doua e pe măsura celor desăvârșiți în cunoștință, atât cât este cu putință oamenilor.

Cea dintâi este icoana primei veniri a Domnului la care se referă litera Evangheliei și care curățește prin pătimiri pe cei de pe treapta făptuirii; a doua este preînchipuirea celei de-a doua veniri întru slavă, la care se referă duhul Evangheliei și care preface prin înțelepciune pe cei de pe treapta cunoașterii ridicându-i la starea de îndumnezeire. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 162).

"Acesta neputințele noastre le-a luat și boalele noastre le-a purtat".

Isaia LIII, 4

Cei ce voiesc să facă voile lor după trup și nu voiesc să se vindece pe ei înșiși prin sfânta vindecare a pocăinței, ca să se facă curați, se vor afla dezbrăcați de haina virtuților în ceasul nevoii și se vor arunca în întunericul cel mai dinafară, unde este diavolul, îmbrăcat în haina patimilor, care sunt: desfrânarea, pofta, iubirea de arginți, vorbirea împotrivă, mânia, pizma, slava deșartă, trufia. Acestea sunt ramurile răutății și multe altele asemănătoare, adică neînfrânarea, împodobirea trupului, împrăștierea, lenevia, cuvintele glumețe, privirea cu nerușinare, iubirea de a se lărgi, inconștiența, neluarea în seamă a judecății lui Dumnezeu, pizmuirea aproapelui, minciuna împotriva aproapelui, voința de-a plăcea oamenilor, mărturia mincinoasă, cunoașterea mincinoasă, voința de-a învăța pe alții, de-a iubi trebuința lumii, lipsa de curaj, incapacitatea de-a suporta ura aproapelui, neputința de-a suporta critica, iubirea slavei de la oameni mai mult decât slava lui Dumnezeu, voința de a-și arăta lucrarea spre a fi slăvit de oameni, iubirea mâncărilor plăcute, dorința iubirii pentru satisfacerea patimilor trupului, sminteala de-a nu fi prețuit, dorința de-a fi lăudat pentru cunoștință, de-a ațâța (pe alții), de a-ți afirma propria voință, de a te socoti pe tine cuminte și bun, de-a vedea pe fratele ca prost și a-l disprețui. Toate acestea se lucrează în bietul suflet, până ce-l despați de Dumnezeu. Acestea sunt poveri grele, pe care le-a purtat Adam, când a mâncat din pom. Acestea sunt cele ce le-a omorât Domnul nostru Iisus Hristos pe crucea Lui. Acestea sunt burdufuri vechi în care se pune vinul nou (Matei IX, 17). Acestea sunt fâșiile în care era legat Lazăr (Ioan XI, 44). Aceștia sunt dracii pe care i-a trimis Hristos în turma de porci (Matei VIII, 31-32).

Acesta este omul vechi, de care a spus Apostolul că ne-am dezbrăcat (Efeseni IV, 22-24). Acestea sunt cele de care a zis: *"Carnea și sângele nu vor moșteni Împărăția lui Dumnezeu"* (1 Corinteni XV, 50).

Aceasta este de care zice: *"Căci de trăiți după trup, veși muri"* (Romani VIII, 13). Acestea sunt neghinele pe care le-a scos pământul lui Adam, când a fost alungat din rai. (Cuv. Isaia Pustnicul, Filocalia 12, pag. 240-241).

"Cei însetați, ziceți, mergeți la apă".

Isaia LV, 1

Cei însetați de Dumnezeu, umblați întru curăția minții. Dar cel ce zboară spre înălțime prin curăția ei, trebuie să privească și spre pământul puținătății sale, fiindcă nimenea nu e mai înalt ca cel smerit. Căci precum când lipsește lumina, toate sunt neguroase și întunecate, tot așa, lipsind smerita cugetare, toate ale noastre sunt deșarte și toate silințele noastre după Dumnezeu sunt putregăioase. (Isichie Sinaitul, Filocalia 4, pag. 61-62).

"Este oare acesta un post care Îmi place, o zi în care omul își smerește sufletul său? Să-și plece capul ca o trestie, să se culce pe sac și în cenușă, oare acesta se cheamă post, zi plăcută Domnului?"

Isaia LVIII, 5

Pricina înălțării cu mintea se face prilej puternic de smerenie și ceea ce înalță sufletul la nesfârșit, aceea îl smerește în chip covârșitor.

Smerenia e început al vederii și vederea desăvârșirea smereniei. De-ar cunoaște cineva înțelepciunea lumii întregi, fără smerenie e cu neputință să dobândească vederea care înalță. Dar nici fără vederea care înalță nu se poate omul smeri și nu va încovoia grumazul ca pe un cerc (Isaia LVIII, 5).[...]

Ar putea zice cineva și despre mintea îndumnezeită că *"cel ce s-a coborât, acela este și cel ce s-a înălțat"*; și la aceasta s-ar putea adăuga că cel ce s-a înălțat, acela este și cel ce s-a coborât (Efeseni IV, 10).[...]

Căci, când mintea ajunge să se veselească prin har întru smerenie de cele preaînalte și să se bucure de cele mai presus de cuvânt, ca de ale sale, atunci se coboară mai jos decât toți întru smerenie. David spune: *"Doamne, nu s-ar fi înălțat inima mea, nici*

nu s-ar fi ridicat ochii mei, nici n-aș fi umblat întru cele mari, nici în cele minunate mai presus de mine, dacă nu m-aș fi smerit cu cugetul" (Psalm CXXX, 1-2). Dar mintea ar putea spune, pe lângă aceasta, nu fără dreptate, ci dimpotrivă: "Doamne, nu m-aș fi smerit, nici nu m-aș fi deplâns, nici nu m-aș fi numit pământ și cenușă, dacă nu s-ar fi îndlșat inima mea și nu s-ar fi ridicat ochii mei și n-aș fi umblat întru cele mari și minunate, mai presus de mine" (Calist Patriarhul, Filocalia 8, pag. 267).

"Atunci vei striga și Dumnezeu te va auzi pe tine. Încă grăind tu, va zice: «Iată aici sunt».[...] Atunci va răsări în întuneric lumina ta și întunericul tău va fi ca amiază. Și Dumnezeu va fi cu tine totdeauna și te va sătura precum poștește sufletul tău".

Isaia LVIII, 9-11

Rupând toată legătura nedreptății din inima noastră și dezlegând tot jugul legămintelor silnice, adică al ținerii minte a răului, și grăbindu-ne să facem bine aproapelui din tot sufletul, ajungem să fim înconjurați de lumina cunoștinței și ne slobozim de patimile de ocară, umplându-ne de toată virtutea, luminându-ne de slava lui Dumnezeu și eliberându-ne de toată neștiința; iar rugându-L pe Hristos, suntem auziți și-L avem pe Dumnezeu cu noi pururea și ni se satură dorința după Dumnezeu. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 33).

"De nu vei face voia ta în ziua cea sfântă și nu vei grăi cuvânt cu mânie și de te vei încrede în Domnul, te va hrăni cu bunătățile pământului".

Isaia LVIII, 13-14

E nevoie de luptă și trezvie multă ca să consimtă mintea cu

inima și cu buzele în ora psalmodierii și a rugăciunii, ca să nu mâniem pe Domnul, în loc să-I slujim Lui în vremea rugăciunii, amestecând în tămâia rugăciunilor mirosul de vite al gândurilor rele și să se afle jertfa rugăciunilor noastre întinată ca a lui Cain. Căci e cumplită și pierzătoare încrederea ascunsă în gândurile necurate. Fiindcă din gânduri se ivește pe încetul și înstrăinarea de Dumnezeu. Căci când omul consimte cu ele ca autor al lor, sunt socotite păcat. Fiindcă în inima care uneltește răul nu intră înțelepciunea, nici nu se sălășluiește Dumnezeu în trupul împovărat de păcat. (Cuv. Isaia Pustnicul, Filocalia 12, pag. 286).

"Să nu te temi de dânșii, căci Eu sunt cu tine ca să te izbăvesc", zice Domnul.

Jeremia I, 8

La început, mintea care se întoarce prin har la Dumnezeu, e stăpânită de o stare de descurajare. De aceea, omul în care se află această minte se tânguiește jelind și plânge cu durere, zdrobindu-și pe cât poate inima și curățind zi de zi împătımirea ei și smerindu-se, după cuviință, cu toată întristarea.

Dobândind astfel prin harul lui Hristos curăția cuvenită, prin liniștire, și străbătând cu înțelegere la cele ale înțelegerii și ajungând la Dumnezeu și înălțându-se la slava Lui și privind-o cu încordare, e cuprinsă de a doua descurajare a înțelegerii, după cea dintâi, cu mult mai mare, mai fără ieșire și mai neîncetată. Prin aceasta dobândește o smerenie atât de întărită și de vădită încât, dacă ar putea, ar fericii pe toți oamenii, iar pe sine se vede mai rău decât pe oricare; se vede cu o simțire a sufletului în adevăr mai rău decât ceea ce nu există nicidecum. Căci ceea ce nu e, nu poate păcătuia, iar pe sine se vede păcătuind pururea.

Dar, văzându-se astfel și smerindu-se, potrivit cu această simțire, totuși se bucură mult și se veselește, dar nu de sine, ci de Dumnezeu Cel îndurător, care e mai aproape de el decât răsuflarea

sa, sau care scoate din inima lui râuri de lumină cerească și pâraie nesecate de minuni ale Duhului, pe care le revarsă în el și-i umplu mintea de lumină și-i spune simplu: *"Sunt cu tine"*.

Drept aceea, Dumnezeu îi descoperă acestuia, ca unui prieten, taine, în chip lămurit, și-l umple de bucurie. Iar acestuia îi vine să zică cuvintele lui David: *"Nu după fărâdelegile noastre ne-a făcut nouă, nici după păcatele noastre ne-a răsplătit nouă"* (Psalm CII, 10; Efeseni II, 5). (Calist Patriarhul, Filocalia 8, pag. 269).

"Iar tu să nu-ți iei muiere în locul acesta. Că acestea zice Domnul despre fiii și fiicele ce s-au născut în locul acesta: cu moarte bolnăvicioasă vor muri".

Jeremia XVI, 2-4

Nu numai despre fiii și fiicele ce se vor naște din căsătorie a zis prorocul, ci și despre fiii și fiicele ce se nasc din inima lor, adică gândurile și poftetele trupești, întrucât și acestea vor muri în cugetul bolnăvicios, neputincios și destrăbălat al lumii acesteia și nu se vor învrednici de viața cerească. (Evagrie Ponticul, Filocalia 1, pag. 62).

"De aceea mi-am zis: «Nu voi mai pomeni de El și nu voi mai grăi, în numele Lui. Dar iată era ceva în inima mea, ca un fel de foc aprins, închis în oasele mele și eu mă sileam să-l înfrânez și n-am putut»".

Jeremia XX, 9

Cel ce are înlăuntrul lui lumina Duhului Sfânt, cade cu fața la pământ neputând să o privească și strigă cu spaimă și cu frică multă, ca unul ce a văzut și a pățimit un lucru mai presus de fire, de cuvânt, de înțelegere. El este asemenea unui om căruia i s-au

aprins de undeva mădularele de un foc, în care arzând și neputând răbda căldura văpăii, se poartă ca unul ce a ieșit din sine. Neizbutind nicidecum să devină iarăși al său și copleșit neîncetat de lacrimi și răcorit de ele, el aprinde focul dorului și mai tare. Ca urmare, varsă și mai multe lacrimi și, spălându-se în mulțimea lor, fulgeră de tot mai mare strălucire. Iar când s-a aprins în întregime și s-a făcut ca o lumină, se împlinește ceea ce s-a spus: "*Dumnezeu unit cu dumnezeii și cunoscut de ei*", și anume atât de mult cât s-a unit cu cei cu care s-a unit și s-a descoperit celor ce-L cunosc. (Sf. Simeon Noul Teolog, Filocalia 6, pag. 66-67).

"Și acum voi da toate țările acestea în mâna lui Nabucodonosor, regele Babilonului, robul Meu, ba și fiarele câmpului le voi da lui spre slujbă".

Ieremia XXVII, 6

"Dacă vreun popor sau vreun regat nu va voi să-i slujească lui Nabucodonosor, regele Babilonului, și nu-și va pleca grumazul său sub jugul regelui Babilonului, pe acel popor îl voi pedepsi cu sabie, cu foamete și cu ciumă, până-l voi stârpi cu mâna lui, zice Domnul".

Ieremia XXVII, 8

Alegoric regele Babilonului înseamnă diavolul. Diavolul este și dușman și răzbunător al lui Dumnezeu. Este dușman, când din ură față de El își dă aparența unei iubiri pierzătoare față de noi oamenii, îndemnându-ne prin patimile de bunăvoie ale plăcerii să alegem în locul bunurilor veșnice, lucrurile vremelnice. Prin aceasta furându-ne apoi toată dorirea sufletului, ne desface cu totul de la dragostea de Dumnezeu, făcându-ne dușmani cu voia ai Făcătorului.[...]

Iar răzbunător este când, dezvelindu-și toată ura sa față cu noi, care i-am ajuns datornici din pricina păcatului, cere pedepsirea noastră. Căci nimic nu desfată mai tare pe diavol ca omul pedepsit.

Îngăduindu-i-se aceasta, se năpustește ca un vifor fără milă asupra celor peste care a dobândit, din îngăduința lui Dumnezeu, putere, neurmărind să împlinească o poruncă divină, ci dorind să-și sature patima urii sale împotriva noastră. El vrea ca sub marea povară a necazurilor dureroase, sufletul sfârșit de slăbiciune să-și taie de la sine puterea nădejzii în Dumnezeu, făcând din întâmplările dureroase care vin peste el nu pricini pentru reculegerea minții, ci pricini de necredință.[...]

Dumnezeu, bun fiind și vrând să smulgă din noi cu totul sămânța păcatului, adică plăcerea, care desface mintea de la iubirea lui Dumnezeu, îngăduie diavolului să aducă asupra noastră chinuri și pedepse. Deci diavolul e numit "*sluga Domnului*" ca cel ce, cu îngăduirea lui Dumnezeu, pedepsește pe păcătoși, rămânând totuși apostat și tâlhar viclean, ca unul ce are aplecarea voinței, foarte înrudită cu a celor ce s-au depărtat de Dumnezeu prin plăcere. Căci e drept să fie chinuiți de diavol cei ce au îmbrățișat cu voluptate planurile lui viclene prin păcatele de bunăvoie. Astfel diavolul este atât semănătorul plăcerii, cât și aducătorul durerii prin pătimirile fără de voie.[...]

Când deci locuitorii Iudeii și ai Ierusalimului, adică cei ce au dobândit deprinderea faptelor sau știința contemplației, le folosesc acestea pentru slava cea de la oameni, umbrind chipurile virtuților prin împlinirea lor numai la arătare și mulțumindu-se să grăiască numai cuvintele înțelepciunii și ale cunoștinței, fără să facă faptele dreptății, iar pe deasupra mândrindu-se față de alții pentru virtutea și știința lor, sunt predați ostenețelor și necazurilor, ca prin pătimirea lor să învețe smerenia uitată de ei din pricina părerii deșarte ce și-o fac despre ei înșiși.

Tot cel ce rabdă de bună voie și cu mulțumire grelele necazuri ale încercărilor fără voie, conștient de relele pe care le-a săvârșit, nu este scos din deprinderea și harul virtuții și al cunoștinței, ca locuitorii de odinioară din Iudeea și Ierusalim. Aceasta pentru că suportă de bună voie jugul regelui Babilonului și, ca unul ce-și achită o datorie, primește chinurile aduse asupra lui. Rămânând în ele, plătește regelui Babilonului muncile silnice prin partea

pătimitoare a firii, învoindu-se la ele prin dreapta judecată, ca unul ce i le datorează aceluia din pricina păcatelor de mai înainte; iar lui Dumnezeu îi aduce prin închinare adevărată, adică prin dispoziția smerită a sufletului, îndreptarea greșelilor.

Regii neamurilor din acest loc al Scripturii sunt oamenii care stau în frunte prin diferitele patimi de ocară. Ei încă sunt supuși după dreptate, pedepsei pentru păcatele lor și de aceea predați regelui Babilonului, ca putere pedepsitoare ce se bucură de chinuirea firii. Astfel, regele Egiptului este mintea desfrânată și iubitoare de plăcere; Moabiteanul este mintea dezmiardată și pângărită; Amaniteanul este mintea dedată zgârceniei; Sirianul este mintea superstițioasă și dialectică (certăreață), căci singur Sirianul a stat împotriva lui Solomon (III Regi XI, 25), adică împotriva păcii și a înțelepciunii; regele din Tir este mintea iubitoare de lume și de viață. Scriptura înțelege odată prin Faraon pe diavolul, altădată legea firii.

Primul înțeles i-l dă când vrea să prăpădească pe Israel; al doilea, când îi slujește după orânduire de sus Iosif, care întruchipează profetic pe Dumnezeu Cuvântul ce slujește de bunăvoie firii și patimilor noastre, afară numai de păcat. Iar fiarele pe care le predă Dumnezeu regelui Babilonului, sunt dracii, dintre care fiecare lucrează, după destoinicia lui înăscută, la aducerea uneia sau alteia dintre ispite. Căci fiecare este sămănătorul altei răutăți și fiecare este mai viclean decât altul și mai iscusit spre un anumit fel de răutate.

Și Nabucodonosor însuși, regele Babilonului, e înțeles de multe ori ca legea naturală. Aceasta o arată în scrisoarea adresată locuitorilor din Ierusalim, acei care, neputând să împlinescă legea duhovnicească, au fost mutați în pământul Babilonului, adică în deprinderea confuziei pământești. Ei le cer acestora să se roage pentru viața lui Nabucodonosor, regele Babilonului, și pentru viața lui Baltazar, fiul lui, adică pentru legea naturală și pentru deprinderea ei cu fapta, sub care au căzut odinioară, "*ca să fie zilele lor ca zilele cerului*" (Baruh I, 11). (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 3, pag. 91).

"Picioarele lor erau drepte, iar copitele picioarelor lor erau cum sunt copitele picioarelor de vițel și scânteiau ca arama strălucitoare, iar aripile lor erau sprintene".

Iezechiel I, 7 ș.u.

Precum coapsele primesc, prin aplecare, mai întâi pe ele toată greutatea trupului și așa, apropiindu-se puțin de pământ, se saltă dintr-o dată în văzduh, tot așa și rațiunea, care distinge lucrurile firii, după ce s-a coborât, umilindu-se, la trebuințele trupului, își avântă iarăși, repede, la cele de sus cugetarea ușoară, neridicând împreună cu sine nici unul din gândurile pământești. Pentru că a ține drepte coapsele e propriu atât celor ce nu se bucură de multe plăceri și nu se târâie pururea pe jos, cât și Sfintelor Puteri, care nu au lipsă câtuși de puțin de cele trupești, nici nu trebuie să se încline spre ele. Prin *"coapsele lor erau drepte și picioarele lor erau înaripate"*, arată nepovârnirea voinței și sprinteneala firii lor spre cele inteligibile. Oamenilor însă le este destul de propriu să aibă coapsele înclinate. Uneori ei se apleacă la trebuințele trupești, alteori se îndreaptă spre îndeletnicirile mai înalte ale sufletului. Din pricina înrudirii sufletului cu Puterile de sus, adeseori petrec împreună cu acelea în lucrurile cerești; iar din pricina trupului, se ocupă cu grija celor pământești, atâta cât silește trebuința. Dar a urmări pururea pregătiri de plăceri este lucru necurat și nepotrivit cu omul încercat în cunoștința rațională. Să băgăm de seamă că și despre cel ce umblă pe patru picioare nu a spus simplu că e necurat, ci numai dacă umblă pururea pe patru picioare. Fiindcă le-a dat celor din trup dreptul să coboare uneori la trebuințele trupului. Ionatan, luptând cu Naas Amonitul, l-a biruit umblând pe patru picioare, fiindcă prin aceasta el slujea numai trebuinței firii. Căci trebuia ca cel ce lupta împotriva șarpelui ce se târa pe pânțece - așa se tălmăcește Naas - să-și ia pentru puțină vreme o înfățișare asemănătoare lui, umblând pe patru picioare, ca apoi, ridicându-se la aptitudinea proprie, să-l răpună pe acela cu multă ușurință. (Nil Ascetul, Filocalia 1, pag. 209-210).

"Hrana ta, cu care te vei hrăni, să o mănânci cu măsură, câte douăzeci de sicli pe zi, dar s-o mănânci din timp în timp. Și apa să o bei cu măsură, câte a șasea parte de hin pe zi și tot din timp în timp".

Iezechiel IV, 10-11

După cum s-a scris că *"Fiul omului mănâncă cu cântarul pâinea ta și bea apa cu măsură"*, în așa fel ca cel ce se nevoiește după Dumnezeu să poată trăi din acestea. Căci *"dacă nu dai sânge, nu vei lua Duh"* (Avva Dorotei, *"Învățăături"*, Pateric). Dar și marele Pavel zice: *"Îmi asupresc trupul meu și îl robesc pe el, ca nu cumva altora binevestind, să mă fac eu însumi necercat"* (I Corinteni IX, 27).

La fel, profetul David: *"Genunchii mei s-au slăbit de post și trupul meu s-a schimbat din pricina lipsei untului de lemn"* (Psalm CVIII, 23). Dar și de Dumnezeu Cuvântătorul zice: *"Prin nimic nu se slujește Dumnezeu atât de mult ca prin neplăcuta pătimire; și lacrimile pun în mișcare iubirea Lui de oameni"* (Sf. Grigorie de Nazianz, Cuvântul XXIV *"Pentru cinstirea Sf. Ciprian"*, XI; P.G. 35, 1182 B).[...]

Și Sfântul Isaac zice: *"Precum o mamă se îngrijește de copil, așa se îngrijește Hristos de un trup care suferă și e totdeauna aproape de un astfel de trup"*. Și iarăși: *"În stomacul plin nu se află cunoștința tainelor lui Dumnezeu"*. Și: *"Precum cei ce seamănă cu lacrimi vor secera snopii veseliei (Psalm CXXV, 6), așa pătimirii neplăcute îi urmează bucuria"*. Și: *"Fericit cel ce se oprește de la toată dulcea pătimire, care-l desparte de Cel ce l-a zidit"*.[...]

Temelia tuturor bunătăților și slobozirea sufletului din robia vrăjmașului și calea care duce la lumină și la viață constă în aceste două moduri: în a te aduna pe tine într-un singur loc și a posti totdeauna, adică a te canoni (disciplina) pe tine prin înfrânarea stomacului în chip înțelept și cuminte, prin șederea nemișcată și prin neîncetata gândire la Dumnezeu.

Căci din aceasta vine supunerea simțurilor, din aceasta vegherea; prin aceasta se îmblânzesc patimile ce mișcă în trup; din

aceasta, blândețea gândurilor; din aceasta, mișcările luminoase ale cugetării; din aceasta, sânguința pentru dumnezeieștile fapte ale virtuții; din aceasta, înțelesurile înalte și subțiri; din aceasta, lacrimile fără măsură ce se nasc în tot timpul și amintirea morții; din aceasta, înțelepciunea curată, străină cu desăvârșire de orice nălucire care ispitește cugetarea; din aceasta, pătrunderea și ascuțimea cunoștinței celor de departe; din aceasta, înțelesurile tainice mai adânci, pe care înțelegerea le vede cuprinse în cuvinte dumnezeiești, mișcările mai lăuntrice ce se nasc în suflet și felurimea și deosebirea duhurilor deosebite de puterile Sfinților și vederile adevărate care sunt străine de nălucirile deșarte; din aceasta, frica de căile și cărările din oceanul cugetării; din aceasta, flacăra râvnei care biruiește toată primejdia și străbate prin toată frica; din aceasta, căldura care disprețuiește toată pofta și o nimicește pe aceasta din cuget și produce uitarea oricărei amintiri a celor trecătoare împreună cu a altora. (Monahii Calist și Ignatie Xanthopol, Filocalia 8, pag. 78-81).

"Iată care au fost fărădelegile Sodomei, sora ta și ale fiicelor ei: mândria, îmbuibarea și trândăvia".

Iezechiel XVI, 49

Cu orice fel de hrană se va umple pântecul, naște sămânța desfrânării. În Sodoma nu aburii vinului sau ai bucatelor felurite au adus prăpădul, ci îmbuibarea cu pâine. Slăbiciunea trupului nu dăunează curăției inimii, când dăm trupului nu ceea ce voiește plăcerea, ci ceea ce cere slăbiciunea. De bucate numai atât să ne slujim, cât să trăim, nu ca să ne facem robi pornirilor poftei. Primirea hranei cu măsură și cu socoteală, dă trupului sănătatea, nu îi ia sfințenia. (Casian Romanul, Filocalia 1, pag. 133).

"Și te vei izgoni dintre oameni, și va fi locuința ta cu fiarele sălbatice; și te vor hrăni cu iarbă ca pe un bou și vei dormi sub roua cerului; și șapte ani vor trece peste tine până când vei cunoaște că Cel Prea Înalt stăpânește peste împărăția oamenilor și o dă cui voiește. Și pentru că a spus: Lăsați colțul rădăcinilor arborelui în pământ, împărăția ta îți va rămânea și din ea vei cunoaște Împărăția cea cerească".

Daniel IV, 22-23

Prin izgonire poate că înțelege scoaterea din Rai în lumea aceasta, pentru călcarea poruncii și căderea de la petrecerea cu Sfinții Îngeri, adică de la vederile spirituale, sub puterea legii naturale întemeiată pe simțire. Iar locuirea cu fiarele sălbatice înseamnă petrecerea cu patimile și cu dracii care le lucrează.

"Iarba" cu care l-au hrănit înseamnă cunoașterea naturală prin simțire a lucrurilor și lucrarea ostenitoare a virtuții; pe acestea le procură, ca pe o iarbă, oamenilor Îngerii.

Iar *"vei dormi sub roua cerului"* înseamnă a avea, prin Providența dumnezeiască, puterea care se află în acestea. *"Roua cerului"* indică Providența, care hărăzește omului în veacul acesta, pe lângă toate cele înșirate, conservarea în existență; sau legea firii, care rămâne cu desăvârșire nestrucată; sau poate cunoașterea în parte a celor inteligibile, pe care ne-o mijlocesc lucrurile văzute prin harul lui Dumnezeu și care ține pe om aici în nădejdea celor viitoare.[...]

Cuvintele *"șapte ani vor trece peste tine"* indică întinderea crugului înșeptit al vremii în veacul acesta. Sub acest crug a căzut firea, deoarece n-a păzit deprinderea și lucrarea proprie, dar după sfârșitul lui, la învierea așteptată se va reîntoarce iarăși la sine, prin lepădarea însușirilor dobitocești, primind din nou mărirea de la început a împărăției, după ce a cunoscut, prin iconomia Providenței din acest veac, stăpânirea adevăratei împărății.

Prin cuvintele *"lăsați colțul rădăcinilor pomului în pământ"* se arată că nu se smulge deplin din pricina greșelii de la început, sămânța și puterile bunătății. Datorită acestora, neluându-și firea

iarăși creșterea, revine prin înviere la mărirea și frumusețea firească de mai înainte. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 3, pag. 97).

"Așadar, regele Darius a dat oprire scrisă și poruncă. Îndată ce Daniel a aflat că o poruncă a fost dată, a intrat în casa sa, care avea în cămara de sus fereastră deschisă înspre Ierusalim, și în fiecare zi îngenunchea de trei ori, s-a rugat și a lăudat pe Dumnezeu, cum făcea și mai înainte".

Daniel VI, 10

Precum trupul acesta al nostru, în lipsa sufletului e mort și rău mirositor, la fel și sufletul, care nu se mișcă prin rugăciune este mort și nenorocit și rău mirositor. Căci trebuie să socotim lipsirea lui de rugăciune mai amară decât orice moarte, cum ne învață Daniil prorocul, care voia mai bine să moară, decât să fie lipsit, fie și măcar o clipă de rugăciune.[...]

La fel ne învață Sfântul Isaac: "*Fără rugăciunea neîncetată nu te poți apropia de Dumnezeu*". Și: "*A da minții, după osteneala rugăciunii, o altă grijă, înseamnă a pricinui împrăștierea cugetării*". Și: "*Orice rugăciune, în care trupul nu se obosește și inima nu se întristează, trebuie socotită un făt lepădat pentru că acea rugăciune e fără suflet*" (Filocalia 7).[...]

Iar Sfântul Nil zice: "*De voiești să te rogi leapădă-te de toate, ca să moștenești totul*" (Evagrie Ponticul, Filocalia 1, pag. 79). Și iarăși: "*Rugăciunea este urcușul minții la Dumnezeu*" (Filocalia 1, pag. 79). Și iarăși: "*Rugăciunea este vorbirea minții cu Dumnezeu*" (Filocalia 1, pag. 75). Și apoi: "*Precum pâinea este hrana trupului și virtutea sufletului, așa e rugăciunea duhovnicească hrană minții*" (Filocalia 1, pag. 87). (Calist și Ignatie Xanthopol, Filocalia 8, pag. 74).

"De aceea s-a numit Daniel "bărbatul doririlor".

Daniel IX, 23

Cel ce voiește să revină la cele ale firii, să taie toate voile lui cele după trup, până statornicește pe om în cele conforme firii. Dorirea cea după fire este dorirea minții și ea nu este fără dorirea lui Dumnezeu; precum nu e nici iubirea celor conforme firii. De aceea s-a numit Daniel, "*bărbatul doririlor*". (Cuv. Isaia Pustnicul, Filocalia 12, pag. 42-43).

"A suprit-a Efraim pe pârașul său și a călcat judecata. A căutat Egiptul și a fost luat cu sila la Asirieni".

Osea V, 11; XI, 5

"*A căuta Egiptul*" înseamnă că inima caută voile trupului propriu, iar a fi "*fost luat cu sila la Asirieni*" înseamnă că vrând nevrând, acela slujește vrăjmașilor. Să nu călcăm deci pe căile voii noastre celei după trup, ca să nu fim luați cu sila la Asirieni și să auzim cuvântul amar că împăratul Asirienilor a venit asupra lui Israel și a strămutat pe Efraim la Asirieni, și i-a mutat pe cei de acolo în Eleia și în Avor, la râurile Guza (IV Regi XVII, 6) și sunt acolo până în ziua de azi. Căci a trimis împăratul Asirienilor oameni din neamul lui ca să locuiască în Israel și fiecare din ei și-a întipărit idolul lui și s-a închinat lui și sunt acolo până în ziua de azi. Iar aceasta s-a întâmplat lui Efraim pentru că a disprețuit pe pârașul lui și i-a nesocotit judecata. (Cuv. Isaia Pustnicul, Filocalia 12, pag. 60-61).

Prin potrivnicul lui se înțelege conștiința. Pentru că ea se împotrivesc totdeauna voii noastre celei rele și ne mustră când nu facem ceea ce trebuie să facem și facem ceea ce nu trebuie să facem. Și ea ne păraște pe noi. De aceea o numește potrivnic și

pârâș și ne poruncește zicând: "*Împacă-te cu pârâșul tău cât ești pe cale cu el*" (Matei V, 25). Iar calea este lumea aceasta (Avva Dorotei, Filocalia 9, pag. 509).

"Și Efraim s-a purtat ca un porumbel, nepriceput și neștiutor; au chemat pe Egipteni și s-au îndreptat către Asirieni".

Osea VII, 11

Efraim a biruit pe potrivnicul lui (Osea V, 11), adică conștiința sa, și a călcat în picioare judecata, pentru că a căutat Egiptul și a fost luat în robie de asirieni (Osea XI, 5).

"*Egiptul*" este voia trupească ce ne apleacă spre odihna trupească și învață mintea să caute dulceața patimilor.

Iar "*asirieni*" gândurile pătimășe, care tulbură și zăpăcesc mintea și o umple de idoli necurați și o duc cu sila și fără să vrea la lucrarea patimilor.

Dacă se predă deci cineva pe sine de bună voie dulcii pătimiri a timpului, e dus cu sila și fără să vrea la asirieni ca să robească lui Nabucodonosor. Înainte de a pune cineva în lucrare patima lui, chiar de vor porni gândurile la luptă împotriva lui, este încă în cetatea lui, este încă liber și are și pe Dumnezeu ca ajutor. Deci de se va smeri lui Dumnezeu și va purta jugul necazului și al încercării cu mulțumire, și va lupta puțin, ajutorul lui Dumnezeu îl va scăpa pe el. Dar de va fugi de osteneală și va coborî la dulcea pătimire a trupului, va fi dus de silă și de nevoie în pământul asirienilor și va robi acela fără să vrea.

Atunci le va spune proorocul: "*Rugați-vă pentru viața lui Nabucodonosor. Că în viața lui e mântuirea voastră*" (Baruh I, 12). "*Nabucodonosor*" înseamnă a nu se descuraja cineva de necazul încercării ce i se întâmplă, nici a se feri de el, ci a-l purta cu smerenie, ca fiind îndatorat să-l pătimească și a cugeta că nu este vrednic să se izbăvească de povara lui, ci mai degrabă să se prelungească și să se întărească împotriva sa. (Avva Dorotei, Filocalia 9, pag. 613-614).

"Pentru cele trei păcate ale Tirului, ba chiar pentru patru, nu mă voi întoarce".

Amos I, 9

Cele patru păcate ale Tirului, la care cugetă cuvântul prorocesc, sunt: atacul, pofta, deprinderea răului și săvârșirea. Pe cel dintâi și al doilea, adică atacul și pofta, le rabdă Dumnezeu, întrucât răul nu a ajuns la împlinire. Dar asupra celui de-al treilea și al patrulea păcat, adică asupra deprinderii și lucrării, sau consimțirii și faptei, Scriptura pe drept cuvânt își rostește amenințarea. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 224).

"Și cel mai îndrăzneț dintre viteji va fugi dezbrăcat în ziua aceea".

Amos II, 16

Cum va lupta cu duhurile răutății cel ce umblă după avuții, când poate fi prins cu ușurință din toate părțile ? Sau cum va lupta cu duhul iubirii de argint cel împresurat de bani ? Cum va alerga, ca să scape de urmărirea dracilor dezbrăcați de orice grijă, cel îmbrăcat cu nenumărate griji? Căci nu este gol acela care e îmbrăcat în veșmintele cusute cu multele împunsături ale grijii de lucrurile lumești; și nu este gol nici acela care e împiedicat la alergare de gândurile pământești ale banilor și averilor. Pentru că cel gol greu e de prins sau chiar cu neputință de prins de cei ce îi întind curse. Dacă Iosif ar fi fost gol, n-ar fi avut de ce să-l prindă Egipteanca pentru că spune dumnezeiescul cuvânt că l-a prins de veșmintele lui zicându-i: "*Culcă-te cu mine!*" (Geneză XXXIX, 7).

Iar veșmintele sunt lucrurile trupești, prin care prinzând plăcerea pe cineva îl atrage la ea. Deci cel ce le ține pe acestea în jurul său va fi trântit la pământ în lupta cu cei ce le-au dezbrăcat. De aceea luptătorul pentru neprihănire, când s-a văzut pe sine tras cu sila spre plăcerea și unirea împreunării, fiind apucat de ceea ce

era mai trebuincios trupului - adică haina -, și-a dat seama că trebuie să fie gol în casă cu stăpâna, care poate să pună stăpânire pe el cu sila, și deci, părăsindu-și veșmintele a fugit și a ieșit afară, umblând, ca în Rai, gol în virtutea lui, asemenea omului dintâi. Căci acela primise de la Dumnezeu ca pe-o cinste deosebită, dezbrăcarea, până ce, prin neascultare, a ajuns la trebuința hainelor. Fiindcă până ce se lupta cu vrăjmașii, care îl sfătuiau să calce porunca lui Dumnezeu, stătea gol în arenă, ca un luptător, dar după ce a fost biruit și scos afară din luptă s-a îmbrăcat, după dreptate, lepădând dezbrăcarea deodată cu deprinderea de luptător. (Nil Ascetul, Filocalia 1, pag. 262).

"Și tinerii vor avea vedenii".

Ioail III, 1

Cele ce ocupă sufletul, sau cele în care petrece el în stare de veghe, acelea rețin închipuirea și cugetarea lui și în somn. De se îngrijește de lucruri omenești, e preocupat de ele și în închipuirile viselor. Iar de cugetă la cele dumnezeiești și cerești, se va afla și în vis cu gândirea în acestea, după spusa proorocului. Dar fiind în acestea, sufletul nu va fi înșelat, ci va vedea lucruri adevărate și i se vor încredința descoperiri. (Sf. Simeon Noul Teolog, Filocalia 6, pag. 81).

"În care locuiesc mai mult de douăsprezece zeci de mii de bărbați, care n-au cunoscut dreapta, nici stânga lor... "

Iona IV, 11

Iona se tălmăcește, după diferitele sale etimologii, "*odihna și darul lui Dumnezeu*", sau "*tălmăduirea lui Dumnezeu*", sau "*harul lui Dumnezeu dat lor*", sau "*osteneala lui Dumnezeu*", sau

"porumb", sau "fuga de podoabă", sau "întristarea lor". Apoi el ajunge și în Ioppe și pe mare și în chit și în Ninive și sub curcubetă. Dintre acestea, Ioppe se tălmăcește "loc de unde se vede bucuria", sau "frumusețea minunată", sau "bucurie puternică". Deci Proorocul Iona închipuiește sau pe Adam, sau firea cea de obște, sau pe Hristos, sau harul proorocesc, sau poporul nemulțumitor al Iudeilor, care se întristează de orice bine și pizmuiește toate darurile dumnezeiești. De pildă: închipuiește pe Adam și firea cea de obște când fuge din Ioppe pe mare, fapt pentru care, după unul din înțelesurile numelui său, se numește "fuga de podoabă". Căci Ioppe închipuiește raiul, care este și se numește cu adevărat "locul de unde se vede bucuria", sau "bucurie puternică", sau "frumusețea minunată", dată fiind bogăția nesticăciunii din el, cum era raiul sădit de mâna lui Dumnezeu.[...]

Ioppe mai înseamnă însă și virtutea și cunoștința, precum și înțelepciunea de pe urma lor. Virtutea, când se tălmăcește "frumusețea minunată"; cunoștința, când se înțelege ca "loc de unde se vede bucuria". Iar înțelepciunea, când se tălmăcește "bucurie puternică". Fiindcă "înțelepciunea este pom de viață tuturor celor ce se lipsesc de ea și temelie sigură celor ce se reazămă pe ea, ca pe Domnul" (Proverbe III, 18). Deci firea oamenilor fuge pururea din Ioppe, adică din deprinderea virtuții și a cunoștinței, ca și de la harul înțelepciunii de pe urma lor, precum a fugit Adam prin neascultare din rai. Fuge, pentru că cugetarea ei zace cu plăcere în cele rele. Și fugind, e târâtă cu voia ei pe mare, adică pe valurile murdare ale păcatelor, cum s-a rostogolit Adam în lumea aceasta după ce a căzut din rai, îmbrățișând amăgirea și confuzia nestatornică a lucrurilor materiale, pricinuite de valuri și pricinuid alte valuri. Iar câștigul celor ce îmbrățișează această amăgire este că se scufundă și sunt înghițiți de chit și sunt covârșiți de ape până la suflet. Apoi sunt împresurați de cel mai de pe urmă adânc și capul li se afundă între crăpăturile munților, ca în sfârșit să coboare pe fundul pământului, ale cărui zăvoare sunt încuietori veșnice. (Iona II, 7).[...]

Deci Proorocul înfățișează în chip tainic pe Adam, adică firea

cea de obște a oamenilor în fiecare din stările prin care a trecut: cum a fugit de la bunătățile dumnezeiești, ca din Ioppe, și e târâtă în mizeria vieții de aici, ca pe o mare, scufundându-se în oceanul agitat și frământat al patimilor pământești; cum e înghițită apoi de chit, fiara cea spirituală și nesăturată, adică de diavol, și cum e covârșită din toate părțile de apa ispitelor până la suflet; apoi cum e împresurată de cel mai de pe urmă adânc, cu alte cuvinte cum e înfășurată mintea de neștiința totală și cum e copleșită judecata de marea povară a păcatului; pe urmă cum i se afundă capul în crăpăturile munților, sau cum e prinsă prima învățătură despre monadă întemeiată pe credință, care e capul întregului trup al virtuților, între cugetările puterilor viclene, ca între niște crăpături întunecoase ale munților, și e spartă în multe păreri și năluciri; cum coboară până jos pe pământ, *"ale cărui zăvoare sunt încuietori veșnice"*, sau cum cade în deprinderea goală de orice simțire dumnezeiască și lipsită de orice mișcare de viață a virtuților. [...] În această deprindere se află, ca niște zăvoare veșnice, împătimirile sufletului după cele materiale, care nu lasă cugetarea să se izbăvească de întunericul neștiinței, ca să vadă lumina adevăratei cunoștințe. Această deprindere a indicat-o marele Iov, prin cuvintele: *"Pământ întunecat și neguros, pământ al întunericului veșnic"* (Iov X, 21). E *"pământ întunecat"* fiindcă e pustie de orice cunoștință și contemplație adevărată; și *"neguros"* pentru că e lipsită de orice virtute și activitate.[...]

Proorocul ajunge în toate aceste stări poate ca să închipuiască prin sine patimile în care s-a rostogolit omenirea în chip jalnic, făcându-și ale sale cele ale firii comune a oamenilor. De aceea când închipuiește pe Adam, i se potrivește unul din înțelesurile numelui, și anume *"fuga de podoabă"*. Când însă preînchipuiește pe Dumnezeu, care S-a însuflețit mintal, făcându-Se ca noi, afară numai de păcat, atunci prin plecarea Sa din Ioppe pe mare indică coborârea Domnului din cer în lumea aceasta, iar prin înghițirea sa de către chit și prin aruncarea nevătămată după trei zile și trei nopți, prevestește taina morții, a îngropării și a învierii. De aceea i se potrivește un alt înțeles al numelui și anume *"odihna și tămăduirea*

lui Dumnezeu", sau "harul lui Dumnezeu dat lor", sau poate și "osteneala lui Dumnezeu" pentru patima cea de bună voie a Domnului.[...] Pentru că și Domnul și Dumnezeu nostru, făcându-Se om, a coborât din cer în oceanul vieții noastre ca dintr-o Ioppe ce se tălmăcește "locul de unde se vede bucuria", pe marea acestei lumi, precum s-a scris: "Care în locul bucuriei ce era pusă înaintea Lui, a răbdat crucea, nebăgând în seamă ocară" (Evrei XII, 2). Și coborându-Se de bună voie în inima pământului, unde ne ținea închiși vicleanul, după ce ne înghițise prin moarte, a ridicat din nou toată firea cea robită la cer, după ce a smuls-o de acolo prin înviere.[...]

Dar Proorocul închipuie prin persoana sa și harul proorocesc care se strămută prin Evanghelie din slujirea legii, socotită odinioară atât de slăvită, la neamuri, lăsând poporul iudaic, devenit necredincios, pustiu de bucuria ce o avea de acea slujire, ca prin multe necazuri, primejdii, strâmtorări, osteneți, prigoniri și morți, să întoarcă Biserica neamurilor la Dumnezeu ca pe o Ninive. Când închipuie acest har al proorociei, Proorocul păărăsește în chip tainic Ioppe, ceea ce înseamnă că harul se depărtează de la slujirea legii și pornește pe marea potrivnicilor fără de voie și a luptelor cu ele, a osteneților și primejdiilor, până ce e înghițit de moarte ca de un chit, fără să fie câtuși de puțin vătămat. Căci nimic de pe lume nu a putut împiedica mersul harului propovăduit neamurilor prin Evanghelie: "nici necaz, nici strâmtorare, nici prigoană, nici foamete, nici primejdie, nici sabie" (Romani VIII, 35).[...] Și deși își închipuia vicleanul că acoperă harul cu mulțimea prigoanelor, ca pe Prooroc chitul, nu l-a putut ține până la sfârșit, neputând slăbi tăria puterii prin care lucra harul. [...] Căci el vedea nu numai că harul nu poate fi biruit de el, ci și că slăbiciunea naturală a sfinților, care îl vesteau neamurilor, se prefăcea în tărie ce surpa puterea lui și-i doboră toată înălțarea ce se ridica împotriva cunoștinței lui Dumnezeu. (II Corinteni X, 5); ba tocmai când se credea că este înfrântă trupește prin strâmtorări, apărea și mai înputernicită duhovnicește. Acest lucru l-a cunoscut din experiența pătimirilor sale Pavel, marea trâmbiță a adevărului care zice: "avem comoara

aceasta în vase de lut" (II Corinteni IV, 7).[...] "*Comoară*" numește cuvântul harului, iar "*vas de lut*", trupul acesta pătimitor, sau păruta simplitate în cuvântul rostit, care a biruit toată înțelepciunea lumii, sau care cuprindea în sine înțelepciunea lui Dumnezeu, pe care nu o cuprindea lumea și care a umplut toată lumea de lumina cunoștinței adevărate cuprinsă în ea.[...] Cei ce propovăduiau cuvântul harului, purtând fără vină și din toată inima moartea cea de bunăvoie, prin pătimirile lor lucrau neamurilor viața cea în duh, întru cunoștința adevărului. Aceasta a pătimit-o și Iona, care, preînchipuind tainic în sine harul, a îndurat atâtea primejdii ca să întoarcă pe Niniviteni de la rătăcire la Dumnezeu. De aceea, după alt înțeles al numelui său, se mai tălmăcește și "*darul lui Dumnezeu*" sau "*osteneala lui Dumnezeu*".[...]

Deci cuvântul harului străbătând prin multe încercări la firea oamenilor, sau la Biserica neamurilor, precum Iona prin multe necazuri la cetatea cea mare a Ninivei, îndupleca legea care împărtășește peste fire, să se scoale de pe tronul ei, adică din deprinderea de mai înainte în rău, sau din trăirea după simțuri, și să-și scoată haina sa, adică să lepede fumurile slavei lumești pentru moravurile sale, apoi să îmbrace sacul, adică jalea și asprimea neplăcută a relei pătimiri și o purtare demnă de viața cea plăcută lui Dumnezeu și să șadă în cenușă, adică în sărăcia cu duhul în care e învățat să șadă tot cel ce vrea să trăiască cu evlavie și are în sine biciul cunoștinței care-l lovește pentru greșelile sale. Dar nu numai pe împărat îl înduplecă cuvântul cel propovăduit al harului să creadă lui Dumnezeu, ci și pe bărbați, adică pe oamenii cu firea întreagă, convingându-i să mărturisească tare că Unul este Dumnezeu, Făcătorul și Judecătorul tuturor, și hotărându-i să se lepede cu desăvârșire de îndeletnicirile lor cele rele de mai înainte și să se îmbrace în saci, de la cel mai mic până la cel mai mare dintre ei, adică să înceapă cu toată râvna o viață aspră, omorâtoare de patimi. Iar "*mici și mari*" sunt numiți de Scriptură cei vinovați de o răutate mai mică sau mai mare.

"Și au crezut bărbații Ninivei lui Dumnezeu și au hotărât să postească și s-au îmbrăcat în saci de la cel mai mic până la cel

mai mare dintre ei. Și a mers cuvântul până la împăratul Ninivei și s-a sculat de pe tronul său și s-a dezbrăcat de vestmântul său și s-a îmbrăcat cu sac și a șezut în cenușă. Apoi s-a vestit și s-a poruncit în Ninive de la împărat și de la dregătorii săi, spunându-se: «Oamenii și dobitoacele, boii și oile să nu guste nimic, nici să pască și apă să nu bea»" (Iona III, 5-7). "Împărat" al firii, este legea firii. "Dregătorii lui" sunt puterea rațională, irascibilă și poftitoare. "Bărbații" acestei cetăți, adică ai firii, sunt cei ce păcătuiesc prin rațiune și au o cunoștință greșită despre Dumnezeu și despre lucrurile dumnezeiești. "Dobitoacele" sunt cei ce păcătuiesc prin poftă și trag la povara plăcerii prin patimile trupești. "Boii" sunt cei ce folosesc toată mișcarea mâniei pentru dobândirea bunurilor pământești; căci zic unii că sângele bouului când e băut pricinuieste îndată moartea celui ce îl bea; deci, sângele lui este simbolul mâniei. "Oile" de ocară de aici sunt cei ce pasc fără de minte, numai prin simțuri, cele văzute, ca pe o iarbă, din pricina patimei ce-i stăpânește. Toate acestea au un înțeles de ocară până ce luându-le Cuvântul le va preface în bune. [...]

Astfel Ninive, înțeleasă ca firea cea comună a oamenilor sau ca Biserica neamurilor, are pururea pe Iona sau cuvântul harului proorocesc propovăduind în ea și în fiecare zi întorcând pe cei rătăciți la Dumnezeu. Iar dacă referim înțelesul spiritual al Ninivei la fiecare ins în parte, atunci cetatea cea mare este sufletul fiecăruia (Iona III, 8), la care, după ce a păcătuțit, este trimis Cuvântul lui Dumnezeu ca să-i propovăduiască pocăința spre viață. În acest caz prin împăratul cetății înțelegem mintea; dregătorii sunt puterile înnăscute; bărbații, gândurile pătimase; dobitoacele, mișcările poftitoare ale trupului; boii, mișcările lacome ale mâniei spre bunurile materiale; iar oile, mișcările simțurilor, care percep lucrările sensibile fără cugetare. Deci cuvântul lui Dumnezeu înduplecă mintea, adică pe împărat, să se ridice, ca de pe un tron, din deprinderea de mai înainte cu neștiința, și să se dezbrace ca de o haină de părerea mincinoasă despre lucruri, apoi să îmbrace ca pe un sac căința pentru cele rău cugetate și să se așeze, ca în cenușă, în deprinderea sărăciei cu duhul; pe urmă să poruncească

oamenilor, dobitoacelor, boilor și oilor să postească, înfrânându-se de la mâncarea păcatului și de la băutura neștiinței, adică să se rețină de la săvârșirea păcatelor și de la contemplarea înșelătoare prin simțuri, și să se îmbrace în sac, adică în deprinderea care omoară patimile contrare firii; apoi să strige către Dumnezeu cu stăruință, adică să denunțe cu putere cele de mai înainte și să se roage cu smerenie, ca să primească iertare de la Cel ce poate să o dea.[...]

În această mare cetate, adică în firea obștească a oamenilor, sau în Biserica alcătuită din neamuri "*locuiesc mai mult de douăsprezece miriade (douăsprezece zeci de mii) de oameni, care nu-și cunosc dreapta, nici stânga lor*" (Iona IV, 11). Prin cele douăsprezece miriade se indică rațiunile timpului și ale firii, adică cunoștința cuprinzătoare a firii văzute împreună cu acelea fără de care aceasta nu poate să existe. Căci dacă numărul douăsprezece se formează prin adunarea lui cinci și șapte, iar firea este încincită pentru simțuri și timpul înșeptit, atunci doisprezece indică firea și timpul.[...]

Prin "*dreapta*" Scriptura înțelege slava deșartă de pe urma așaziselor isprăvi, iar prin "*stânga*", neînfrânarea ce răsare de pe urma patimilor de rușine. Pe acești bărbați, ce nu cunosc dreapta și stânga lor, îi are orice suflet luminat de vederile celor spirituale. Pentru că tot sufletul care își retrage puterea cugetării de la contemplarea naturii și a timpului, are cugetările naturale ca pe niște bărbați ce au trecut de numărul doisprezece, sau ca pe niște rațiuni ce nu se mai ostenesc cu cele ce sunt sub fire și sub timp, ci se îndeletnicesc cu înțelegerea și cunoașterea dumnezeieștilor taine și de aceea nu cunosc dreapta sau stânga lor.[...]

Prin "*dreapta*" se poate înțelege și rațiunile cele netrupești, iar prin "*stânga*", pe ale trupurilor. Dar mintea ce se înalță spre cauza lucrurilor, nereținută de nimic, nu mai cunoaște aceste rațiuni, întrucât nu mai vede nici o rațiune în Dumnezeu, Cel ce după cauză e mai presus de orice rațiune. Adunându-se spre El din toate lucrurile, nu mai cunoaște nici o rațiune a celor de care s-a despărțit, privind în chip negrăit numai Rațiunea la care s-a ridicat

după har.

Pe acești bărbați și pe cei asemenea lor, care într-adevăr nu cunosc dreapta sau stânga lor cea de ocară, îi cruță Dumnezeu; și pentru ei lumea toată. Dar poporul iudeu, pizmaș și vrăjmaș al oricărei iubiri de oameni, se plânge de mântuirea oamenilor și de aceea îndrăznește să se răzvătească chiar și împotriva bunătății dumnezeiești. Plini de nerecunoștință, de nemulțumire și de ură față de oameni, el scrâșnește din dinți, se scârbește de viață și-și face pricină de întristare din mântuirea neamurilor în Hristos.[...] Această întristare o condamnă Scriptura când zice: *"A văzut Dumnezeu faptele lor, adică ale Ninivitenilor, că s-au întors de la căile lor cele rele și I-a părut rău să-i mai pedepsească pe ei și nu i-a mai pedepsit. Și s-a întristat Iona și a zis: «Acum Stăpâne, Doamne, ia sufletul meu de la mine, că mai bine este să mor decât să trăiesc»"* (Iona III, 10; IV, 3). Și iarăși *"Și a poruncit Domnul Dumnezeu unui vierme a doua zi dimineăta, și a ros pe dedesubt curcubeta și s-a uscat. Și a fost după ce a răsărit soarele, a lovit capul lui Iona și s-a împușinat cu sufletul și s-a scârbit de viața lui și a zis: «Mai bine este mie să mor decât să trăiesc»"* (Iona IV, 8).[...]

Ninive este deci Biserica neamurilor, care a primit cuvântul harului și s-a întors de la rătăcirea de mai înainte a închinării la idoli și de aceea s-a mântuit și s-a învrednicit de slava cerurilor. Iar umbrarul, pe care și l-a făcut Iona după ce a ieșit din cetate, închipuiește Ierusalimul de jos și templul din el făcut de mâini (Iona IV, 6). Curcubeta înfățișează umbra vremelnică a slujirii trupești și numai după literă a legii, care nu e statornică și nu poate să mulțumească mintea. Iar viermele este Domnul Iisus Hristos, precum El însuși zice despre Sine la Proorocul David: *"Sunt vierme și nu om"* (Psalm XXI, 6). Căci S-a făcut și S-a numit cu adevărat vierme, pentru trupul fără de sămânță pe care l-a primit. Fiindcă precum viermele nu are împreunare sau amestecare, ca pricină premergătoare a nașterii lui, tot așa nici nașterii după trup a Domnului nu i-a premers vreo amestecare. Dar mai e vierme și pentru faptul că a îmbrăcat trupul ca pe o momeală pusă în undița dumnezeirii spre amăgirea diavolului pentru ca dracul spiritual cel

nesăturat, înghițind trupul pentru firea lui ușor de apucat, să fie sfâșiat de undița dumnezeirii și deodată cu trupul sfânt al Cuvântului, luat din noi, să se dea afară toată firea omenească pe care o înghițise [...]. Acest vierme a ros curcubeta și a uscat-o, adică a pus capăt slujirii legii, ca unei umbre, și a uscat părerea de sine a Iudeilor, întemeiată pe ea.

"Și a fost a doua zi după ce a răsărit soarele". A doua zi, adică după trecerea ghiciturilor din chipurile legii și a timpului hotărât pentru slujirea trupească a ei, a răsărit harul tainei celei noi. aducând o altă zi a unei cunoștințe mai înalte și a unei virtuți dumnezeiești, o zi care îndumnezeiește pe cei ce o îmbrățișează. După ce viermele acesta a ros curcubeta și soarele acesta a răsărit din morți prin înviere, *"a poruncit Dumnezeu unui vânt arzător și soarele a lovit capul lui Iona"*. Adică: după răsăritul soarelui dreptății, adică după învierea și înălțarea Domnului, a venit vântul arzător al încercărilor peste Iudeii rămași nepocăiți și le-a lovit capetele lor potrivit unei drepte judecăți, întorcând durerea lor peste capetele lor (Psalm VII, 17) precum înșiși ceruseră mai înainte zicând: *"Sângele Lui asupra noastră și asupra copiilor noștri"* (Matei XXVII, 25).[...]

Sau vântul arzător ridicat împotriva Iudeilor, care n-au ascultat de cuvântul harului, mai este și părăsirea, care oprește ploaia cunoștinței și roua proorociei și uscă izvorul natural al cugetărilor evlavioase din inimă. Este părăsirea adusă cu dreptate peste ei, fiindcă și-au pătat mâinile de sânge nevinovat și au dat adevărul pe mâna minciunii și au tăgăduit pe Dumnezeu Cuvântul, Cel ce pentru mântuirea neamului omenesc a venit la noi în chipul nostru fără schimbare. De aceea au fost lăsați și ei în propria lor rătăcire în care nu se poate afla nici o dispoziție apropiată de credința și de temerea de Dumnezeu, ci numai o ambiție uscată, secetoasă și străbătută de toată patima cea rea. E ambiția ce poate fi caracterizată prin îngâmfare (trufie), care e o patimă blestemată ce constă din împreunarea a două rele: mândria și slava deșartă. Dintre acestea, mândria tăgăduiește pe Cel ce e cauza virtuții și a firii, iar slava deșartă falsifică firea și însuși virtutea [...].

Deci vântul arzător este trufia, care e patima urii de Dumnezeu și de oameni.[...]

Aceasta stârnește mare tulburare în suflet și umple mintea de întunericul neștiinței. [...] De aceea împinși de negura neștiinței, s-au aruncat pe ei înșiși de bunăvoie în partea opusă lui Dumnezeu, nemaivând nimic de făcut, decât să se plângă și să se înciudeze de mântuirea prin credință și de slava de care s-au împărtășit neamurile și de pierderea drepturilor lor ce le aveau după trup. Pentru aceea ei zic: "*Acum Doamne ia sufletele de la noi, că mai bine este nouă să murim decât să trăim*". [...] La cetatea Ninivei a fost trimis cuvântul harului proorocesc, care i-a vestit distrugerea cea fericită, zicând: "*Încă trei zile și Ninive va fi distrusă!*" (Iona III, 4). [...]

După cele trei zile pe care le-a petrecut Proorocul ca chip în pântecele chitului, desemnând de mai înainte în sine îngroparea de trei zile și învierea Domnului, Scriptura așteaptă să vină alte trei zile, în care are să se arate lumina adevărului și adevărata împlinire a tainelor prevestite, ca apoi să se producă distrugerea cetății, dat fiind că aceste zile nu vor mai preînchipui numai adevărul îngropării și al învierii Mântuitorului, ci îl vor arăta limpede, împlinindu-se în realitate, pe când cele trei zile de mai înainte, pe care le-a petrecut Iona în chit, numai îl preînchipuiau.[...] De fapt trei zile și trei nopți a petrecut Domnul în inima pământului, cum însuși Domnul zice: "*Precum a fost Iona în pântecele chitului trei zile și trei nopți, așa va fi și Fiul Omului în inima pământului trei zile și trei nopți*" (Matei XII, 40). Deci spunând Scriptura: "*Încă trei zile*", arată în chip ascuns că alte trei zile au trecut, căci altfel nu ar fi spus "*încă trei zile*". E ca și când Iona ar fi zis: "*Vor mai fi încă trei zile, după chipul arătat prin mine, în care va avea loc o îngropare și o înviere mai tainică, și după aceea Ninive va fi distrusă*". [...]

Dumnezeu își ține făgăduința, distrugând și mântuind cetatea. Primul lucru îl face prin faptul că aceia se leapădă de rătăcire, al doilea prin faptul că primesc cunoștința adevărului. Mai bine zis omoară rătăcirea din ei prin credința înviorată din nou și le

înfăptuiește mântuirea prin moartea rătăcirii. Căci Ninive se talmăcește prin "*înnegrire îndăsprită*" și "*frumusețe atotlină*". Deci potrivit cu înțelesurile cuvântului, Domnul, după îngroparea de trei zile și după învierea Sa, a distrus "*înnegrirea îndăsprită*" adusă în fire de neascultare și a înnoit "*frumusețea atotlină*" a firii prin ascultarea credinței, arătând iarăși în fire prin înviere frumusețea atotlină a nesticăciunii, neînăsprită de nimic pământesc. [...]

Căci "*Ninive era cetate mare lui Dumnezeu, cale ca de trei zile*" (Iona III, 3). [...] Drumul de trei zile reprezintă diferitele moduri de viețuire ale celor ce merg pe calea Domnului, sau viețuirile care corespund fiecăreia din legile generale. Iar legile generale sunt: cea naturală, cea scrisă și cea a harului. Fiecăreia din aceste legi îi corespunde o anumită viețuire și un anumit curs al vieții, ca și o dispoziție lăuntrică deosebită, produsă de acea lege prin voia celor ce se transformă cu ea. Fiindcă fiecare din aceste legi crează o altă dispoziție în fiecare din cei ce se află sub puterea ei. De pildă, legea naturală, când rațiunea nu e copleșită de simțire, ne înduplecă fără o învățătură specială să îmbrățișăm pe toți cei înrudiți și de același neam, întrucât firea însăși ne învață să ajutorăm pe cei în lipsă și să vrem tuturor același lucru, pe care și-l dorește fiecare să-i fie făcut de alții. Aceasta ne-o spune însuși Domnul, zicând: "*Câte vreți să vă faceți vouă oamenii, faceți și voi lor asemenea*" (Matei VII, 12; Luca VI, 31).[...]

Iar legea scrisă, înfrânând prin frica de pedeapsă pornirile fără rânduială ale celor neînțelepți, îi obișnuiește să-i socotească pe toți egali. Prin aceasta se consolidează forța dreptății, încât cu timpul devine fire, prefăcând frica sufletului într-o afecțiune față de bine ce se întărește cu încetul prin voință, iar obișnuința de a se curăți prin uitare de cele de mai înainte într-o deprindere care face să se nască deodată cu sine iubirea față de alții. Iar în aceasta stă plinirea legii, toți unindu-se întreolaltă prin iubire. Căci plinirea legii este solidaritatea prin iubire a tuturor celor ce s-au împărtășit prin aceeași fire, purtând rațiunea firii încununată de dorul dragostei și înfrumusețând legea firii cu adaosul dorului. Legea scrisă sau plinirea legii scrise este rațiunea naturală, care și-a luat ca ajutor în

raporturile de reciprocitate cu cei de același neam rațiunea duhovnicească.[...]

În sfârșit legea harului învață pe cei călăuziți de ea să imite pe Dumnezeu, care ne-a iubit mai mult decât pe Sine însuși, măcar că îi eram dușmani din pricina păcatului. Ne-a iubit așa de mult, încât a binevoit să coboare în ființa noastră, în mod neschimbat, El, care este în mod supraființial mai presus de orice ființă și fire, și să se facă om și să fie unul dintre oameni. Din aceeași iubire n-a refuzat să-și însușească osânda noastră și să ne îndumnezeiască după har. Iar aceasta a făcut-o ca să învățăm nu numai să ne ajutăm întreolaltă în chip natural și să ne iubim unii pe alții ca pe noi înșine în chip duhovnicesc, ci să și purtăm de grijă de alții mai mult decât de noi înșine. *"Căci nu este altă iubire mai mare ca aceasta, ca cineva să-și pună sufletul pentru prietenii săi"* (Ioan XV, 13). [...]

Iar dacă acesta este înțelesul celor trei legi, cu drept cuvânt cetatea cea mare a lui Dumnezeu, adică Biserica sau sufletul fiecăruia se află la capătul unui drum de trei zile, ca una ce primește și cuprinde dreptatea firii, a legii și a duhului. Căci în aceste trei legi se află toată podoaba Bisericii, câtă se cuprinde în lărgimea virtuții, în lungimea cunoștinței și în adâncimea înțelepciunii și a cunoașterii tainice a lui Dumnezeu. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 3, pag. 386-413).

"Înălțatu-s-a soarele și luna s-a oprit în rânduiala ei".

Avacum III, 11

Când se înalță în noi Soarele dreptății prin faptele cele bune și prin cunoștința adevărată, atunci se oprește luna în rânduiala ei; adică firea noastră, care e supusă schimbării și nestatorniciei, primește o rânduială fixă și stabilă. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 226).

"Și a zis către mine: «Ce vezi?» Și am zis: «Am văzut, și iată un candelabru (sfeșnic) cu totul de aur și o lampă (făclie) deasupra lui; și șapte candelă pe el și șapte pâlnii la candelă de pe el. Și doi măslini deasupra lui, unul de-a dreapta lampei și altul de-a stânga»".

Zaharia IV, 2-3

"Candelabrul cu totul de aur" este Biserica atotlăudată a lui Dumnezeu, curată și neîntinată, neprihănită și nealterată, nemicșorată și primitoare a adevăratei lumini. [...] Este nealterată, ca una ce nu are nici un amestec străin în învățătura ei tainică despre Dumnezeu, mărturisită prin credință; e curată, întrucât strălucește de lumina și de slava virtuților; e neîntinată, nefiind pătată de nici o murdărie a patimilor; e neprihănită, ca una ce nu are atingere cu nici unul din duhurile rele. [...] Ea rămâne nemicșorată și neîmpușinată, deoarece, cu toate că e arsă din vreme în vreme în cuptorul prigoanelor și încercată în răscoalele neconținute ale ereziilor, nu suferă sub povara încercărilor nici o slăbire în învățătura sau viața, în credința sau disciplina ei. [...]

Iar *"lampa de deasupra lui"* este lumina părintească și adevărată, care luminează pe tot omul ce vine în lume (Ioan I, 9): adică Domnul nostru Iisus Hristos. [...] El luminează ca o lampă (făclie) tuturor celor din casă, adică din lumea aceasta, precum El însuși zice: *"Nimeni nu aprinde făclie și o pune sub obroc, ci în sfeșnic de luminează tuturor celor din casă"* (Matei V, 15). Deci s-a numit pe Sine *"făclie"* pentru faptul că fiind după fire Dumnezeu și făcându-Se trup după iconomie, ca lumină după ființă, e ținut în scoica trupului în chip necircumscriș prin mijlocirea sufletului ca făclie, cum e ținut focul prin feștilă. Aceasta a înțeles-o și marele David, când a numit pe Domnul *"făclie"* zicând: *"Legea Ta este făclie picioarelor mele și lumină cărărilor mele"* (Psalm CXVIII, 105). [...] De aceea a și fost numit în Scriptură *"făclie"*, căci cuvântul grecesc λυχνος (făclie) vine de la a dezlega întunericul [...].

Prin *"candelă"*. Sfânta Scriptură înțelege lucrările Duhului

Sfânt, sau darurile Duhului Sfânt, pe care le dăruiește Bisericii Cuvântul care e capul întregului trup. Căci s-a spus: *"Și se va odihni peste El Duhul lui Dumnezeu, duhul înțelepciunii și al înțelegerii, duhul sfatului și al tăriei, duhul cunoștinței și al evlaviei și duhul temerii îl va umple pe El"* (Isaia XI, 2-3). [...] Căci Duhul Sfânt, precum este prin fire al lui Dumnezeu și Tatăl, după ființă, la fel este prin fire și al Fiului după ființă, ca cel ce purcede ființial în chip negrăit din Tatăl prin Fiul cel născut din Tatăl; și dăruiește candelabrului, adică Bisericii, ca niște candelă, lucrările proprii. Și precum candela împărăție întunericul, tot așa lucrările Duhului scot și alungă din Biserică păcatul cel de multe feluri. [...]

Dar candelă care ard toată viața în Biserică, răspândind lumina mântuirii, sunt și treptele care susțin buna ei rânduială. De pildă: învățătorul înțelept al dumnezeieștilor și înaltelor dogme și taine, e o candelă care descoperă învățături necunoscute înaintea mulțimii; iar cel ce ascultă cu înțelegere și pricepere înțelepciunea grăită de cei desăvârșiți, e și el o candelă, întrucât ca ascultător cuminte păzește în sine lumina adevărului celor grăite. Cel ce deosebește cu bun sfat timpurile de lucruri și acomodează modurile de activitate cu rațiunile lucrurilor, neîngăduind să se amestece întreolaltă în chip nepotrivit, fiind un sfetnic minunat, se dovedește și el o altă candelă. Iar cel ce suportă cu cuget neclintit atacurile încercărilor fără de voie, ca fericitul Iov și ca vitejii mucenici, este o candelă tare, păzind și el cu răbdare bărbătească, nestinsă lumina mântuirii, ca unul ce are pe Domnul tărie și laudă (Psalm XLII, 2). Cel ce cunoaște meșteșugurile vicleanului și nu ignoră tăbăririle războaielor nevăzute, este și el o altă candelă învăluită în lumina cunoștinței, putând zice cu dreptate împreună cu marele Apostol: *"Căci nu ne sunt necunoscute gândurile lui"* (II Corinteni II, 11). Iar cel ce duce o viață evlavioasă după porunca Domnului, îndreptând-o prin virtuți, e o altă candelă ca unul ce-și adeverește evlavia prin modurile purtărilor sale. În sfârșit, cel ce în așteptarea judecății face din înfrânare zid ce oprește intrarea patimilor la suflet, s-a făcut o altă candelă, curățind cu sânguință, prin frica de Dumnezeu, petele patimilor întipărite pe el și făcându-și viața străvezie și

luminoasă prin ștergerea întinăciunilor contrare firii.

Deci curățirea celor vrednici de curăția adusă de virtuți o face Duhul Sfânt prin temere, evlavie și cunoștință; iar iluminarea care hărăzește cunoștința lucrurilor după rațiunile pe temeiul cărora există, o dăruiește celor vrednici de lumină, prin tărie, sfat și înțelegere; în sfârșit, desăvârșirea o hărăzește celor vrednici de îndumnezeire prin înțelepciunea atotluminoasă, simplă și întreagă, ridicându-i în mod nemijlocit spre cauza lucrurilor, atât cât e cu putință oamenilor, încât strălucesc în ei numai însușirile dumnezeiești ale bunătății lui Dumnezeu. [...]

"Și șapte pâlnii la cele șapte candelă de pe sfeșnic". [...] Spun unii că pâlnia e un vas în formă de cupă, în care oamenii obișnuiesc să pună uleiul care trebuie vărsat în candelă spre hrănirea și susținerea luminii. Așadar, pâlniile celor șapte candelă ale sfeșnicului văzut sunt deprinderile (aptitudinile) și dispozițiile capabile să primească diferitele rațiuni și moduri de activitate morală care hrănesc și întrețin cele șapte candelă, adică lucrările Duhului. Căci, precum fără untdelemn e cu neputință să se întrețină nestinsă candela, tot așa fără o deprindere care să hrănească cele bune prin rațiuni, moduri de activitate morală, idei și gânduri potrivite și cuvenite, e cu neputință să se păzească nestinsă lumina darurilor. Pentru că tot darul duhovnicesc are lipsă de o deprindere corespunzătoare cu el, care să-i toarne neîncetat, ca un untdelemn, materia cugetării, fiind păstrat prin deprinderea celui ce l-a primit.

Pâlniile celor șapte candelă sunt așadar deprinderile corespunzătoare cu darurile dumnezeiești ale Sf. Biserici. Din ele înțelepții și neadormiții paznici ai bunurilor dăruite varsă, ca din niște vase, asemenea înțeleptelor fecioare din Evanghelie, untdelemnul bucuriei în candelăle darurilor.

"Și doi măslini deasupra lui; unul de-a dreapta lampei și altul de-a stânga". [...] Cei doi măslini ai candelabrului de aur, adică ai Sfintei Biserici universale, sunt cele două Testamente, din care, ca din niște măslini, se stoarce, prin căutare și cercetare evlavioasă, ca un untdelemn, substanța înțeleșurilor, care alimentează lumina darurilor dumnezeiești. Prin această substanță deprinderea fiecăruia

păzește nestinsă lumina harului ce s-a dat pe măsura lui, lumină ce se întreține ca printr-un untdelemn, prin înțeleșurile Scripturilor. Căci precum fără măslin nu se poate afla untdelemn adevărat și natural, și precum fără vas nu se poate ține uleiul primit, iar nefiind hrănită de untdelemn lumina candelii se stinge cu siguranță, la fel fără Sfintele Scripturi nu se poate dobândi cu adevărat substanța dumnezeiască a înțeleșurilor, și fără deprinderea capabilă să primească, ca un vas, aceste înțeleșuri, nu poate lua naștere o cugetare demnă de Dumnezeu, iar lumina cunoștinței din daruri, nealimentată de înțeleșurile dumnezeiești, nu poate fi întreținută nestinsă de cei ce o au.[...]

"Unul de-a dreapta lampei, iar altul de-a stânga". Prin *"dreapta"* înțelege Proorocul partea mai duhovnicească a Scripturii, iar prin *"stânga"*, pe cea mai trupească. Iar dacă stânga indică partea mai trupească a Scripturii, iar dreapta pe cea mai duhovnicească, atunci *"măslinul de-a stânga"* înseamnă Vechiul Testament, care se ocupă mai mult cu filosofia activă, iar *"măslinul din dreapta"*, Noul Testament, care ne învață taina cea nouă și naște în fiecare dintre credincioși deprinderea contemplativă. Căci cel dintâi oferă celor ce se îndeletnicesc cu filosofia dumnezeiască modurile virtuții, cel de-al doilea, rațiunile cunoștinței. Cel din urmă, răpind mintea din pâcla celor văzute, o ridică spre ceea ce e înrudit cu ea, curățită de toată nălucirea materială, iar cel dintâi curățește mintea de toată împătımirea după cele materiale, scoțând prin forța bărbăției, ca printr-un ciocan, piroanele care ținutiesc afecțiunea voii de trup. Cel Vechi ridică trupul străbătut de rațiune spre suflet, prin mijlocirea virtuților, împiedicând mintea să coboare la trup; iar cel Nou ridică mintea, aprinsă de focul dragostei, spre Dumnezeu. Cel dintâi face trupul una cu mintea, prin mișcarea de bună voie, iar al doilea face mintea una cu Dumnezeu prin deprinderea harului. Prin aceasta mintea dobândește atâta asemănare cu Dumnezeu, încât din ea poate fi cunoscut Dumnezeu, Cel ce din Sine nu poate fi cunoscut de nimeni după fire, ca un original dintr-o icoană. [...]

Prin candelabru poate fi înțeles sufletul fiecăruia (referindu-se

la fiecare om). Acesta e întreg de aur, ca unul ce, după firea sa mintală și rațională, e nesticăcios și nemuritor și e cinstit cu cea mai împăratească putere a voii libere. El are asupra sa lampa credinței, adică Cuvântul care s-a făcut trup și căruia Îi crede cu tărie și slujește cu adevărat. Și în el se așează făclia (candela) aprinsă a cuvântului cunoștinței, după învățătura cuvântului lui Dumnezeu care zice: *"Nimenia nu aprinde făclia și o pune sub obroc, ci în sfeșnic ca să lumineze tuturor celor din casă"*. Căci Domnul poate numește aici *"făclie"* cuvântul cunoștinței în duh, arătat prin fapte, adică legea duhului. Iar *"obroc"*, cugetul pământesc al cărnii, adică legea pătimășă a trupului. Legea harului nu trebuie pusă sub acesta, ci în suflet, care e cu adevărat un sfeșnic de aur, ca să lumineze prin fulgerările faptelor dreptății și a cugetărilor înțelepte, tuturor celor din casă, adică din Biserică, sau din lumea aceasta. În felul acesta cel ce poartă această lumină îi face pe privitori să imite binele și să slăvească și ei prin faptele virtuții, pe Tatăl din ceruri, adică pe Dumnezeu, care produce în sfinți, pe culmile contemplațiilor tainice ale cunoștinței, podoaba faptelor virtuozose ale dreptății. Căci s-a scris: *"Ca să vadă faptele voastre cele bune și să slăvească pe Tatăl vostru cel din ceruri"* (Matei V, 16). [...]

Cei doi măslini sunt cele două legi: cea naturală și cea duhovnicească. În această interpretare legea naturală, ca cea de la stânga lămpii, adică a lui Dumnezeu-Cuvântul cel întrupat, ar oferi rațiunii, prin simțirea înrudită cu ea, modurile de activitate în vederea virtuții, desprinzându-le de locurile sensibile. Iar cea spirituală sau duhovnicească, de la dreapta, ar culege prin cugetarea înrudită cu ea, rațiunile din lucruri, în vederea cunoașterii duhovnicești. [...]

Sau, înțelegând într-un sens și mai înalt, cei doi măslini ar însemna: Providența și Judecata. Iar la mijloc între ele stă, ca într-un candelabru de aur, în Sf. Biserică universală, sau în sufletul fiecărui sfânt, lumina adevărului care luminează tuturor. Și lumina aceasta este Cuvântul, care ca Dumnezeu cuprinde totul și descoperă rațiunile adevărate și atotgenerale ale Providenței și

Judecății, prin care conservă lucrurile și în care constă taina mântuirii noastre [...]. Dintre acestea, Providența, care stă ca un măslin la dreapta lămpii, o percepem numai prin credință în modul negrăit al unirii ipostatice a Cuvântului cu trupul însuflețit în chip rațional; iar Judecata, care stă la stânga, o înțelegem din taina patimilor de viață făcătoare suportate de Dumnezeu cel întrupat pentru noi. [...]

Așadar, la dreapta se află taina întrupării Cuvântului, cea conformă Providenței. Ea înfăptuiește prin har dumnezeirea mai presus de fire a celor ce se mântuiesc. Iar la stânga stă taina patimii de viață făcătoare a lui Dumnezeu, care a voit să pătimească după trup. Ea este conformă Judecății și pricinuieste pe de o parte desființarea desăvârșită a tuturor însușirilor și mișcărilor, care au pătruns în fire împotriva firii prin neascultare, și înfăptuiește pe de alta restaurarea deplină a tuturor însușirilor și mișcărilor conforme cu firea de la început. [...] Pentru strălucirea și transparența contemplației și a cunoașterii tainice, Providența și Judecata au fost asemănată de Prooroc cu doi munți de aramă, din care au ieșit, asemenea unor care cu cai (Zaharia VI, 1 și următ.), cele patru Evanghelii, care au străbătut și au ocolit tot pământul și au vindecat rana din neascultarea lui Adam, făcând să se odihnească prin credință și bună viețuire Duhul lui Dumnezeu peste neamurile asupra cărora stăpânea negura neștiinței. [...]

Sau prin cei doi măslini mai putem înțelege contemplația și activitatea. Dintre acestea contemplația e pusă în valoare de Providența manifestată prin întrupare, iar activitatea e pusă în lucrare de Judecata manifestată prin patimă. Cea dintâi, privind sufletul se află la dreapta Cuvântului, cea de-a doua, privind trupul, se găsește la stânga. Cea dintâi cheamă mintea spre înrudire cu Dumnezeu, cea de a doua sfințește simțirea cu duhul și șterge din ea pecețile patimilor.

Sau iarăși, prin cei doi măslini trebuie să înțelegem credința și buna conștiință. La mijlocul acestora stă Cuvânul, căruia prin credință îi aduc credincioșii închinare dreaptă, iar prin conștiința cea bună îi slujesc cu evlavie, silindu-se să-și facă bine unul altuia.

Sau prin cei doi măslini Scriptura a închipuit cele două popoare, pe cel dintre păgâni și pe cel dintre Iudei. La mijlocul lor se află Dumnezeu cel întrupat, stând ca într-un candelabru în Biserica universală, cea una și singură, și prin aceasta împăcându-le cu Sine și întredolaltă și făcându-le născătoare de lumină prin virtute și cunoștință.

Sau poate prin cei doi măslini Scriptura a mai indicat tainic, sufletul și trupul, întrucât cel dintâi este împodobit ca un măslin cu rațiunile cunoștinței adevărate, iar trupul e acoperit cu faptele virtuților. [...]

Iarși, cei doi măslini închipuie viața de aici și viața viitoare. Și între acestea stă Cuvântul, trăgându-ne de la viața de aici prin virtute și aducându-ne la cea viitoare prin cunoștință. Aceasta a înțeles-o minunatul Avacum, când a zis: "*În mijlocul a două vieți vei fi cunoscut*" (Avacum III, 2). El a înțeles prin "*vieți*" ceea ce a înțeles marele Zaharia prin "*munți de aramă*" sau prin măslini, adică cele două lumi, sau veacuri, sau viețile corespunzătoare lor, sau trupul și sufletul, sau activitatea și contemplația, sau deprinderea binelui și lucrarea lui, sau Legea și Proorocii, sau Vechiul și Noul Testament, sau cele două popoare păgân și Iudeu, sau cele două legi, cea naturală și cea duhovnicească, sau credința și buna conștiință. [...]

Iar prin candelabrul din vedenie, Scriptura a indicat poate Biserica și sufletul, ca cele ce prin firea lor au lumina harului ca un bun dobândit. Căci numai Dumnezeu are binele prin fire. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 3, pag. 364-381).

"Căci cine a disprețuit vremea acestor începuturi mici ? Ei se vor bucura văzând piatra cea de cositor în mâna lui Zorobabel. Iar aceste șapte (candle) sunt ochii Domnului care cutreieră tot pământul".

Zaharia IV, 10

Zorobabel este [...] Domnul nostru Iisus Hristos. Iar piatra acestuia este credința în El. A avea această piatră "în mână" înseamnă că credința în Hristos se face arătată prin împlinirea poruncilor. Căci "*credința fără fapte este moartă*" (Iacob II, 26), precum și faptele fără de credință. Iar "*mâna*" este simbolul faptelor. Deci Domnul ținând în mână piatra, ne învață să avem în El credința arătată prin fapte. Iar cei șapte ochi ai Domnului, cu care e împodobită piatra aceasta, sunt cele șapte lucrări ale Duhului Sfânt. "*Și se vor odihni peste El șapte duhuri*": duhul înțelepciunii, duhul înțelegerii, duhul cunoștinței, duhul științei, duhul sfatului, duhul tăriei, duhul temerii de Dumnezeu (Isaia XI, 2-3).

Duhul temerii de Dumnezeu se arată în înfrânarea cu fapte de la păcate; duhul tăriei, în pornirea și mișcarea plină de râvnă spre lucrarea și împlinirea poruncilor; duhul sfatului, în deprinderea discernământului care ne ajută să împlinim cu rațiune poruncile dumnezeiești și să deosebim cele bune de cele rele; duhul științei ne face ne face să știm fără greșală modurile activității virtuose, după care lucrând nu cădem nicidecum din dreapta judecată a rațiunii; duhul cunoștinței ne dă putința să cuprindem cu mintea rațiunile din porunci, pe care se întemeiază modurile de activitate ale virtuților; duhul înțelegerii este consimțământul afectuos al sufletului cu modurile și rațiunile poruncilor; duhul înțelepciunii ne face să ne înălțăm la cauza rațiunilor duhovnicești din porunci și la unirea cu ea; prin aceasta cunoscând, pe cât este cu putință oamenilor, în chip neștiut rațiunile simple ale lucrurilor, aflătoare în Dumnezeu, scoatem adevărul din toate împărțându-l în chip felurit și celorlalți oameni.[...]

Urcând prin acești ochi ai credinței sau prin aceste iluminări, ne adunăm în unitatea dumnezeiască a înțelepciunii, concentrând harismele (darurile), care s-au împărțit pentru noi, prin înălțările noastre treptate pe scara virtuților. [...]

Căci tot cel ce și-a scos acești ochi ai credinței din sine prin neîmplinirea poruncilor, va fi osândit, nemaiavând pe Dumnezeu privind la el. Aceasta este pricina pentru care Scriptura a numit credința "*piatră de cositor*". "*Căci va fi*, zice marele Simeon,

vorbind despre Domnul, *spre căderea și ridicarea multora din Israel*" (Luca II, 34). [...] Pentru unii, Cositorul se compune din argint și plumb. Dar plumbul este simbolul muștrării, al pedepsei, al chinurii și al osândei grele, iar argintul este chipul strălucirii, al slavei și al măririi. Atunci și credința indicată prin cositor pe de o parte muștră, pedepsește, chinuiește și osândește pe cei ce s-au dovedit slabi în ea, prin nelucrarea poruncilor, având poate drept plumb neputința trupului, împraternicită prin unirea cu Cuvântul; iar pe de altă parte slăvește, luminează și duce spre îndumnezeire pe cei ce s-au dovedit tari în ea prin lucrarea poruncilor, având drept argint dumnezeirea Cuvântului, care strălucește în cei vrednici, după puterea lor.

Alții au înțeles prin piatra de cositor pe Domnul nostru Iisus Hristos ca Unul ce e compus din două firi: din dumnezeire și omenitate. Iar dacă cineva vrea să înțeleagă credința în Hristos, sau pe Hristos însuși într-un chip mai spiritual, credința și Hristos însuși este plumb întrucât muștră sufletul, chinuiește trupul, pedepsește patimile și osândește pe demoni, iar argint întrucât umple mintea de strălucire prin virtuți, o slăvește prin cunoștințe și o face prin îndumnezeire lumină ce oglindește Lumina primă. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 3, pag. 244-247).

"Și am ridicat ochii mei și am văzut: și iată o secere zburând, lungimea de douăzeci de coți, iar lățimea de zece coți. Și a zis către mine: «Acesta este blestemul, care iese peste fața a tot pământul». Iar după puțin: «Și o voi scoate pe ea, zice Domnul Atotțiitorul, și va intra în casa furului și în casa celui ce jură strâmb întru numele Meu în chip mincinos și se va așeza în mijlocul casei și o va pierde pe ea, și lemnele ei și pietrele ei»".

Zaharia V, 1-4 (Septuaginta)

Dumnezeu, care a zis: *"Am vorbit și le-am înmulțit vedeniile și tot prin prooroci am grăit în pilde"* (Osea XII, 11) a trimis de mai înainte, închipuite prin simboluri, diferite știri despre minunata Sa

venire în trup, în vederea mântuirii noastre, descoperindu-ne prin fiecare Prooroc, altă și altă știre, după puterea de înțelegere a fiecăruia. Deci dăruind și marelui Prooroc Zaharia înțelegerea tainelor Sale viitoare în trup, i-a înfățișat în chip înțelept spre contemplare o seceră. [...]

"Secera" este Domnul nostru Iisus Hristos, Fiul cel unul născut și Cuvântul Tatălui, Cel ce pentru Sine este și rămâne pururea simplu după fire [...].

"Lungimea ei era doar de douăzeci de coți, iar lățimea ei, de zece coți". Căci Hristos, ca Dumnezeu și Cuvântul, se lărgeste progresiv sub chipul Providenței până la zece coți, adică în cele zece porunci dumnezeiești ale vieții active. Căci în zece porunci se lărgeste Cuvântul lui Dumnezeu, prin care legiferând împlinirea celor ce trebuiesc făcute și reținerea de la cele ce nu trebuiesc făcute, a îmbrățișat toată mișcarea vocii libere a celor providențiați. Iar ca Cel ce s-a făcut trup și S-a întrupat în chip desăvârșit, tot El se lungește până la douăzeci de coți, din pricină că trupul se alcătuieste prin înmulțirea elementelor cu simțurile. Căci cinci sunt simțurile și patru elementele din a căror împreunare se alcătuieste firea oamenilor. Dar cinci înmulțit cu patru dă numărul douăzeci. Iar prin lungime a indicat Scriptura modul economiei, pentru înălțimea ei și pentru faptul că taina dumnezeieștii întrupări este mai presus de toată firea.

Secera a fost văzută "zburând", pentru faptul că nu are nimic pământesc ca și pentru iuțimea, agerimea și, deci, pentru scurtimea cuvântului. Și de fapt nimic nu poți face mai iute decât să crezi și mai ușor decât să mărturisești cu gura harul Celui în care crezi. Primul lucru arată iubirea însuflețită a celui ce crede față de Făcătorul lui, iar al doilea dispoziția credincioasă față de aproapele. Iar iubirea și dispoziția sinceră, sau credința și buna conștiință, sunt mișcări nevăzute ale inimii, care nu au lipsă ca să producă nici o materie din afară. "*Căci cuvânt scurt va face Domnul pe pământ*" (Romani IX, 28).

Acesta este "blestemul" pe care l-a trimis Dumnezeu și Tatăl peste fața a tot pământul. E blestemul adevărat peste blestemul

adevărat. Deoarece neascultarea lui Adam s-a făcut blestem prin greșeala lui, întrucât n-a lăsat porunca să crească spre a aduce roadele dreptății, ca să ia creațiunea binecuvântare, peste blestemul lui Adam vine binecuvântarea firească a lui Dumnezeu și Tatăl, care se face astfel blestem al blestemului provenit din păcat, spre desființarea neascultării ce-a crescut aducând roade ale nedreptății, ca să fie oprită creațiunea de a mai crește în păcat (II Corinteni V, 21; Galateni III, 13). [...]

Această seceră, adică Domnul și Dumnezeul nostru Iisus Hristos, nimicește pe fur și pe cel ce jură strâmb și casa lui o surpă. Dar furul și cel ce jură strâmb este diavolul cel viclean. E "*fur*", fiindcă a scos cu vicleșugul înșelăciunii pe om din Rai, adică a răpit un lucru și o făptură și o avuție de preț a lui Dumnezeu, trăgându-l în locul acesta al necazului, și a murdărit icoana slavei dumnezeiești cu multe pete ale păcatelor. Prin aceasta a căutat să-și facă o avuție proprie, dintr-o avuție străină, poftind cu răutate bunurile străine, nu ca să le păstreze, ci ca să le fure, să le sfâșie și să le piardă (Ioan X, 10). Iar jurător pe strâmb este fiindcă e mincinos și înșelător. Căci făgăduind lui Adam să-i dea slava dumnezeirii, l-a tras spre necinstea și batjocura necuvântătoarelor, l-a făcut mai de ocară decât orice dobitoc (Psalm XLVIII, 12). [...]

Iar casă a acestui fur și jurător pe strâmb, s-a făcut lumea de aici a stricăciunii și a confuziei neconținute, pe care și-a însoțit-o tâlhărindu-l pe om. [...]

Dar Cuvântul lui Dumnezeu, așezându-se în această lume ca într-o casă, prin întruparea Sa negrăită, și legând pe diavolul (Matei XII, 29), a surpat-o, iar "*lemnele și pietrele*" ei, adică statuile și altarele și soclurile statuiilor le-a dărâmat și le-a nimicit. Căci prin ele diavolul, tatăl minciunii, își închipuie că e cinstit de cei rătăciți ca un fel de Dumnezeu pocit și multiform. [...] Deci Mântuitorul sufletelor și trupurilor noastre, așezându-se prin trup în această casă a furului și a jurătorului pe strâmb, care este diavolul, adică în această lume, a surpat-o întregă, adică a nimicit modul ei rătăcit de mai înainte și a îndreptat-o iarăși potrivit cu rațiunea cunoștinței adevărate, făcându-se iarăși El stăpân peste ai săi prin virtute,

zidind peste tot pământul de sub cer, în chip măreț, Sfânta Lui Biserică.

Sau poate e fur diavolul, fiindcă uneltește până astăzi cum să atragă prin vicleșugul înșelăciunii dorința fiecăruia spre el. Iar jurător pe strâmb și mincinos, fiindcă e înșelător și amăgește pe cei ușuratici să se despartă de bunurile din mână în nădejdea altora și mai bune. [...] Iar "*casă*" a acestui fur și mincinos este dispoziția iubitoare de păcat a inimii fiecăruia. Ea are ca "*pietre*" învârtoșarea și nesimțirea inimii față de cele bune, iar ca "*lemn*" amintirile ce aprind ușor focul necurat al patimilor.

Sau poate Scriptura numește "*lemn*", în chip figurat, pofta. Aceasta fiindcă lemnul a corupt prima dată mișcarea ei (Facere III, 6) îndreptând-o împotriva firii; apoi fiindcă ea este puterea sufletului care se aprinde de orice patimă, ca materia lemnoasă de foc. Iar prin "*pietre*" se indică poate duritatea și nesimțirea mișcărilor iușimii, care nu ascultă de rațiunea virtuții. Pe toate acestea împreună cu "*casă*" în care se găsesc, adică cu dispoziția lăuntrică, le surpă și le nimicește Cuvântul lui Dumnezeu, prin sălășluirea Sa, scoțând din ea, mai întâi prin credință, pe diavolul care își făcuse odinioară prin amăgire locuința în ea și care se socotea că e tare. [...]

Sau poate numește "*pietre*" nepăsarea sufletului față de cele bune, adică nesimțirea față de virtuți. Iar prin "*lemn*", râvna față de cele rele. Toate acestea alungându-le Cuvântul din inimile credincioșilor, nu încetează să împăciuiască și să unească într-un singur trup al virtuților pe cei de departe și pe cei de aproape, surpând peretele din mijloc al despărțiturii, adică păcatul, și rupând zăpădul care ne obliga voința spre rău, și supunând cugetul trupesc legii duhului (Efeseni II, 14-17; Coloseni II, 14). Prin cei de departe a înțeles mișcările simțirii, care sunt după fire cu totul străine de legea lui Dumnezeu. Iar prin cei de aproape lucrurile cugetătoare ale sufletului, care după rudenie nu sunt departe de Cuvântul. [...] Prin "*peretele din mijloc*" a înțeles legea trupului cea după fire, afecțiunea față de patimi, sau păcatul. Pentru că numai afecțiunea cea de ocară față de patimi se face zid al legii firii, adică

al părții pătimitoare a firii, despărțind trupul de suflet și de rațiunea virtuților. [...]

Iar "*seceră*" a fost numit în vedenie, nu numai fiindcă seceră din firea rațională răul pe care nu El l-a semănat și adună firea pe care nu El a împrăștiat-o. Ci și pentru că seceră și așează în hambarele dumnezeiești pe cei mântuiți. [...]

Deci diavolul este "*fur*", fiindcă strâmbă cunoștința firii și "*jură strâmb*", fiindcă abate puterea de activitate a firii de la săvârșirea virtuții. Casa "*furului*" este dispoziția sufletească ce stă la baza unei cunoașteri mincinoase, iar casa "*celui ce jură strâmb*" este dispoziția străbătută de necurăția patimilor de ocară. [...]

Dar "*fur*" mai este și cel ce folosește cuvintele dumnezeiești spre amăgirea celor ce-l ascultă, fără să fi cunoscut puterea lor prin fapte. E cel ce se îndeletnicește cu rostirea goală a lor pentru a cumpăra slavă și vânează prin cuvântul limbii lauda ascultătorilor, adică renumele de drept. [...]

Sau, iarăși, "*fur*" este cel ce acoperă cu modurile și cu moravurile văzute viclenia nevăzută a sufletului și cu înfățișări de bunăcuviință dispoziția dinlăuntru. Către aceștia se va zice: "*Rușinați-vă cei ce v-ați îmbrăcat în vestminte străine*" sau "*Domnul va descoperi chipul lor în ziua aceea*" (Isaia III, 17). [...]

Iar "*cel ce jură strâmb sau mincinos în numele Domnului*" este acela care făgăduiește lui Dumnezeu o viață virtuoasă și face lucruri străine făgăduinței, iar prin neîmplinirea poruncilor calcă legământul ce și l-a luat de a duce o viață evlavioasă. [...]

Intrând seceră, adică cunoștința lui Dumnezeu și Tatăl, care e prin ființă cunoștință și virtute, în inimile acestora ca în niște case, le nimicește cu totul, desființând, prin schimbarea spre bine, starea de mai înainte a inimii fiecăruia și ducându-i pe amândoi spre împărtășirea de binele ce le lipsește. Astfel prefăce pe furul cunoștinței în lucrător neînfricat al adevărului, iar pe furul blândeții aparente a moravurilor în cultivator destoinic al dispoziției ascunse a sufletului; de asemenea pe cel ce jură strâmb îl face păzitor adevărat al făgăduințelor sale. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 3, pag. 349-360).

"Și va răsări pentru voi, cei care vă temeți de numele Meu, soarele dreptății, cu tămăduire venind în razele lui și veți ieși și veți zburda ca vițeei de îngrășat".

Maleahi III, 20

Dumnezeu a făcut de la început două lumi: una văzută, alta nevăzută. Dar e un singur împărat al lucrurilor văzute care poartă în el trăsăturile celor două lumi, în latura cea văzută și cugetată: Omul. Potrivit cu aceste două lumi, strălucesc doi sori, cel văzut cu simțurile și cel cugetat. Și ceea ce e soarele acesta în cele văzute și supuse simțurilor, aceea este Dumnezeu în cele nevăzute și neînțelese cu mintea. Căci El este și se numește Soarele Dreptății.

Iată deci doi sori, unul cunoscut cu simțurile și unul cugetat cu mintea, precum sunt și două lumi. Și dintre cele două lumi, una, adică lumea supusă simțurilor, cu toate cele din ea, este luminată de soarele acesta cunoscut cu simțurile și văzut, iar cealaltă lume, adică cea cunoscută cu mintea și cele din ea, primește lumina și strălucirea de la Soarele cugetat al dreptății.

Deci cele supuse simțurilor și cele cunoscute cu mintea sunt luminate în chip despărțit: cele dintâi, de soarele cunoscut cu simțurile, iar cele din urmă, de Soarele cunoscut cu mintea. Cele din urmă nu au nici o unire sau cunoștință sau comuniune cu cele supuse simțurilor. (Sf. Simeon Noul Teolog, Filocalia 6, pag. 58).

"Iar al treilea, care vorbise despre femei și despre adevăr, este Zorobabel".

III Ezdra IV, 13

Acest Zorobabel este unul dintre tinerii ce stau în preajma regelui Darie, adică a legii naturale, și cuprinde toată întinderea bunurilor dumnezeiești din oameni în două cuvinte. El risipește cutezanța celorlaltora și atrage la sine legea care împărățește peste fire, iar aceasta decretează slobozirea puterilor sufletului ținute în

robia străină a patimilor.

Duhurile rele, care iau partea trupului ca mai pământesc, sunt două, prin însăși doimea numărului indicându-se caracterul pătimas și pieritor al trupului. Iar mintea ce ține partea sufletului, care e simplu după ființă, e una, fiind expresia unității lui neîmpărțite de care nu se poate atinge moartea cu nici un chip întrucât nu admite vreo tăiere care să-l împărțească.

Deci, zice unul dintre tineri, adică cel dintâi, prezentând vitalitatea pătimasă a trupului: "*Cel mai tare este vinul*" (III Ezdra III, 10). El numește "*vin*" toată întinderea patimilor iubitoare de plăceri, pe care le circumscrie în acest singur cuvânt. Acest "*vin*" provoacă "*beția*" ce scoate pe om din minți și pervertește întrebuițarea gândurilor firești. Căci spune Scriptura: "*Mânia dracilor este vinul lor și mânia aspidelor fără vindecare*" (Deuteronom XXXII, 33). Ea numește fierberea plăcerilor trupești "*vinul dracilor*", iar neascultarea îngâmfată și disprețuitoare, "*vinul aspidelor*". Se spune despre această fiară că, spre deosebire de toate celelalte fiare ale pământului, își astupă urechile de la cântări, disprețuind cu mândrie pe cei ce le cântă.

Altul dintre tineri, adică al doilea zice: "*Cel mai tare este împăratul*" (III Ezdra III, 11). El numește "*împărat*" toată slava deșartă a bogăției, a domniei și a celorlalte străluciri de dinafară. E slava care naște neștiința, prin care se produce sfâșierea firii, întrucât toți se ignoră unul pe altul și toți se sfâșie între ei pentru un singur lucru: pentru că fiecare vrea să fie slăvit mai mult decât alții, fie datorită puterii, fie bogăției, fie plăcerii sau altor pricini pentru care se vreau slăviți cei ce nu cunosc slava dumnezeiască cea care rămâne și disprețuiesc puterea ei [...].

Dar al treilea, care este mintea ce ține partea virtuții și a cunoștinței și se străduiește să slobozească sufletul din robia cea rea a patimilor, zice: "*Mai tari sunt femeile și pe toate le biruiește adevărul*" (III Ezdra III, 12). "*Femei*" a numit el virtuțile îndumnezeitoare, din care se naște în oameni iubirea, care îi unește cu Dumnezeu și întreolaltă. Aceasta răpește sufletul tuturor celor supuși nașterii și stricăciunii, ca și al ființelor spirituale care sunt

mai presus de acestea, și îl împletește cu Dumnezeu însuși într-o unire drăgăstoasă, atât cât este cu puțință firii omenești, înfăptuind în chip mistic căsătoria dumnezeiască și neprihănită. Iar "adevăr" a numit cauza cea mai unică și singură a lucrurilor, începutul, stăpânirea, puterea și slava, din care și pentru care se susțin toate în existență și de dragul căreia se face toată strădania și mișcarea celor iubitori de Dumnezeu. Deci, prin "femei" a arătat sfârșitul virtuților: iubirea, căci aceasta e plăcerea unirii nedespărțite și neîntrerupte a celor ce se împărtășesc prin dorință de binele prin fire. Iar prin "adevăr" a indicat capătul tuturor cunoștințelor și chiar al tuturor celor ce pot fi cunoscute, capăt spre care sunt atrase, ca spre începutul și sfârșitul tuturor lucrurilor, mișcările naturale, printr-o oarecare rațiune generală [...].

Deci înțelept și prea înțelept este marele Zorobabel. Căci primind înțelepciunea de la Dumnezeu, el a putut, datorită ei, să combată, să învingă și să răstoarne răspunsurile date de duhurile rele, care, ținând partea trupului, căutau să aducă la amăgire și la stricăciune neamul omenesc. Prin cele două răspunsuri ale sale, el a spulberat cu totul ambele răspunsuri vrăjmașe și a eliberat sufletul din robia cea rea a patimilor. Dat fiind că aceia prin lauda vinului se străduiau să obțină cea mai mare cinste pentru fierberea plăcerilor trupești, iar prin lauda împăratului ridicau mai presus de toate, puterea slăvii lumești, acesta a arătat, prin simbolul femeilor, superioritatea plăcerii duhovnicești, care nu are sfârșit, iar prin adevăr a indicat puterea care nu poate fi clintită cu nimic [...].

Zorobabel cel adevărat și nou, vestit prin cel vechi în mod figurat, este Domnul și Dumnezeul nostru Iisus Hristos, care a conceput, purtat și născut în "confuzia" ("confuzia" reprezintă Babilonul unde s-a născut Zorobabel și de unde a eliberat pe Iudei) firii noastre, ca, făcându-se om după fire, să readucă la sine firea, scoțând-o din confuzie.

Acesta n-a fost dus în robie împreună cu noi și n-a fost strămutat în confuzia patimilor "Căci n-a săvârșit păcat, nici s-a aflat vicleșug în gura Lui" (Isaia LIII, 9). Dar s-a născut între noi cei robiți ca un rob și "a fost socotit cu noi cei fără de lege" (Isaia

LIII, 12) făcându-se din iubirea de oameni "întru asemănarea trupului păcatului, pentru păcat" (Romani VIII, 3). S-a făcut "întru asemănarea trupului păcatului", întrucât, fiind prin fire Dumnezeu nepătimitor, a binevoit să se facă, potrivit iconomieii, în chip neschimbat, om prin fire pătimitor. Și s-a făcut așa "pentru păcat", deoarece "pentru păcatele noastre a fost dus la moarte și pentru noi a suferit dureri", "pentru păcatele noastre a fost rănit și pentru fărădelegile noastre a fost zdrobit, ca noi să ne vindecăm cu rana Lui" (Isaia LIII, 4-5) [...].

El este Răsăritul cel drept din împrăștierea noastră, în care am ajuns prin păcat. Despre el spune Duhul Sfânt prin Proorocul: "Că va răsări vouă Răsărit drept" (Ieremia XXIII, 5) sau "Iată bărbat, Răsărit este numele Lui și va răsări dedesubtul Lui" (Zaharia, VI, 12) sau "Răsări-va Soarele dreptății, aducând tămăduire în aripile Lui" (Maleahi III, 20). Prin cuvântul "dedesubtul lui" se arată taina neînțeleasă a întrupării Cuvântului, din care a răsărit mântuirea tuturor. Iar "aripile Soarelui dreptății" ar fi cele două Testamente, prin care zburând Cuvântul în noi, ne vindecă rana căderii în păcat și ne dăruiește desăvârșita sănătate a virtuții, adică prin cel Vechi înlătură păcatul, iar prin cel Nou sădește virtutea. Sau iarăși aripile sunt Pronia și Judecata. Cuvântul zburând prin acestea, se sălășluiește în chip nevăzut în fapte, tămăduind prin rațiunile înțelepciunii pe cei ce voiesc să se tămăduiască și vindecând prin modurile certării pe cei greu de urnit spre virtute. [...]

El este Cel ce readuce din robie pe Israel cel adevărat. El îl mută nu dintr-o țară într-alta, cum a făcut vechiul Zorobabel, strămutând poporul din Babilon în Iudeea, ci de pe pământ la cer, de la păcat la virtute, de la neștiință la cunoștința adevărului, de la stricăciune la nestricăciune și de la moarte la nemurire, deci pe scurt, de la lumea văzută și pieritoare, la lumea spirituală și statornică și de la viața ce se destramă la cea care rămâne și nu se destramă.

El este adevăratul ziditor al templului rațional, surpat de păcate și ars de focul străin, pe care noi l-am adus asupra lui umblând în lumina focului din noi și în flacăra în care ardeam, întrucât noi nu

numai că am făcut să urmeze slugarnic partea mintală a sufletului cugetului trupesc, ci am și aprins fără rușine materia patimilor prin lucrarea noastră.

El este Cel care a înduplecat prin înțelepciune pe Darie împăratul, adică legea firii. Pentru că Darie s-a făcut împreună lucrător de bunăvoie cu harul în slobozirea poporului și s-a lăsat convins că nimic nu e mai tare și mai de folos firii spre mântuire, decât credința și buna conștiință. Căci prin adevăr se înțelege credința care are în ea rațiunea adevărului, iar conștiința cea bună e semnul iubirii de Dumnezeu, indicată alegoric prin femei, întrucât unde este ea nu e cu puțință călcarea poruncilor dumnezeiești.

El este acela care a clădit din nou în Sine Însuși, printr-o unire negrăită și neîmpărțită, "*cortul lui David*" (Amos IX, 11; Fapte, XV, 16), adică firea stricată de moarte din pricina păcatului.

El este Zorobabel care a ridicat cu slavă casa căzută a lui Dumnezeu, despre care zice Duhul: "*Va fi slava din urmă a casei acesteia mai presus decât cea dintâi*" (Agheu II, 9). Căci Cuvântul a intrat într-o a doua comuniune cu firea, care e cu atât mai minunată decât cea dintâi, cu cât prima dată i-a dăruit din ceea ce era mai bun, iar pe urmă s-a împărțit El însuși din ceea ce era mai rău. Aceasta ca să mântuiască și chipul și ca să facă nemuritor și trupul. Deci ștergând cu totul cuvântul șarpelui, suflat în urechile firii, a făcut iarăși curată firea, ca la început. Ba a făcut-o să întreacă prin îndumnezeiere prima ei plăsmuire [...].

El este Zorobabel care a eliberat pe cei din robie și are în mână piatra de cositor, împodobită cu cei șapte ochi ai Domnului, prin care privește Dumnezeu peste tot pământul (Zaharia IV, 10). (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 3, pag. 236-244).

"Și când a ieșit tânărul - Zorobabel -, ridicându-și fața la cer, spre Ierusalim, a binecuvântat pe Împăratul Cerului zicând: «De la Tine este biruința, de la Tine înțelepciunea și a Ta este

slava. Și eu sunt robul Tău. Bine ești cuvântat, Cel ce mi-ai dat mie înțelepciune și Ție mă mărturisesc Doamne al părinților»".

III Ezdra IV, 58-60

Zorobabel, după regula exactă a limbii ebraice, se pronunță când aspru, când lin, și e când un cuvânt compus, când o împreunare de două cuvinte despărțite, când un singur cuvânt elementar. Pronunțat aspru, acest cuvânt înseamnă "*sămânța tulburării*", iar pronunțat lin "*răsăritul tulburării*". Când e cuvânt compus înseamnă "*răsărit în tulburare*", iar când formează două cuvinte despărțite "*răsăritul din împrăștiere*". Când e cuvânt unic înseamnă "*însăși odihnă*".

Zorobabel este, așadar, mintea iubitoare de înțelepciune. Prima dată ea e semănată, după dreptate, prin pocăință în "*tulburarea*" provocată de robia patimilor. În al doilea rând urmează "*răsăritul tulburării*", adică mintea dă la iveală "*rușinea*" ce i-o pricinuieste "*tulburarea patimilor*". În al treilea rând vine "*răsăritul în tulburare*", adică mintea prin cunoștință aduce lumină în lucrarea confuză a simțurilor îndreptate spre cele sensibile și nu le lasă pe acelea să se apropie de lucrurile sensibile fără rațiune.

În rândul al patrulea vine "*răsăritul din împrăștiere*", adică mintea oferă puterilor sufletești, împrăștiate în jurul lucrurilor sensibile, răsăritul faptelor dreptății, care dă naștere activității raționale, întrucât aceasta nu mai e lipsită de cunoașterea prin contemplație, care readuce puterile împrăștiate spre realitățile spirituale. În rândul al cincilea, mintea devine "*ea însăși odihnă*", după ce a împăciuit toate și a unit activitatea cu binele prin fire, iar contemplația cu adevărul prin fire [...].

Mintea devenită astfel, prin diferitele propășiri în virtute, iese, în urma biruinței sale, de la împăratul Darie, adică din legea naturală, după ce i-a arătat aceleia puterea iubirii și a adevărului prin compararea virtuților cu patimile și a luat de la aceea scrisori care să întărească pornirea ei și să o oprească pe cea a dușmanilor. Iar după ce iese, cunoscând de unde i-a venit harul biruinței, "*își ridică fața la cer, înspre Ierusalim și binecuvântează pe Împăratul*

Cerului".

"Fața" unei astfel de minți este dispoziția ascunsă a sufletului, în care se află toate trăsăturile virtuților. Pe aceasta o ridică mintea "la cer", adică spre înălțimea contemplației, "înspre Ierusalim", adică înspre deprinderea nepătimirii.

Cuvintele "la cer, înspre Ierusalim" arată că mintea caută spre locul ei din cer (II Corinteni V, 1-2), despre care "lucruri preaslăvite s-au grăit" (Psalm LXXXVI, 2).

Căci nu putea să binecuvinteze pe Dumnezeu fără să-și ridice fața sau dispoziția sufletului, compusă ca din niște trăsături din multe și felurite virtuți, spre înălțimea contemplației și a cunoștinței, prin deprinderea nepătimirii, adică a stării pașnice și nevinovate.

Și ridicându-și fața: "De la Tine este biruința". Prin "biruință" arată sfârșitul făptuirii împotriva patimilor, ca pe o răsplată a nevoițelor dumnezeiești împotriva păcatului. "Și de la Tine înțelepciunea". Prin "înțelepciune" arată sfârșitul la care se ajunge prin contemplație, sfârșit care înlătură, prin cunoștință, toată neștiința sufletului. "Și a Ta este slava"; "slava" numește strălucirea frumuseții dumnezeiești, care iradiază din acelea și constă din unirea biruinței și a înțelepciunii, a activității și a contemplației, a virtuții și a cunoștinței, a bunătății și a adevărului. Căci acestea, unindu-se întreolaltă, iradiază o singură slavă și aceea a lui Dumnezeu. De aceea foarte potrivit adaugă: "Și eu sunt robul Tău", știind că toată activitatea și contemplația, virtutea și cunoștința, biruința și înțelepciunea, bunătatea și adevărul, le săvârșește în noi ca în niște organe, Dumnezeu, noi neaducând nimic decât dispoziția care voiește cele bune. Această dispoziție o are și marele Zorobabel. De aceea adaugă zicând către Dumnezeu: "Bine ești cuvântat, Cel ce mi-ai dat mie înțelepciune și Ție mă mărturisesc, Doamne al părinților". Ca rob recunoscător, Zorobabel toate le-a atribuit lui Dumnezeu, care toate le-a dăruit. Drept aceea spune: "Bine ești cuvântat, Doamne", arătând prin aceasta că Dumnezeu este însăși înțelepciunea. [...]

Iar "Domn al părinților", Îl numește ca să arate că toate isprăvile Sfinților au fost în chip vădit daruri ale lui Dumnezeu și

deci nici unul dintre ei n-a avut nimic, decât bunul ce i s-a dat de la Domnul Dumnezeu, pe măsura recunoștinței și a bunăvoinței celui ce l-a primit. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 3, pag.232).

"Cei ce nădăjduiesc în Domnul, vor înțelege adevărul și cei credincioși în dragoste, vor petrece cu Dânsul".

Înțelepciunea lui Solomon III, 9

După ce se împrăștie norii, văzduhul se arată curat. Iar după ce au fost împrăștiate toate nălucirile patimilor, de către Soarele dreptății Iisus Hristos, obișnuiesc să se nască în inimă înțelesuri luminoase și stelare din tot văzduhul ei luminat de Iisus Hristos. (Isichie Sinaitul, Filocalia 4, pag. 91).

"Duhul Tău cel fără stricăciune este întru toate. De aceea pedepsești cu măsură pe cei ce cad".

Înțelepciunea lui Solomon XII, 1-2

"Nu va intra Înțelepciunea în inima cea nesocotită, nici va locui în trupul supus păcatelor".

Înțelepciunea lui Solomon I, 4

Duhul Sfânt nu e absent din nici o făptură și mai ales din cele ce s-au învrednicit de rațiune. El o susține în existență pe fiecare, întrucât Dumnezeu și Duhul lui Dumnezeu se află, prin puterea providențiatoare, în toate. Și El mișcă rațiunea naturală din fiecare, iar prin aceasta aduce la cunoștința faptelor săvârșite greșit, împotriva rânduiei firii, pe cel în stare să simtă, adică pe cel ce are voința dispusă spre primirea gândurilor drepte ale firii. Se poate spune în chip general că în toți este Duhul Sfânt.

În alt înțeles, se află în toți acei care trăiau sub lege. În ei

susținea legea și le vestea tainele viitoare, trezind în ei conștiința călcării poruncilor și știința despre desăvârșirea viitoare în Hristos. Se află în toți acei care au moștenit prin credință numele cu adevărat dumnezeiesc și îndumnezeitor al lui Hristos.

Ca dătător de înțelepciune e numai în aceia, care și-au curățit sufletul și trupul prin deprinderea în împlinirea întocmai a poruncilor. Întru aceștia petrece ca întru ai Săi, prin cunoștința simplă și nematerială ce le-o împărtășește, întipărend în mintea lor preacuratele și negrăitele înțelesuri care îi ridică la îndumnezeire. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 3, pag. 47-49).

"De la frumusețea zidurilor suntem ridicați, pe măsura lor, spre Făcătorul".

Înțelepciunea lui Solomon XIII, 5

Toată zidirea acestei lumi văzute și simțite, adică cerul și pământul și toate cele din ele, s-a făcut ca un rai mare tuturor oamenilor, înainte de cel pregătit și sădit lui Adam în Eden. Căci Dumnezeu a întocmit raiul la răsărit, după ce a făcut toată zidirea celor din nimic (Facerea II, 8). Pentru că știind, ca un înainte-știutor, greșeala aceluia și că, odată scos de acolo, i se va închide raiul dumnezeiesc, a pregătit de mai-nainte și pentru noi, cei ce aveam să ne naștem din acela, această lume văzută ca pe un al doilea rai, nu mai mare ca acela în ce privește mărimea harului, dar plin de toată puțința de a fi contemplat și de a produce desfătare. Căci îndoșiți fiind noi, îndoit a voit Dumnezeu să ne fie și ospățul nostru din el: prin simțuri și prin minte. De aceea el este sensibil, fiind alcătuit din semințe, din roduri, din animale și păsări; și inteligibil, fiind alcătuit din toate rațiunile făpturilor Lui, după Înțeleptul Solomon. (Nichita Stithatul, Filocalia 6, pag. 359).

"Dar pe poporul Tău L-ai hrănit cu hrană îngerească și i-ai trimis din cer pâine gata, fără de osteneală, și care avea toată dulceața și plăcerea tuturor".

Înțelepciunea lui Solomon XVI, 20

Rugăciunea împreună cu contemplația duhovnicească este pământul făgăduinței, în care curge, ca un lapte și ca o miere, cunoștința rașiunilor Providenței și Judecării lui Dumnezeu. Iar cea împreună cu vreo contemplație naturală este Egiptul, în care se ivește, în cei ce se roagă, amintirea poftelor mai groase. Rugăciunea simplă este mana din pustie, care, pentru nefelurimea ei, celor ce nu rabdă, le închide din pricina poftelor bunătații făgăduite; iar celor ce stăruie pe lângă această hrană îngustată, le pricinuieste o gustare mai înaltă, care dăinuiește, (Ilie Ecdicul, Filocalia 4, pag. 307).

"Cei ce Mă mănâncă pe Mine, iar vor flămânzi; și cei ce Mă beau, iar vor înseta".

Înțelepciunea lui Solomon XXIV, 23

Sufletele iubitoare de adevăr și de Dumnezeu, nu rabdă nici cea mai mică slăbire a dragostei către Domnul, ci pironite întregi de crucea Lui, cunosc în ele simțirea sporirii duhovnicești. Căci străpunse de dragostea aceasta și, așa-zicând, flămânde de dreptatea virtuților și de lumina Duhului cel bun, chiar dacă se fac vrednice de taine duhovnicești și se împărtășesc de veselia cerească și de har, nu se încred în ele însele, nici nu-și închipuie că sunt ceva, ci cu cât se învrednicesc mai mult de daruri duhovnicești, cu atât se simt mai flămânde și caută cu mai multă osteneală cele cerești. Și cu cât își simt mai mult sporirea duhovnicească, cu atât se fac mai însetate de împărtășirea acestora. (Tema e proprie Sf. Grigorie de Nissa în "Viața lui Moise" și mai ales în Coment. la Cânt. Cântărilor - Omilia III, P.G. XLIV, 941 D-942 A), (Sf. Simeon Metafrastul, Filocalia 5, pag. 358-359).

"Până la o vreme va răbda cel cu îndelungă răbdare și pe urmă i se va răsplăti lui cu bucurie; până la o vreme va ascunde cuvintele lui, și buzele multora vor spune înțelepciunea lui".

Isus Sirah I, 22-23

A sta neclintit în împrejurări aspre și a răbda relele; a aștepta sfârșitul încercării și a nu da drumul iușimii la întâmplare; a nu vorbi cuvânt neînțelept, nici a gândi ceva din cele ce nu se cuvin unui închinător al lui Dumnezeu, sunt semnele îndelungatei răbdări.[...] Multe dintre cele ce ni se întâmplă, ni se întâmplă spre îndrumarea noastră sau spre stingerea păcatelor trecute, sau spre îndreptarea neatenției prezente, sau spre ocolirea păcatelor viitoare. Cel ce socotește că pentru una din acestea i-a venit încercarea, nu se răzvrătește când e lovit, nici nu învinovățește pe acela prin care i-a venit încercarea, căci fie prin acela, fie prin altul el a avut să bea paharul judecăților dumnezeiești. Ci el privește spre Dumnezeu și-I mulțumește Lui care a îngăduit încercarea, și se învinovățește pe sine și primește certarea cu inimă bună. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 13-14).

"Fiilor ascultați-mă pe mine, Tatăl, și vă purtați așa ca să vă mântuiți".

Isus Sirah III, 1

Dacă este timp potrivit pentru tot lucrul de sub cer, dar între toate lucrurile sunt și lucrurile sfințite ale viețuirii noastre, să avem grijă ca să căutăm în fiecare timp cele potrivite aceluia timp. Căci este un timp al nepătimirii în cei ce se nevoiesc și un timp al împătimirii pentru tinerețea celor ce se nevoiesc; un timp al lacrimilor și un timp al inimii învârtoșate; un timp al supunerii și un timp al stăpânirii; un timp al postului și un timp al împărtășirii de hrană; un timp al războiului din partea trupului dușman și un timp al liniștirii fierbințelii; un timp al iernii sufletului și un timp

al liniștii minții; un timp al întristării inimii și un timp al bucuriei duhovnicești; un timp de învățare a altora și un timp de ascultare; un timp al înținărilor, pentru închipuirea de sine și un timp al curăției, pentru smerenie; un timp de luptă și un timp de odihnă adăpostită; un timp de liniștire și un timp de împrăștiere nestăpânită; un timp de rugăciune neîntreruptă și un timp de slujire nefățarnică.

Deci să nu căutăm înainte de timp, cele ale timpului, amăgindu-ne dintr-o pornire a mândriei. (Sf. Ioan Scărarul, Filocalia 9, pag. 340-341).

"Prietenul credincios este acoperământ puternic".

Isus Sirah VI, 14

Prietenii lui Hristos iubesc din inimă pe toți. Dar nu sunt iubiți de toți. Iar prietenii lumii nici nu iubesc pe toți, nici nu sunt iubiți de toți. Prietenii lui Hristos păstrează dragostea neîntreruptă până la sfârșit; ai lumii, până se ciocnesc întreolaltă din pricina lucrurilor lumii. Când îi merge prietenului bine, îi este sfătuitor bun și ajutor din suflet; iar în vremea pătimirii îi este sprijinitorul cel mai sincer și apărătorul cel mai duios. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 116).

"Pe prietenul credincios nu-l poți schimba cu nimic".

Isus Sirah VI, 15

Căci el socotește nenorocirile prietenului ca ale sale proprii și rabdă împreună cu el până la moarte, rău pătimind. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 115).

"Să nu ferecești pe bărbat înainte de moartea lui".

Isus Sirah XI, 30

Chiar pentru înțelegerea celor mulți, e limpede că, din pricina nesiguranței și a nestatorniciei voii omenești, nu trebuie să ferecești pe cineva, până ce, trecând prin toată virtutea, nu-și va încheia viața cu sfârșitul cel neîndoielnic. Iar în înțelesul mai înalt, cel ce-a început, prin pocăință și nevoință, să umilească cugetul pământesc ce trăiește în el și să-l slăbească, încă nu trebuie fericit până nu se va mortifica prin asceza unor osteneli încordate și nu va primi sfârșitul. Numai acesta e fericit, ca unul ce a murit împreună cu Hristos prin nelucrarea păcatelor, și a înviat împreună cu El pentru înălțimea virtuților. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 233-234).

"Mai bine voiesc a locui cu leu și cu balaur, decât a locui cu femeia cea rea. Răutatea femeii îi schimonosește obrazul și-i întunecă fața ca un sac".

Isus Sirah XXV, 18-19

Din roade poți cunoaște lumina ce luminează în sufletul tău, dacă e a lui Dumnezeu sau a satanei. Salata este asemenea măcrișului la vedere și oțetul asemenea vinului, dar gătlejul le cunoaște din gustare și deosebește pe fiecare (Isus Sirah XXV, 18-19). Așa și sufletul, dacă are putere de a deosebi, cunoaște din simțirea minții darurile Duhului Sfânt și nălucirile satanei. (Sf. Grigorie Sinaitul, Filocalia 7, pag. 201).

"Pâinea celor lipsiți este viața săracilor și cel care o ia pe aceasta este omul vărsării de sânge".

Isus Sirah XXXIV, 23

Dacă se roagă cineva numai cu gura, iar mintea îi răătăcește, cea folosit? Dacă unul zidește și altul dăreamă, nu rămâne nimic, fără numai osteneala (Isus Sirah XXXIV, 23). Ci, precum lucrează cu trupul, așa e dator să lucreze și cu mintea, ca să nu se afle în ce privește trupul, drept, iar cu inima, plin de toată trândăvia și necurăția.

Aceasta o întărește și apostolul zicând: "*Dacă mă rog cu limba, adică cu gura, duhul meu sau glasul meu se roagă, dar mintea mea e neroditoare. Mă rog deci cu gura și cu mintea*" (I Corinteni XIV, 14-15). (Sf. Grigorie Sinaitul, Filocalia 7, pag. 177).

"Gâtlejul cu gustul alege bucatele vânatului; așa inima cea înțeleaptă, cuvintele cele mincinoase".

Isus Sirah XXXVI, 21

Ia aminte, deci, cu de-amănuntul, iubitorule de Dumnezeu, întru cunoștință: dacă împlinindu-ți lucrul, vei vedea o lumină sau un foc, din afară sau din lăuntru, sau un chip, zice-se al lui Hristos, sau al vreunui înger, sau al altcuiva, să nu le primești, ca să nu suferi vreo vătămare; ca nu cumva dându-le atenție să lași mintea să se întipărească de acestea. Căci toate aceste chipuri se plăsmuiesc din afară, când nu se cuvine, ca să amăgească sufletul. Căci începutul adevărat al rugăciunii este căldura inimii, care arde patimile și naște în suflet pace și bucurie, asigurând inima, printr-un dor și printr-o încredințare lipsită de orice îndoială. Căci orice vine în suflet - zic părinții -, fie din cele supuse simțurilor, fie din cele gândite cu mintea, dacă se îndoiește inima în privința lui, să nu-l primești, fiindcă nu este de la Dumnezeu, ci e trimis de la potrivnicul. Iar de vei vedea mintea atrasă de afară sau de sus, de vreo putere nevăzută, să nu-i crezi, nici să o lași să fie atrasă, ci strânge-o îndată la lucrul ei. Cele ale lui Dumnezeu, zice și Sf. Isaac, vin de la sine, fără să știi tu vremea. Vrajmașul firesc din lăuntru cingătoarei se preface în cele ale duhului precum voiește,

aducând prin nălucire unele în locul altora și în loc de căldură aprinderea dezordonată, încât să îngreuneze sufletul de această amăgire; iar în loc de veselie, o bucurie dobitocească și o dulceață vâscoasă, din care se naște părerea de sine și înfumurarea. Dar deși acela se silește prin acestea să se ascundă pentru cei necerțați, ca ei să socotească amăgirea lui drept har lucrător, vremea, cercarea și simțirea îl descoperă celor ce nu sunt cu totul necunoscători ai vicleniei lui. Căci gâtlejul, zice Scriptura, deosebește mâncărurile, adică gustarea duhovnicească le arată fără greutate pe toate cum sunt. (Sf. Grigorie Sinaitul, Filocalia 7, pag. 180-181).

CUPRINS

Facerea

I, 1; I, 1-2	pag. 3
I, 4; I, 26	pag. 4
I, 26; I, 29	pag. 5
I, 31	pag. 6
II, 2	pag. 7
II, 2-3	pag. 8
II, 3	pag. 9
II, 7	pag. 10
II, 8	pag. 10
II, 9	pag. 13
II, 17	pag. 14
III, 9, 10; III, 15	pag. 15
III, 17	pag. 16
III, 22	pag. 17
III, 24	pag. 18
IV, 3-5	pag. 19
IV, 12; IV, 23	pag. 20
IV, 24; VI, 3	pag. 21
XI, 7	pag. 23
XII, 1	pag. 24
XVIII, 27	pag. 25
XIX, 26; XXII, 17	pag. 26
XXIV, 32 (vezi și Judecători XIX, 19)	pag. 29
XXXI, 35	pag. 30
XXXII, 28; XXXV, 4	pag. 31
XXXV, 11; XLVIII, 22	pag. 32

Ieșirea

IV, 24	pag. 33
V, 2; V, 17	pag. 34
XI, 2; XII, 11; XII, 20	pag. 36
XII, 43-48	pag. 37

XIV, 14; XIV, 15-16; XV, 1	pag. 38
XV, 18; XV, 20; XVII, 6	pag. 39
XVII, 12; XX, 9-10 (vezi și Ieșire XXXI, 14)	pag. 40
XXIII, 12	pag. 41
XXIV, 10; XXV, 31; XXIX, 17	pag. 42
XXXII, 2	pag. 43
XXXII, 4	pag. 44
XXXIII, 7; XXXIII, 19	pag. 45
XXXIII, 21	pag. 46
Leviticul	
VII, 31-32	pag. 46
XIII, 1-12	pag. 47
XIII, 10 (vezi și Ieșire XXXI, 13-15)	pag. 48
XIX, 17; XIX, 35	pag. 49
XXII, 18-20	pag. 51
Numerii	
XI, 15 (vezi și Romani IX, 3)	pag. 51
XIV, 40; XXI, 8-9)	pag. 52
XXII, 28	pag. 53
Deuteronomul	
II, 26	pag. 53
IV, 9; V, 6	pag. 54
V, 9; VI, 4	pag. 55
VI, 5 (vezi și Deuteronomul VI, 4)	pag. 56
VI, 13	pag. 57
VII, 2	pag. 58
XII, 6; XII, 27	pag. 59
XXI, 4-6; XXII, 10	pag. 60
XXIII, 3	pag. 61
XXXII, 2 (vezi și Ecclesiastul I, 5; XV, 3)	pag. 62
XXXII, 8-9; XXXII, 11; XXXII, 13-15 (vezi și Matei VI, 25)	pag. 64
Cartea lui Iosua Navi	
IV, 1-3	pag. 64
VIII, 33; X, 12	pag. 65

Cartea Judecătorilor	
III, 1-2	pag. 65
VI, 33	pag. 66
XI, 1	pag. 67
Cartea întâia a Regilor	
II, 3	pag. 67
II, 30; XVI, 1	pag. 68
XVI, 7; XVI, 16	pag. 69
XVI, 23; XVII, 51	pag. 70
XXI, 7; XII, 18 (vezi și Deuteronomul IV, 48)	pag. 71
XXVIII, 7	pag. 71
Cartea a doua a Regilor	
VII, 1; XXI, 1-14	pag. 72
XXIV, 1 (vezi și Paralipomena XXI, 1)	pag. 83
Cartea a treia a Regilor	
XV, 23	pag. 83
XVIII, 42; XIX, 11	pag. 84
XIX, 12	pag. 85
XXII, 17	pag. 86
Cartea a patra a Regilor	
II, 14; II, 25	pag. 86
Cartea a doua Paralipomena (a doua a Cronicilor)	
XXVI, 4-5 (vezi și II Paralipomena XXVI, 9-10)	pag. 87
XXXII, 2-4	pag. 91
XXXII, 20-21	pag. 93
XXXII, 23	pag. 95
XXXII, 25-26	pag. 98
XXXII, 33	pag. 100
Cartea întâia a lui Ezdra	
IV, 1-3	pag. 103
VII, 14	pag. 105
Cartea lui Neemia (a doua Ezdra)	
VII, 66-69	pag. 106
Cartea lui Iov	
I, 3	pag. 112

V, 2; XI, 11	pag. 113
XVI, 2	pag. 114
XXXI, 7	pag. 115
XXXVII, 7	pag. 116
Psalmii	
I, 1; III, 6; IV, 4	pag. 117
IV, 7	pag. 118
VI, 7; IX, 3; IX, 18	pag. 119
X, 5; X, 7	pag. 120
XI, 8	pag. 121
XIII, 1; XV, 8	pag. 122
XVI, 4; XVII, 45; XVIII, 10	pag. 123
XIX, 10; XXII, 5	pag. 124
XXII, 6; XXIV, 10; XXIV, 10 (vezi și Matei XI, 9)	pag. 125
XXIV, 18; XXVI, 10	pag. 127
LIV, 6; XXVII, 9-10; XXVIII, 9-10 (vezi și Psalm XCIII, 16)	pag. 128
XXIX, 11-12; XXX, 12-13	pag. 129
XXXI, 1 (vezi și Psalm XCIII, 12)	pag. 130
XXXIII, 5 (vezi și Isaia XLI, 4; XLIV, 6; Deuteronomul VI, 4)	pag. 131
XXXIII, 8	pag. 132
XXXIII, 9; XXXIII, 13	pag. 133
XXXV, 8	pag. 134
XXXV, 9	pag. 135
XXXVI, 15	pag. 137
XXXVI, 27; XXXVII, 13	pag. 138
XXXVIII, 2-3	pag. 139
XXXVIII, 4; XXXIX, 1	pag. 140
XL, 11; XL, 15	pag. 141
XLI, 2; XLIII, 8-9	pag. 142
XLIV, 2; XLIV, 16	pag. 143
XLV, 5; XLV, 10; XLVI, 9	pag. 144
XLVIII, 12	pag. 145

XLIX, 21; L, 6	pag. 147
L, 11; L, 18 (vezi și Marcu IX, 29; Matei XVII, 21)	pag. 148
LIII, 7; LIV, 6; LIV, 25	pag. 150
LVII, 4; LVIII, 10	pag. 151
LIX, 10 (vezi și Psalmul XXXIX, 6); LX, 3	pag. 152
LXI, 1; LXI, 5	pag. 153
LXII, 8	pag. 154
LXII, 8 (vezi și Ieremia XVII, 16)	pag. 156
LXIII, 6; LXV, 11	pag. 156
LXVII, 2	pag. 157
LXVII, 14; LXVII, 30	pag. 158
LXVII, 35; LXIX, 1	pag. 159
LXXII, 16-17; LXXII, 24; LXXII, 27	pag. 160
LXXV, 2	pag. 161
LXXVI, 3	pag. 162
LXXVI, 10; LXXVI, 11	pag. 163
LXXIX, 6; LXXX, 2; LXXX, 12-13	pag. 164
LXXXI, 6	pag. 165
LXXXIII, 8	pag. 166
LXXXIV, 10; LXXXV, 15	pag. 167
XC, 8; XC, 13	pag. 168
XC, 15; XCII, 19; XC, 11	pag. 169
XCVI, 11	pag. 170
C, 1; C, 2	pag. 171
C, 5; C, 10	pag. 172
CI, 7	pag. 173
CI, 22 (vezi și Psalmul CXXV, 1); CII, 12	pag. 174
CII, 13	pag. 175
CIII, 5; CIII, 18	pag. 176
CIII, 19; CIII, 21; CIII, 22	pag. 177
CIII, 25; CIII, 34	pag. 178
CIV, 1; CV, 1	pag. 179
CV, 39; CVI, 20	pag. 181
CX, 10 (vezi și Proverbe I, 7)	pag. 182

CXIII, 4; CXV, 7	pag. 183
CXVIII, 18; CXVIII, 32	pag. 184
CXVIII, 42 (vezi și Psalmul LXI, 1); CXVIII, 9	pag. 185
CXVIII, 97; CXVIII, 105	pag. 186
CXVIII, 128; CXVIII, 153-154	pag. 187
CXVIII, 165; CXX, 8	pag. 188
CXXI, 3-4	pag. 189
CXXIV, 1	pag. 192
CXXVI, 1; CXXXV, 23-24	pag. 193
CXXXVI, 4; CXXXVI, 8-9	pag. 194
CXXXVIII, 21-22	pag. 195
CXLIV, 3 (vezi Baruch III, 18); CXLIV, 6; CL, 3-5	pag. 196
Pildele lui Solomon	
I, 7	pag. 197
I, 31; III, 16; IV, 27	pag. 199
V, 15; VI, 27; VIII, 17	pag. 200
XI, 14	pag. 201
XII, 29; XXI, 24; XIII, 24	pag. 202
XV, 13; XV, 16	pag. 203
XV, 29 (vezi și Psalmul XXXIII, 11)	pag. 204
XVI, 5 (vezi și I Petru V, 5); XVI, 18	pag. 205
XXIV, 3-4; XXIV, 16	pag. 206
XXV, 16	pag. 207
XXV, 17; XXV, 21-22; XXVI, 12 (vezi și Pilde III, 7; II Corinteni III, 5)	pag. 209
XXVII, 13	pag. 209
Ecclesiastul	
I, 5; I, 6	pag. 210
III, 4; III, 10-11	pag. 211
IV, 9	pag. 212
IV, 12; V, 1	pag. 213
X, 1; X, 16	pag. 216
XI, 5; XI, 6	pag. 217

XII, 13	pag. 218
Cântarea cântărilor	
I, 2, 6	pag. 218
I, 2-3 (vezi și Cântarea cântărilor II, 5); I, 6	pag. 219
II, 5; II, 9; IV, 11	pag. 220
V, 2	pag. 221
Isaia	
II, 4	pag. 223
III, 12; V, 5-6	pag. 224
VI, 5	pag. 225
VII, 9 (vezi și Corinteni II, 10)	pag. 226
IX, 1 (vezi și Ieșire XVI, 3)	pag. 227
IX, 5; XIV, 22	pag. 228
XXVI, 14; XXVI, 19	pag. 229
XXVIII, 17; XXIX, 13	pag. 230
XXXVI, 6; XL, 3-4 (vezi și Luca III, 4-5)	pag. 232
XL, 23 (vezi și Iov XXVI, 7; Psalmul CIII, 3); XL, 29, 31	pag. 235
XLII, 3 (vezi și Matei XII, 20); XLV, 7	pag. 236
XLVIII, 14; LI, 11; LII, 11	pag. 237
LIII, 2 (vezi Psalmul XLIV, 3); LIII, 4	pag. 238
LV, 1; LVIII, 5	pag. 240
LVIII, 9-11; LVIII, 13-14	pag. 241
Ieremia	
I, 8	pag. 242
XVI, 2-4; XX, 9	pag. 243
XXVII, 6 (vezi Ieremia XXVII, 8)	pag. 244
Iezechieel	
I, 7	pag. 247
IV, 10-11	pag. 248
XVI, 49	pag. 249
Daniel	
IV, 22-23	pag. 250
VI, 10	pag. 251
IX, 23	pag. 252

Osea	
V, 11 (Vezi și Osea XI, 5)	pag. 252
VII, 11	pag. 253
Amos	
I, 9; II, 16	pag. 254
Ioil	
III, 1	pag. 255
Iona	
IV, 11	pag. 255
Avacum	
III, 11	pag. 266
Zaharia	
IV, 2-3	pag. 267
IV, 10	pag. 273
V, 1-4	pag. 275
Maleahi	
III, 20	pag. 280
Cartea a treia a lui Ezdra	
IV, 13	pag. 280
IV, 58-60	pag. 284
Cartea înțelepciunii lui Solomon	
III, 9; XII, 1-2 (vezi și Înțelepciunea lui Solomon	
I, 4)	pag. 287
XIII, 5	pag. 288
XVI, 20; XXIV, 23	pag. 289
Cartea înțelepciunii lui Isus, fiul lui Sirah	
I, 22-23; III, 1	pag. 290
VI, 14; VI, 15	pag. 291
XI, 30; XXV, 18-19; XXXIV, 23	pag. 292
XXXVI, 21	pag. 293

ISBN 973-96666-9-8

© TRINITAS, 1995

Redactor: Pr. Ciprian NIȚĂ

Tehnoredactare, culegere computerizată:

ing. Rema ZUGRAVU

Corector: ing. Rema ZUGRAVU, inf. Daniela IFRIM

Coperta: Victor CHECHERIȚĂ

Tiparul executat la:

Tipografia mitropolitană TRINITAS,

Mănăstirea Golia - Iași